

Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams

*Tyrėjų komanda: prof. habil. dr. Gediminas Merkys
Sigitas Balčiūnas
dr. Aistė Balžekienė
Audronė Lapienienė
Žemyna Pauliukaitė
dr. Audronė Telešienė*

Kaunas, 2006

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	- 4 -
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	- 6 -
PRIEDŲ SĄRAŠAS	- 8 -
ANOTACIJA	- 9 -
1. BENDRA TYRIMO DIZAINO SCHEMA	- 10 -
2. ŽINYBINĖS STATISTIKOS TYRIMAS	17
2.1. Šaltiniai ir indikatoriai	17
2.2. Rezultatai	20
2.2.1. Mokyklų geografinis išsidėstymas ir fizinis pasiekiamumas.....	20
2.2.2. Mokymosi prieinamumas pagal mokomąsias kalbas.....	26
2.2.3. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas.....	32
2.2.4. Pedagogų personalo ištekliai.....	33
2.2.5. Materialiniai ugdymo ištekliai	37
2.3. Apibendrinimas.....	40
3. MOKSLEIVIŲ NUOMONIŲ TYRIMAS.....	43
3.1. Klausimynas ir imtis	43
3.1.1. Klausimynas: tikslas ir tiriama požymiai	43
3.1.2. Imtis ir apklaustųjų sociodemografinės charakteristikos.....	44
3.2. Moksleivio kalbinė aplinka.....	47
3.2.1. Kalbų vartojimo ypatumai privačioje erdvėje.....	47
3.2.2. Emocinis – motyvacinis santykis su kalbomis.....	49
3.3. Nuomonės apie mokymosi prieinamumą ir mokomosios kalbos pasirinkimą	52
3.3.1. Mokyklų geografinio pasiekiamumo vertinimas	52
3.3.2. Vežiojimo paslaugos vertinimas	54
3.3.3. Mokomosios kalbos pasirinkimas.....	61
3.4. Nuomonės apie ugdymo sąlygas ir ugdymo kokybę	63
3.4.1. Mokyklos ir ugdymo sąlygų vertinimas	63
3.4.2. Papildomo ugdymo vertinimas	70
3.4.3. Gimtosios ir valstybinės kalbos mokymo sąlygų vertinimai	70
3.4.4. Nuomonės apie moksleivio vaidmenį ugdymo procese.....	74
3.4.5. Nuomonės tautinių mažumų kalbų egzamino klausimu	75
3.4.6. Valstybinės ir gimtosios kalbos kompetencijų vertinimai	76
3.4.7. Moksleivių ateities planai	79
3.5. Apibendrinimas.....	81
4. SKIRTINGŲ TIKSLINIŲ GRUPIŲ NUOMONĖS IR PATIRTYS.....	84
4.1. Taikytų interviu metodikų apžvalga	84
4.2. Nuomonės apie mokymosi prieinamumą ir mokyklų tinklo veiksmingumą	86
4.2.1. Geografinio mokyklų prieinamumo vertinimai	86
4.2.2. Vežiojimo paslaugos vertinimai.....	88
4.2.3. Mokymosi prieinamumo pagal mokomąsias kalbas vertinimai.....	89
4.2.4. Mokymosi prieinamumo pagal skirtingas ugdymo programas vertinimai	91
4.2.5. Poreikių mokomosioms kalboms vertinimai.....	92
4.2.6. Nuostatos tinklo pertvarkos atžvilgiu	94
4.3. Nuomonės apie ugdymo organizavimo ypatumus daugiakalbėje aplinkoje.....	97
4.3.1. Mokyklų kalbinių modelių vertinimai	97
4.3.2. Dvikalbio ugdymo vertinimas.....	98
4.3.3. Nuostatos lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimo klausimu.....	100

4.3.4. Nuostatos dėl tautinių mažumų kalbų egzamino	103
4.3.5. Nuomonės apie klasių komplektavimo problemas	104
4.3.6. Skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situacijos vertinimai	108
4.3.7. Kàlbinės àplinkos ir jų įtaka mokymosi pasiekimams	109
4.4. Ugdymo kokybės ir sąlygų vertinimai	113
4.4.1. Bendrieji ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo vertinimai	113
4.4.2. Pasitenkinimas valstybinės ir gimtosios kalbų mokymo lygiu	117
4.4.3. Mokymosi sėkmingumo ir pasiekimų vertinimai	119
4.4.4. Materialinių ugdymo sąlygų vertinimas	121
4.4.5. Nuomonės apie mokyklų finansavimą	125
4.4.6. Nuomonės apie pedagoginį personalą	128
4.4.7. Specialiosios pagalbos prieinamumo vertinimai	131
4.4.8. Nuomonės apie papildomą ugdymą	132
4.4.9. Mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas	133
4.4.11. Bendradarbiavimas ir partnerystės ryšiai išorinėje mokyklos aplinkoje	135
4.5 Išvados, apibendrinimai, diskusija	138
KONSTATUOJAMOJO POBŪDŽIO IŠVADOS	142
INTERPRETACINIO POBŪDŽIO APIBENDRINIMAI IR REKOMENDACIJOS	151
1. Diskusija ir rekomendacijos kokybinio tyrimo pagrindu išplaukiančios iš kokybinio tyrimo	151
2. Kompleksinio tyrimo rezultatų visuminė interpretacija	154
2.1 Bendras švietimo procesų ir būklės Vilniaus rajone vertinimas, lyginant su analogiškais procesais visoje šalyje	154
2.2 Etnocentrizmas ir tautinės netolerancijos apraiškos – demokratinio švietimo ir pilietinės demokratijos plėtros Vilniaus rajone kliuvinys	160
2.3 Rekomendacijos dėl tautinės netolerancijos ir etnocentrizmo įveikimo Vilniaus rajone	168
PRIEDAI	174

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1 lentelė	Apklausti švietimo subjektai.....	12
1.2 lentelė	Moksliniams vizitams atrinktų mokyklų sąrašas.....	14
2.1.1 lentelė	Mokymosi prieinamumą išreiškiantys statistiniai rodikliai.....	19
2.2.1 lentelė	Mokyklų tankumas savivaldybėse	20
2.2.2 lentelė	Vilniaus rajono vietovių, kuriose įsikūrusios mokyklos, skaičius.....	22
2.2.3 lentelė	Mokinių ir mokyklų skaičiaus dinamika Vilniaus rajone.....	22
2.2.4 lentelė	Mokyklų tinklo tvarkymas Vilniaus rajono savivaldybėje 1998 -2006 metais.....	24
2.2.5 lentelė	Mokyklų tinklo tvarkymo planas Vilniaus rajono savivaldybėje iki 2012 metų.....	24
2.2.6 lentelė	Vežiojamų mokinių skaičius Vilniaus rajono mokyklose.....	26
2.2.7 lentelė	Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę Vilniaus rajono savivaldybėje.....	29
2.2.8 lentelė	Atitinkama kalba besimokančių mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai, kurioje galima mokytis šia kalba.....	29
2.2.9 lentelė	Mokinių pasiskirstymas mokyklose pagal kalbas ir mokyklos tipą Vilniaus rajone.....	30
2.2.10 lentelė	Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą.....	34
2.2.11 lentelė	Mokinių ir mokytojų skaičius.....	36
2.2.12 lentelė	Mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai 2005/2006 metais.....	37
2.2.13 lentelė	Vilniaus rajono mokyklų pasiskirstymas pagal kalbas ir vidutinis mokyklų dydis.....	38
2.2.14 lentelė	Mokyklų aprūpinimas kompiuteriais.....	38
2.2.15 lentelė	Vienam mokiniui tenkantis mokyklos ir klasių kambarių plotas Vilniaus rajono mokyklose.....	39
2.2.16 lentelė	Mokyklų, kuriose vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas yra didžiausias ir mažiausiais sąrašas..	40
2.3.1 lentelė	Žinybinės statistikos tyrimas: apibendrinimas.....	40
3.1.1 lentelė	Vilniaus raj. mokyklose apklaustų moksleivių pasiskirstymas pagal mokyklos mokomąją kalbą ir pagal klases.....	44
3.1.2 lentelė	Vilniaus m. mokyklose apklaustų moksleivių pasiskirstymas pagal mokyklos mokomąją kalbą ir pagal klases.....	44
3.1.3 lentelė	Apklaustų moksleivių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. pasiskirstymas pagal tautybę(%).....	44
3.1.4 lentelė	Apklaustų Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių pasiskirstymas pagal mamos ir tėčio tautybę.....	45
3.2.1 lentelė	Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių tautinė sudėtis pagal mokyklos kalbinius modelius (%).....	47
3.2.2 lentelė	Apklaustų Vilniaus m. moksleivių tautinė sudėtis pagal mokyklos kalbinius modelius (%).....	47
3.2.3 lentelė	Kalbinė Vilniaus raj. moksleivių aplinka pagal tautybes (%).....	48
3.2.4 lentelė	Vilniaus raj. moksleivių emocinis- motyvacinis santykis su kalbomis pagal tautybes (%).....	49
3.2.5 lentelė	Kalbos emocinis – motyvacinis indeksas (5 kintamieji).....	51
3.3.1 lentelė	Priežastys, kodėl Vilniaus m. besimokantys Vilniaus raj. moksleiviai pakeitė mokyklą (%) N=74.....	53
3.3.2 lentelė	Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių pasiskirstymas (%) pagal kelionės nuo namų iki mokyklos trukmę.....	56
3.3.3 lentelė	Mokomosios kalbos pakeitimas tarp Vilniaus raj. moksleivių* (N=537).....	61
3.4.1 lentelė	Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokyklų vertinimo palyginimas. Komponentų vertinimo vidurkiai.....	66
3.4.2 lentelė	Skirtingo tipo Vilniaus rajono mokyklų vertinimas. Komponentų vertinimo vidurkiai.....	67
3.4.3 lentelė	Dispersinės analizės rezultatai (ANOVA).....	68
3.5.1 lentelė	Moksleivių nuomonių tyrimas: apibendrinimas.....	81
4.2.1 lentelė	Vežiojimo paslaugos organizavimas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	88
4.2.2 lentelė	Mokinių tėvai: mokomosios kalbos parinkimo priežastys.....	90
4.2.3 lentelė	Skirtingų mokymo programų lietuvių kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	91
4.2.4 lentelė	Skirtingų mokymo programų lenkų kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	91
4.2.5 lentelė	Skirtingų mokymo programų rusų kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	92
4.2.6 lentelė	Mokyklų tinklo pertvarka Vilniaus rajone: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	95
4.3.1 lentelė	Kalbinių modelių efektyvumo vertinimas.....	97
4.3.2 lentelė	Kalbinio modelio vertinimas ir vertinimą išreiškianti subjektų grupė: vienakalbė mokykla.....	97
4.3.3.lentelė	Kalbinio modelio vertinimas ir vertinimą išreiškianti subjektų grupė: įvairiakalbė mokykla.....	98
4.3.4 lentelė	Dvikalbis ugdymas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	99
4.3.5 lentelė	Lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: teigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės	100

4.3.6 lentelė	kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: iš dalies teigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės..	101
4.3.7 lentelė	Lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: neigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės	101
4.3.8 lentelė	Tautinių mažumų kalbos egzamino statusas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	103
4.3.9 lentelė	Konkurencija dėl moksleivių skaičiaus: kritiški vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	105
4.3.10 lentelė	Konkurencija dėl moksleivių skaičiaus: neutralūs vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	106
4.3.11 lentelė	Skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situacijos vertinimai: problemos.....	108
4.3.12 lentelė	Kalbinių aplinkų skirtumų įtaka moksleivio mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams.....	111
4.4.1 lentelė	Mokinių tėvai: ką mokykloje vertina pozityviausiai.....	114
4.4.2 lentelė	Mokinių tėvai: kas mokykloje yra blogai, kokios problemos.....	115
4.4.3 lentelė	Mokyklų vadovai: kodėl renkasi šią mokyklą.....	116
4.4.4 lentelė	Pasitenkinimas valstybinės kalbos mokymo lygiu.....	117
4.4.5 lentelė	Lietuvių kalbos žinios ir įgūdžiai baigus bendrojo lavinimo mokyklą: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	118
4.4.6 lentelė	Gimtosios kalbos žinios ir įgūdžiai baigus bendrojo lavinimo mokyklą: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	119
4.4.7 lentelė	Materialinės ugdymo sąlygos: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	121
4.4.8 lentelė	Aprūpinimas mokymo priemonėmis: vertinamas kaip pakankamas.....	123
4.4.9 lentelė	Aprūpinimas mokymo priemonėmis: vertinamas kaip nepakankamas.....	123
4.4.10 lentelė	Specialistų trūkumas/perteklius: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	128
4.4.11 lentelė	Mokytojai: kodėl, kaip pasirinkote dirbti konkrečioje mokykloje.....	129
4.4.12 lentelė	Specialiosios pagalbos prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės.....	131
4.4.13 lentelė	Mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės	134
4.4.14 lentelė	Mokytojai: su kuo, be mokyklos bendruomenės, bendrauja, komunikuoja ugdymo klausimais.....	135
4.4.15 lentelė	Mokytojai: su kuo, be mokyklos bendruomenės, bendrauja, komunikuoja ugdymo klausimais.....	136
4.5.1 lentelė	Nuomonės apie mokyklų tinklo veiksmingumą ir mokymosi prieinamumą: apibendrinimai ir diskusija.....	138
4.5.2 lentelė	Nuomonės apie ugdymo organizavimo ypatumus daugiakalbėje savivaldybėje: apibendrinimai ir diskusija...	139
4.5.3 lentelė	Ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo sąlygų vertinimai: apibendrinimai ir diskusija.....	140
5.1.1 lentelė	Vertinimų ir nuomonių, kurias išsakė skirtingos respondentų grupės, sutapimo/išsiskyrimo lentelė	150

PAVEIKSLŲ SARAŠAS

1.1. pav.	Tyrimo diagnostiniai blokai ir konstruktai.....	11
1.2. pav.	Tyrimo tikslinės grupės ir taikyti metodai.....	13
1.3. pav.	Imties geografiija.....	15
2.2.1 pav.	Gyventojų skaičius 1 kv. km. ir vienai mokyklai vidutiniškai tenkanti rajono ploto dalis.....	21
2.2.2 pav.	Vilniaus rajono teritorijoje veikiančios bendrojo lavinimo mokyklos.....	21
2.2.3 pav.	Mokyklų skaičiaus pokytis lyginat su 1996 m., augimo tempai skaičiuoti baziniu būdu.....	23
2.2.4 pav.	Vilniaus rajono savivaldybės mokyklų skaičiaus pagal tipus dinamika.....	23
2.2.5 pav.	Vežiojimo būdų įvairovė šalia didžiųjų miestų esančiose savivaldybėse.....	25
2.2.6 pav.	Mokyklų skaičiaus pagal mokymosi kalbas dinamika savivaldybėje. Mokyklų skaičius.....	26
2.2.7 pav.	Vilniaus rajono savivaldybės įsteigtų mokyklų, kuriose mokiniai gali mokytis atitinkama kalba, pasiskirstymas.....	27
2.2.8 pav.	Mokinių pasiskirstymas rajono mokyklose pagal mokymo kalbas.....	28
2.2.9 pav.	Mokinių pasiskirstymas rajono savivaldybės įsteigtose mokyklose pagal mokymosi kalbas.....	38
2.2.10 pav.	Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas Vilniaus rajono savivaldybės mokyklose.....	30
2.2.11 pav.	Skirtinga kalba besimokančių mokinių skaičiaus pokytis Vilniaus rajono savivaldybės mokyklose.....	31
2.2.12 pav.	Skirtinga kalba besimokančių mokinių skaičiaus pokytis Vilniaus rajono mokyklose (skaičiuojant ir apskrities pavaldumo mokyklas).....	31
2.2.13 pav.	Specialiųjų poreikių mokinių pasiskirstymas pagal poreikio dydį.....	32
2.2.14 pav.	Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių apskrities ir savivaldybės mokyklose.....	33
2.2.15 pav.	Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių priklausomai nuo lyties.....	34
2.2.16 pav.	Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą.....	35
2.2.17 pav.	Aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų dalies dinamika rajone.....	35
2.2.18 pav.	Aukštos kvalifikacijos mokytojų, dirbančių įvairaus tipo rajono mokyklose pagal mokymo kalbą, dalis.....	36
2.2.19 pav.	Mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai.....	37
3.1.1 pav.	Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių atsakymų, ar tėvai baigę aukštąjį mokslą, pasiskirstymas (%).....	45
3.1.2 pav.	Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių atsakymai į klausimą “Kaip dažnai klauso šv. Mišių?” pagal tautybes, %.....	44
3.1.3 pav.	Kokia kalba klauso šv. Mišių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleiviai (pagal tautybes, %).....	45
3.2.1 pav.	Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių pasiskirstymas pagal tautybes ir gimtąją kalbą (%) N=537.....	47
3.2.2 pav.	Vilniaus raj. moksleivių pasiskirstymas pagal tautybes ir kalbų vartojimą šeimoje (%).....	48
3.2.3 pav.	Emocinio – motyvacinio santykio su kalbomis jungtiniai vertinimai (z- skalės) pagal tautybes (Vilniaus raj. moksleiviai, N=537).....	51
3.3.1 pav.	Kurią mokyklą lanko moksleiviai, gyvenantys Vilniaus rajone, ir lankantys Vilniaus m. mokyklas.....	52
3.3.2 pav.	Artimiausios mokyklos nelankymo priežastys tarp Vilniaus m. moksleivių (%) N=74.....	52
3.3.3 pav.	Svarbiausi veiksniai, pasirenkant mokyklą, pritarimo procentas, Vilniaus raj. (N=547) ir Vilniaus m. (N=74).....	53
3.3.4 pav.	Apklaustų Vilniaus raj.(N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių atvykimo į mokyklą būdai, %.....	54
3.3.5 pav.	Apklaustų Vilniaus raj.(N=537) ir Vilniaus m.(N=74) moksleivių pasiskirstymas pagal atstumą nuo namų iki mokyklos, %.....	54
3.3.6 pav.	Moksleivių pasiskirstymas pagal atstumą nuo namų iki mokyklos pagal mokomąsias kalbas, % Vilniaus raj. (N=537).....	55
3.3.7 pav.	Vidutinis atstumas kilometrais nuo namų iki mokyklos pagal mokyklų tipus, Vilniaus raj. (N=537).....	55
3.3.8 pav.	Moksleivių Vilniaus raj. kelionės į mokyklą trukmė (“nuo durų iki durų”) N=537.....	56
3.3.9 pav.	Apklaustų moksleivių Vilniaus raj. kelionės į mokyklą trukmė pagal mokomąsias kalbas (sukauptieji procentai)..	57
3.3.10 pav.	Savivaldybių reitingas pagal vežiojamų mokinių dalį savivaldybėje 2005/2006 mokslo metais. Skaičiuota pagal: ŠMM, ŠVIS.....	58
3.3.11 pav.	Vežiojamų mokinių dalis pagal vežiojimo būdus savivaldybėse 2005-2006m.m. Skaičiuota pagal: ŠMM.....	59
3.3.12 pav.	Vežiojimo kaštai savivaldybėse 2005 m. Skaičiuota pagal: ŠMM.....	60
3.3.13 pav.	Mokymasis norima kalba tarp Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių, %.....	61
3.3.14 pav.	Ar savarankiškai apsisprendė, kuria kalba mokytis, Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleiviai, %.....	62
3.3.15 pav.	Mokomosios kalbos pasirinkimo agentai ir pasirinkimo būdai, Vilniaus raj., % (N=537).....	62
3.4.1 pav.	Vilniaus rajono mokyklų vertinimas(procentai). Kriterijų reitingas N= 537.....	64
3.4.2 pav.	Vilniaus miesto mokyklų vertinimas(procentai). Vilniaus rajone gyvenančių ir Vilniaus miesto mokyklas lankančių mokinių, nuomonė. Kriterijų reitingas N= 74.....	65

3.4.3 pav.	Apibendrintas skirtingų tipų Vilniaus savivaldybės mokyklų vertinimas: mokyklų tipų profiliai. Vidurkiai z-skalėje.....	68
3.4.4 pav.	Vilniaus rajono ir šalies mokyklų vertinimo palyginimas. Gerai mokyklą vertinančių mokinių dalis, procentai. $N_{\text{Vilniaus rajono}} = 537$, $N_{\text{šalies}} = 1389$	69
3.4.5 pav.	Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos mokymo lygio bei sąlygų vertinimas tarp Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių (palankūs vertinimai, %)......	70
3.4.6 pav.	Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos mokymo lygio bei sąlygų vertinimas tarp Vilniaus raj. moksleivių pagal mokyklų tipus. Vidurkiai z-skalėje.....	71
3.4.7 pav.	Mokomųjų dalykų aprūpinimo priemonėmis Vilniaus raj. lietuviškose mokyklose vertinimai (%).....	72
3.4.8 pav.	Mokomųjų dalykų aprūpinimo mokymo priemonėmis mokomąja kalba (lenkų, rusų) vertinimai Vilniaus raj. mokyklose (%).....	73
3.4.9 pav.	Aprūpinimo įvairių dalykų mokymosi priemonėmis lietuviškose ir nelietuviškose mokyklose vertinimai (palankūs vertinimai, %) Vilniaus raj. $N = 537$	74
3.4.10 pav.	Vilniaus raj. moksleivių nuomonės apie moksleivių vaidmenį ugdymo procese (%).....	74
3.4.11 pav.	Vilniaus m. ir Vilniaus raj. moksleivių nuomonė apie gimtosios kalbos egzaminus nelietuvių tautybės moksleiviams (%).....	75
4.12 pav.	Nuomonių apie gimtosios kalbos egzamino privalomumą nelietuvių tautybės moksleiviams pasiskirstymas (%) pagal tautybes Vilniaus rajone.....	75
3.4.13 pav.	Nelietuvių tautybės moksleivių lietuvių kalbos mokėjimo įvairiais gyvenimo atvejais vertinimai (%).....	76
3.4.14 pav.	Lietuvių kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose.....	77
3.4.15 pav.	Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%).....	77
3.4.16 pav.	Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%).....	78
3.4.17 pav.	Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%).....	78
3.4.18 pav.	Nelietuvių tautybės moksleivių Vilniaus raj. vertinimai (z-įvertis) lietuvių kalbos žinių ir gimtosios kalbos žinių pakankamumo (apjungtos situacijos).....	79
3.4.19 pav.	Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių edukaciniai ir profesiniai ketinimai (%).....	79
3.4.20 pav.	Ateities perspektyvų vertinimas tarp Vilniaus raj. moksleivių pagal tautybes (%).....	80
3.4.21 pav.	Ateities perspektyvų vertinimas tarp Vilniaus raj. moksleivių pagal mokyklos kalbinį modelį (%).....	80

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas	Vilniaus rajono bendrojo lavinimo mokyklos ir jose besimokantys mokiniai
2 priedas	Klausimynas Vilniaus rajono moksleiviams
3 priedas	Klausimynas Vilniaus miesto moksleiviams
4 priedas	Apibendrintos mokyklos vertinimo komponentės
5 priedas	Vilniaus rajono ir šalies mokyklų vertinimo palyginimas, procentais
6 priedas	Klausimynas interviu su mokyklų vadovais
7 priedas	Klausimynas interviu su mokytojais
8 priedas	Klausimynas interviu su seniūnais
9 priedas	Klausimynas grupiniam interviu su savivaldos, apskirties ir NVO atstovais
10 priedas	Klausimynas telefoniniams interviu su moksleivių tėvais

ANOTACIJA

Šiame dokumente pateikta sociologinio tyrimo „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“ tyrimo ataskaita. Tyrimą iniciavo trišalė darbo koordinavimo grupė, kurią sudaro Vilniaus rajono savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities viršininko administracija ir LR ŠMM atstovai. Trišalė darbo koordinavimo grupė buvo sudaryta, remiantis LR ŠMM ministrės 2006 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr ISAK-1766. Po to, 2006 m spalio 20 d. įsakymu Nr.ISAK-2019 buvo patvirtintas minėtos trišalės grupės veiklos planas, kurio vienas iš etapų – minėto tyrimo atlikimas.

Tyrimą konkurso tvarka buvo pavesta atlikti jungtinei tyrėjų grupei, atstovaujančiai dviejų šalies universitetų mokslinius padalinius. Konkrečiai tyrimą atliko Kauno technologijos universiteto Sociologijos katedros darbuotojai: prof.habil.dr. Gediminas Merkys, dr. Aistė Balžekienė, dr. Audronė Telešienė, doktorantė Audronė Lapėnienė ir Žemyna Pauliukaitė, taip pat Šiaulių universiteto Socialinių tyrimų centro mokslo darbuotojas Sigitas Balčiūnas.

Pagal savo pobūdį atliktas tyrimas yra kompleksinis (trianguliacinis). Tyrimo procese taikyti skirtingos prigimties mokslinės informacijos rinkimo metodai – kiekybiniai ir kokybiniai. Konkrečiai buvo taikyti šie metodai: 1) žinybinės švietimo statistikos analizė (nagrinėta 30 rodiklių); 2) masinė 8-12 kl. mokinių anoniminė apklausa raštu (611 mokinių atsakė į 194 klausimus); 3) tėvų telefoninė apklausa (35 tėvai atsakė į 51 klausimą) 4) individualūs ir grupiniai interviu su mokyklų vadovais, pedagogais, seniūnais, savivaldybės ir apskrities švietimo vadovais, politikais, įvairių nevyriausybinių organizacijų atstovais. Buvo atliktos mokslinės vizitacijos į įvairias Vilniaus rajono mokyklas. Iš viso aplankyta 16 mokyklų, kuriose mokoma lenkų, rusų ir lietuvių kalbomis. Buvo daroma prielaida, kad mokslinės informacijos šaltinių, metodų įvairovė, taip pat labai įvairių interesų grupių atstovų pasitelkimas respondentais padidins tyrimo duomenų patikimumą ir objektyvumą.

Turinio požiūriu tyrime nagrinėjami labai įvairūs švietimo prieinamumo ir švietimo kokybės plačiąja prasme klausimai: 1) mokyklų geografinis išsidėstymas ir pasiekiamumas; 2) mokinių vežiojimo kokybė; 3) mokymosi prieinamumas ir poreikiai pagal skirtingas mokymosi kalbas bei mokymosi programas; 4) pedagogų išteklių; 5) specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas; 6) materialiniai ugdymo išteklių ir mokymosi sąlygos; 7) kalbų vartojimo ypatumai; 8) valstybinės ir gimtosios kalbos brandos egzaminų organizavimas daugiakalbiame rajone ir kt. Tyrimo medžiaga apima 174 psl. ir yra išdėstyta 4 skyriuose. Tyrimo rezultatai atspindėti 190 paveiksluose ir 217 lentelėse.

Tyrimo išvados apie faktus ir interpretacinio pobūdžio apibendrinimai ataskaitoje yra atskirti; jie pateikiami atskiruose skyriuose.

Tyrimo metu buvo laikomasi socialinio tyrimo etikos principų. Čia ypač pažymėtina konfidencialumo norma. Ataskaitoje, nagrinėjant respondentų atsakymus, sąmoningai niekur nepateikiamas mokyklos pavadinimas, atsakiusiųjų asmeniniai duomenys ir pan. Tyrimas nėra angažuotas kokiam nors konkrečiai partinei ideologijai ar suinteresuotai organizacijai ir yra nukreiptas į mokslinės tiesos paiešką. Nei vienas iš tyrimo bendraautorių nėra kokios nors politinės partijos atstovas ar konkrečiais tyrimo rezultatais suinteresuotos nevyriausybines organizacijos atstovas.

Tyrimo autoriai nuoširdžiai dėkoja visiems asmenims ir institucijoms, kurie visokeriopai prisidėjo prie šio tyrimo. Be tokios kooperacijos ir pagalbos atlikti tyrimą būtų neįmanoma. Ypač norėtusi padėkoti: Vilniaus rajono savivaldybei, Vilniaus rajono savivaldybės Švietimo skyriaus vedėjui Jusef Narkevič ir vedėjo pavaduotojai Sofijai Ryžovai, Vilniaus apskrities Švietimo skyriui, Vilniaus apskrities Socialinių reikalų, švietimo ir kultūros departamento direktoriui Jonui Vasiliauskui, tyrime dalyvavusių mokyklų vadovams bei bendruomenėms, Vilniaus rajono seniūnijų seniūnams, Rusų mokytojų asociacijai, draugijoms „Vilnija“ ir „Rytas“, lenkų mokytojų draugijai „Macierz Szkolna“.

1. BENDRA TYRIMO DIZAINO SCHEMA

LR Švietimo ir mokslo ministerijos, Vilniaus rajono savivaldybės administracijos ir Vilniaus apskrities viršininko administracijos iniciatyva¹ Vilniaus rajone 2006 m. lapkričio – 2007 m. sausio mėnesiais buvo atliktas tyrimas „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“.

Juo buvo siekiama išsiaiškinti:

- mokymosi prieinamumo gimtąja kalba (lietuvių, lenkų, rusų), valstybine kalba galimybes;
- pagalbos (socialinės pedagoginės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios psichologinės) prieinamumą mokiniams;
- ugdymo kokybės užtikrinimą;
- mokyklų tinklo veiksmingumą.

Šiems tikslams įgyvendinti iškelti tokie uždaviniai:

- Išanalizuoti žinybinę statistiką apie mokymo gimtąja kalba prieinamumą Vilniaus rajone.
- Išsiaiškinti vyresniųjų klasių mokinių (8-12 kl.), besimokančių rajono savivaldybės ir apskrities mokyklose mokymosi sąlygas: galimybę mokytis gimtąja kalba, pasitenkinimą mokyklos infrastruktūra, pasitenkinimą mokymo lygiu, mokinių ir mokytojų santykius.
- Ištirti vyresniųjų klasių mokinių ir suaugusiųjų (8-12 kl.), besimokančių Vilniaus miesto savivaldybės mokyklose mokymosi sąlygas: galimybę mokytis gimtąja kalba, mokyklos pasirinkimo motyvus, keliavimo į mokyklą ir iš jos būdus.
- Išsiaiškinti ikimokyklinio bei mokyklinio amžiaus vaikų mokymosi sąlygas: galimybę mokytis gimtąja kalba, mokyklos pasirinkimo/pakeitimo priežastis, pasitenkinimą mokyklos infrastruktūra, mokinių pavėžėjimo užtikrinimą, užklasinės veiklos gausą, pasitenkinimą mokymo lygiu.
- Išsiaiškinti, kaip savivaldos, apskrities, nevyriausybių organizacijų atstovai, mokytojai, mokyklų vadovai vertina mokymosi gimtąja kalba, mokymosi norimoje mokykloje galimybes, mokymo kokybę, kokias švietimo problemas įžvelgia savivaldybėje.
- Išsiaiškinti su kokiomis mokyklų finansavimo, aprūpinimo mokymo priemonėmis, pedagogų ar specialistų trūkumą, perteklių, valstybinės kalbos mokymą priešmokyklinio ugdymo grupėse sąlygas, problemas, su kuriomis susiduria mokytojai dėstydami valstybinę kalbą.

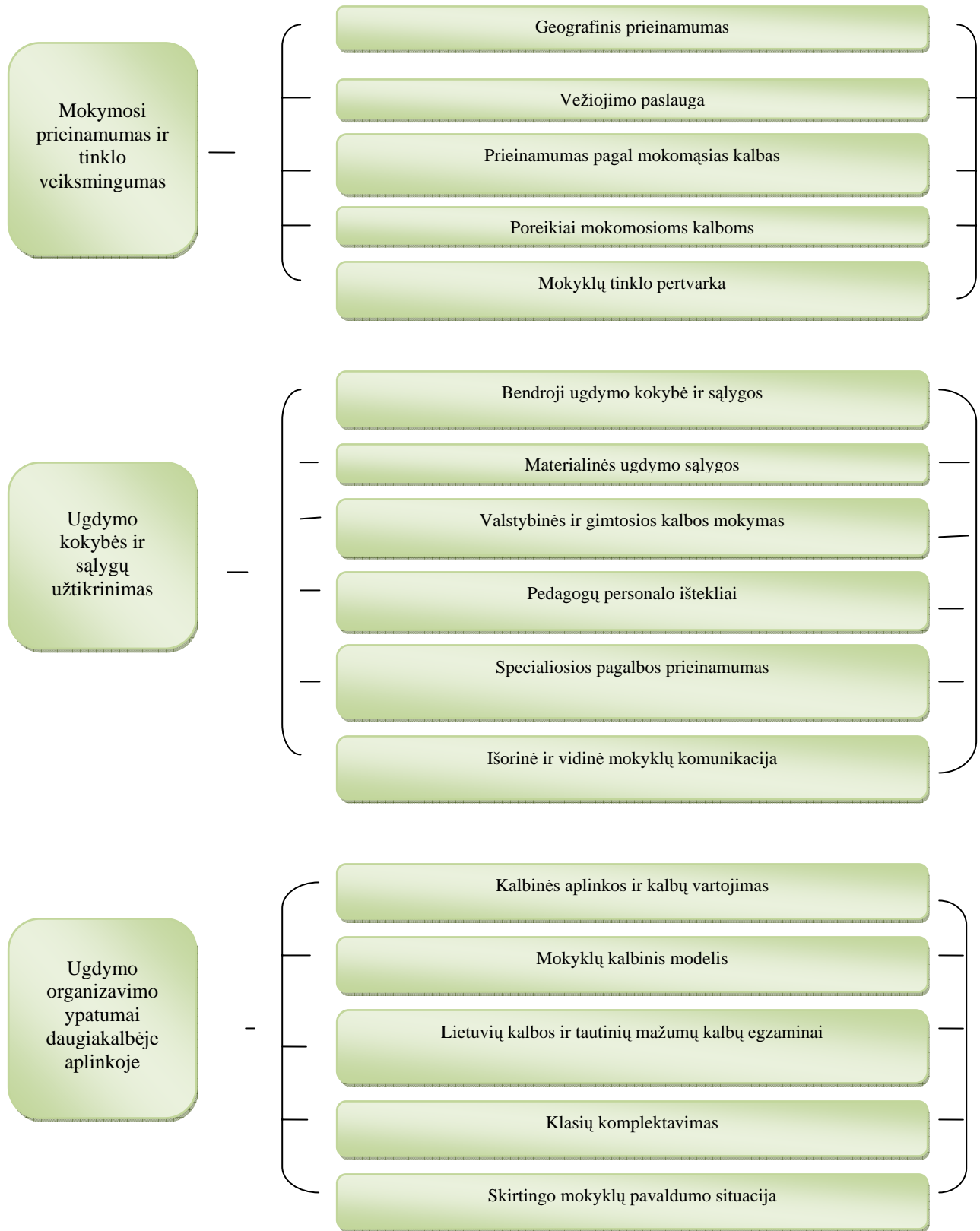
Tiriami požymiai

Tyrėjų darbo grupė didelį dėmesį skyrė tyrimo diagnostiniams indikatoriams, tyrimo instrumentų kūrimui. Kokius mokymosi prieinamumo, ugdymo kokybės bei mokyklų tinklo veiksmingumo požymius (ar jų grupes) reikia nagrinėti? Tyrėjų komanda sudarė atskiras, sąlyginai išskirtas, kompleksines diagnostinių požymių ir kriterijų sistemas kiekvienam naudotam instrumentui. Bendra detali naudotų instrumentarijų schema pateikiama 1.1 paveiksle.

¹2006 m. rugsėjo 4 d. įsakymas Nr. ISAK-1766 „Dėl trišalės darbo koordinavimo grupės sudarymo“
<http://www3.lrs.lt/docs2/MNYDTYIW.DOC>

DIAGNOSTINIS BLOKAS

DIAGNOSTINIS KONSTRUKTAS

1.1 pav. Tyrimo diagnostiniai blokai ir konstruktai

Tikslinės grupės ir metodai

Tyrimo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti atrinktos tikslinės, pagrindinės mokymosi procese dalyvaujančios grupės. Jos yra trejopo pobūdžio: mokyklų bendruomenės nariai (moksleiviai, jų tėvai, mokytojai, mokyklų vadovai), apskrities ir savivaldos atstovai bei nevyriausybinų organizacijų atstovai (žiūrėti 1.1 lentelę):

1.1 lentelė

Apklausti švietimo subjektai

Švietimo subjektai		
<i>Mokyklos bendruomenė</i>	<i>Apskrities ir savivaldos atstovai</i>	<i>Nevyriausybinių organizacijų</i>
Moksleiviai	Vilniaus apskrities viršininko administracijos atstovai	Rusų mokytojų asociacijos nariai
Moksleivių tėvai	Vilniaus rajono savivaldybės administracijos atstovai	Lenkų mokytojų „Macierz Szkolna“ draugijos nariai
Mokyklų vadovai	Seniūnai	„Vilnijos“ draugijos nariai
Mokytojai		„Ryto“ draugijos nariai

Šioms įvairioms tikslinėms grupėms apklausti buvo naudojamosi metodų trianguliacijos principu, reiškiančiu skirtingų metodų derinimą.

Kokybinių metodų pasirinkimą lėmė tyrinėtojų siekis į tiriamą reiškinį pažiūrėti visybiškai, atskleidžiant įvairias egzistuojančias nuomones, subjektyvią motyvaciją, argumentacijos logiką ir pan.

Kiekybinė tyrimų metodologija pasitelkta siekiant atskleisti statistinius, gana gausios mokymosi procese dalyvaujančios grupės – moksleivių – nuostatų ir patirties dėsningumus.

Kiekybinis tyrimas apima sisteminę skaitmeninės informacijos rinkimą bei jos statistinę analizę². Kiekybiniam tyrimui būdinga tai, kad siekiant kuo didesnio objektyvumo jis operuoja griežtai iš anksto apibrėžta nagrinėjamų požymių struktūra. Kitaip tariant, atitinkamas tyrimo tipas remiasi uždaru požymių struktūra. Socialinių tyrimų metodologijoje nuolat pabrėžiama, kad tyrimo „uždarumas“ yra silpnoji kiekybinio tyrimo ypatybė. Jei koks požymis ar jo raiškos aspektas planuojant tyrimą nebuvo įtrauktas, tai jis ir lieka tyrimui nežinomas, neidentifikuotas, neištirtas, t.y. kiekybiniu tyrimu nagrinėjamas objektas vertinamas anaipol ne visybiškai, bet remiantis iš anksto apibrėžtais požymiais. Dažnai kiekybinis tyrimas atspindi ne visybišką reiškinį, bet atrinktų požymių sąsajas.

Kokybiniuose tyrimuose iš dalies yra priešingai. Jo požymių struktūra nėra tokia griežta. Informacija renkama nenaudojant struktūrinių instrumentų, siekiama suprasti ir visapusiškai interpretuoti žmonių patirtį, remiamasi tyrėjo intuicija, dėmesį skiriant tiriamųjų pateikiamoms tiriamų įvykių interpretacijoms³. Daugelis socialinių tyrimų metodologijos klausimais rašančių autorių nuolat pabrėžia, kad atvirumas ir visybiškumas yra kokybinio tyrimo pagrindiniai bruožai ir kartu – esminiai privalumai.

Taigi, įvertinus skirtingų metodų privalumus ir trūkumus, buvo tikslingai naudotasi tiek kiekybiniais, tiek kokybiniais metodais.

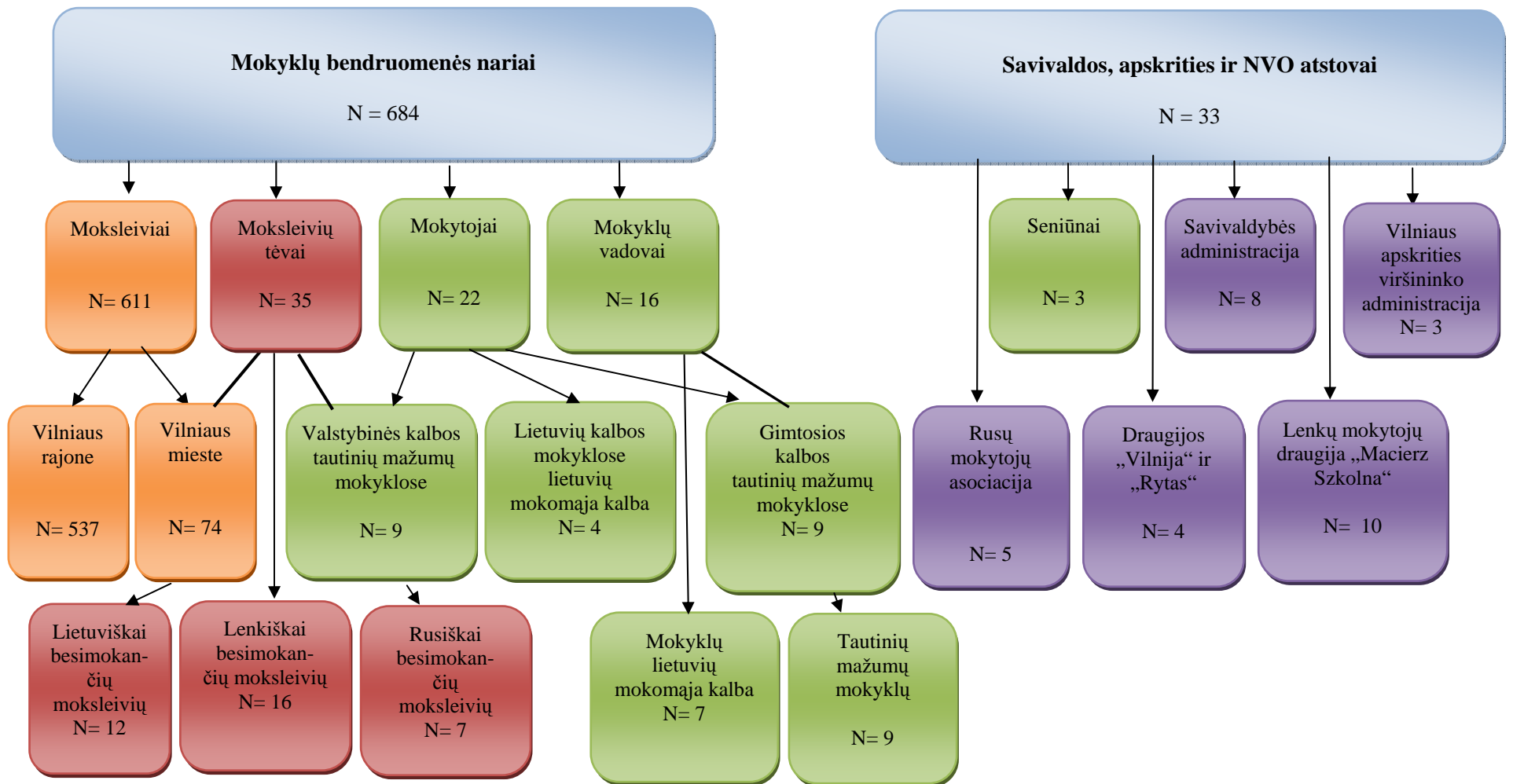
Moksleivių nuostatom, patirčiai tirti naudotas apklausos raštu metodas, moksleivių tėvų nuomonėms – pusiau standartizuotas telefoninis interviu, mokyklų vadovų, mokytojų, savivaldos bei NVO atstovų nuomonėms bei patirčiai tirti pasitelkti tiesioginio, pusiau standartizuoto interviu ir grupinio interviu metodai.

Tyrimo tikslinėms grupėms taikyti metodai matyti 1.2 paveiksle.

Taip pat pasitelkiami statistiniai duomenys mokymosi prieinamumui Vilniaus rajone apibūdinti.

² Vilma Žydžiūnaitė. Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Vilnius, 2006.

³ Vilma Žydžiūnaitė. Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Vilnius, 2006.

Taikyti metodai:

- Masinė apklausa raštu taikant
- Pusiau standartizuota apklausa
- Pusiau standartizuotas interviu
- Grupinis interviu telefonu

1.2 pav. Tyrimo tikslinės grupės ir taikyti metodai

Atrankos sudarymo principai

Mokyklų bendruomenės narių apklausai atrinktos iš Vilniaus rajono savivaldybės bei Vilniaus apskrities viršininko administracijos pateiktų mokyklų sąrašų, kuriuose iš viso įrašytos 88 švietimo įstaigos.

Pirmiausiai buvo atrinktos tik tos mokyklos, kuriose mokosi 8-12 klasių moksleiviai, t.y. į imtį pakliuvo visos pagrindinės, vidurinės mokyklos bei gimnazijos. Mokyklos, kuriose mokosi vyresniųjų klasių moksleiviai buvo atrinktos dėl to, kad tyrimo uždaviniuose apsibrėžta apklausti 8-12 klasių mokinius.

Antrame atrankos žingsnyje buvo siekiama atrinkti mokyklas reprezentantes, kuriose būtų atliekamas mokslinis vizitavimas. Siekta, kad į atranką pakliūtų skirtingų mokomųjų kalbų mokyklos. Šio principo laikytasi tam, kad galima būtų tarpusavyje palyginti skirtingų mokomųjų kalbų mokyklų bendruomenių reiškiamas nuomones. Daugiausiai mokyklų yra lietuvių ir lenkų mokomosiomis kalbomis, žymiai mažiau – rusų mokomąja kalba. Tad ir į imtį pateko atitinkamai mažiau mokyklų rusų mokomąja kalba ir daugiau mokyklų lietuvių ir/ar lenkų mokomosiomis kalbomis. Taip pat siekta, kad į imtį pakliūtų tiek vienakalbės, tiek įvairiakalbės mokyklos. Tokiu būdu siekta palyginti nuomones, problemas, kylančias skirtingo kalbinio modelio mokyklose. Iš viso į imtį pakliuvo 2 įvairiakalbės ir 14 vienakalbių mokyklų.

Logistiniais sumetimais, mokyklos atrinktos pagal vietas taip, kad vienoje vietovėje būtų vizituojamos kelios skirtingų mokomųjų kalbų mokyklos.

Į imtį pakliuvo dvi mokyklos rusų/lenkų mokomosiomis kalbomis bei viena vienakalbė rusų mokomosios kalbos mokykla, šešios lenkų mokomosios kalbos mokyklos bei septynios lietuvių mokomosios kalbos mokyklos. Į imtį buvo įtrauktos tiek Vilniaus rajono savivaldybei, tiek Vilniaus apskričiai pavaldžios mokyklos.

Atrenkant mokyklas taip pat svarbus jų geografinis pasiskirstymas Vilniaus rajone. Stengtasi, jog į imtį pakliūtų mokyklos kuo plačiau išsibarsčiusios rajono teritorijoje, apimančios mokyklas, esančias tiek arti Vilniaus miesto, tiek nuo jo nutolusias.

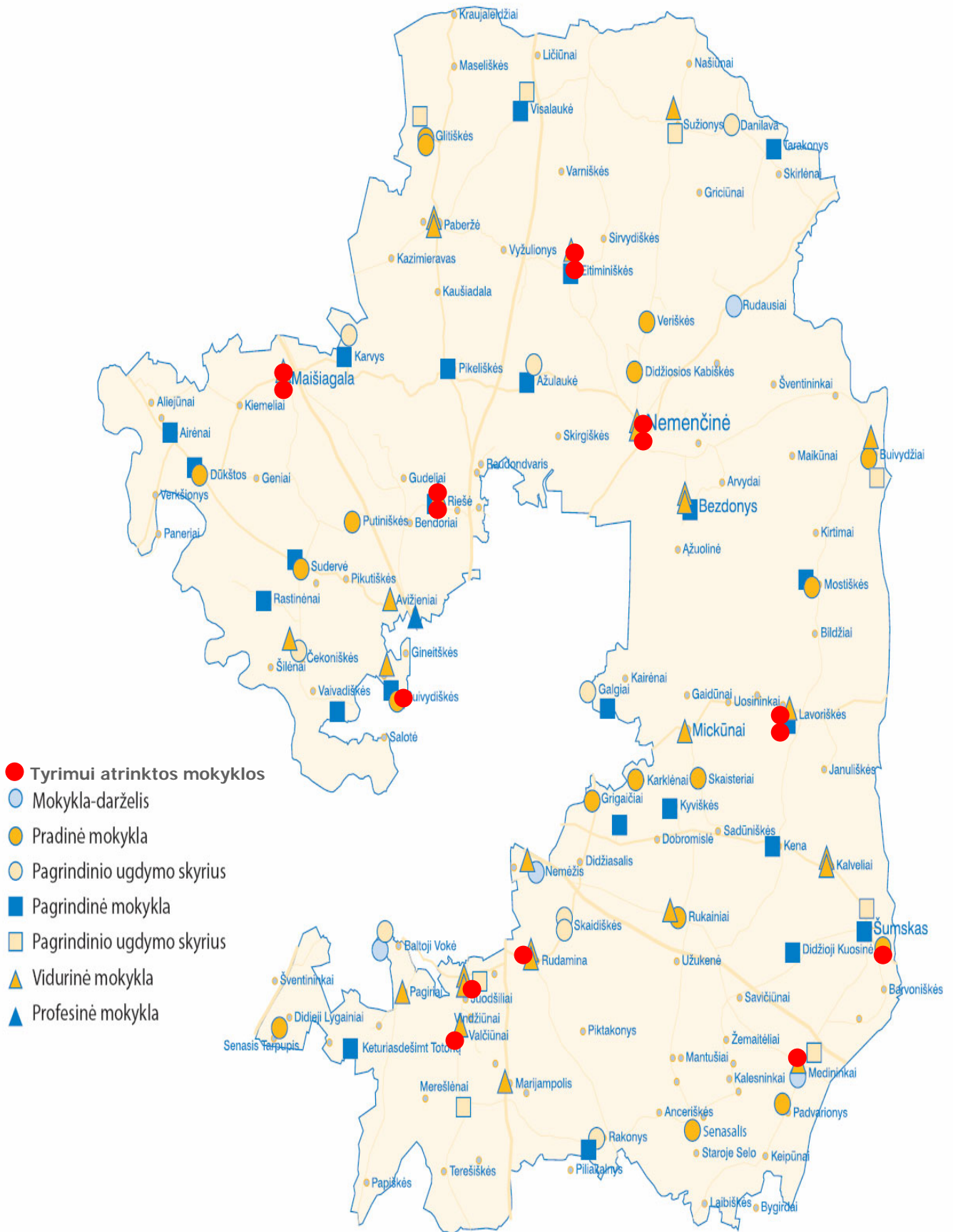
Moksliniams vizitams atrinktų Vilniaus rajono mokyklų sąrašas pateikiamas 1.2 lentelėje.

1.2 lentelė

Moksliniams vizitams atrinktų mokyklų sąrašas

Eil. Nr.	Pavadinimas	Mokomosios kalbos
1.	Vilniaus rajono Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnazija	rusų, lenkų
2.	Vilniaus rajono Nemenčinės 2-oji vidurinė mokykla	lietuvių
3.	Eitminiškių vidurinė mokykla	lietuvių
4.	Vilniaus rajono Eitminiškių pagrindinė mokykla	lenkų
5.	Lavoriškių pagrindinė mokykla	lietuvių
6.	Vilniaus rajono Lavoriškių vidurinė mokykla	lenkų
7.	Juodšilių „Šilo“ vidurinė mokykla	lietuvių
8.	Vilniaus rajono Valčiūnų vidurinė mokykla	rusų
9.	Vilniaus rajono Riešės pagrindinė mokykla	lenkų
10.	Riešės vidurinė mokykla	lietuvių
11.	Buivydiškių pagrindinė mokykla	lietuvių
12.	Vilniaus rajono Zujūnų vidurinė mokykla	lenkų
13.	Vilniaus rajono Maišiagalos 1-oji vidurinė mokykla	rusų, lenkų
14.	Vilniaus rajono Maišiagalos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo vidurinė mokykla	lietuvių
15.	Vilniaus rajono Medininkų Šv. Kazimiero vidurinė mokykla	lenkų
16.	Vilniaus rajono Šumsko pagrindinė mokykla	lenkų

Žemiau pateikiamas žemėlapis, kuriame pažymėtos atrinktosios mokyklos.

1.3 pav. Tyrimo imties geografija

Atrinktose mokyklose vykdomas mokslinis vizitavimas, kurio tipinis planas susideda iš keleto tyrimų:

- 8-12 klasių moksleivių anketinės apklausos;
- gimtosios ir valstybinės kalbų mokytojų tiesioginių interviu;
- mokyklos vadovo tiesioginio interviu.

Kiekvieno mokslinio vizito metu apklausama po dvi atsitiktinai tyrėjų parinktas klases bei po vieną gimtosios ir valstybinės kalbų mokytoją, apklausos metu dirbusį mokykloje (jei mokykla – lietuvių mokomąja kalba, buvo apklausiamas tik lietuvių kalbos mokytojas).

Kiekvieno mokslinio vizito metu atrinktosios mokyklos pateikdavo 1-12 klasių mokinių namų arba tėvų mobilių telefonų numerių sąrašą (generalinė visuma) iš kurio buvo sukomplektuota imtis. Moksleivių tėvų apklausai telefonu sisteminės atsitiktinės atrankos būdu buvo atrinkti 50 telefonų numerių.

Greta anketinės apklausos bei mokytojų ir mokyklos vadovų interviu, mokslinio vizito metu taip pat buvo imami interviu iš seniūnų. Seniūnijų, kuriose buvo atrinktosios mokyklos ir kurių seniūnai tapo respondentais, sąrašas:

1. Juodšilių sen.
2. Lavoriškių sen.
3. Maišiagalos sen.
4. Medininkų sen.
5. Nemenčinės m. sen.
6. Nemenčinės sen.
7. Paberžės sen.
8. Riešės sen.
9. Šumsko sen.
10. Zujūnų sen.

Moksleivių, gyvenančių Vilniaus rajone, tačiau besimokančių Vilniaus miesto mokyklose anketinei apklausai atrinktos tokios Vilniaus miesto mokyklos:

1. Vilniaus Jono Pauliaus II gimnazija (lenkų mokomoji kalba)
2. Vladislovo Sirokoslės vidurinė m-kla (lenkų mokomoji kalba)
3. Vilniaus Pilaitės vid. m-kla (lietuvių mokomoji kalba)
4. Martyno Mažvydo vid. m-kla (lietuvių mokomoji kalba)
5. Vilniaus Saulėtekio vid. m-kla (rusų mokomoji kalba)
6. Vilniaus Naujininkų vid. m-kla (lietuvių mokomoji kalba)

Atrenkant Vilniaus miesto mokyklas dėmesys taip pat buvo kreipiamas į įvairių mokomųjų kalbų mokyklų atrinkimą. Atrinktos 3 mokyklos lietuvių mokomąja kalba, dvi – lenkų ir viena – rusų mokomosiomis kalbomis. Iš viso apklausta 74 moksleivių, gyvenančių Vilniaus rajone ir besimokančių Vilniaus miesto mokyklose.

Savivaldos, apskrities ir nevyriausybinų organizacijų atstovų interviu vykdomi atitinkamos organizacijos pasiūlytose patalpose. Pagal tyrimo uždavinius, siekiama apklausti Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narius, Švietimo skyriaus specialistus, Apskrities viršininko administracijos švietimo srities specialistus. Nevyriausybinų organizacijų atstovai grupiniams interviu atrinkti pagal savanoriškumo principą, t.y. kuomet į grupinį interviu, tyrėjų pakviesti ateina atitinkamos organizacijos nariai savanoriškai sutinkantys dalyvauti tyrime.

Apibendrinimas

Tyrimė remiamasi trianguliacijos principu. Tai reiškia, jog apie vieną ir tą patį diagnostinį konstrukta (dominantį klausimą) informacija renkama: a) iš kelių skirtingų šaltinių (žinybinė statistika, nuomonės), b) pasitelkiant įvairius metodus (kiekybinius, kokybinius, c) įtraukiant į tyrimą įvairias tikslines respondentų grupes – švietimo vadovus, vietos politikus, mokyklų vadovus ir pedagogus, mokinius ir jų tėvus, seniūnus, nevyriausybinų organizacijų aktyvistus. Tokia trianguliacinė prieiga padeda išvengti sistemingų tyrimo klaidų. Pavyzdžiui, jei kurių nors grupių nuomonės itin tendencingos, labai subjektyvios, jas atsveria kitų respondentų grupių, turinčių kitą patirtį ir ir požiūrį, nuomonė. Apskritai, išvadas, kurios daromos nuomonių ištyrimo pagrindu, atsveria išvados, kurios daromos, remiantis žinybinės statistikos analize. Išvados, kurios daromos masinės apklausos pagrindu papildo išvados, kurios išplaukia iš individualių ir grupinių interviu. Be to, pažymėtina, kad mokslinėms vizitacijoms buvo pasirinktos įvairios (geografinės padėties, mokymo kalbos požiūriu ir kt.) Vilniaus rajono mokyklos. Išdėstyti argumentai rodo, jog visumoje tyrimo metodika yra adekvati iškeltiems tyrimo tikslams ir uždaviniams.

2. ŽINYBINĖS STATISTIKOS TYRIMAS

Šioje dalyje pateikiami statistiniai duomenys panaudoti apibūdinant mokymosi prieinamumą Vilniaus rajone. Išskiriamos tokios prieinamumą žyminčių žinybinės statistikos duomenų grupės: (1) Mokyklų geografinis išsidėstymas ir fizinis pasiekiamumas; (2) Mokymosi pasirinkta kalba galimybės: mokyklų pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas; (3) Mokymosi kalbos pasirinkimas: mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbą; (4) Specialiųjų poreikių mokiniai ir šių poreikių tenkinimas; (5) Žmogiškieji ugdymo išteklių: Vilniaus rajono mokyklų mokytojų charakteristika; (6) Materialiniai ugdymo išteklių: Vilniaus rajono mokyklų materialinės sąlygos, mokinių vežiojimas.

Kiekvienoje iš šešių sričių yra išskirti statistiniai rodikliai, kurių reikšmės yra analizuojamos lyginant jas su kitų šalies savivaldybių duomenimis, lyginant tarpusavyje Vilniaus rajono savivaldybės ir apskrities mokyklų duomenis, mokyklų tipų pagal mokomąją kalbą duomenis. Skaičiavimams naudojama ŠMM duomenų bazių ŠVIS, AIKOS, PDB (pedagogų duomenų bazė), Vilniaus rajono savivaldybės švietimo skyriaus informacija. Žinybinės statistikos duomenų analizė leidžia teigti, kad, apskritai makro lygmeniu, mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono mokyklose yra patenkinamas.

Statistinė analizė, rajono ir šalies atitinkamų rodiklio reikšmių lyginimas leido išskirti tokius santykinai teigiamus mokymosi prieinamumą rodančius aspektus: tankus mokyklų tinklas, realizuojantis geografinio prieinamumo principą; gana ekonomiškai mokinių vežiojimo į mokyklą sistema; šalies vidurkį atitinkantis mokytojų išsilavinimas; šalies vidurkį atitinkantis vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas; didesnis psichologinės pagalbos prieinamumas, lyginant su šalies mokyklomis, geresnis nei šalyje mokyklų aprūpinimas kompiuteriais.

Daugiau neigiami, nei teigiami mokymosi prieinamumo aspektai yra: tankaus mokyklų tinklo tvarkymas, siekiant geresnio turimų švietimo išteklių panaudojimo; mažų mokyklų fenomeno nulemtas mokinio krepšelio lėšų perskirstymas; rajono mokyklų atskyrimas pagal steigėją; ne visiems prieinama specialisto teikiama specialioji pedagoginė pagalba; mažesnė, nei šalyje, aukštą kvalifikacinę kategoriją turinčių mokytojų dalis bei šių mokytojų netolygus pasiskirstymas skirtingo tipo rajono mokyklose; netolygus mokyklų aprūpinimas kompiuteriais, mokyklų pasiskirstymo netolygumai pagal vienam mokiniui tenkanti klasės kambarių plotą, nedidelis mokyklų transporto (tame tarpe ir geltonųjų autobusų), kaip transporto, kuris geriausiai atliepia mokinių vežiojimo reikmes, nuošimtis.

2.1. Šaltiniai ir indikatoriai

Duomenų bazės

Vilniaus rajono mokyklų situacija statistiniu aspektu yra nagrinėjama remiantis įvairiais statistinių duomenų šaltiniais.

1. ŠVIS Duomenų bazė. Šioje žinybinėje ŠMM švietimo informacinių technologijų centro duomenų bazėje talpinama informacija apie kiekvieną šalies bendrojo lavinimo mokyklą. Tyrime naudojama ŠVIS duomenų matrica - SPSS statistinių programų paketo byla *duomenys.sav.* bei internetinė prieiga prie duomenų bazės. Matricą pateikė švietimo informacinių technologijų centro švietimo valdymo informacinių sistemų (ŠVIS) skyrius. Duomenų matrica yra naudojama daugiausia mokyklų situacijai 2006 metais aprašyti. Tyrimo kontekste buvo aktualu skirti mokyklas pagal tai, kokia kalba vyksta mokymas, kas yra mokyklos steigėjas. ŠVIS duomenų matricoje ši informacija yra pateikiama. Pažymėtina, kad tyrimo metu daliai rodiklių reikšmių apskaičiuoti buvo naudojama statistika iki 2005/2006 mokslo metų imtinai, nes ŠVIS 2006/2007 metams nepateikia duomenų suvestinių apie mokinių skaičių atskirai mokyklų skyriuose. Tekste panaudota šios duomenų bazės informacija žymima pateikiant nuorodą: „ŠVIS“.

2. Statistikos departamento duomenų bazė. Statistikos departamentas renka informaciją apie švietimo įstaigas: įstaigų skaičių, mokinių skaičių, mokytojų skaičių, išsilavinimą ir pan. Apibendrintoje statistikoje nėra išskiriamos mokyklos pagal pavaldumą. Ši valstybės lygmens statistinė informacija buvo panaudota įvertinant analizuojamų rodiklių reikšmių dinamiką rajone, lyginant Vilniaus rajono duomenis su kitų rajonų duomenimis. Informacija teikiama iki 2005 metų imtinai (2005/2006 mokslo metų pradžiai). Tekste panaudota šios duomenų bazės informacija žymima pateikiant nuorodą: „STD“.

3. Pedagogų duomenų bazė. Šioje žinybinėje ŠMM Švietimo Informacinių technologijų centro duomenų bazėje talpinama informacija apie kiekvieną šalies bendrojo lavinimo mokyklos mokytoją. Bazė pradėjo funkcionuoti 2006 metais. Tyrimo metu buvo naudojama internetine prieiga prie duomenų bazės bei ITC darbuotojų parengta bendrojo lavinimo mokykloje dirbančių pedagoginių darbuotojų duomenų matrica - pedagog.sav (SPSS programos dokumentas). Sistemos duomenys buvo panaudoti mokytojų situacijai Vilniaus rajone aprašyti. Tekste panaudota šios duomenų bazės informacija žymima pateikiant nuorodą: „PDB“.

4. Vilniaus savivaldybės Švietimo skyriaus ir Vilniaus apskrities švietimo departamento pateikta informacija apie mokinių ir mokyklų skaičių nuo 1991 metų. Šie duomenis įgalino nagrinėti minėtų rodiklių dinamiką. Tekste panaudota šio šaltinio informacija žymima pateikiant nuorodą: „Vilniaus rajono savivaldybė.“

5. Dalis duomenų yra pateikta iš ŠMM išleistų švietimo apžvalgų: Lietuva. Švietimas regionuose; Mokytojai - 2006; Švietimas regionuose - 2005; Švietimas regionuose - 2003. Priėjimas per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/apzvalgos.htm#2 . Tekste panaudota šio šaltinio informacija žymima pateikiant nuorodą: „ŠMM.“

Nurodant šaltinį yra naudojamos kategorijos: „**Šaltinis**“ - jeigu duomenys pateikti ta pačia forma, kaip ir duomenų šaltinyje; „**Duomenų šaltinis**“ - jei du pateikti duomenys yra kitaip išdėstyti nei duomenų šaltinyje; „**Skaičiuota pagal**“ - jeigu tyrimo autoriai, naudodamiesi šaltinio duomenimis, atliko savo skaičiavimus.

Duomenų patikimumas ir įvairių duomenų bazių informacijos derinimo klausimai

Skirtingų žinybų duomenų pagrindu pateikiamos suvestinės skiriasi. Tai lemia ne tik skirtingi tos pačios sąvokos ar rodiklio operaciniai apibrėžimai, bet ir skirtinga duomenų pateikimo tvarka. Tyrime yra išskirtos trys pagrindinės mokyklų populiacijos: Vilniaus rajono mokyklos – mokyklos, kurių pastatai stovi Vilniaus rajono teritorijoje; Vilniaus rajono savivaldybės mokyklos – mokyklos, kurių steigėjas yra Vilniaus rajono savivaldybė, Vilniaus apskrities mokyklos – mokyklos, esančios Vilniaus rajono teritorijoje, kurių steigėjas yra Vilniaus apskrities viršininko administracija. Absoliutūs dydžiai pateikiami ir išvestiniai rodikliai skaičiuojami laikantis šio populiacijų sąrašo.

Tyrimo metu ŠVIS duomenų bazėje aptikta netikslumų. Tyrimo tikslas nebuvo duomenų bazės testavimas, todėl aptikti netikslumai yra stebėti tik iš vartotojo pozicijų. Netikslumai ir klaidos buvo aptiktos konstruojant išvestinius indeksus arba lyginant atskirų požymių reikšmių sumą su duomenimis, pateiktais stulpelyje „iš viso“. Pavyzdžiui matricoje duomenys.sav nesutapo dviejų Vilniaus rajono mokyklų duomenys apie jose skirtingomis kalbomis besimokančių mokinių skaičių ir mokinių skaičių iš viso. Tokiu atveju duomenys buvo koreguojami remiantis gretinimu su kitais duomenų šaltiniais. Skaičiuojant mokinius pagal mokymosi kalbas daugiausia buvo remiamasi 2005/2006 m. duomenimis, nes ŠVIS duomenų lentelėse duomenys apie skirtinga kalba mokomą mokinių skaičių savivaldybės mokyklose nesutampa su savivaldybės duomenimis ir gana stipriai skiriasi nuo duomenų apie mokinių skaičių iš viso 1.1 ŠVIS suvestinėje.

Pagrindiniai rodikliai ir jų analizės metodika

Darbe buvo analizuojami pagrindiniai Vilniaus rajono mokyklų padėtį pagal mokymosi prieinamumą apibūdinantys rodikliai pateikiami 2.1.1 lentelėje. Šių rodiklių reikšmės buvo analizuojamos įvairiais pjūviais: mokyklų pavaldumo, mokomosios kalbos, mokyklų tipo.

Mokymosi prieinamumą išreiškiantys statistiniai rodikliai

	Rodikliai
Mokyklų geografinis išsidėstymas ir fizinis pasiekiamumas	Mokyklų skaičius ir tankumas Mokyklų, esančių toje pačioje vietovėje, skaičius Mokyklų skaičiaus dinamika Likviduotų ir reorganizuotų mokyklų statistika
Mokymosi prieinamumas pagal mokomąsias kalbas	Mokyklų kuriose mokiniai gali mokytis tam tikra pasirinkta kalba, skaičius Mokyklų skaičiaus pagal mokymosi kalbas dinaminiai rodikliai Vidutinis mokyklų dydis pagal mokymo kalbas. Mokinių pasiskirstymas skirtingo tipo mokyklose pagal mokymosi kalbas Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę Vilniaus rajono savivaldybėje Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas Mokinių skaičiaus pagal mokymosi kalbas dinamika
Specialiosios pagalbos prieinamumas	Specialiųjų poreikių mokinių skaičius Specialiųjų poreikių mokinių pasiskirstymas pagal poreikio dydį Pagalbą mokiniams teikiančių specialistų: specialiųjų pedagogų, logopedų, socialinių pedagogų skaičius Mokinių skaičius, tenkantis vienam specialiąją pagalbą mokiniams teikiančiam mokyklos darbuotojui.
Pedagogų personalo ištekliai	Mokytojų skaičius Mokytojų, dirbančių dviejose ir daugiau mokyklų, dalis Rajono mokytojų bendruomenės struktūra pagal amžių ir lytį Mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą Pedagogo kvalifikaciją ir aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų dalis Aukštą kvalifikacinę kategoriją turinčių mokytojų dalis mokyklose Vienam mokytojui tenkantis mokinių skaičius
Materialiniai ugdymo ištekliai	Vidutinis mokyklos dydis (mokinių skaičius) Vidutinio mokyklos dydžio dinamika Mokinių, kuriems tenka vienas kompiuteris, skaičius Vienam mokiniui tenkantis mokyklos patalpų plotas Vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas Vežiojamų mokinių dalis nuo bendro mokinių skaičiaus Vežiojimo būdų įvairovė Vežiojimo kaštai

Tyrime buvo naudojamas indeksų konstravimo metodas. Paprasčiausi indeksai yra gaunami lyginant tarpusavyje absoliučiuosius dydžius. Darbe buvo taikoma keletas santykinų rodiklių rūšių:

- **Požymio struktūrą atspindintys indeksai.** Pvz., mokinių, kurie mokosi lenkų kalba ir bendro mokinių skaičiaus savivaldybėje santykis, mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių, dalis nuo bendro rajono mokyklose besimokančių mokinių skaičiaus, geltonaisiais autobusais ir mokyklų transportu vežiojamų mokinių dalis rajono savivaldybėje ir pan.
- **Požymio intensyvumą atspindintys indeksai.** (Lyginami įvairiavardžiai, logiškai susieti absoliutieji dydžiai). Pvz., mokinių, tenkančių vienam mokytojui, skaičius; vežiojimui apmokėti skiriamų lėšų dalis, tenkanti vienam vežiojamam mokiniui ir pan.
- **Palyginimo indeksai.** (Lyginamos dvi to paties dydžio reikšmės, apibūdinančios skirtingas visumas). Pvz., vežiojamų mokinių dalies skirtumas savivaldybės ir apskrities pavaldumo mokyklose, reiškiamas procentiniais punktais.
- **Laiko eilučių indeksai.** Jie gali išreikšti dydžio absoliutų prieaugį, augimo/sumažėjimo tempą arba prieaugio tempą.

1. *Absolutus prieaugis.* Šis dydis parodo dviejų skirtingų laikotarpių rodiklio reikšmių skirtumą. Pvz., mokinių skaičiaus trikalbėse mokyklose 1995 m. ir 2005 m. skirtumas.

2. *Augimo/sumažėjimo tempas.* Skaičiuojama kokią rodiklio reikšmės t laiko momentu (ar laikotarpiu) dalį sudaro šio rodiklio reikšmė laikotarpiu t+i. Pvz., mokinių skaičiaus trikalbėse mokyklose 2006 m. ir mokinių skaičiaus trikalbėse mokyklose 1995 m. santykis, išreikštas procentais. Visi trys santykiniai dydžiai gali būti skaičiuojami baziniu ir grandininu indeksų skaičiavimo būdu. Skaičiuojant grandininu būdu, lyginami dviejų

gretimų laiko eilutės rodiklio reikšmių duomenys. Skaičiuojant baziniu būdu, laiko eilute pateikto rodiklio reikšmių duomenys lyginami su pradine šios eilutės reikšme.

3. *Prieaugio tempas*. Skaičiuojama, kokią rodiklio reikšmės t laiko momentu (ar laikotarpiu) dalį sudaro šio rodiklio reikšmės pokytis laikotarpiu $t+i$. Pvz., mokinių skaičiaus trikalbėse mokyklose 2006 m. ir mokinių skaičiaus trikalbėse mokyklose 1995 m. skirtumo bei mokinių skaičiaus šiose mokyklose 2006 m. santykis, išreikštas procentais.

Aprašant įvairių rodiklių reikšmių skirstinius, naudojami statistiniai parametrai: vidurkis, moda, mediana, deciliai, procentiliai, standartinis nuokrypis. Grafiškai skirstiniai vaizduojami stulpelinėmis diagramomis arba sukauptųjų santykinių dažnių linijinėmis diagramomis. Laiko eilutei aprašyti naudojami kitimą ir pokytį aprašantys santykiniai dydžiai, grafiškai ji dažniausia vaizduojama linijine diagrama.

2.2. Rezultatai

2.2.1. Mokyklų geografinis išsidėstymas ir fizinis pasiekiamumas

Švietimas Vilniaus rajone yra organizuojamas pagal binarinį modelį: rajone veikia ir savivaldybės, ir apskrities įsteigtos bendrojo lavinimo mokyklos. 2006 - 2007 m. m. Vilniaus rajone veikė 64 savivaldybės įsteigtos bendrojo lavinimo mokyklos: 14 pradinė, 4 mokyklos-darželiai, 20 pagrindinių, 24 vidurinės mokyklos, 2 gimnazijos ir 9 mokyklų skyriai⁴. Savivaldybės įsteigtose mokyklose mokėsi 10662 mokiniai, pagrindines pareigas ėjo 1136 mokytojai (be mokyklos vadovų). 2006-2007 m. m. Vilniaus rajone veikė 7 apskrities pavaldumo bendrojo lavinimo mokyklos, iš jų 4 vidurinės mokyklos ir dvi pagrindinės mokyklos (skaičiuojami ir Vėliučionių specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai). Veikė 11 šių mokyklų skyrių, iš jų 4 įgyvendinamos pradinio ugdymo programos, 7 – pradinio ir pagrindinio ugdymo programos. Šiose mokyklose mokėsi 1530 mokinių ir pagrindines pareigas ėjo 171 mokytojas. Visose apskrities pavaldumo mokyklose mokiniai mokėsi lietuvių kalba. Mokyklų sąrašas ir jose 2006/2007 metais besimokančių mokinių skaičius pateikiamas 1 priede⁵.

Mokyklų tankumas

Vienas iš mokyklų pagrindinių geografinio pasiekiamumo statistinių rodiklių yra mokyklų tinklo tankumas. Teritoriniam mokyklų išsidėstymui įtakos turi daug veiksnių: rajono teritorija, gyventojų skaičius, gyvenviečių išsidėstymas, mokyklų tipų įvairovė, švietimo infrastruktūra, šios infrastruktūros keitimo strategija ir pan. Rajono mokyklų tinklas yra sietinas su teritorija ir gyventojų skaičiumi.

2.2.1 lentelė

Mokyklų tankumas savivaldybėse

	Teritorija (km ²)	Mokyklų skaičius	Teritorija, vidutiniškai tenkanti vienai mokyklai (km ²)
Alytaus r.	1404	19	73,9
Kauno r.	1496	34	44,0
Klaipėdos r.	1336	25	53,4
Panevėžio r.	2179	26	83,8
Šiaulių r.	1807	29	62,3
Vilniaus r.	2129	74	28,8

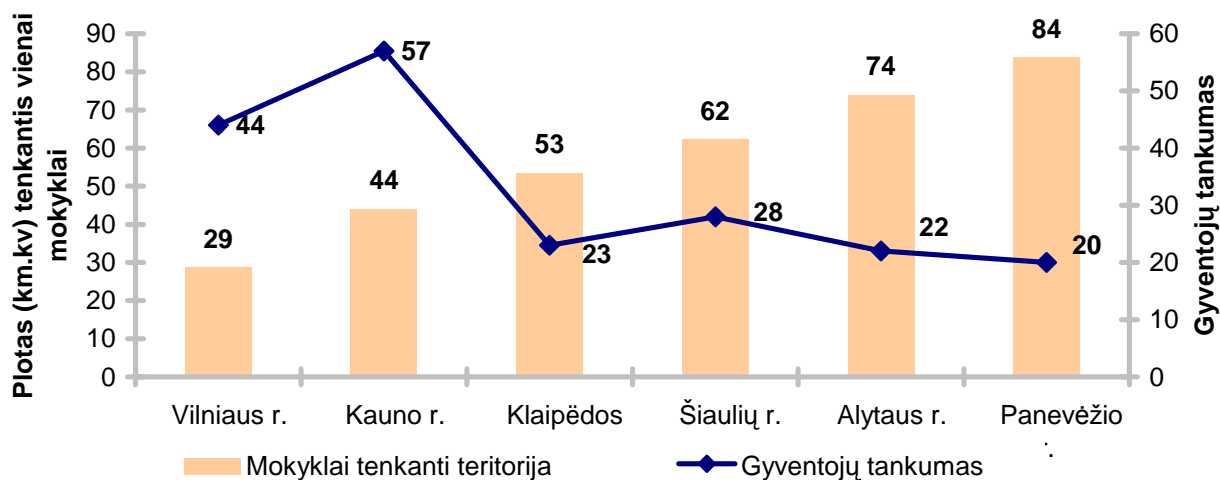
Skaičiuota pagal: STD, (2005/2006 m. duomenys)

Vilniaus rajone, lyginant jį su kitais šalia didmiesčių esančiais rajonais, mokyklų tinklas yra tankiausias (žr. 2.2.1 lentelę, 2.2.1 paveikslą). Tačiau reikia pažymėti, kad statistikos departamento duomenų bazėje, kurios duomenys naudoti skaičiavimams, yra teikiama informacija apie mokyklas kaip administracinius vienetus. Mokykla ir jos filialai skaičiuojami kaip viena mokykla, todėl rodiklio reikšmė ne visiškai atspindi geografinio prieinamumo situaciją. Be to, gyventojų tankumas savivaldybėse yra skirtingas, todėl dėsninga, kad didesnį gyventojų tankumą

⁴ Duomenys apie mokyklų skyrius yra iš AIKOS duomenų bazės.

⁵ Pažymėtina, kad ŠVIS duomenų bazėje informacija apie mokinių skaičių statistinėse suvestinėse 1_1. (klasės ir mokiniai 2006) ir 1_3. (pastarojoje pateikiami duomenys apie mokinių pasiskirstymą pagal mokymosi kalbas) skiriasi 374 mokiniais.

turinčiose savivaldybėse bendrojo lavinimo mokyklai tenka mažesnis teritorijos plotas (žr. 2.2.1 paveikslą). Šalčininkų rajone, kuris savo gyventojų tautine sudėtimi yra panašus į Vilniaus rajoną, vienai mokyklai, STD duomenimis, tenka didesnis teritorijos plotas – 45 kv.km.

Skaičiuota pagal: STD, (2005/2006 m.m.. duomenys)

2.2.1 pav. Gyventojų skaičius 1 kv. km. ir vienai mokyklai vidutiniškai tenkanti rajono ploto dalis

Šaltinis: ŠMM, (2005/2006 m.m. duomenys)⁶

2.2.2 pav. Vilniaus rajono teritorijoje veikiančios bendrojo lavinimo mokyklos

⁶ 2006 – 2007 metais įvykę mokyklų tinklo pokyčiai surašyti 2.2.4 lentelėje.

Vilniaus rajonui būdinga tai, kad vienoje vietovėje⁷ dažnai yra įsikūrusios dvi, o kartais ir trys nedidelės mokyklos. Iš viso Vilniaus rajone 2006-2007 metais veikė 71 bendrojo lavinimo mokykla ir 20 jų skyrių. Skaičiuojant vietoves, kuriose mokyklos yra įsikūrusios, galima išskirti 61 skirtingas vietoves. (kaimus, miestus, miestelius) (žr. žemėlapi, 2.2.1 pav.). Vilniaus rajone yra 22 vietovės, kuriose įsikūrusios dvi mokyklos; 4 vietovės, kuriose įsikūrę trys mokyklos (žr. 2.2.2 lentelę). Dažniausia vienoje vietovėje yra mokyklos, mokančios mokinius skirtingomis kalbomis. Pažymėtina, kad gana daug mokyklų koncentruojasi netoli Vilniaus miesto esančiuose teritorijose. Jei skaičiuosime ne mokyklas, bet teritorijas, kuriose mokyklos yra įkurtos, tuomet vienai tokiai „teritorinei“ mokyklai ar mokyklų grupei tektų 35 kvadratiniai kilometrai ploto.

2.2.2 lentelė

Vilniaus rajono vietovių, kuriose įsikūrusios mokyklos, skaičius

Mokyklų skaičius vietovėje	1	2	3	Iš viso
Vietovių skaičius	34	22	4	61

Skaičiuota pagal: ŠVIS. Išskyrus Vėliučionių specialiuosius vaikų auklėjimo ir globos namus

Mokyklų skaičiaus dinamika

Pertvarkant mokyklų tinklą, mokyklų skaičius keičiasi. 2.2.3 lentelėje yra pateiktas mokyklų ir mokinių skaičius Vilniaus rajone. Yra tikslinga analizuoti ir gretinti šių dviejų rodiklių dinamiką.

2.2.3 lentelė

Mokinių ir mokyklų skaičiaus⁸ dinamika Vilniaus rajone

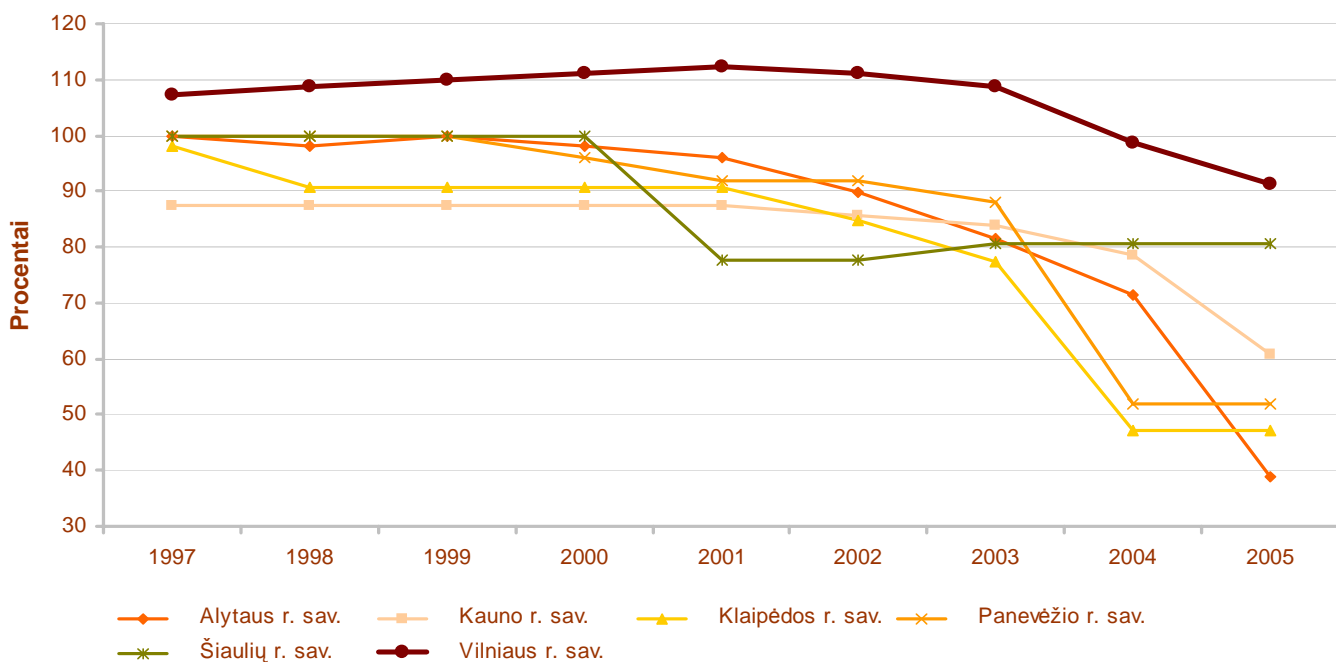
Metai	Mokyklų skaičius	Mokinių skaičius
1996	81	13493
1997	87	13951
1998	88	13890
1999	89	13828
2000	90	13774
2001	91	13771
2002	90	13522
2003	88	13275
2004	80	12780
2005	74	12333
2006*	71	12192

Duomenų šaltinis: STD, * ŠVIS

1997 metais buvo įsteigtos 6 naujos mokyklos, vėliau, iki 2002 m. kasmet mokyklų skaičius nežymiai didėjo (po vieną mokyklą kasmet), o nuo 2002 pradėjo mažėti. 2006 metais rajone buvo 20 mokyklų mažiau, nei 2001 metais. Lyginant mokinių ir mokyklų augimo tempus, galima pastebėti, kad nuo 1997 m. mokinių pastoviai mažėjo, tuo tarpu mokyklų skaičius kurį laiką nežymiai augo. Tenka pažymėti, kad pastaraisiais metais stebimas mokyklų mažėjimas susijęs daugiau su mokyklų pertvarkymu į kitų mokyklų skyrius, nei su labai mažų mokyklų likvidavimu ar sujungimu. Lyginant Vilniaus rajono mokyklų skaičių su kitų apie didžiuosius miestus esančių mokyklų skaičiumi dinamiką (žr. 2.2.3 pav.), galima pastebėti, kad nagrinėjamu laikotarpiu pastaruosiuose buvo stebimos ryškesnės mokyklų skaičiaus mažėjimo tendencijos. Šiuos skirtumus lemia Vilniaus rajono, kaip daugiakalbio rajono, specifika ir palyginti nežymūs mokyklų tinklo tvarkymo žingsniai.

⁷ Vienai vietovei yra priskiriamos tą patį vietovės kodą turinčios mokyklos.

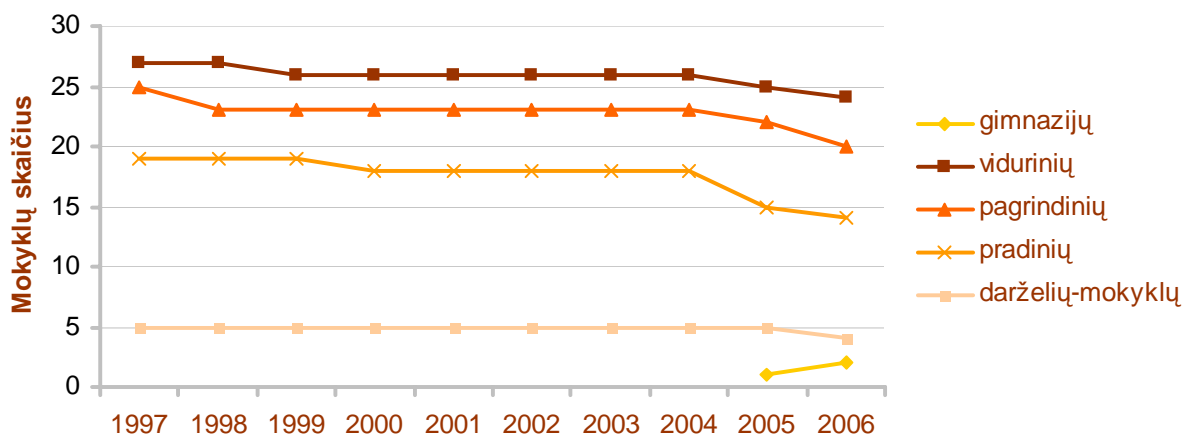
⁸ Skirtingos mokyklos skaičiuojamos kaip administraciniai vienetai, skyriai priskiriami „motininei“ mokyklai.

Skaičiuota pagal: STD

2.2.3 pav. Mokyklų skaičiaus pokytis lyginat su 1996 m., augimo tempai skaičiuoti baziniu būdu

Vilniaus rajonas iš kitų priemiestinių rajonų išsiskiria tuo, kad jame yra labai tankus vidurinių mokyklų tinklas. Pasirinkus vyraujantį vienakalbių mokyklų modelį, šis fenomenas yra dėsningas, nes antraip mokykla labai nuo mokinio nutoltų. Pažymėtina, kad mokyklų struktūra pagal tipus išlieka sąlyginai pastovi, neskaitant pastaraisiais metais įkurtų dviejų gimnazijų (žr. 2.2.4 pav.).

Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybė

2.2.4 pav. Vilniaus rajono savivaldybės mokyklų skaičiaus pagal tipus dinamika

Mokyklų tinklo tvarkymas savivaldybėje: istorija ir planai

Mokyklų tinklo tvarkymo paskirtis yra švietimo sistemos ekonomiškumo funkcionavimo, atsižvelgiant į mokyklos pasiekiamumo užtikrinimą, didinimas, kartu siekiant kelti ugdymo kokybę. Šio kompleksinio tikslo įgyvendinimas daugiakalbio rajono atveju yra komplikuotas.

Mokyklų tinklo tvarkymas Vilniaus rajono savivaldybėje 1998 -2006 metais

Metai	Mokykla	Reorganizacijos pobūdis
1998 m.	Vilniaus rajono Salininkų vidurinė mokykla; Vilniaus rajono Trakų Vokės vidurinė mokykla.	Perėjo Vilniaus miesto savivaldybės žinion
	Bezdonių 1-oji pagrindinė mokykla ir Zujūnų pagrindinė mokykla	Reorganizuotos į vidurines mokyklas
1999 m.	Riešės vidurinė mokykla.	Perėjo Vilniaus apskrities viršinininko administracijos pavaldumui
2000 m.	Vilniaus r. Ličiūnų pradinė mokykla	Uždaryta dėl nepakankamo mokinių skaičiaus.
2004 m.	Vilniaus r. Šumsko pradinė mokykla	Perėjo Vilniaus apskrities viršinininko administracijos pavaldumui
	Vilniaus r. Sužionių darželis-mokykla	Reorganizuota į Sužionių vaikų darželį
2005 m.	Vilniaus r. Juodšilių 1-oji vidurinė mokykla,	Prijungta prie Valčiūnų vidurinės mokyklos
	Vilniaus r. Parudaminio pagrindinė mokykla	Prijungta prie Juodšilių šv. Uršulės Leduchovskos vidurinės mokyklos
	Vilniaus r. Glitiškių 1-oji ir 2-oji pradinės mokyklos	Sujungtos į Glitiškių pradinę mokyklą, kuris reorganizuotas į Glitiškių mokyklą-darželį
2006 m.	Egliškių pagrindinė mokykla	Reorganizuota į vidurinę mokyklą (lenkų kalba)
	Pagirių vidurinė mokykla	Reorganizuota į Pagirių gimnazija
	Didžiosios Kosinės pagrindinė mokykla	Reorganizuota į Šumsko pagrindinės mokyklos skyrių (lenkų kalba)
	Beržytės pradinė mokykla	Reorganizuota į Medininkų vidurinės mokyklos skyrių (lenkų kalba)
	Putiniškių pradinė mokykla	Reorganizuota į Sudervės pagrindinės mokyklos skyrių (lenkų kalba)
	Nemežio mokykla-darželis	Reorganizuotas į vaikų darželį
	Vilniaus r. Nemenčinės 1-oji vidurinė mokykla	Reorganizuota į Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnaziją

Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybė.

Mokyklų tinklo tvarkymo planas Vilniaus rajono savivaldybėje iki 2012 metų*

Metai	Mokykla	Reorganizacijos pobūdis
2006	Rudaminos Ferdinando Ruščico vidurinė mokykla	Akreditavus vidurinio ugdymo programą, jos pagrindu steigiama gimnazija.
2006	Buivydžių pradinė mokykla	Reorganizuojama prijungiant prie Buivydžių darželio
2006	Rukainių vidurinė mokykla Rukainių pradinė mokykla	Prie vidurinės mokyklos prijungiama Rukainių pradinė mokykla steigiant pradinio ugdymo skyrių
2006-2007	Pikeliškių pagrindinė mokykla	Vidaus struktūros pertvarka: steigiamos II-os dalies pagrindinio ugdymo klasės (9, 10kl.)
2007	Nemenčinės 2-oji vidurinė mokykla	Akreditavus vidurinio ugdymo programą, jos pagrindu steigiama gimnazija.
2007-2008	Maišiagalos 1-oji vidurinė mokykla	Akreditavus vidurinio ugdymo programą, jos pagrindu steigiama gimnazija.
2007-2008	Maišiagalos LDK Algirdo vidurinė mokykla	Akreditavus vidurinio ugdymo programą, jos pagrindu steigiama gimnazija.
2008	Rudaminos 2-oji vidurinė mokykla	Akreditavus vidurinio ugdymo programą, jos pagrindu steigiama gimnazija.
2008	Marijampolio vidurinė mokykla	Neapsispręsta dėl mokyklos statuso, be to 2006 m. numatoma steigti pradinę mokyklą Marijampolio vidurinės mokyklos patalpose (lenkų mok. kalba)

Mokyklos, kurios buvo 2006 metais reorganizuotos, į lentelę neįtraukiamos.

Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2006 m. vasario 18 d. sprendimo Nr. T3-24 priedas

Mokyklų tinklo tvarkymo laikotarpiu nuo 1998 iki 2006 metų Vilniaus rajono mokyklų tinklas patyrė eilę pokyčių. (žr.2.2.4 lentelė). Trys vidurinės mokyklos ir viena pradinė mokykla tapo ne savivaldybės pavaldumo vidurinėmis mokyklomis (dvi – Vilniaus miesto, dvi – apskrities pavaldumo). Likviduota viena pradinė mokykla, dviuose mokyklose-darželiuose nebevykdomos pradinio ugdymo programos, jos tapo darželiais. 5 mokyklos reorganizuotos į mokyklų skyrius, 3 pagrindinės mokyklos reorganizuotos į vidurines, dvi mokyklos iš vidurinių tapo gimnazijomis. Intensyviau mokyklų tinklą imta tvarkyti nuo 2004 metų, tačiau Pažymėtina, kad, lyginant su kitais rajonais, Vilniaus rajone 1998-2006 m. uždaryta palyginti mažai (3) pradinių mokyklų, net trys mokyklos iš pagrindinių reorganizuotos į vidurines, nepaisant tankaus vidurinių mokyklų tinklo, iš vidurinės į pagrindinę nepertvarkyta nei viena mokykla.

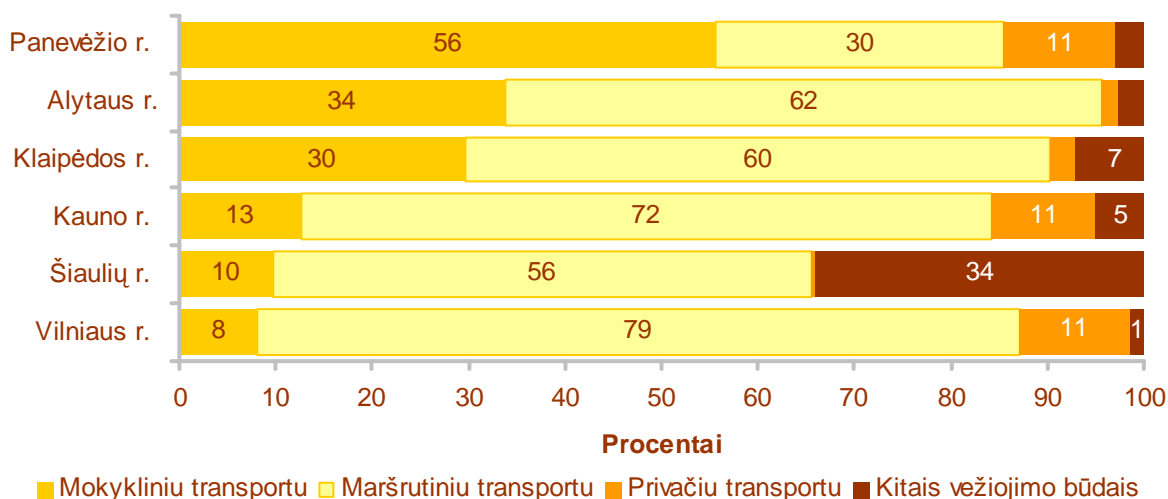
Savivaldybės mokyklų tvarkymo plane iki 2012 metų numatoma (žr.2.2.5 lentelė), kad tinklo pertvarka palies 10 mokyklų (neskaičiuojant tų, kurios 2006 m. buvo reorganizuotos). Nenumatoma uždaryti nei vienos mokyklos. Numatoma įsteigti vieną pradinę mokyklą. Penkios vidurinės mokyklos, akreditavus vidurinės mokyklos programą, iki 2009 metų planuoja tapti gimnazijomis. Pažymėtina, kad visos pertvarkomos mokyklos neplanuoja keisti kalbų, kuriomis yra dėstoma, o skyriai prijungiami prie mokyklų, kuriose mokoma atitinkama kalba. Dėl daugelio mokyklų dar nėra iki galo apsispręsta: mokyklų tinklo tvarkymo plane prie 25 mokyklų rašoma: sprendžiamas klausimas dėl tolesnio mokyklos statuso. *Tai rodo, kad tinklo pertvarkos planas yra rengimo stadijoje, numatytos alternatyvos, tačiau sprendimai nepriimti.*

Mokinių vežiojimas Vilniaus rajono savivaldybėje.

(Skaičiuota remiantis 2005/2006 m.m. ŠMM duomenimis ir 2006-2007 m. ŠVIS duomenimis)

Vilniaus rajone vežiojamų mokinių dalis yra šiek tiek didesnė, nei vidutiniškai šalies rajonų savivaldybėse. Rajone 2006-2007 m.m. yra vežiojama 4077 mokiniai, kas sudaro 33 procentus visų mokinių. Šalies rajonų savivaldybėse (be didžiųjų miestų savivaldybių ir apskrities ir ŠMM įsteigtų mokyklų) vežiojama 27 proc. mokinių. Palyginimui, prie didžiųjų miestų esančiose savivaldybėse vežiojamų mokinių dalis yra šiek tiek mažesnė: Kauno rajone vežiojama 26 proc., Klaipėdos raj. – 27 proc., Šiaulių raj. - 23 proc., visų savivaldybės mokyklose besimokančių mokinių. Vilniaus apskrities įsteigtose rajono mokyklose 2006 – 2007 m. m. buvo vežiojami 847 mokiniai, arba 55 proc. visų šiose mokyklose besimokančių mokinių.

Vežiojamų mokinių skaičius per ketverius metus sumažėjo, tačiau vežiojamų mokinių dalis išaugo. Lyginant 2001 - 2002 ir 2005 – 2006 metų duomenis galime pastebėti, kad per ketverius metus vežiojamų mokinių skaičius savivaldybėje sumažėjo 250 mokinių, tačiau vežiojamų mokinių dalis padidėjo 2 procentiniais punktais, tai atitinka prieaugį šalyje.

Skaičiuota pagal: ŠMM (2005-2006m.m. duomenys).

2.2.5 pav. Vežiojimo būdų įvairovė šalia didžiųjų miestų esančiose savivaldybėse

Vilniaus rajono savivaldybėje mokinių, vežiojamų mokykliniu transportu (geltonaisiais autobusais ir mokyklų autobusais), dalis yra viena mažiausių šalyje. Tokiu būdu vežiojama tik 8 proc. mokinių. Daugiausia mokinių

vežiojama maršrutiniu transportu (apie 80 proc.). 2.2.5 pav. pateikti duomenys leidžia palyginti situaciją Vilniaus rajone su kitomis šalia didžiųjų miestų esančiomis savivaldybėmis.

Rajone yra nepavežamų mokinių, tačiau dauguma jų – vienoje mokykloje. ŠVIS 2006 m. duomenimis, nepavežama buvo 19 mokinių, 18 iš jų – Vilniaus rajono Čekoniškių vidurinėje mokykloje.

Mokyklose, kuriose mokoma viena kalba, vežiojamų mokinių dalis yra šiek tiek didesnė nei kelių kalbų mokyklose. Iš 71 rajone esančių mokyklų 2006 – 2007 m. m. (skiria skaičiuojami prie mokyklos) mokiniai vežiojami į 60 mokyklų. Daugiau kaip 56 proc. mokinių yra vežiojama į Lavoriškių pagrindinę mokyklą, Paberžės šv. Stanislavo Kostkos vidurinę mokyklą, Buivydžių vidurinę mokyklą, Eitminiškių pagrindinę mokyklą, Riešės vidurinę mokyklą, Pikeliškių pagrindinę mokyklą, Tarakonių pagrindinę mokyklą, Marijampolio pradinę mokyklą.

2.2.6 lentelė

Vežiojamų mokinių skaičius Vilniaus rajono mokyklose

Mokyklos pagal kalbas	Vežiojamų mokinių skaičius	Vežiojamų mokinių dalis
Lenkų kalba	1326	45%
Rusų kalba	73	38%
Lenkų ir rusų kalba	639	31%
Lietuvių kalba	1805	44%
Lietuvių ir lenkų kalba	402	38%
Lietuvių, lenkų ir rusų kalba	589	32%
Iš viso	4077	33%

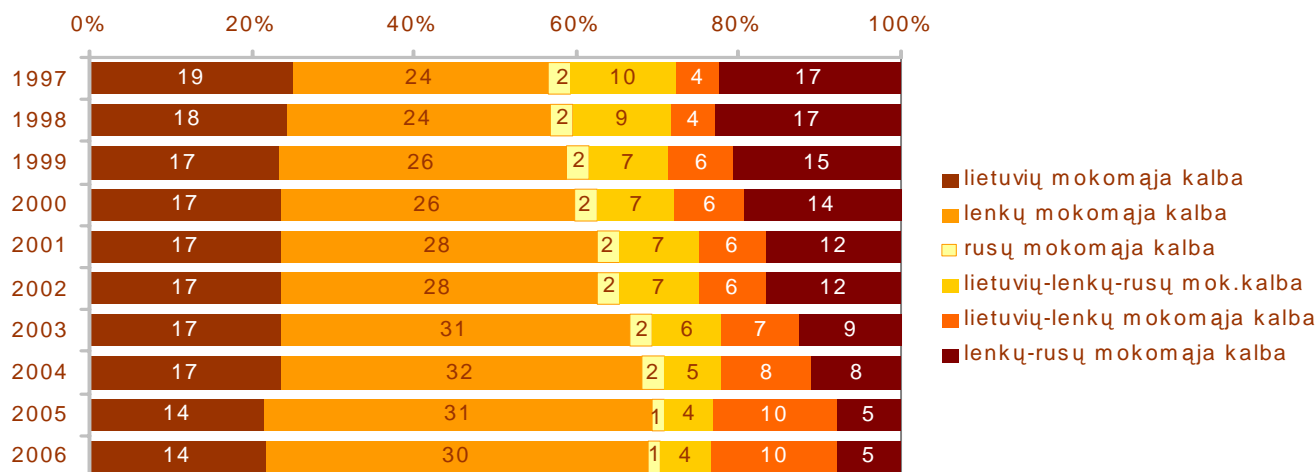
Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2006/2007 m. duomenys)

Vienam mokiniui į mokyklą vežioti per mėnesį skiriama suma yra viena mažiausių šalyje. 2005/2006 m. Vilniaus rajono savivaldybėje per mėnesį buvo skirta 90922 lito, arba 24,9 lito vienam mokiniui vežioti. (Šalies rajonų savivaldybėse vidutiniškai skiriama 48,5 lito vienam mokiniui).

Pagal makrostatistikos rodiklius Vilniaus rajone vežiojamų mokinių situacija (išskyrus mokinių pasiskirstymą pagal vežiojimo būdus), iš esmės yra panaši kaip ir šalies, nors mokyklų yra santykinai daug, mokyklų tinklas yra tankus. Šį faktą galima paaiškinti tuo: mokinius tenka vežioti į mokyklą pagal pasirinktą kalbą, o rajone vyrauja vienkalbės mokyklos modelis, be to, vienoje vietovėje dažnai yra 2-3 mokyklos. Jei skaičiuoti tik vietas, kuriose yra mokyklos, mokyklų tankumas beveik atitinka šalies rodiklį.

2.2.2. Mokymosi prieinamumas pagal mokomąsias kalbas

2006-2007 metais Vilniaus rajone veikė 21 mokykla lietuvių mokomąja kalba, 30 mokyklų lenkų mokomąja kalba, 1 mokykla rusų mokomąja kalba, 15 mokyklų buvo dvikalbės (10- lietuvių /lenkų, 5 – lenkų/rusų kalbomis), 4 – trikalbės.

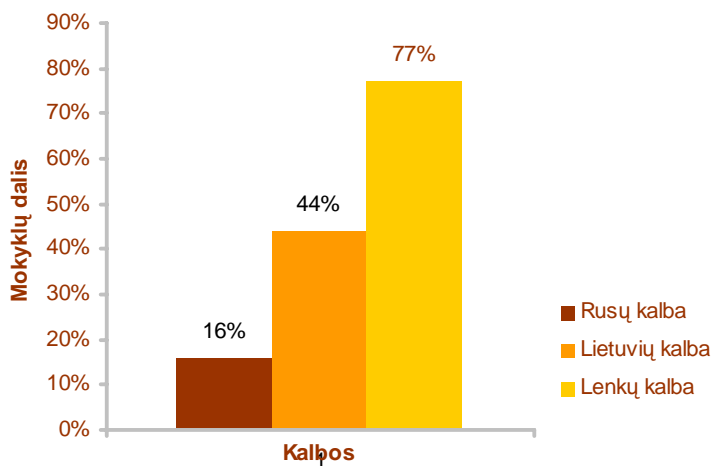

Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybė

2.2.6 pav. Mokyklų skaičius pagal mokymosi kalbas dinamika savivaldybėje. Mokyklų skaičius

*Per dešimt metų (1996-2006) mokyklų skaičius mažėjo ir stipriai keitėsi mokyklų struktūra pagal mokymosi kalbas. Mokyklų, kuriose mokoma vien lietuvių kalba, **savivaldybėje** sumažėjo 5, mokyklų, kuriose mokoma vien lenkų kalba padidėjo 6. Taip pat 6 sumažėjo mokyklų, kuriose mokoma visomis trimis kalbomis, tačiau tiek pat padidėjo mokyklų, kuriose mokoma lietuvių ir lenkų kalbomis skaičius. Labiausiai sumažėjo (12 vienetų) mokyklų, kuriose mokoma lenkų ir rusų kalbomis (žr. 2.2.6 pav.)*

Vertinant mokyklų prieinamumą skirtingą mokymosi kalbą pasirinkusiems mokiniams, svarbus makro rodiklis yra mokyklų, kuriose mokiniai gali mokytis tam tikra kalba, skaičius (įskaitant ir dvikalbes bei trikalbes mokyklas).

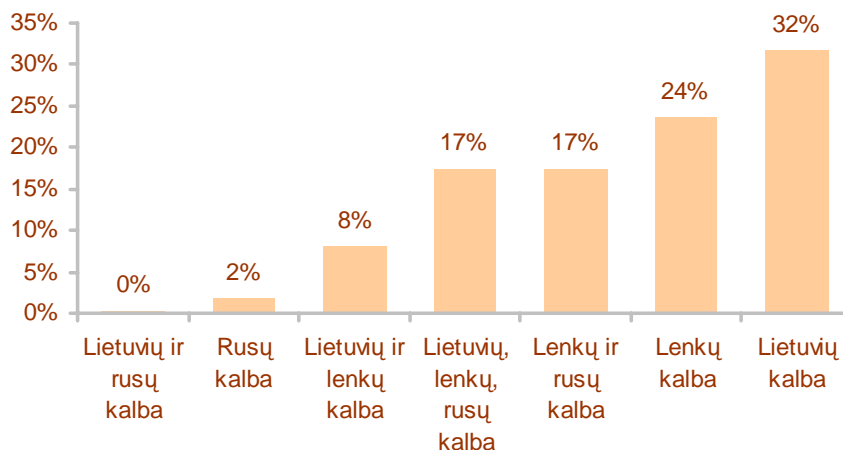
Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2006/2007 m. duomenys)

2.2.7 pav. Vilniaus rajono savivaldybės įsteigtų mokyklų, kuriose mokiniai gali mokytis atitinkama kalba, pasiskirstymas⁹

Savivaldybės įsteigtų mokyklų tarpe vyrauja mokyklos, kuriose galima mokytis lenkų kalba. (žr. 2.2.7 pav.) 1997 metais buvo 33 savivaldybės mokyklos, kuriose buvo galima mokytis lietuvių kalba, 2006 metais – 28 (skaičiuojant su apskrities pavaldumo mokyklomis, tokių mokyklų yra 35). 1997 metais buvo 55 savivaldybės mokyklos, kuriose buvo galima mokytis lenkų kalba, 2006 m. – 49. Labiausiai sumažėjo mokyklų, kuriose galima mokytis rusų kalba: nuo 19 iki 6. Taigi, savivaldybės mokyklų, kuriose galima mokytis lietuvių kalba sumažėjo 15 proc., lenkų kalba – 11 proc., tačiau reikia pažymėti, kad savivaldybės teritorijoje nagrinėjamu laikotarpiu didėjo apskrities pavaldumo mokyklų (kuriose mokomasi lietuvių kalba), skaičius. Visos apskrities savivaldybės administracijos įsteigtos mokyklos skirtos mokytis lietuvių kalba.

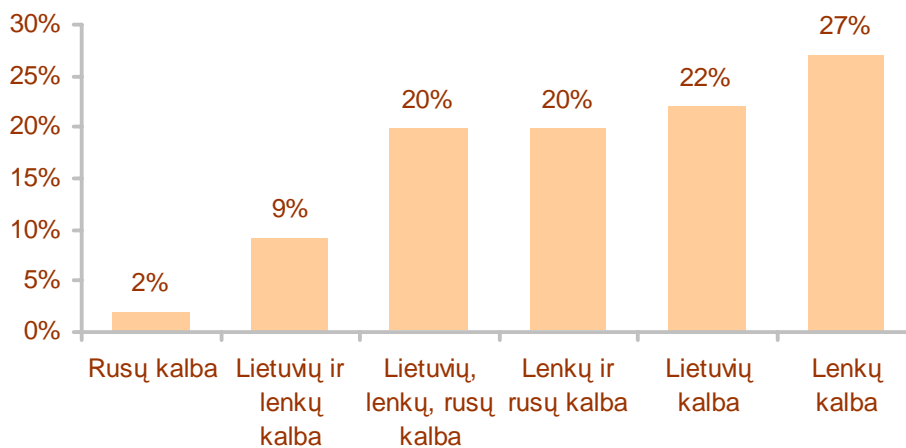
Vilniaus rajone vyrauja vienakalbės mokyklos modelis. Vienakalbių mokyklų yra 74 proc., jose mokosi 58 procentai visų mokinių. Daugiausia rajono vienakalbėse mokyklose mokosi lietuvių kalba besimokantys mokiniai. Jie sudaro 66 procentus visų lietuvių kalba besimokančių mokinių. (žr. 2.2.8 pav.) Jei nagrinėtume vien savivaldybės mokyklas, daugiausia mokinių mokosi mokyklose, kuriose mokoma vien lenkų kalba (žr. 2.2.9 pav.). Savivaldybės vienakalbėse mokyklose mokosi 51 procentas mokinių. Dvikalbės, trikalbės mokyklos yra didesnės už vienakalbes: jos sudaro 26 proc. visų rajono mokyklų, tačiau jose mokosi 42 procentai visų rajono mokinių.

⁹ **Pastaba.** Procentai skaičiuojami nuo bendro mokyklų skaičiaus. Procentų suma nelygi 100, nes mokyklos, kuriose mokiniai gali mokytis ne viena kalba, priskiriamos dviem arba trimis kategorijoms.

Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2006/2007 m. duomenys)

2.2.8 pav. Mokinių pasiskirstymas rajono teritorijoje esančiose mokyklose pagal mokymo kalbas

Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2006/2007 m. duomenys)

2.2.9 pav. Mokinių pasiskirstymas rajono savivaldybės įsteigtose mokyklose pagal mokymosi kalbas

Mokymosi kalbos pasirinkimas: mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbą

Vilniaus rajone gyvena įvairių tautybių žmonių, todėl jų poreikiai švietimo ir bendrojo lavinimo srityje yra kiek skirtingi nei daugumos Lietuvos gyventojų. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Vilniaus rajone gyveno 22 proc. lietuvių, 61 proc. lenkų, 8 proc. – rusų, 9 proc. kitų tautybių žmonių (žr. 2.2.7 lentelę). Analizuojant gyventojų struktūrą pagal tautybę kaimo ir miesto vietovėje, matome, kad lenkų tautybės kaimo gyventojų dalis struktūroje pagal tautybę yra šiek tiek didesnė už šių gyventojų dalį mieste (atitinkamai 62 proc. ir 56 proc.).

Gyventojų pasiskirstymas pagal tautybę Vilniaus rajono savivaldybėje

	Gyventojų skaičius	Procentai
Iš viso pagal tautybę	88586	100%
Lietuviai	19855	22,4%
Lenkai	54322	61,3%
Rusai	7430	8,4%
Baltarusiai	3869	4,4%
Ukrainiečiai	619	0,7%
Totoriai	364	0,4%
Kiti arba nenurodė	2127	2,4%

Duomenų šaltinis: STD (2001 m. gyventojų surašymo duomenys)

Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas ne visiškai atitinka gyventojų pasiskirstymą pagal tautybę. Yra natūralu, kad dalis ne lietuvių tautybės gyventojų, gyvenančių Lietuvos valstybėje, vaikus leidžia į mokyklas lietuvių kalba. Dalis tėvų mano, kad tuo užtikrinama geresnė vaiko socializacija, švietimo tęstinumas, didesnė veiklos baigus mokyklą pasirinkimo galimybės. Iš viso Vilniaus rajono mokyklose 2006-2007 metais lietuvių kalba mokėsi 5486, rusų kalba – 537, lenkų kalba – 5795 mokiniai. Apskritai, ŠVIS duomenimis, lietuvių kalba mokosi 46 procentai, lenkų kalba – 49 proc., rusų kalba – 5 proc. visų rajono teritorijoje esančių mokyklų mokinių.

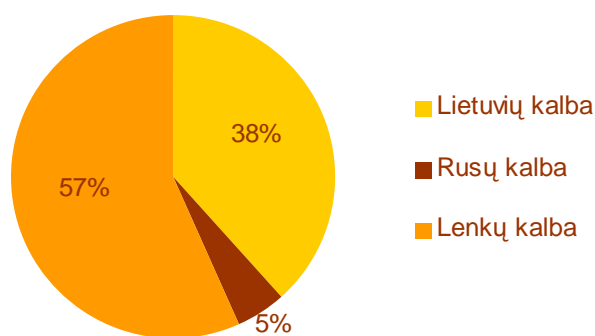
Lyginant mokinių pasiskirstymą pagal kalbas rajono mokyklose ir mokyklų, kuriose galima mokytis šiomis kalbomis skaičių, galima formaliai įvertinti mokymosi prieinamumą. Skaičiuojamas atitinkama kalba besimokančių mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai, kurioje galima mokytis šia kalba.

Atitinkama kalba besimokančių mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai, kurioje galima mokytis šia kalba

	Kalba		
	Lietuvių	Rusų	Lenkų
Mokinių, besimokančių atitinkama kalba, skaičius	5486	537	5795
Mokyklų, kuriose mokoma atitinkama kalba, skaičius	35	6	49
Mokinių, tenkančių vienai mokyklai, skaičius	157	90	118

Galima teigti, kad lietuvių kalba besimokantys mokiniai turi kiek mažesnes galimybes pasirinkti mokyklą, nei lenkų kalba besimokantys mokiniai: *tam pačiam mokinių skaičiui rajono mokyklų, kuriose galima mokytis lenkų kalba, tenka šiek tiek daugiau, nei lietuvių*. Mažiausia mokinių tenka vienai mokyklai, kurioje galima mokytis rusų kalba, tačiau dėl mažo mokyklų skaičiaus jų tankumas rajone yra nedidelis, todėl prieinamumas, tikėtina, nėra didelis.

Savivaldybės pavaldumo mokyklose lietuvių kalba mokėsi 4070 mokiniai (savivaldybės duomenys), jie sudaro 73 procentus visų lietuvių kalba besimokančių mokinių. Apskrities pavaldumo mokyklose mokiniai mokosi tik lietuvių kalba, jie sudaro 27 proc. visų lietuvių kalba besimokančių. 2.2.9 pateiktas mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas savivaldybės mokyklose.

Skaičiuota pagal: Vilniaus rajon savivaldybės duomenis, 2006/2007 m.m.

2.2.10 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas Vilniaus rajono savivaldybės mokyklose

Tiek lenkų, tiek lietuvių kalba daugiausia mokinių mokosi vienakalbėse mokyklose. Mokyklose, kuriose mokoma vien lenkų kalba, mokosi 48 proc. lenkų kalba besimokančių mokinių, mokyklose, kuriose mokoma vien lietuvių kalba – 65 proc. lietuvių kalba besimokančių mokinių. Rusų kalba daugiausia mokinių mokosi mišriose lenkų ir rusų mokyklose. Jei nagrinėtume vien savivaldybės mokyklas, mokyklose, kuriose mokoma vien lietuvių kalba, jose mokosi 57 proc. lietuvių kalba besimokančių mokinių.

2.2.9 lentelė

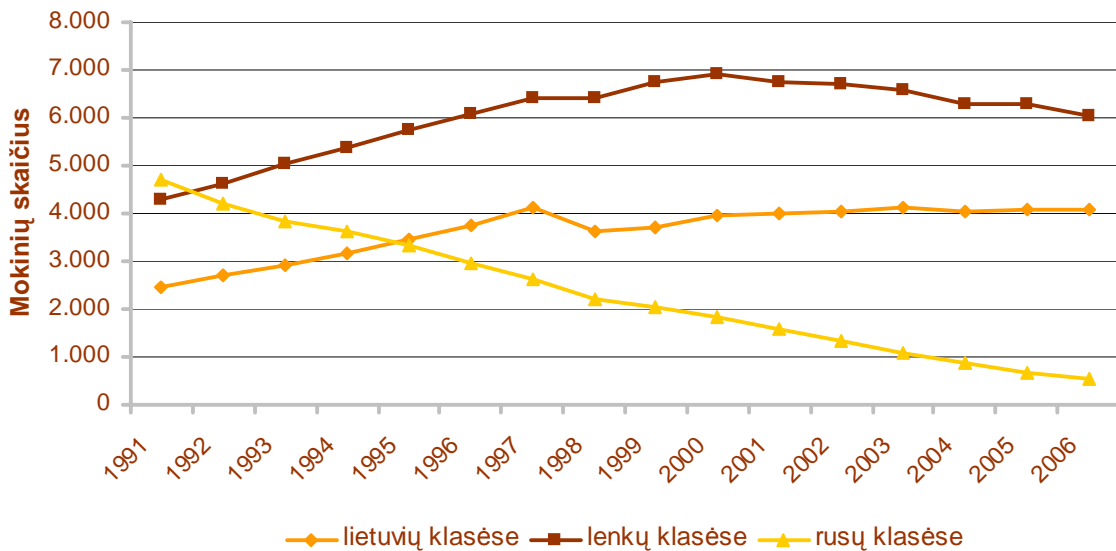
Mokinių pasiskirstymas mokyklose pagal kalbas ir mokyklos tipą Vilniaus rajone

Mokyklos tipas pagal mokymo kalbą	Mokyklų skaičius	Lenkų kalba	Lietuvių kalba	Rusų kalba	Iš viso
Lenkų kalba	33	2900			2900
Rusų kalba	2			206	206
Lenkų ir rusų kalba	7	1787		342	2129
Lietuvių kalba	33		3877		3877
Lietuvių ir lenkų kalba	10	448	521		969
Lietuvių ir rusų kalba	1		26	3	29
Lietuvių, lenkų, rusų kalba	4	900	1131	86	2117
	90	6035	5897	295	12227

Duomenų šaltinis: ŠVIS (2005/2006 m. duomenys)

Vilniaus rajonas išsiskiria jame vykstančiais demografiniais procesais. Rajone priešingai, nei daugumoje kitų rajonų, daugėja gyventojų. Per pastaruosius 10 metų gyventojų skaičius padidėjo beveik 10 procentų, tuo tarpu kai šalyje sumažėjo 6 procentais. Panašūs procesai, tik ne tokie intensyvūs, yra būdingi ir Klaipėdos bei Kauno rajonams. Tokį gyventojų skaičiaus pokytį, kartu ir mokinių skaičiaus kitimą, nulėmė du procesai: migracijos saldo Vilniaus rajone yra teigiamas ir didžiausias tarp visų šalies rajonų. 1000 rajono gyventojų per pastaruosius trejetą metų kasmet dėl migracijos vidutiniškai tenka po 18 žmonių prieaugis. Kitas svarbus veiksnys, tiesiogiai lemiantis mokinių skaičių yra gimstamumas, kuris Vilniaus rajone visuomet buvo didesnis, nei vidutinis šalyje, nors iki 2003 metų buvo stebimi šiek tiek didesni gimstamumo mažėjimo tempai nei Lietuvoje. Suminis gimstamumo rodiklis Vilniaus rajone 2005 m. buvo 1,43 (palyginimui šalyje – 1,27).

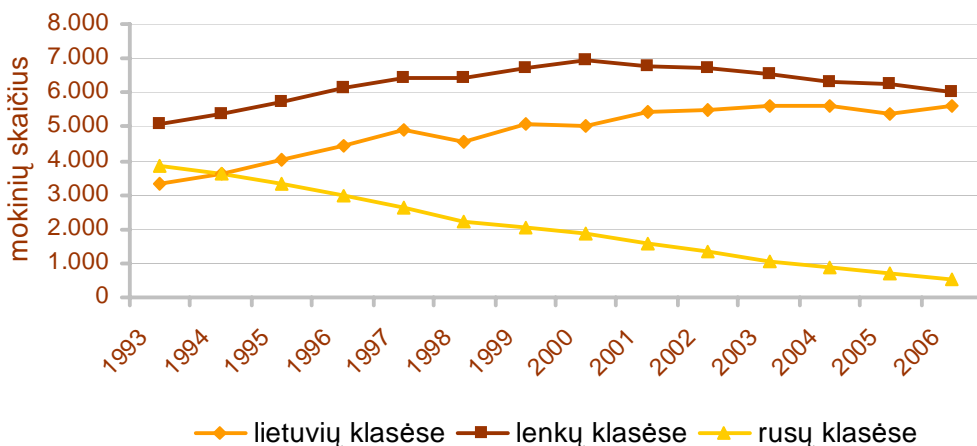
Mokinių skaičius Vilniaus rajono savivaldybėje per 10 metų kito kiek kitaip nei šalyje. Lietuvoje mokinių skaičiaus augimas buvo stebimas maždaug iki 2001 metų (lyginant su 1996, mokinių skaičius per šį laikotarpį padidėjo 9 proc.), tuo tarpu Vilniaus rajono savivaldybėje mokinių skaičius minėtu laikotarpiu buvo maždaug pastovus (stebimas apie 2 proc. augimas). Maždaug nuo 2002 metų, Vilniaus rajone, kaip ir Lietuvoje, mokinių skaičius mažėja ir mažėjimo tempas per pastarųjų 4 metų laikotarpį siekia apie 10 procentų.

Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybė

2.2.11 pav. Skirtinga kalba besimokančių mokinių skaičiaus pokytis Vilniaus rajono savivaldybės mokyklose

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, savivaldybės mokyklose stebimi dideli mokinių skaičiaus struktūros pagal mokymosi kalbas pokyčiai (mokinių skaičius lenkų mokomąja kalba savivaldybės mokyklose didėjo nuo 1991 metų iki 2000 metų. Per šį 10 metų laikotarpį mokinių, besimokančių lenkų kalba, padidėjo 61 procentu. Pradedant 2000 metais, šių mokinių skaičius mažėja, 2006m. lyginant su 2000 m., sumažėjo 13 proc. Mokinių, besimokančių lietuvių kalba, skaičius augo iki 1997 metų, priaugio tempas, lyginant su 1991 metais, buvo kiek didesnis, nei analogiškas priaugio tempas lenkų klasėse ir siekė 17 proc., (palyginti lenkų – 15 proc.). Staigų mokinių, besimokančių lietuvių kalba, skaičiaus kritimą 1998 metų laikotarpiu galima paaiškinti tuo, kad dvi mokyklos perėjo Vilniaus miesto savivaldybės žinion. Iki 2006 metų stebimas nežymus mokinių skaičiaus lietuvių klasėse augimas (3 proc. lyginant su 2000 metais). Mokinių, besimokančių rusų kalba, skaičius visą analizuojamą laikotarpį stipriai mažėjo: nuo 4693 1991 metais iki 544 2006 metais; priaugio tempas lyginant šiuos metus yra 88 proc. Jei 1991 m. rusų kalba besimokančių mokinių buvo beveik tiek pat, kiek ir lenkų, tai 2006 metais – 11 kartų mažiau, nei lenkų.

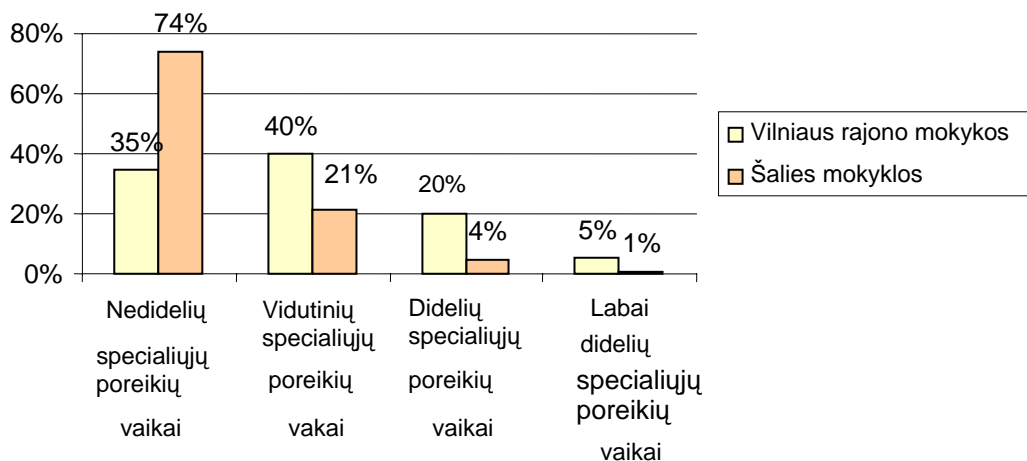
Duomenų šaltinis: Vilniaus rajono savivaldybė, ŠVIS

2.2.12 pav. Skirtinga kalba besimokančių mokinių skaičiaus pokytis Vilniaus rajono mokyklose (skaičiuojant ir apskrities pavaldumo mokyklas)

Didėja mokinių, kurie mokosi apskrities įsteigtose mokyklose skaičius. Per 10 metų, nuo 1996, šių mokinių skaičius išaugo 2,3 karto. Ryškesnis augimas stebimas iki 2001 metų: mokinių skaičius šiuo laikotarpiu padidėjo 2,2 karto. Per pastarąjį penkerių metų laikotarpį (nuo 2001 metų iki 2006 metų) mokinių skaičius padidėjo 7 proc. Apskrities pavaldumo mokyklose mokiniai mokosi tik lietuvių kalba. Mokinių skaičiaus kaita pagal mokymosi kalbą visose rajono mokyklose yra pateikiama 2.2.11 pav.

2.2.3. Specialiosios pedagoginės pagalbos prieinamumas

Vilniaus rajonui būdingas santykinai mažas specialiųjų poreikių mokinių skaičius. Rajono mokyklose 2006 metais mokėsi 324 specialiųjų poreikių mokiniai, kas sudarė 2,7 proc. visų rajono mokyklose besimokančių mokinių¹⁰. Tuo tarpu šalyje specialiųjų poreikių mokinių yra 10 proc. visų mokinių. Viena iš priežasčių, lemiančių tokį didelį skirtumą yra ta, kad rajone nedidelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų dalis nuo bendro specialiųjų poreikių mokinių skaičiaus yra daug mažesnė, nei šalyje (žr. 2.2.13 pav.). Rajone mažesnė dalis mokinių, nei šalyje mokoma pagal adaptuotas programas. 2006 -2007 m.m. tokių mokinių buvo 95, tai sudaro 0,8 proc. bendro mokinių skaičiaus, tuo tarpu šalyje šis rodiklis yra 1,1 procentinio punkto didesnis. Rajono mokyklose 2006 m. pradžioje mokėsi 45 sutrikusio intelekto mokiniai, kuriems neteikiama specialioji pedagoginė pagalba.

2006 metų duomenys, skaičiuota pagal: ŠVIS.

2.2.13 pav. Specialiųjų poreikių mokinių pasiskirstymas pagal poreikio dydį

Vilniaus rajono mokyklose 2006 metais dirbo 5 specialieji pedagogai, vienam specialiajam pedagogui vidutiniškai tenka 2,4 tūkst. mokinių. Pagal šį rodiklį padėtis rajone yra blogesnė nei apskritai šalyje (šalies rodiklis – 1,4 tūkst.), tačiau, jei skaičiuosime vienam specialiajam pedagogui tenkantį specialiųjų poreikių turinčių mokinių skaičių, padėtis yra geresnė nei šalyje. Vilniaus rajone vienam specialiajam pedagogui tenka 65 spec. poreikių turintys mokiniai, bendrai šalyje – 144 mokiniai). Taip yra todėl, kad mokinių, kurie pripažinti kaip turintys specialiųjų poreikių nėra daug. Be to nedidelių specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais Vilniaus rajone yra pripažintas gerokai mažesnis mokinių nuošimtis, nei vidutiniškai šalyje.

ŠMM duomenimis, 2006 metų pradžioje Vilniaus rajone buvo 10 neužimtų specialiojo pedagogo etatų. Pažymėtina, kad Vilniaus rajono bendrojo lavinimo mokyklose nedirba nei vienas logopedas. Galima daryti išvadą, kad specialisto teikiama kvalifikuota specialioji pedagoginė pagalba daliai mokinių nėra prieinama. Viena iš priežasčių yra ta, kad dauguma rajono mokyklų tinklas yra tankus, mokyklos yra palyginti mažos, jose yra po kelis specialiųjų poreikių mokinius, todėl tokių mokinių teritorinė sklaida yra didelė ir nedidelis kiekis specialistų šios pagalbos suteikti negali. Antra vertus, nereikia pamiršti, kad specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams pedagoginę pagalbą teikia ir juos mokantys mokytojai.

Pagal psichologinės pagalbos prieinamumą mokiniams, Vilniaus rajone padėtis yra geresnė, nei šalyje. Vilniaus rajono mokyklose 2006 metais dirbo 10 psichologų. Vienam dirbančiam psichologui tenka 1,2 tūkst. mokinių, tuo tarpu šalyje – apie 2 tūkst.

Vilniaus rajono mokyklose 2006 metais dirbo 14 socialinių pedagogų. Vienam socialiniam pedagogui tenka daugiau mokinių, nei šalyje. Vilniaus rajone vienam socialiniam pedagogui tenka 870 mokinių, bendrai šalyje – 665 mokiniai. Šį skirtumą galima paaiškinti tuo, kad rajone yra daug nedidelių mokyklų, kuriose pilno krūvio socialiniam pedagogui negalima sudaryti. Taikoma praktika, kad socialinio pedagogo etato dalį turi mokytojas.

¹⁰ Skaičiuota pagal: ŠVIS, 2006 m. Švietimo ir mokslo ministerijos pažymoje „dėl specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos teikimo bendrojo lavinimo mokyklose“, 2006 vasario 27 d. yra nurodoma didesnė rodiklio reikšmė – 3,6 proc.

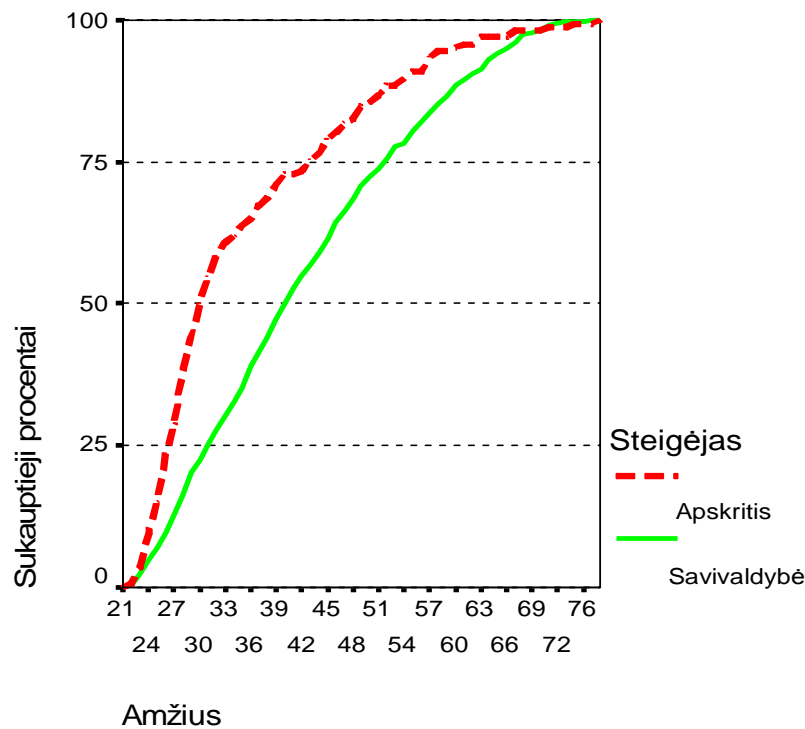
2.2.4. Pedagogų personalo ištekliai

Vilniaus rajono mokyklose pagrindinėse pareigose, PDB duomenimis, 2006 metais dirbo 1346 mokytojai, iš jų, savivaldybės mokyklose -1180 mokytojai, apskrities mokyklose – 166 mokytojai (12 procentų visų mokytojų). Mokytojų pasiskirstymas apytiksliai atitinka mokinių pasiskirstymą skirtingo pavaldumo mokyklose.

Gana daug Vilniaus rajono mokytojų dirba keliuose mokyklose. 16,3 procentai savivaldybės teritorijoje esančių mokyklų mokytojai dirba dviejose mokyklose, 2 procentai – trijose mokyklose. Šalies duomenys, atitinkamai 9 proc. ir 1 proc. Šį reiškinį lemia faktas, kad savivaldybės teritorijoje esančios pagrindinės ir vidurinės mokyklos yra gana nedidelės, todėl vieno dalyko mokytojams pilnas krūvis vienoje mokykloje dažnai nesusidaro.

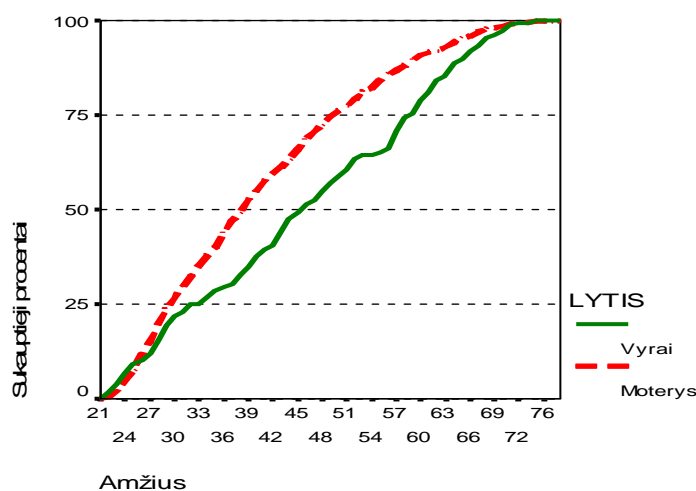
Mokytojų amžius

Mokytojų amžius yra svarbi personalo charakteristika, atspindinti švietimo žmogiškųjų išteklių būklę. Sėkmingai mokinių socializacijai yra svarbu, kad mokykloje dirbtų abiejų lyčių ir skirtingo amžiaus mokytojai. Mokytojų amžiaus charakteristikos taip pat svarbios prognozuojant mokytojų poreikį.

Duomenų šaltinis: PDB. (2006 m. duomenys)
2.2.14 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių apskrities ir savivaldybės mokyklose

Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių savivaldybės mokyklose maždaug atitinka šalies mokytojų amžiaus skirstinį. Mokytojų amžiaus vidurkis, yra 43 metai. Apskrities mokyklose dirba jaunesni mokytojai, nei savivaldybės mokyklose, jų amžiaus vidurkis – 36 metai. Vyresni, nei 50 metų mokytojai savivaldybės mokyklose sudaro 30 proc., tuo tarpu apskrities mokyklose – 14 procentų. Lyginant savivaldybės mokyklų ir šalies duomenis pagal mokyklų tipus, pažymėtina, kad *pradinėse mokyklose dirba vyresni mokytojai, nei šalyje* (50 metu ir vyresni pradinių klasių mokytojai sudaro 33 proc., tuo tarpu šalyje – 23 proc. visų pradinių klasių mokytojų). Pensinio amžiaus mokytojų savivaldybės teritorijose esančiose mokyklose pagrindinėse pareigose 2006 m. kovo mėn. duomenimis dirba 147, tai sudaro 11 procentų visų mokytojų. Apskrities mokyklose tokių mokytojų dalis yra mažesnė: mokytojai pensininkai čia sudaro 3,7 proc. Savivaldybės pavaldumo mokyklose mokytojai pensininkai sudaro 11,5 procento.

Duomenų šaltinis: PDB. (2006 m. duomenys)

2.2.15 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių priklausomai nuo lyties

Mokytojų vyrų dalis savivaldybės mokyklose atitinka šio rodiklio reikšmę visai šaliai. Mokytojų vyrų rajone dirba 12,7 procento. Mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lenkų, santykinai daugiau nei lietuvių: mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių, tarp vyrų yra 10,7 proc., lenkų – 14,4 proc., rusų – 12,0 proc. Rajone dirbantys mokytojai vyrai yra vyresni, nei moterys (žr. 2.2.13 pav.): vyrų amžiaus vidurkis yra 46,2, moterų – 41,0. Pensinio amžiaus vyrai mokytojai sudaro 21,1 proc. visų vyrų skaičiaus, o moterys, atitinkamai, - 9 proc. moterų skaičiaus.

Mokytojų gimtoji kalba

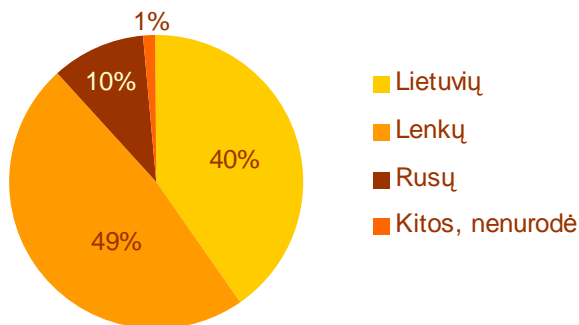
2.2.10 lentelė

Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą

Gimtoji kalba	Apskritis pavaldumo mokyklos	Savivaldybės pavaldumo mokyklos	Iš viso
Lietuvių	159	394	553
Lenkų	4	658	662
Rusų	3	137	140
Baltarusių		5	5
Kitos		1	1
Nenurodė		14	14
Viso	166	1204	1370

Duomenų šaltinis: PDB. (2006 m kovo mėn. duomenys)

Mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą ne visiškai atitinka mokinių pasiskirstymą pagal mokymosi kalbas: lietuvių kalba besimokančių mokinių dalis yra šiek tiek didesnė, nei mokytojų, kurių gimtoji kalba – lietuvių, o mokytojai, kurių gimtoji kalba rusų, sudaro didesnę dalį, nei atitinkamai rusų kalba besimokantys mokiniai. Savivaldybės mokyklose dirba 32 proc. mokytojų, kurių gimtoji kalba lietuvių, 55 proc. – lenkų, 11 proc. – rusų. Mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lenkų, atitinka mokinių, besimokančių lenkų kalba, dalį. Mokyklų vadovų (direktorių ir direktorių pavaduotojų ugdymui) tarpe lietuvių yra 53, lenkų – 78, rusų – 9. Jie atitinkamai sudaro: lietuvių – 38 proc., lenkų – 56 proc., rusų – 6 proc.

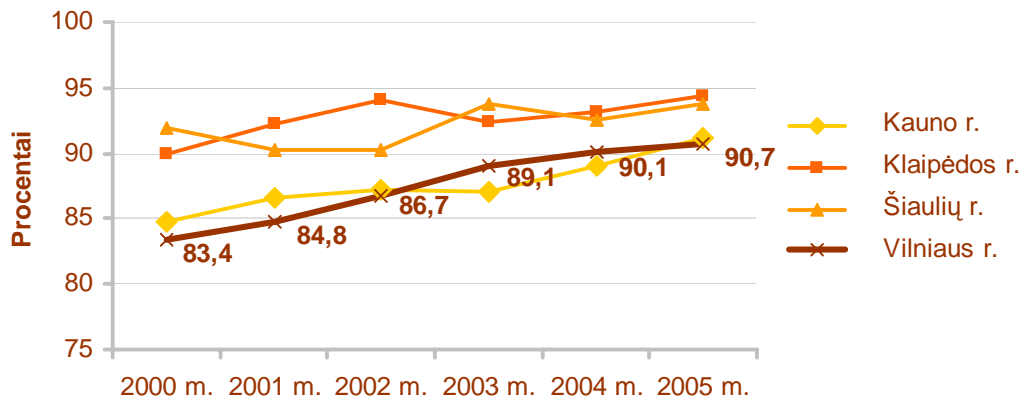
Skaičiuota pagal: PDB. (2006 m. kovo mėn. duomenys)

2.2.16 pav. Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų pasiskirstymas pagal gimtąją kalbą

Rajono mokytojai, kurių gimtoji kalba lietuvių, yra jaunesnio amžiaus, nei kitą gimtąją kalbą nurodę mokytojai. Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų, kurie nurodė, kad jų gimtoji kalba yra lietuvių, amžiaus vidurkis yra 39 metai, lenkų – 44 metai, rusų – 42 metai. Mokytojų pensininkų santykinai daugiau yra mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lenkų, tarpe. Mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių, tarpe mokytojai pensininkai sudaro 7,2 proc., lenkų – 15,1 proc., rusų – 5 proc.

Mokytojų išsilavinimas

Mokytojų išsilavinimas yra vienas iš pagrindinių švietimo kokybę garantuojančių veiksnių. Savivaldybės mokyklose **pedagogo kvalifikaciją** turėjo 93 proc. mokytojų. Pagal šio rodiklio reikšmę savivaldybės mokyklos atitinka Lietuvos situaciją. Lyginant situaciją Vilniaus rajone su kitais šalia didmiesčių esančiais rajonais, pažymėtina, kad šiuo požiūriu ji yra geresnė, nei Šiaulių rajone (90 proc.), Kauno rajone (91 proc.), tačiau šiek tiek blogesnė, nei Klaipėdos rajone – (95 proc.).

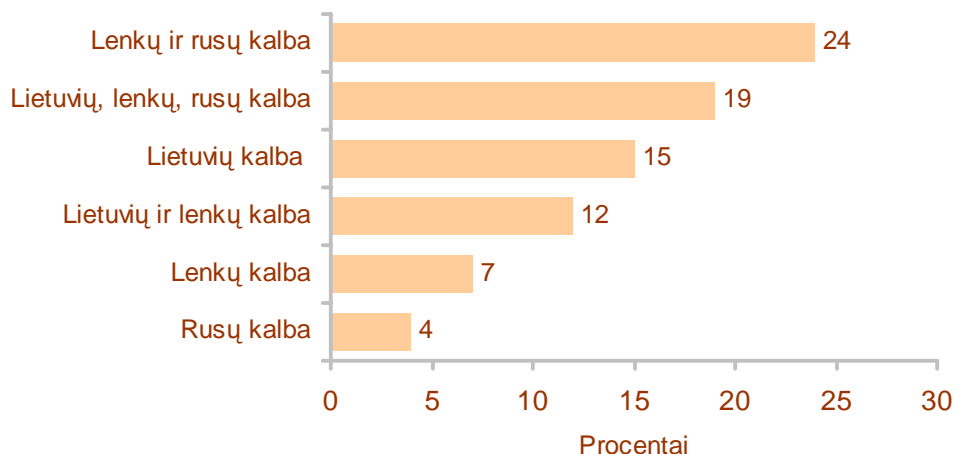
Duomenų šaltinis: STD

2.2.17 pav. Aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų dalies dinamika rajone

Vilniaus rajonui būdingas palyginti didelis aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų skaičiaus augimo tempas. Vilniaus rajone 2005-2006 m.m. sudarė 91 proc. bendro mokytojų skaičiaus. Rodiklio reikšmė šalyje – 92 proc. Per penkerius metus tokių mokytojų dalis išaugo 7,3 procento. Lyginant šio rodiklio reikšmę Vilniaus rajonuose ir šalia kitų didžiųjų miestų esančiuose rajonuose, galime pastebėti, kad Vilniaus rajone prieaugis buvo didžiausias. Panaši situacija yra Kauno rajone (žr. 2.3.15 pav.).

Vilniaus rajone dirbančių aukštą kvalifikacinę kategoriją (metodininko ir eksperto) turinčių mokytojų dalis yra gerokai mažesnė, nei šalyje. Iš viso rajone 2006 dirba 7 mokytojai ekspertai ir 145 mokytojai metodininkai. Jie

sudaro 15 proc. visų atestuotų mokytojų. Tuo tarpu šalyje šio rodiklio reikšmė siekia 30 proc. Rajone aukštos kvalifikacijos mokytojų skaičius gana sparčiai auga: lyginant su 2004 metais, aukštos kvalifikacijos mokytojų rajone padidėjo 23 asmenimis. Mokytojų kvalifikacija skirtingo tipo mokyklose pagal mokymo kalbas šiek tiek skiriasi (žr. 2.2.16 pav.). Didžiausia dalis aukščiausią kvalifikaciją turinčių mokytojų (mokytojų metodininkų ir ekspertų) dirba mokyklose, kuriose dėstoma lenkų ir rusų kalba. Pažymėtina, kad santykinai mažai mokytojų metodininkų dirba mokyklose, kuriose mokoma lenkų kalba.

Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2006/2007 m.m. duomenys)

2.2.18 pav. Aukštos kvalifikacijos mokytojų, dirbančių įvairaus tipo rajono mokyklose pagal mokymo kalbą, dalis (Procentai skaičiuoti nuo bendro atestuotų atitinkamo tipo mokykloje dirbančių mokytojų skaičiaus)

Stebimi didžiuliai aukštos kvalifikacijos mokytojų pasiskirstymo skirtingo tipo savivaldybės mokyklose netolygumai. Pavyzdžiui, pagrindinėse mokyklose dirba tik 8 mokytojai metodininkai, kas sudaro 4 proc. visų šio tipo mokyklose dirbančių mokytojų, tuo tarpu gimnazijoje šie mokytojai sudaro 26 proc.

Vienam mokytojui Vilniaus rajone tenka gerokai mažiau mokinių, nei vidutiniškai šalyje. Mokytojų darbo sąlygas charakterizuojantis, o kartu ir finansinį ugdymo organizavimo efektyvumą atskleidžiantis rodiklis yra mokinių skaičius, tenkantis vienam mokiniui. Palyginimui pateikiame duomenis apie vidutinį mokinių skaičių kitose, šalia didžiųjų miestų esančiose, savivaldybėse. Matome, kad Vilniaus rajone šis skaičius yra mažesnis, nei kitose savivaldybėse.

2.2.11 lentelė

Mokinių ir mokytojų skaičius

Rajonas	Mokytojų skaičius	Mokinių skaičius	Mokinių skaičius tenkantis vienam mokytojui 1 mokytojui
Alytaus r. sav.	392	3554	9,1
Kauno r. sav.	995	11942	12,0
Klaipėdos r. sav.	577	6812	11,8
Panevėžio r. sav.	516	4990	9,7
Šiaulių r. sav.	646	7221	11,2
Vilniaus r. sav.	1503	12333	8,2

Skaičiuota pagal: STD (2005/2006 m. duomenys)

2.2.5. Materialiniai ugdymo ištekliai

Šiame skyrelyje panagrinėsime tik keletą materialines sąlygas apibūdinančių rodiklių: mokyklų dydį (mokinių skaičių mokykloje), mokyklų aprūpinimą kompiuteriais, mokyklos ir klasės plotą, tenkantį vienam mokiniui bei mokinių vežiojimo situaciją.

Mokyklos dydis: Švietimo materialinių ir žmoniškųjų išteklių dispersija

Vidutinio mokyklos dydžio augimas teoriškai yra traktuojamas kaip pozityvus pokytis: didėja švietimui skirtų lėšų panaudojimo veiksmingumas ir efektyvumas, mokiniams sudaromos geresnės galimybės pasinaudoti turimais ištekliais – mokytojų kvalifikacija, kabinetais, sporto sale, biblioteka. Šie ištekliai yra labiau koncentruoti, todėl išauga jų kokybė. Tačiau, iš kitos pusės, mažas mokyklos dydis yra didesnio jos geografinio prieinamumo indikatorius, todėl mokyklos dydis turi būti interpretuojamas atsižvelgiant į konkrečias vietos sąlygas. Reikia pabrėžti, kad veikianči mokyklų finansavimo metodika pagrįsta mokinio krepšelio principu, apsprendžia tam tikrą optimalaus mokyklos dydžio variantą. Mažesnėms mokykloms, kuriose vykdomos pagrindinio ir vidurinio mokymo programos, sėkmingam jų įgyvendinimui mokinių krepšelio lėšų nepakanka.

Vilniaus rajono mokyklos yra mažos. Mokyklos dydžio rodiklis yra mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai. Pagal šį rodiklį 2005 m. Vilniaus rajonas buvo žemiausiai tarp visų priemiestinių rajonų (žr. 2.2.11 lentelę). Vienoje mokykloje, STD duomenimis (duomenys pateikiami skyrius skaičiuojant prie bazinių mokyklų), vidutiniškai mokėsi 167 mokiniai. Palyginimui, Kauno rajone, kur gyventojų tankumas yra panašus, vienoje mokykloje vidutiniškai mokėsi du kartus daugiau mokinių. Jei atskirai skaičiuoti ir mokyklų skyrius, vienai mokyklai Vilniaus rajone vidutiniškai tenka 135 mokiniai.

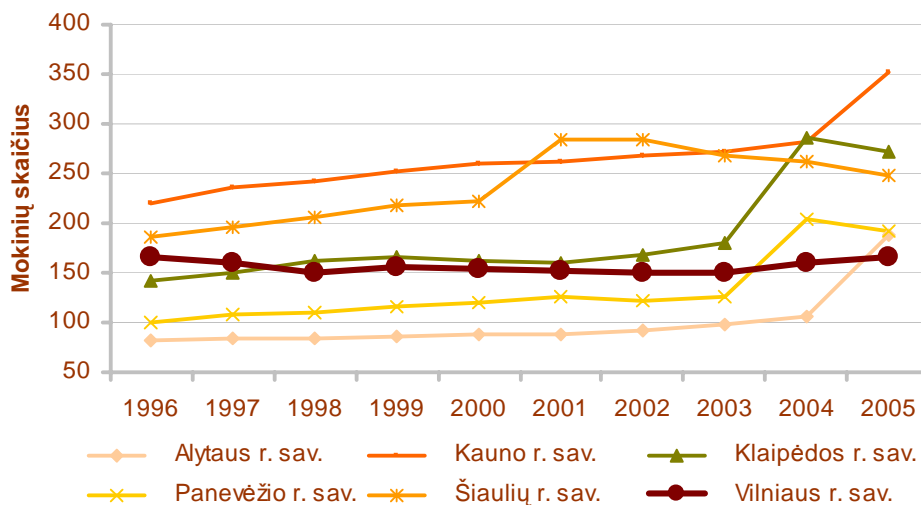
2.2.12 lentelė

Mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai 2005/2006 metais

Alytaus r.	Kauno r.	Klaipėdos r.	Panevėžio r.	Šiaulių r.	Vilniaus r.
187	351	272	192	249	167

Duomenų šaltinis: STD, (2005/2006 m. duomenys)

Vilniaus rajone mokyklų skaičius kinta beveik proporcingai mokinių skaičiui – mokyklų dydis (vidutinis mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai) jau dešimtmetį išlieka beveik pastovus. Tiesa, pastaraisiais metais stebimas nežymus šio rodiklio augimas Pvz., 2003 m. šio rodiklio reikšmė buvo 151, o 2005 m. – 167. 2.2.17 paveiksle matome, kad daugelyje kitų didžiųjų šalies miestų priemiestinių rajonų pastaraisiais metais stebimi daug ryškesni vidutinio mokyklų dydžio pokyčiai.

Skaičiuota pagal: STD

2.2.19 pav. Mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai

Didžiausios yra daugiakalbės mokyklos, kuriose mokoma visomis trimis kalbomis (žr. 2. 2. 12 lentelę). Santykinai nedaug vidutiniškai mokinių vienai mokyklai, įskaitant skyrius, tenka mokykloms, kuriose mokoma vien lenkų kalba (88 mok.), kiek daugiau – vien lietuvių kalba (117 mok.). 2.2.12 lentelėje pateikti duomenys akivaizdžiai rodo, kad, esant dabartiniam mokyklų tinklui ir siekiant, kad mokyklose būtų įgyvendinamos ugdymo programos, mokinio krepšelio perskirstymas praktiškai yra neišvengiamas. Lėšos paimamos iš didelių mokyklų, dažniausia trikalbių, dvikalbių ir skiriamos mažoms mokykloms, dažniausia vienakalbėms mokykloms, ypač toms, kuriose mokoma lenkų kalba, nes jos yra mažiausios.

2.2.13 lentelė

Vilniaus rajono mokyklų pasiskirstymas pagal kalbas ir vidutinis mokyklų dydis

Mokyklų tipai pagal mokymo kalbas	Mokyklų skaičius (įskaitant ir skyrius)	Mokinių skaičius	Vidutinis mokyklos dydis
Lenkų kalba	33	2900	88
Rusų kalba	2	206	103
Lenkų ir rusų kalba	7	2129	304
Lietuvių kalba	33	3877	117
Lietuvių ir lenkų kalba	10	969	97
Lietuvių ir rusų kalba*	1	29	29
Lietuvių, lenkų ir rusų kalba	4	2117	529
Iš viso	90	12227	136

*Vėliučionių specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai
 Skaičiuota pagal: ŠVIS (2005/2006 m. duomenys)

2005/2006 m. metais¹¹ buvo 9 pradinės mokyklos (įskaitant skyrius), kuriose mokėsi ne daugiau kaip septyni mokiniai, šešiose iš jų buvo mokoma lietuvių kalba, trijose – lenkų kalba. Yra nedidelių pagrindinių mokyklų: Lavoriškių pagrindinės mokyklos Šumsko skyriuje (lietuvių kalba) ir Vilniaus r. Didžiosios uosinės pagrindinėje mokykloje (lenkų kalba) mokėsi po 11 mokinių. Vidurinių mokyklų tarpe mažiausios yra Sužionių vidurinė mokykla (116 mok. lenkų kalba), Bezdonių J. Slovackio vidurinė mokykla (121 mok., lenkų kalba), Čekoniškių vidurinė mokykla (124 mok. lenkų kalba). Iš vidurinių mokyklų, kuriose mokoma Lietuvių kalba, mažiausia yra Eitminiškių vidurinė mokykla (140 mok.). *Stebima tendencija, kad apskrities pavaldumo mokyklos yra mažesnės, nei savivaldybės pavaldumo.* Vienai apskrities pavaldumo mokyklai (skaičiuojant ir skyrius) vidutiniškai tenka 89 mokiniai, o savivaldybės pavaldumo – 148 mokiniai.

Mokyklų aprūpinimas kompiuteriais

2.2.14 lentelė

Mokyklų aprūpinimas kompiuteriais

Mokyklų tipai pagal mokymo kalbas	Mokinių skaičius	Kompiuterių skaičius*	Keliems mokiniams tenka vienas kompiuteris
Lenkų kalba	2977	395	7,5
Rusų kalba	191	32	6,0
Lenkų ir rusų kalba	2057	164	12,5
Lietuvių kalba	4059	370	11,0
Lietuvių ir lenkų kalba	1050	110	9,5
Lietuvių, lenkų ir rusų kalba	1858	125	14,9
Iš viso	12192	1196	10,2

Skaičiuota pagal: ŠVIS (2006/2007 m.m duomenys)

* skaičiuojami visi mokykloje veikiantys kompiuteriai

¹¹ Pateikdami duomenis apie mokyklas ir jų skyrius atskirai, naudojames 2006 metų duomenų baze. 2007 m. duomenų bazėje mokyklų skyrių statistika pateikiama sumuojant ją su bazine mokykla.

Mokyklos, priklausomai nuo mokymo kalbos, kompiuteriais aprūpintos yra nevienodai. Geriausiai aprūpintos kompiuteriais mokymo tikslais yra mokyklos, kuriose mokoma rusų kalba, lenkų kalba, blogiausiai – trikalbės mokyklos (santykiškai didelės mokyklos), mokyklos, kuriose mokoma lenkų ir rusų kalba bei mokyklos lietuvių mokomąja kalba. Vidutiniškai rajone vienas kompiuteris tenka 10,2 mokinių (skaičiuojami visi mokykloje veikiantys kompiuteriai). Apskritis įsteigtose mokyklose vienas kompiuteris tenka 12,2 mokiniams. Savivaldybės mokyklose vienas kompiuteris tenka 9,6 mokiniams. Palyginimui, šalyje 2006 m. vienas kompiuteris vidutiniškai tenka 11,7 mokiniams. Nei vieno kompiuterio nėra tik Sudervės pradinėje mokykloje. Prie interneto prieigos neturi 14 pradinį mokyklų arba mokyklų-darželių.

Vienam mokiniui tenkantis mokyklos patalpų plotas

Stebimi mokyklų skirtumai pagal vienam mokiniui tenkantį mokyklos plotą (žr.2.2.15 lentelę). Vienas iš materialinių, infrastruktūros nulemtų mokymosi sąlygų rodiklių yra vienam mokiniui tenkantis klasės kambarių ir mokyklos patalpų plotas. Skaičiuojant pagal mokyklos tipą, didžiausias klasių plotas vienam mokiniui tenka mokyklose, kuriose mokoma rusų kalba, lenkų kalba, lietuvių ir lenkų kalba. Mažiausias klasių plotas vienam mokiniui tenka mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba ir trikalbėse mokyklose. Pagal vienam mokiniui tenkantį mokyklos plotą išsiskiria mokyklos, kuriose mokoma lietuvių kalba ir trikalbės mokyklos: jose vienam mokiniui tenkantis mokyklos plotas yra mažiausias. Palyginimui, šalyje vienam mokiniui tenkantis mokyklos plotas atitinka rajono duomenis (10,9 kv. m.), o vienam mokiniui tenkantis klasių plotas (3,8 kv. m.) yra šiek tiek mažesnis nei rajone.

Su mokyklos disponuojamomis patalpomis susijusi ir pamainingumo problema. Rajone antroje pamainoje iš viso 2006 – 2007 metais mokosi 381 mokinys. Antrą pamainą, ŠVIS duomenimis, turi 6 savivaldybės mokyklos: Pagirių gimnazija, Rudaminos 2-oji vidurinė mokykla, Keturiasdešimt Totorių pagrindinė mokykla, Maišiagalos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo vidurinė mokykla, Platiniškių pagrindinė mokykla, Zujūnų vidurinė mokykla.

2.2.15 lentelė

Vienam mokiniui tenkantis mokyklos ir klasių kambarių plotas Vilniaus rajono mokyklose

Mokyklos kalba	Iš viso mokinių	Bendras patalpų plotas (kv.m.) tenkantis vienam mokiniui	Klasių kambarių plotas (kv.m.) tenkantis vienam mokiniui
Lenkų kalba	2977	13,1	5,7
Rusų kalba	191	15,7	5,9
Lenkų ir rusų kalba	2057	12,2	4,3
Lietuvių kalba	4059	8,8	3,8
Lietuvių ir lenkų kalba	1050	13,7	7,5
Lietuvių, lenkų ir rusų kalba	1858	8,0	3,8
Iš viso	12192	10,9	4,8

Skaičiuota pagal: ŠVIS (2005/2006 m. duomenys)

Apskritis mokyklose vienam mokiniui tenkantis plotas (tiek mokyklos, tiek klasės kambarių) yra panašus kaip ir savivaldybės mokyklose. Toliau pateikiame 10 mokyklų, kuriose vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas yra didžiausias ir mažiausias (2005/2006 metų ŠVIS duomenys).

Mokyklų, kuriose vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas yra didžiausias ir mažiausiais sąrašas

Mokykla	Plotas
Vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas yra mažiausiais	
Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo vidurinė	1.51
Vilniaus r. Rudausių darželis-mokykla	1.74
Vilniaus r. Rudaminos 2-oji vidurinė mokykla	2.26
Vilniaus r. Rukainių pradinė mokykla	2.41
Buivydžiškių pagrindinės mokyklos Glitiškių skyrius	2.49
Vilniaus r. Platiniškių pagrindinė mokykla	2.5
Vilniaus r. Pagirių vidurinės mokyklos Vaidotų pradinio ugdymo skyrius	2.57
Lavoriškių pagrindinė mokykla	2.59
Vilniaus rajono Pagirių vidurinė mokykla	2.65
Vilniaus r. Nemenčinės 2-oji vidurinė mokykla	2.68
Vienam mokiniui tenkantis klasių kambarių plotas yra didžiausias	
Vilniaus r. Pikeliškių pagrindinė mokykla	12.08
Vėliučionių specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai	12.28
Vilniaus r. Eitminiškių pagrindinė mokykla	12.46
Vilniaus r. Sudervės pradinė mokykla	15
Vilniaus r. Buivydžių pradinė mokykla	16
Vilniaus r. Tarakonių pagrindinė mokykla	17
Vilniaus r. Airėnų pagrindinė mokykla	20.57
Vilniaus r. Didžiosios Kuosinės pagrindinė mokykla	31.45
Vilniaus r. Putiniškių pradinė mokykla	65
Vilniaus r. Paberžės šv. Stanislavo Kostkos vidurinė mokykla	76.47

Skaičiuota pagal: ŠVIS. (2005/2006 m. duomenys)

2.3. Apibendrinimas

Šiame skyriuje pateikiami 2.2. skyriaus rezultatų apibendrinimai

Žinybinės statistikos tyrimas: apibendrinimas

Apibendrinimai

Vilniaus rajono švietimo sistemai yra būdingas binarinis mokyklų infrastruktūros modelis, pasireiškiantis tuo, kad teritorijoje veikia ir apskrities pavaldumo, ir savivaldybės pavaldumo bendrojo lavinimo mokyklos. Tokia administravimo sistema turi savyje potencialą gilinti takoskyrą tarp skirtingų mokyklų bendruomenių (pedagogų, mokinių, tėvų) ir gali sudaryti įvairius kliuvinius bendrai švietimo politikai rajone. Antra vertus, apskrities mokyklose mokoma lietuvių kalba, todėl tai sudaro galimybes mokyklų tipų pagal kalbas įvairovės plėtrai ir, tuo pačiu, prielaidas, geriau tenkinti gyventojų poreikius: mokykla, kurioje mokoma atitinkama kalba „priartėja“ prie švietimo paslaugos vartotojo.

Vilniaus rajone mokyklų tinklas yra tankus. Pažymėtina, kad vertinant mokyklų tinklo tankumą geografinio pasiekiamumo prasme, reikia atsižvelgti į tai, kad rajonui būdinga, jog vienoje vietovėje dažnai yra įsikūrusios dvi, o kartais ir trys nedidelės mokyklos, kuriose dažnai tos pačios mokymo programos vykdomos skirtingomis kalbomis. Bendrojo lavinimo mokyklų (skaičiuojant ir filialus) yra 91, o skirtingų vietovių, kuriose šios mokyklos yra įsikūrusios – 61. Kita vertus, tai, kad į mokyklą vežiojamų mokinių nuo bendro mokinių skaičiaus dalies reikšmė yra artima šio rodiklio reikšmei šalyje, rodo, kad mokymosi kalbų pasirinkimo požiūriu, mokyklų tinklas nėra labai tankus. Į jį galima žiūrėti kaip į tris lygiagrečius mokyklų tinklus, kuriuose yra bendrų taškų – dvikalbių ir trikalbių mokyklų.

Apibendrinimai

Vilniaus rajono mokyklos yra mažos. Tokią situaciją lemia vyraujantis vienakalbės mokyklos modelis: mažos mokyklos dažniausiai yra vienakalbės. Tyrimas parodė, kad mokyklų skaičius kinta beveik proporcingai mokinių skaičiui – mokyklų dydis (vidutinis mokinių skaičius, tenkantis vienai mokyklai), jau dešimtmetį išlieka beveik pastovus. Apskritai optimalų mokyklos dydį teoriškai galima traktuoti kaip edukacinę vertybę: didėja švietimui skirtų lėšų panaudojimo veiksmingumas ir efektyvumas, mokiniams sudaromos geresnės galimybės pasinaudoti turimais ištekliais – mokytojų kvalifikacija, kabinetais, sporto sale, biblioteka. Šie ištekliai yra labiau koncentruoti, todėl išauga jų kokybė, mokiniams didėja ugdymo krypčių alternatyvų pasirinkimo galimybė ir pan. Tačiau atskiros vietovės daugiakalbei gyventojų bendruomenei mokykla tampa ne tik kultūros simboliu, bet ir tautinio identiteto patvirtinimo, raiškos ir formavimo priemone. Tai, matyt, yra viena iš priežasčių, paaiškinančių mažą vidutinį mokyklos dydį, sudėtingą mokyklų tinklo optimizavimo proceso eigą, vienakalbių mokyklų skaičiaus augimą.

Didelis mažų mokyklų skaičius iššaukia finansavimo problemas. Veikianti mokyklų finansavimo metodika, pagrįsta mokinio krepšelio principu, apsprendžia tam tikrą optimalaus mokyklos dydžio variantą. Mažesnėms mokykloms, kuriose vykdomos pagrindinio ir vidurinio mokymo programos, sėkmingam jų įgyvendinimui mokinių krepšelio lėšų nepakanka, todėl savivaldybei tenka jį perskirstyti. Lėšos paimamos iš didelių mokyklų, dažniausia trikalbių, dvikalbių, skiriamos mažoms, dažniausia vienakalbėms mokykloms, ypač toms, kuriose mokoma lenkų kalba (vidutinis mokyklų, kuriose mokoma lenkų kalba, dydis yra mažiausias). Esant dabartiniam mokyklų tinklui, toks mokinio krepšelio perskirstymas, mokyklų bendruomenėse ir rajono visuomenėje sukeliantis daug priešiško, dažnai išaugančio į konfrontaciją tautiniu pagrindu, praktiškai yra neišvengiamas, nebent būtų randami alternatyvūs mažų mokyklų finansavimo būdai.

Mokyklų tinklo tvarkymo paskirtis yra švietimo sistemos funkcionavimo ekonomiškumo, atsižvelgiant į pasiekiamumo užtikrinimą, didinimas, kartu siekiant kelti ugdymo kokybę. Šio kompleksinio tikslo įgyvendinimas daugiakalbio rajono atveju yra ypač komplikuoatas. Mokyklų tinklas tvarkomas nežymiai, būdinga tai, kad mažai uždaroma pradinių mokyklų, vidaus struktūros pertvarkymas daugiausia buvo vykdomas plečiant mokyklos vykdomų programų tipą arba mokyklas reorganizuojant į kitų mokyklų skyrius (skyrių steigimas prie didelių mokyklų iš dalies sprendžia mažų mokyklų finansavimo klausimus.) Pažymėtina, kad iš vidurinės į pagrindinę nėra pertvarkyta nei viena savivaldybės mokykla. Tinklo pertvarkos krypčių analizė rodo, kad laikotarpiu iki 2012 metų yra apsispręsta daugiausia dėl vidurinių mokyklų reorganizacijos į gimnazijas. Mokyklų tinklo tvarkymo plane prie 25 mokyklų rašoma: sprendžiamas klausimas dėl tolesnio mokyklos statuso. *Tai rodo, kad tinklo pertvarkos planas yra rengimo stadijoje, numatytos alternatyvos, tačiau sprendimai nepriimti.*

Dešimties pastarųjų metų laikotarpiu Vilniaus rajono savivaldybės mokyklų struktūra pagal mokomąją kalbą patyrė ženklų pokyčių. Stebima savivaldybės mokyklų, kuriose mokoma tik lietuvių kalba, skaičiaus mažėjimo tendencija. Per 10 metų tokių mokyklų sumažėjo 5 vienetais. 6 vienetais išaugo mokyklų, kuriose mokoma vien lenkų kalba, skaičius. Taip pat 6 sumažėjo mokyklų, kuriose mokoma visomis trimis kalbomis, tačiau tiek pat padidėjo mokyklų, kuriose mokoma lietuvių ir lenkų kalbomis skaičius. Vienakalbės mokyklos rajone sudaro 76 proc. visų mokyklų (skyriai skaičiuojami kaip atskiri vienetai), vienakalbėse mokyklose mokosi 48 proc. lenkų ir 65 proc. lietuvių kalba besimokančių mokinių. Galima teigti, kad rajone vyrauja vienakalbės mokyklos modelis, mokyklų struktūros pagal mokomąją kalbą analizė rodo, kad ši tendencija stiprėja.

Mokyklos prieinamumui kalbiniu aspektu vertinti naudotinas mokyklų, kuriose galima mokytis tam tikra kalba skaičiaus rodiklis. Savivaldybės įsteigtų mokyklų tarpe vyrauja mokyklos, kuriose galima mokytis lenkų kalba, jos sudaro 77 proc. visų mokyklų. Mokyklos, kuriose galima mokytis lietuvių kalba sudaro 44 procentus visų savivaldybės mokyklų. Jei analizuotume padėtį rajone įskaitant ir apskrities pavaldumo mokyklas, skirtumai sumažėja, tačiau ne tiek, kad mokyklų, kuriose galima mokytis atitinkama kalba skaičius būtų proporcingas skirtingomis kalbomis jose besimokančių mokinių skaičiui: vienai mokyklai, kurioje galima mokytis lenkų kalba, vidutiniškai tenka 118 mokinių, tuo tarpu vienai mokyklai, kurioje galima mokytis lietuvių kalba, vidutiniškai tenka 157 mokiniai. Tokia statistika rodo, kad rajono mokyklų, kuriose galima mokytis lenkų kalba, tinklas yra santykinai tankesnis, nei tinklas mokyklų, kuriose galima mokytis lietuvių kalba, net ir atsižvelgiant į skirtingą šiomis kalbomis besimokančių mokinių skaičių.

Apibendrinimai

ŠVIS duomenimis, rajono mokyklose 2006 m. lietuvių kalba mokosi 46 procentai, lenkų kalba – 49 proc., rusų kalba – 5 proc. visų mokinių. Pažymėtina, kad po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas labai stipriai keitėsi. Lietuvių kalba ir lenkų kalba besimokančių mokinių skaičius didėjo, tuo tarpu rusų kalba – ženkliai mažėjo. (pvz., 1993 m. rajono mokyklose lietuvių kalba mokėsi 27 proc., rusų – 31 proc., lenkų – 41 proc. mokinių. Pažymėtina, kad lenkų kalba besimokančių mokinių skaičius, pradėdant 2001 metais, pradėjo mažėti, tuo tarpu lietuvių kalba besimokančių mokinių skaičius išlaikė nežymią augimo tendenciją ir, 2006 m. mokinių, besimokančių lenkų kalba buvo tik 3 procentiniais punktais daugiau nei besimokančių lietuvių kalba. Mokyklų tinklo struktūros pokyčiai tik iš dalies atspindi mokinių skaičiaus kaitą ir daugiausia pasireiškia mokyklų, kuriose mokiniai gali mokytis rusų kalba, skaičiaus mažėjimu ir apskrities pavaldumo mokyklų steigimu. Savivaldybės mokyklų, kuriose mokiniai gali mokytis lietuvių kalba skaičius nagrinėjamu laikotarpiu pakito tiek pat procentų, kiek ir mokyklų, kuriose galima mokytis lenkų kalba.

Vilniaus rajonui būdingas santykinai mažas specialiųjų poreikių mokinių skaičius, tačiau pažymėtina, kad rajone nedidelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų dalis nuo bendro specialiųjų poreikių mokinių skaičiaus yra daug mažesnė, nei šalyje. T.y. daugiau orientuojamasi į vidutinių didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Mažesnė dalis mokinių, nei šalyje mokoma pagal adaptuotas programas. Pagal mokinių, tenkančių vienam specialiajam pedagogui skaičių, padėtis rajone daug blogesnė, nei šalyje, tačiau jei skaičiuosime vienam spec. pedagogui tenkančius specialiųjų poreikių mokinius, padėtis yra geresnė nei šalyje. Apskritai specialiosios pagalbos teikimą mokiniams galima vertinti kaip nepakankamą, ką rodo mažas specialiųjų pedagogų skaičius, įsteigti, bet neužimti etatai bei didelis mažų mokyklų skaičius, neleidžiantis koncentruoti pagalbos teikimo. Pagal psichologinės pagalbos prieinamumą situacija rajone yra geresnė nei šalyje.

Vilniaus rajone dirbančių mokytojų išsilavinimas atitinka šalies vidurkį, tačiau pažymėtina, kad aukštą kvalifikacinę kategoriją (metodininko ir eksperto) turinčių mokytojų dalis yra gerokai mažesnė, nei šalyje. Mokytojų kvalifikacija skirtingo tipo mokyklose pagal mokymo kalbas šiek tiek skiriasi: didžiausia dalis aukščiausią kvalifikaciją turinčių mokytojų (mokytojų metodininkų ir ekspertų) dirba mokyklose, kuriose dėstoma lenkų ir rusų kalba bei trikalbėse mokyklose. Pažymėtina, kad santykinai mažai mokytojų metodininkų dirba mokyklose, kuriose mokoma tik lenkų kalba. Stebimi didžiuliai aukštos kvalifikacijos mokytojų pasiskirstymo skirtingo tipo savivaldybės mokyklose netolygumai. Netolygus mokytojų kvalifikacijų pasiskirstymas pažeidžia lygių mokinių lygių galimybių principą.

Materialinio aprūpinimo srityje buvo analizuoti du rodikliai, informacija apie kuriuos teikiama ŠVIS duomenų bazėje. Rajono mokyklos kompiuteriais aprūpintos geriau, nei vidutiniškai šalyje. Vidutiniškai rajone vienas kompiuteris tenka 10,2 mokinių (skaičiuojami visi mokykloje veikiantys kompiuteriai), tuo tarpu šalyje – 11,7 mokinių. Pažymėtini aprūpinimo kompiuteriais skirtumai pagal mokymosi kalbas. Jei mokyklose, kuriose mokoma lenkų kalba vienas kompiuteris tenka 7,5 mokiniams, rusų kalba – 6 mokiniams, tai trikalbėse mokyklose – 14,9 mokiniams, mokyklose, kuriose dėstoma lenkų ir rusų kalba – 12,5, lietuvių kalba - 11,0 mokinių. Stebimi su mokyklos tipu pagal mokomąją kalbą susiję netolygumai nagrinėjant mokyklos ploto, klasių kambarių ploto, tenkančio vienam mokiniui rodiklio reikšmes. Mažiausiai vienam mokiniui ploto tenka trikalbėse mokyklose ir mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba daugiausia – mokyklose lietuvių ir lenkų mokomąją kalba.

3. MOKSLEIVIŲ NUOMONIŲ TYRIMAS

Šiame skyriuje pristatomi masinės Vilniaus rajono moksleivių ir Vilniaus raj. gyvenančių bei besimokančių Vilniaus mieste moksleivių anketinės apklausos rezultatai. Buvo apklausti vyresnių (8-12 kl.) moksleiviai, iš šių mokomųjų kalbų mokyklų – lietuvių, lenkų, lenkų – rusų bei rusų. Anketą sudarė klausimai iš šių diagnostinių blokų: kalbinė aplinka, sociodemografinės charakteristikos, mokymosi prieinamumas (geografinis ir kalbinis), ugdymo kokybė, ateities perspektyvų vertinimas. Anketą sudarė 16 psl. Vilniaus raj. moksleiviams ir 13 psl. Vilniaus m. moksleiviams. Anketos pildymas užtrukdavo 1 pamoką. Skyriuje pristatomas klausimynas ir imtis, bei tyrimo rezultatai pagal minėtus diagnostinius blokus. Skyriaus pabaigoje pateikiamas masinės apklausos rezultatų apibendrinimas.

3.1. Klausimynas ir imtis

3.1.1. Klausimynas: tikslas ir tiriami požymiai

Moksleivių nuomonių tyrimui pasitelkta masinė apklausa raštu taikant standartizuotą klausimyną.

Moksleivių nuomonių tyrimu, įgyvendinant bendrus visam tyrimui išsikeltus tikslus, buvo siekiama:

- Išsiaiškinti vyresnių klasių mokinių (8-12 kl.), besimokančių rajono savivaldybės ir apskrities mokyklose mokymosi sąlygas: galimybę mokytis gimtąją kalba, pasitenkinimą mokyklos infrastruktūra, pasitenkinimą mokymo lygiu, mokinių ir mokytojų santykius.
- Ištirti vyresniųjų klasių mokinių ir suaugusiųjų (8-12 kl.), besimokančių Vilniaus miesto savivaldybės mokyklose mokymosi sąlygas: galimybę mokytis gimtąją kalba, mokyklos pasirinkimo motyvus, keliavimo į mokyklą ir iš jos būdus.

Dėl šios priežasties buvo sukurtos dvi, savo turinine struktūra panašios anketos. Į „Mokymosi prieinamumo Vilniaus rajono gyventojams“ klausimyną įtraukti ir ankstesniuose tyrimuose naudoti ir aprobeuoti diagnostiniai blokai.

1. Standartizuotas mokyklos ir mokymosi aplinkos vertinimo klausimynas¹².

Šis klausimynas buvo MTP veiksmingumo vertinimo tyrimo metu išbandytas 6 šalies savivaldybėse, apklausiant 631 moksleivių. Todėl Vilniaus rajone gautus duomenis bus galima statistiškai normuoti ir lyginti su analogiškais duomenimis, gautais kitose savivaldybėse.

2. Moksleivių vežiojimo paslaugos vertinimo klausimynas.

Į instrumentarijų taip pat įtraukta keletas atvirų klausimų, leidžiančių moksleiviams laisvai pareikšti savo nuomonę, kodėl pasirinko konkrečią mokymosi kalbą, kodėl pakeitė mokymosi kalbą, taip pat nuomonę apie lietuvių, ir, jei mokosi nelietuvių mokykloje, gimtųjų kalbų mokymo lygį bei kabinetų įrengimą. Moksleiviai turėjo galimybę aptarti, kokios yra problemos, ir ką siūlytų tobulinti.

Taigi, apklausai naudotas standartizuotas uždaro tipo klausimynas, kurį sudaro 49 klausimai ir 162 testo žingsniai (*items*).

Vilniaus rajone besimokančių moksleivių anketa pateikiama 2 priede. Vilniaus rajone gyvenančių ir besimokančių Vilniaus miesto mokyklose moksleivių anketa pateikiama 3 priede.

Duomenys apdoroti SPSS programinio paketo pagalba, atvirų klausimų atsakymai sisteminami Excel programos pagalba.

¹² G.Merkys, D.Urbonaitė-Šlyžiuviene, S.Balčiūnas, S.Janušaitė, V.Pilščalskienė, D.Titkov (2005). Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga per internetą - http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm

3.1.2. Imtis ir apklaustųjų sociodemografinės charakteristikos

Vilniaus rajono moksleivių apklausoje dalyvavo 8-12 kl. moksleiviai iš Vilniaus apskrities bei Vilniaus raj. savivaldybės pagrindinių ir vidurinių mokyklų, besimokantys lietuvių, lenkų, lenkų - rusų bei rusų mokomąja kalba mokyklose.

Vilniaus miesto moksleivių apklausoje dalyvavo 8-12 kl. moksleiviai, gyvenantys Vilniaus rajone ir besimokantys Vilniaus miesto savivaldybės mokyklose.

Vilniaus rajone buvo apklausti 537 moksleiviai iš 16 mokyklų visomis mokomosiomis kalbomis (lietuvių, lenkų ir rusų). Taip pat buvo apklausti 74 moksleiviai, gyvenantys Vilniaus rajone, tačiau besimokantys Vilniaus miesto mokyklose. Jie reprezentavo 6 kalbiniu požiūriu skirtingas mokyklas (3 lietuvių, 2 lenkų ir 1 rusų). Toliau ataskaitoje – Vilniaus m. moksleiviai.

Iš Vilniaus raj. apklaustų moksleivių, 44.9% buvo vaikinių, 55.1% - merginų.

Tarp apklaustų Vilniaus m. moksleivių – 47,3 % vaikinių ir 52,7% merginų.

3.1.1 lentelė

Vilniaus raj. mokyklose apklaustų moksleivių pasiskirstymas pagal mokyklos mokomąją kalbą ir pagal klases

Mokyklos tipas kalbiniu požiūriu	Apklaustų moksleivių skaičius	%	Klasė	Apklaustų moksleivių skaičius	%
Lietuvių	252	46,9	8-ta	106	19,7
Lenkų	161	30,0	9-ta	85	15,8
Rusų	45	8,4	10-ta	132	24,6
Lenkų-rusų	79	14,7	11-ta	86	16,0
Iš viso:	537	100,0	12-ta	128	23,8
			Iš viso:	537	100,0

3.1.2 lentelė

Vilniaus m. mokyklose apklaustų moksleivių pasiskirstymas pagal mokyklos mokomąją kalbą ir pagal klases

Mokyklos mokomoji kalba	Apklaustų moksleivių skaičius	%	Klasė	Apklaustų moksleivių skaičius	%
Lietuvių	33	44,6	8-ta	12	16,2
Lenkų	31	41,9	9-ta	15	20,3
Rusų	10	13,5	10-ta	15	20,3
Iš viso:	74	100,0	11-ta	12	16,2
			12-ta	20	27,0
			Iš viso:	74	100,0

3.1.3 lentelė

Apklaustų moksleivių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. pasiskirstymas pagal tautybę(%)

Tautybė	Vilniaus raj. %	Vilniaus m %
Lietuvis	31,6	37,0
Rusas	10,5	6,8
Lenkas	56,1	54,8
Baltarusis	0,9	1,4
Kita	0,8	1,4
Iš viso:	100,0	100,0

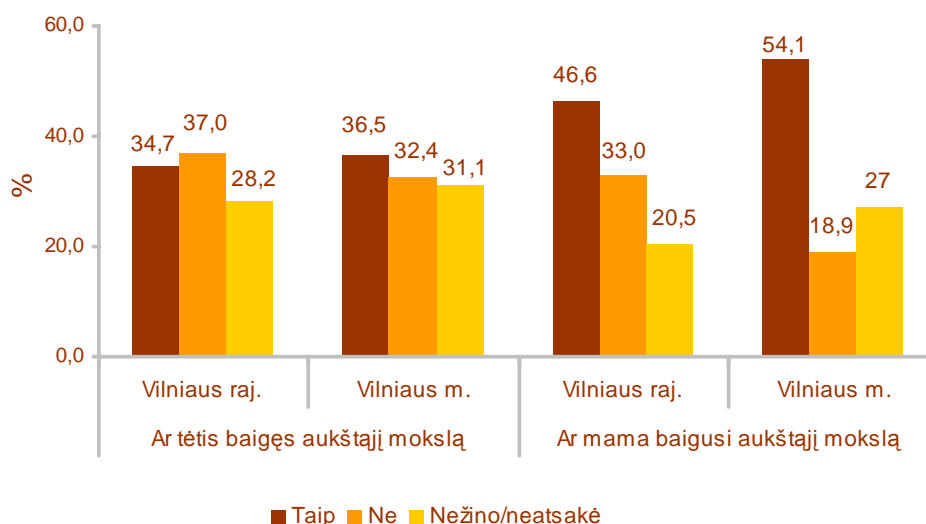
Iš 3.1.4 lentelės matyti, kad Vilniaus m. rajone gausu mišrių šeimų, taip pat apklausų metu paaiškėjo, kad nemažai moksleivių susiduria su problema, kaip įvardinti savo tautybę, nes tėvai yra skirtingų tautybių, todėl jiems tenka bendrauti įvairiomis kalbomis. Išsamiau multikultūrinę rajono specifiką padės atskleisti išsami kalbinės aplinkos rekonstrukcija (3.2 poskyris)

3.1.4 lentelė

Apklaustų Vilniaus raj. ir Vilniaus m. moksleivių pasiskirstymas pagal mamos ir tėčio tautybę

Tautybė	Vilniaus raj.		Vilniaus m.	
	Mamos tautybė %	Tėčio tautybė %	Mamos tautybė %	Tėčio tautybė %
Lietuvis	21,1	22,3	35,1	32,4
Rusas	13,0	16,8	13,5	12,2
Lenkas	59,4	52,5	45,9	47,3
Baltarusis	4,7	5,9	4,1	6,8
Kita	1,9	2,5	1,4	1,4
Iš viso:	100,0	100,0	100,0	100,0

Moksleivių buvo klausiama apie tėčio bei mamos išsimokslinimą, kad geriau atskleisti priežastis, kodėl moksleiviai, gyvenantys Vilniaus rajone, važiuoja mokytis į Vilniaus miesto mokyklas.

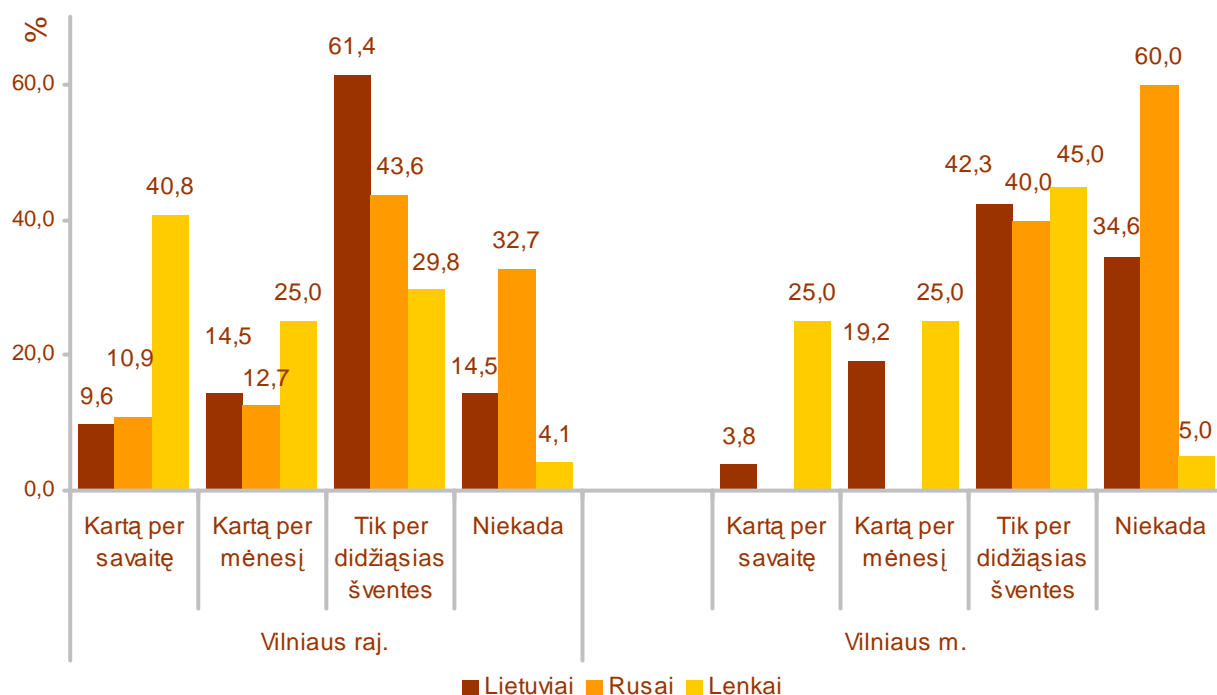
3.1.1 pav. Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių atsakymų, ar tėvai baigė aukštąjį mokslą, pasiskirstymas (%)

Galima pastebėti, kad tiek tarp Vilniaus raj., tiek tarp Vilniaus m. besimokančių moksleivių mamų yra daugiau baigusių aukštąjį mokslą, negu tėčių. Tarp Vilniaus raj. ir Vilniaus m. besimokančių moksleivių tėčių išsimokslinimo lygio ryškių skirtumų nėra, tačiau reikia pastebėti, kad 7,5% daugiau Vilniaus m. besimokančių moksleivių mamų turi aukštąjį išsimokslinimą, nei Vilniaus raj. besimokančių moksleivių mamų. Taigi, tėvų (šiuo atveju, mamų, kurios šeimoje dažniausiai yra pirminiai agentai, padedantys vaikui pasirinkti mokyklą ir mokomąją kalbą) išsimokslinimas yra vienas tikėtinų veiksnių, kodėl vaikai leidžiami ne į artimiausias mokyklas rajone, o į miesto mokyklas.

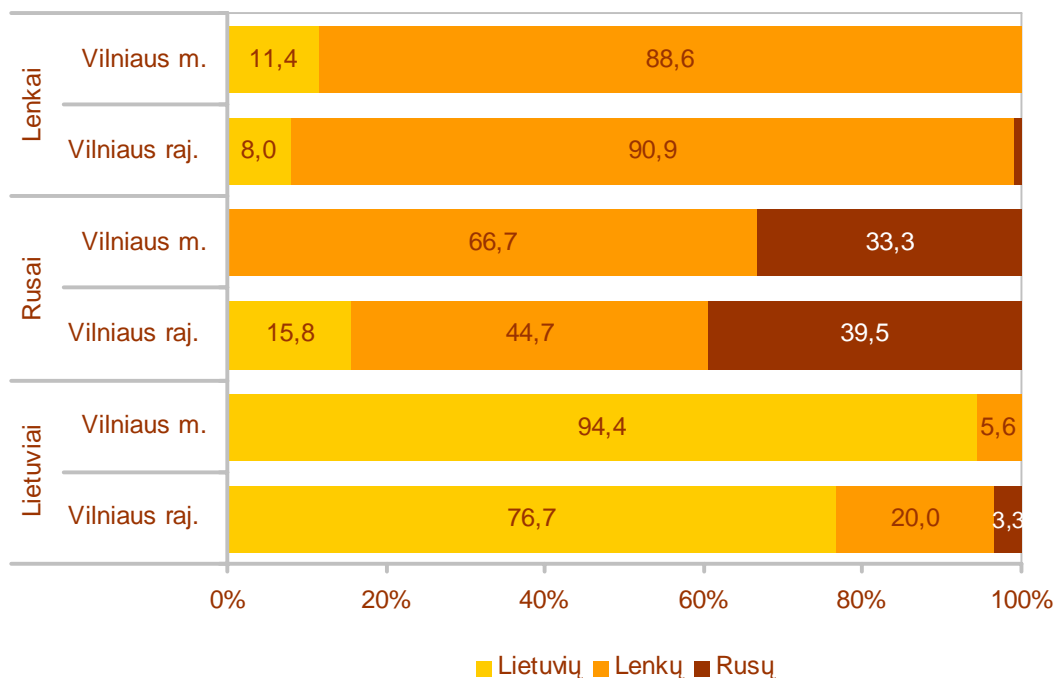
Religinumas yra svarbus kultūrinės ir tautinės aplinkos elementas. Į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie religinius įpročius bei apie kalbą, kuria dažniausiai klausomasi šv. Mišių.

Religinė aplinka

Religinių klausimų nagrinėjimas anaipol nebuvo šio tyrimo esminis interesas. Vis dėlto keletas klausimų, atspindinčių religinį kontekstą, buvo įtraukti į klausimyną, kaip papildantys tipinius sociodemografinius klausimus (apie respondentų lytį, amžių ir t.t.). Religingumas yra glaudžiai susijęs su tautine tapatybe, tautinėmis bendrijomis ir vietos bendruomenėmis. Taigi, nagrinėjant švietimo plėtros klausimus daugiataučiam Vilniaus rajone, tikslinga atspindėti ir religingumo aspektą.

3.1.2 pav. Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių atsakymai į klausimą “Kaip dažnai klauso šv. Mišių?” pagal tautybes, %

3.1.3 pav. Kokia kalba klauso šv. Mišių Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleiviai (pagal tautybes, %)

3.2. Moksleivio kalbinė aplinka

3.2.1 lentelė

Apklaustų Vilniaus raj. (N=534) moksleivių tautinė sudėtis pagal mokyklos kalbinius modelius (%)

Tautybė	Mokyklos tipas				
	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Lenkų-rusų	Viso
Lietuvis	89,9	2,4	2,4	5,4	100
Rusas	35,7	5,4	46,4	12,5	100
Lenkas	24,8	50,3	4,7	20,1	100
Baltarusis	60,0		20,0	20,0	100
Kita	50,0	25,0		25,0	100
Iš viso:	47,1	29,8	8,5	14,7	100

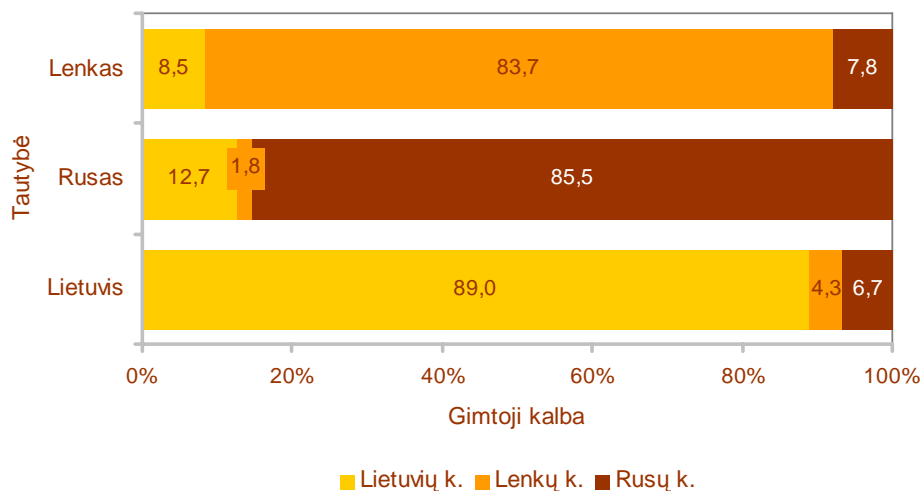
3.2.2 lentelė

Apklaustų Vilniaus m. (N=74) moksleivių tautinė sudėtis pagal mokyklos kalbinius modelius (%)

Tautybė	Mokyklos tipas			
	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Viso
Lietuvis	96,3		3,7	100
Rusas	40,0		60,0	100
Lenkas	12,5	75,0	12,5	100
Baltarusis			100,0	100
Iš viso:	45,2	41,1	13,7	100

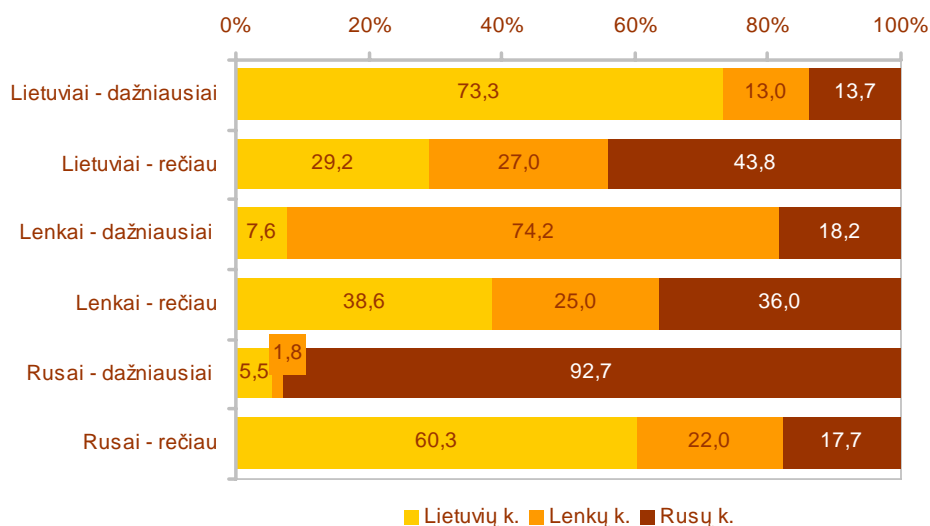
Tiek Vilniaus rajono, tiek Vilniaus miesto mokyklose moksleiviai dažniausiai mokosi savo gimtąja kalba, išskyrus, be abejo, baltarusių tautybės moksleivius, kurie neturi galimybės mokytis gimtąją kalba.

3.2.1. Kalbų vartojimo ypatumai privačioje erdvėje

3.2.1 pav. Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių pasiskirstymas pagal tautybes ir gimtąją kalbą (%) N=537

Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių tautybės ir gimtosios kalbos sugretinimas atskleidžia rajono multikultūriškumą. Virš 10% visų tautybių moksleivių savo gimtąją kalbą nurodo skirtingą nuo tautybės.

3.2.2 pav. Vilniaus raj. (N=537) moksleivių pasiskirstymas pagal tautybes ir kalbų vartojimą šeimoje (%)

Toliau pateikiama kalbinė apklaustų Vilniaus raj. moksleivių aplinka pagal tai, kokias kalbas jie vartoja įvairiose situacijose.

3.2.3 lentelė

Kalbinė Vilniaus raj. (N=537) moksleivių aplinka pagal tautybes (%)

Kokia kalba...	Lietuvių k.			Lenkų k.			Rusų k.			MKI* (vidutinis vartojamų kalbų skaičius)		
	LT	LEN	RU	LT	LEN	RU	LT	LEN	RU	LT	LEN	RU
Tautybė												
Kalbasi su mama	72,6	12,4	16,1	16,1	71,8	10,7	17,9	22,8	85,7	1,1	1,1	1,1
Kalbasi su tėčiu	64,9	7,4	10,7	14,3	67,8	5,4	17,3	23,8	89,3	1,0	1,1	1,1
Kalbasi su mamos mama	53,6	3,7	1,8	22,6	73,5	14,3	15,5	14,1	75,0	1,0	1,0	1,0
Kalbasi su mamos tėčiu	36,9	2,0	3,6	16,7	61,4	10,7	16,7	15,4	71,4	1,0	1,0	1,0
Kalbasi su tėčio mama	43,5	2,0	10,7	23,8	64,8	3,6	18,5	13,8	69,6	1,0	1,0	1,0
Kalbasi su tėčio tėčiu	38,1	1,7	7,1	16,1	55,4	3,6	13,1	12,8	67,9	1,0	1,0	1,0
Dažniausiai kalbasi su giminaičiais	70,2	13,8	8,9	19,0	75,8	3,6	19,0	21,8	85,7	1,1	1,1	1,0
Dažniausiai bendrauja su klasės draugais	84,5	26,8	41,4	6,5	64,8	3,6	14,3	17,4	60,7	1,1	1,2	1,1
Dažniausiai bendrauja su draugais ne mokykloje	70,2	34,9	46,4	13,7	58,1	12,5	26,2	31,2	71,4	1,1	1,4	1,3
Skaito knygas, laikraščius ar žurnalus	91,7	77,5	75,0	1,8	37,2	-	13,1	24,8	50,0	1,1	1,4	1,3
Dažniausiai rašo elektroninius laiškus, naršo internete	90,5	78,2	83,9	1,2	22,5	-	10,1	11,4	28,6	1,1	1,2	1,1
Dažniausiai žiūri televiziją	89,3	85,9	83,9	3,0	13,4	-	18,5	21,5	50,0	1,2	1,2	1,4
Kalbos vartojimo privačioje aplinkoje indeksas (KVP AI)	67,2	28,9	32,5	12,9	55,5	7,6	16,7	19,2	67,1	1,1	1,1	1,1
Vidutinis kalbų vartojimo procentas		42,9			25,3			34,3				

Žymėjimas

* MKI – multikultūriškumo indeksas

Spalvinimo paaiškinimas

0-24 %	
25-49 %	
50-74%	
75-100%	

Multikultūriškumo indeksas (MKI) nurodo, keliomis vidutiniškai kalbomis moksleivis bendrauja savo privačioje aplinkoje įvairiais atvejais. Minimali reikšmė – 1 (vartojama viena kalba), maksimali reikšmė – 3 (vartojamos trys kalbos). Kuo indekso reikšmė artimesnė 3, tuo multikultūriškėsnė yra moksleivio aplinka.

Kalbos vartojimo privačioje erdvėje indeksas (KVPPI) nurodo, koks vidutinis procentas moksleivių vartoja vieną ar kitą kalbą (apibendrinus visas kalbines situacijas).

- Iš lentelės matome, kad moksleiviai, save identifikuojantys kaip lietuvių tautybės, yra iš labiausiai mišrios kalbinės aplinkos, lyginant su lenkų ir rusų tautybės moksleiviais (su seneliais daug mažiau bendrauja lietuvių kalba, nei lenkų ar rusų tautybės moksleiviai su savo seneliais savo gimtąja kalba)
- Tyrimas parodė, kad visų tautybių moksleiviai intensyviai vartoja valstybinę kalbą išorinėje komunikacijoje (skaitant knygas, laikraščius, žiūrint televiziją) bei komunikuojant internete.
- Apibendrintas multikultūriškumo indeksas visoms tautybėms yra 1,1, tai reiškia, kad privačioje kalbinėje aplinkoje moksleiviai vartoja daugiau nei vieną kalbą. Daugiau kalbų yra vartojama išorinėje komunikacijoje (su draugais, naudojantis internetu, skaitant, žiūrint TV), nei vidinėje komunikacijoje.

3.2.2. Emocinis – motyvacinis santykis su kalbomis

Klausimyne moksleiviams buvo pateikta semantinio diferencialo skalė, siekiant nustatyti emocinį – motyvacinį santykį su lietuvių, lenkų, rusų ir anglų kalbomis.

3.2.4 lentelė

Vilniaus raj. (N=537) moksleivių emocinis- motyvacinis santykis su kalbomis pagal tautybes (%)

	Kalba	Respondentų tautybė						
			1	2	3	4	5	
SVEIMA	Lietuvių	Lt	6,2	1,2	1,9	6,8	83,9	ARTIMA/SAVA
		Len	4,9	4,9	4,9	28,5	56,7	
		Ru	3,8	5,7	13,2	18,9	58,5	
	Lenkų	Lt	34,9	25,0	11,8	19,1	9,2	
		Len	7,4	5,1	2,6	12,9	72,1	
		Ru	36,0	16,0	20,0	14,0	14,0	
	Rusų	Lt	15,4	15,4	9,6	37,8	21,8	
		Len	5,8	8,8	9,6	36,5	39,2	
		Ru	1,9	-	7,5	17,0	73,6	
	Anglų	Lt	11,2	11,2	13,2	39,5	25,0	
		Len	20,5	10,1	17,5	34,0	17,9	
		Ru	18,4	6,1	10,2	36,7	28,6	
PRASTA, NEGRAŽI	Lietuvių	Lt	3,2	1,9	4,5	22,7	67,5	GRAŽI, MELODINGA
		Len	5,5	5,9	8,2	30,1	50,4	
		Ru	8,2	4,1	14,3	18,4	55,1	
	Lenkų	Lt	34,4	26,0	14,9	13,6	11,0	
		Len	6,5	6,8	8,7	16,0	62,0	
		Ru	35,3	17,6	13,7	21,6	11,8	
	Rusų	Lt	14,6	16,6	9,9	29,1	29,8	
		Len	5,7	7,3	11,9	31,8	43,3	
		Ru	1,9	-	3,8	17,0	77,4	
	Anglų	Lt	6,5	6,5	14,4	31,4	41,2	
		Len	12,9	8,6	14,1	29,8	34,5	
		Ru	8,7	6,5	8,7	30,4	45,7	

SUNKI, SUDĖTINGA	Kalba	Respondentų tautybė						PAPRASTA, LENGVAI IŠMOKSTAMA	
	Lietuvių	Lt		11,5	17,2	5,7	31,2		34,4
		Len		10,2	10,2	10,9	32,0		36,8
		Ru		9,8	3,9	17,6	25,5		43,1
	Lenkų	Lt		31,4	22,1	22,1	12,1		12,1
		Len		6,0	9,1	9,4	21,1		54,3
		Ru		32,6	14,0	27,9	14,0		11,6
	Rusų	Lt		17,0	19,6	12,4	25,5		25,5
		Len		3,1	15,6	9,2	32,1		40,1
		Ru		7,5	1,9	5,7	30,2		54,7
Anglų	Lt		25,0	19,2	17,9	22,4	15,4		
	Len		31,1	18,6	17,0	21,2	12,1		
	Ru		33,3	9,3	5,6	31,5	20,4		
MAŽAI REIKALINGA	Kalba	Respondentų tautybė						LABAI REIKALINGA	
	Lietuvių	Lt		2,6	-	3,9	11,8		81,6
		Len		4,4	2,2	3,3	8,9		81,1
		Ru		3,8	-	5,8	13,5		76,9
	Lenkų	Lt		44,9	22,4	16,7	9,0		7,1
		Len		13,3	8,1	11,1	21,4		46,1
		Ru		51,9	11,1	18,5	7,4		11,1
	Rusų	Lt		8,8	10,9	12,9	29,3		38,1
		Len		10,2	9,0	7,9	29,3		43,6
		Ru		2,0	-	14,0	22,0		62,0
Anglų	Lt		1,3	1,3	2,6	7,9	86,8		
	Len		7,0	4,4	5,1	5,5	77,9		
	Ru		2,0	-	-	16,0	82,0		
RETAI NAUDOJAMA	Kalba	Respondentų tautybė						PLAČIAI NAUDOJAMA	
	Lietuvių	Lt		4,6	3,9	7,2	16,3		68,0
		Len		4,4	2,9	5,9	22,0		64,8
		Ru		3,9	2,0	9,8	15,7		68,6
	Lenkų	Lt		33,3	25,5	14,4	11,8		15,0
		Len		9,0	8,3	12,0	22,9		47,7
		Ru		45,5	12,7	10,9	16,4		14,5
	Rusų	Lt		6,1	7,5	6,1	32,0		48,3
		Len		7,7	6,5	6,5	30,0		49,2
		Ru		1,9	3,8	7,7	9,6		76,9
Anglų	Lt		4,5	1,3	5,8	11,0	77,4		
	Len		14,0	5,2	7,7	13,7	59,4		
	Ru		13,7	3,9	5,9	17,6	58,8		

Žymėjimas

Negatyvūs vertinimai (1 ir 2 stulpelis)

Virš 20%

Virš 40%

Pozityvūs vertinimai (4 ir 5 stulpelis)

Virš 20%

Virš 40%

Virš 60%

Virš 80%

Emocinis-motyvacinis santykis su kalbomis atskleidžia, ar multikultūrinėje aplinkoje egzistuoja tam tikra įtampa. Taip pat tokio pobūdžio semantinis diferencijavimas leidžia iširti, kaip stipriai moksleiviai yra motyvuoti mokytis vienos ar kitos kalbos.

■

Kalbos semantinis diferencijavimas buvo sudarytas pagal penkis kriterijus, žyminčius emocinį – motyvacinį moksleivio santykį su kalbomis. Vertinga išvesti kiekvienos iš keturių nagrinėjamų kalbų apjungtą emocinio – motyvacinio santykio indikatorių.

3.2.5 lentelė

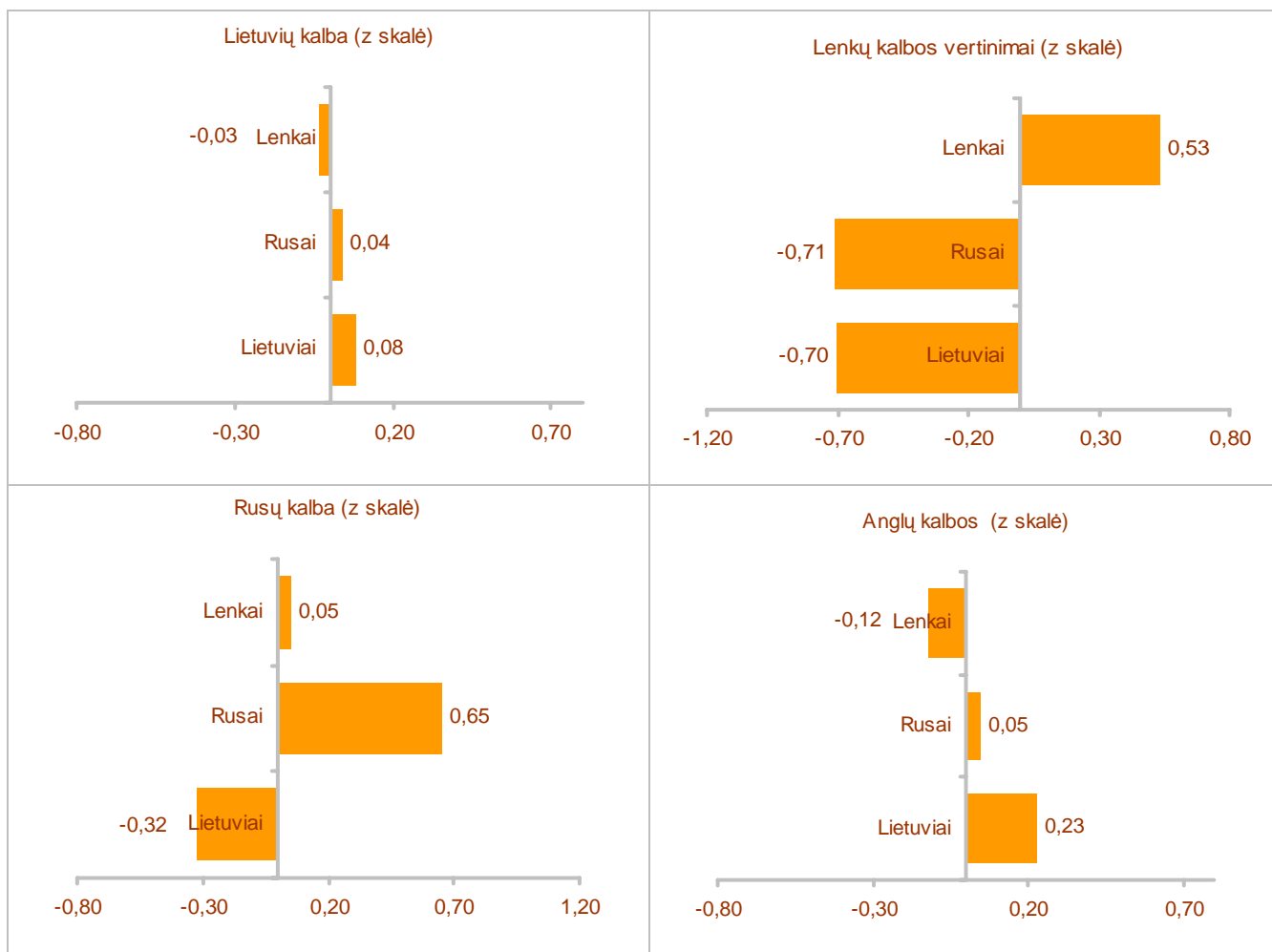
Kalbos emocinis – motyvacinis indeksas (5 kintamieji)

	Cronbach α reikšmės
Lietuvių k.	0.73
Lenkų k.	0.88
Rusų k.	0.77
Anglų k.	0.70

Toliau (3.2.3 pav.) apibendrintas emocinis – motyvacinis santykis su kalbomis pagal respondentų tautybes pateikiamas z – skalėje.

Z - skalė – tai transformuota skalė, kurios vidurkis yra lygus 0, o matavimo vienetas yra standartinis nuokrypis. Tokiu būdu 3.2.3 pav. yra vaizduojami įvairių tautybių emociniai – motyvaciniai santykiai su kalbomis „atstumai” nuo bendro vidutinio vertinimo. Neigiamos reikšmės reiškia, kad vertinama yra blogiau nei bendras vidurkis, teigiamos – vertinama geriau nei vidurkis. Reikia pabrėžti, kad paveiksle neatsispindi bendras emocinio – motyvacinio santykio lygis, o tik lygių skirtumas.

Emocinis – motyvacinis santykis su kalbomis

3.2.3 pav. Emocinio – motyvacinio santykio su kalbomis jungtiniai vertinimai (z- skalės) pagal tautybes (Vilniaus raj. moksleiviai, N=537)

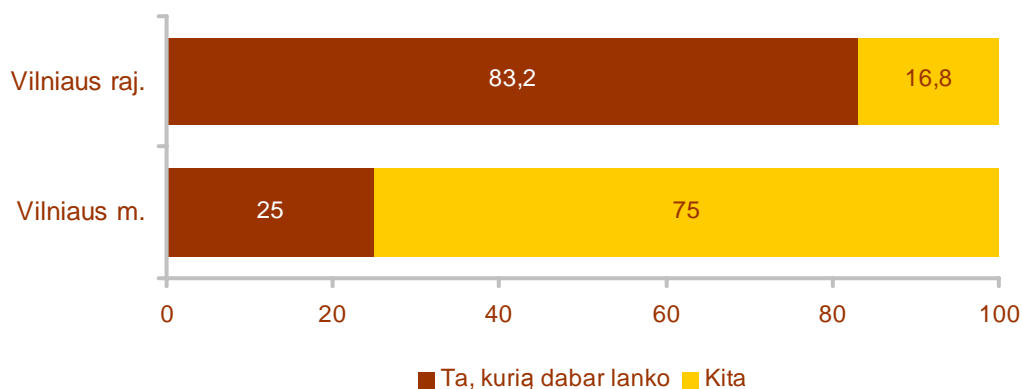
Šio tyrimo rezultatai atskleidė keletą įdomių tendencijų:

- Paradoksalu, kad lietuvių tautybės moksleiviams gimtoji lietuvių kalba atrodo sudėtingesnė ir sunkiau išmokstama, negu rusų ir lenkų tautybės moksleiviams.

- Lenkų kalbos atžvilgiu egzistuoja „įtampos“ tarp lietuvių ir rusų tautybės moksleivių, vertinant emocinį motyvacinį santykį visose semantinio diferencialo kategorijose.
- Anglų kalbos atžvilgiu tarp visų tautybių moksleivių išryškėja tendencija, kad anglų kalba vertinama kaip labai reikalinga, tačiau kaip sunki bei sudėtinga.
- Valstybinės kalbos atžvilgiu nėra netolerancijos tarp visų tautybių moksleivių.

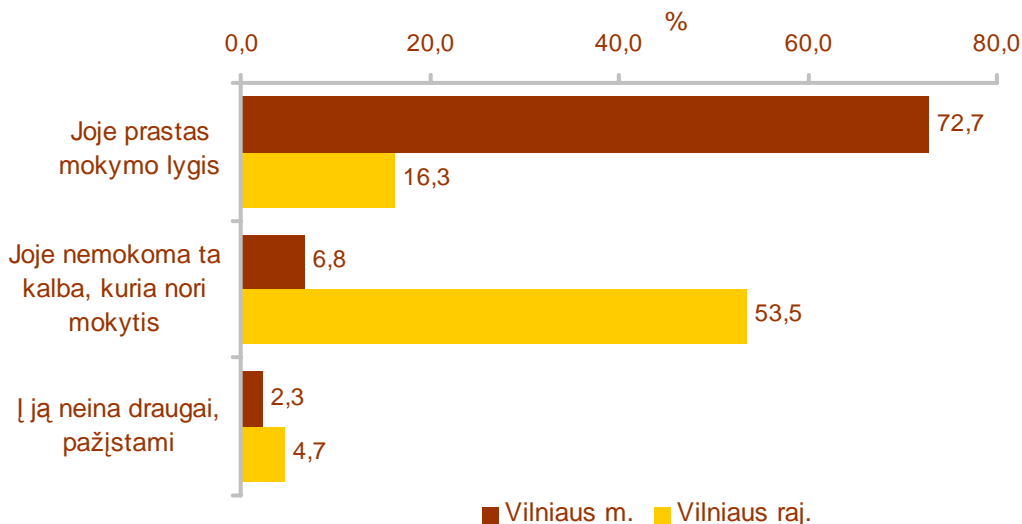
3.3. Nuomonės apie mokymosi prieinamumą ir mokomosios kalbos pasirinkimą

3.3.1. Mokyklų geografinio pasiekiamumo vertinimas

3.3.1 pav. Kurią mokyklą lanko moksleiviai, gyvenantys Vilniaus rajone, ir lankantys Vilniaus m. mokyklas (N=74) ir Vilniaus raj. mokyklas (N=537), %

Dauguma moksleivių, kurie iš rajono važiuoja į Vilniaus m. mokyklas, lanko ne arčiausiai namų esančias mokyklas.

* procentas nuo tų, kurie atsakė, kad nelanko artimiausios mokyklos

3.3.2 pav. Artimiausios mokyklos nelankymo priežastys tarp Vilniaus m. (N=74) ir Vilniaus raj. (N=537) moksleivių, %

Kaip matome, dažniausiai įvardijama priežastis, kodėl moksleiviai iš Vilniaus raj. nelanko artimiausios mokyklos, o važiuoja į Vilnių, yra prastas artimesnės mokyklos mokymo lygis. Tuo tarpu beveik pusė Vilniaus raj. moksleivių, nelankančių artimiausios mokyklos nurodė, kad joje nėra galimybės mokytis norima kalba. Tai sudaro 8,6 % visų apklaustųjų Vilniaus raj. moksleivių.

37,8% Vilniaus mieste besimokančių ir rajone gyvenančių moksleivių yra tekę pakeisti mokyklą. Pagrindinė priežastis - gyvenamosios vietos pakeitimas. Nė vienas iš 74 apklaustųjų Vilniaus m. besimokančių moksleivių nepakeitė mokyklos dėl noro mokytis kita kalba.

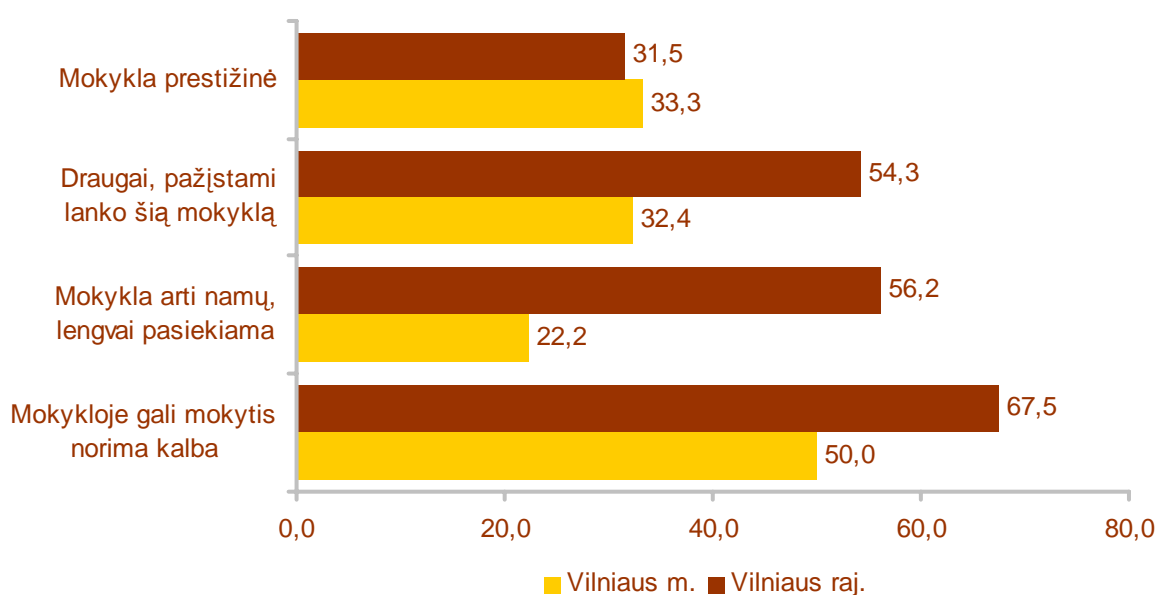
3.3.1 lentelė

Priežastys, kodėl Vilniaus m. besimokantys Vilniaus raj. moksleiviai pakeitė mokyklą (%) N=74

	% nuo pakeitusių mokyklą
Pakeitė gyvenimo vietą	71,4
Žemas mokymo lygis	50,0
Norėjo mokytis kita kalba	0

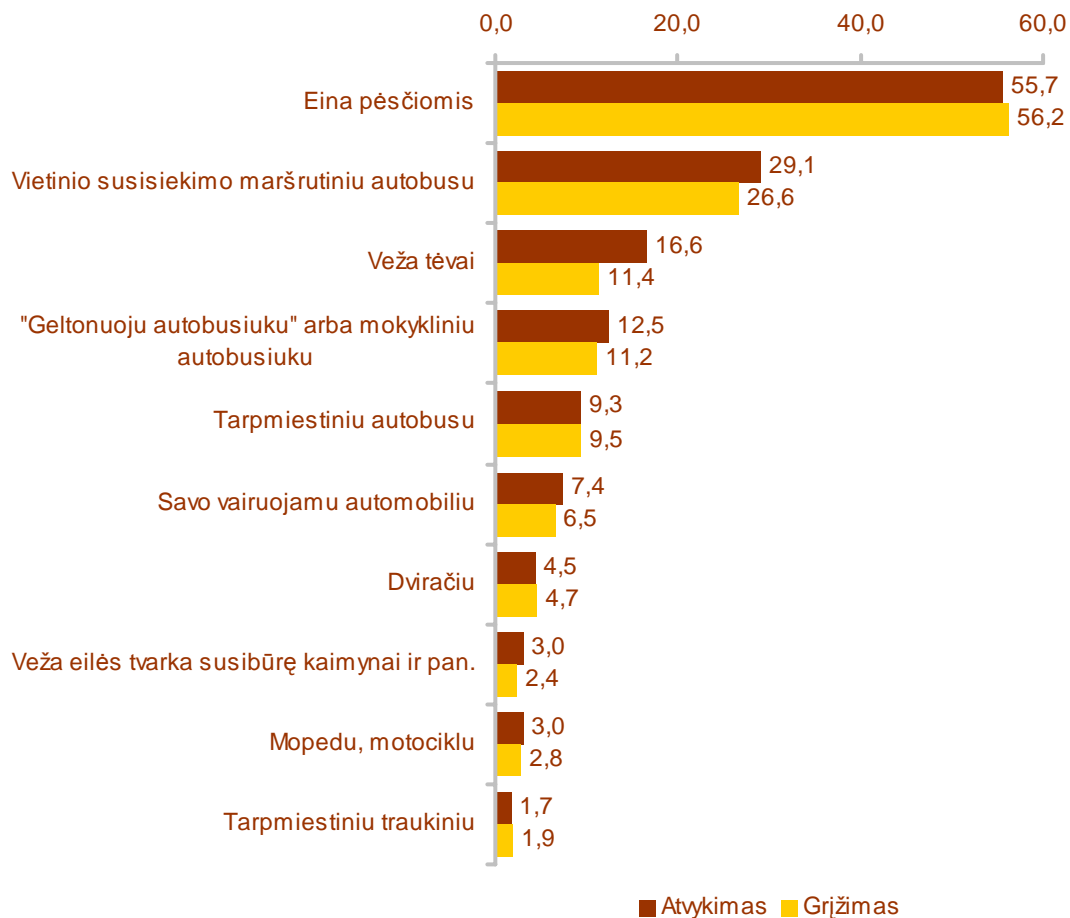
* galima buvo pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą

Moksleivių buvo klausama, kokie veiksniai jiems yra svarbūs, pasirenkant mokyklą.

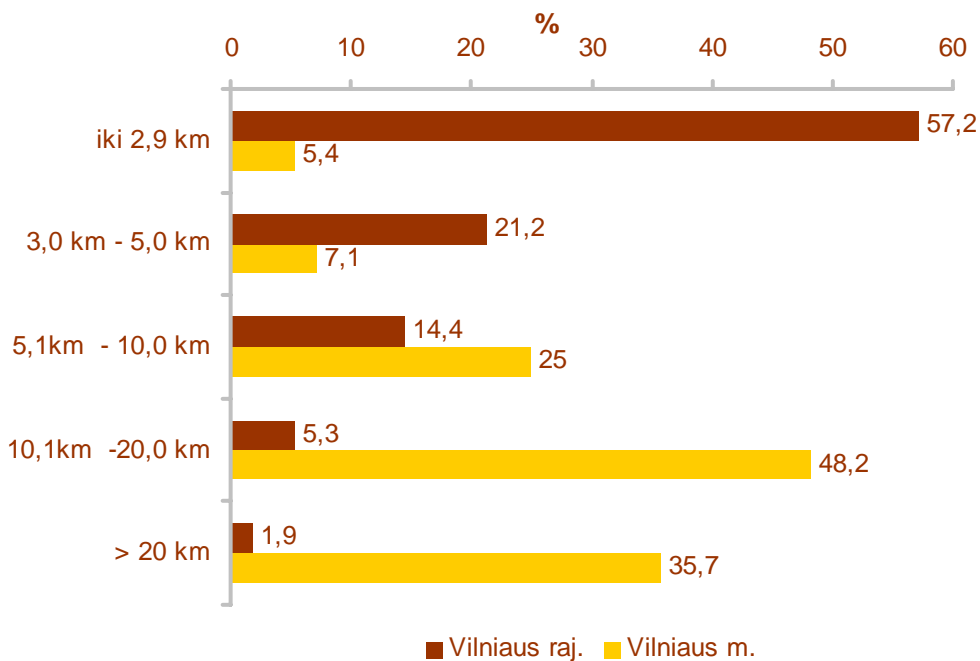
3.3.3 pav. Svarbiausi veiksniai, pasirenkant mokyklą, pritarimo procentas, Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) %

3.3.2. Vežiojimo paslaugos vertinimas

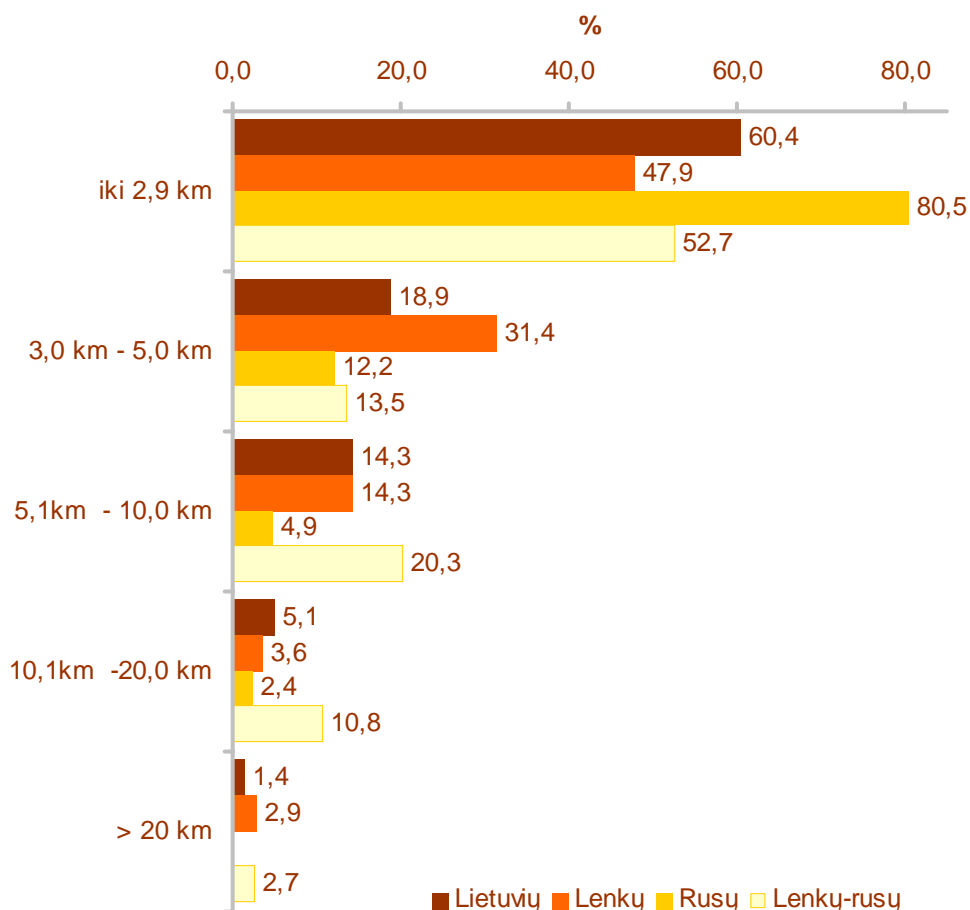

3.3.4 pav. Apklaustų Vilniaus raj.(N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių atvykimo į mokyklą būdai, %

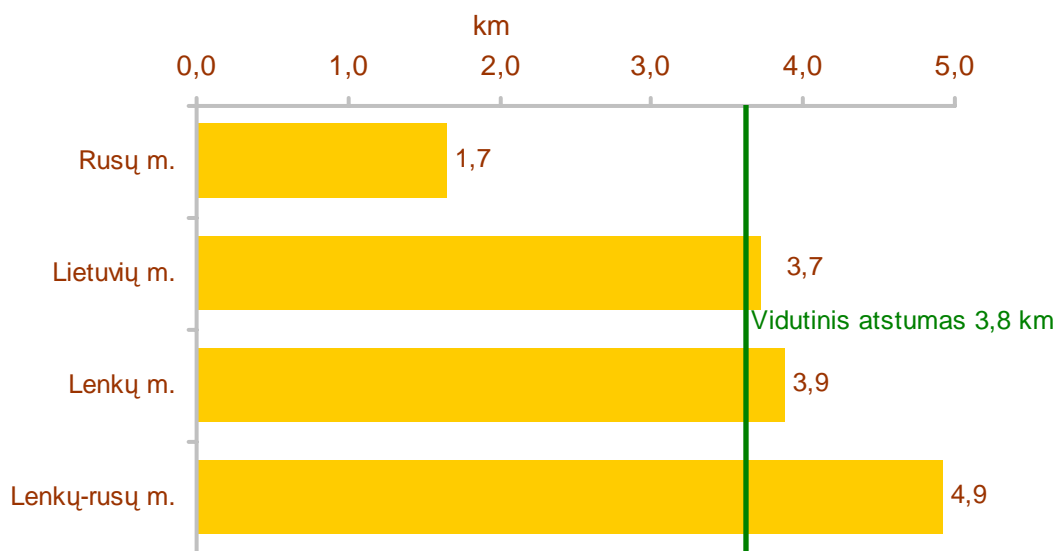
Atstumas nuo moksleivių namų iki mokyklos

3.3.5 pav. Apklaustų Vilniaus raj.(N=537) ir Vilniaus m.(N=74) moksleivių pasiskirstymas pagal atstumą nuo namų iki mokyklos, %

3.3.6 pav. Moksleivių pasiskirstymas pagal atstumą nuo namų iki mokyklos pagal mokomąsias kalbas, % Vilniaus raj. (N=537)

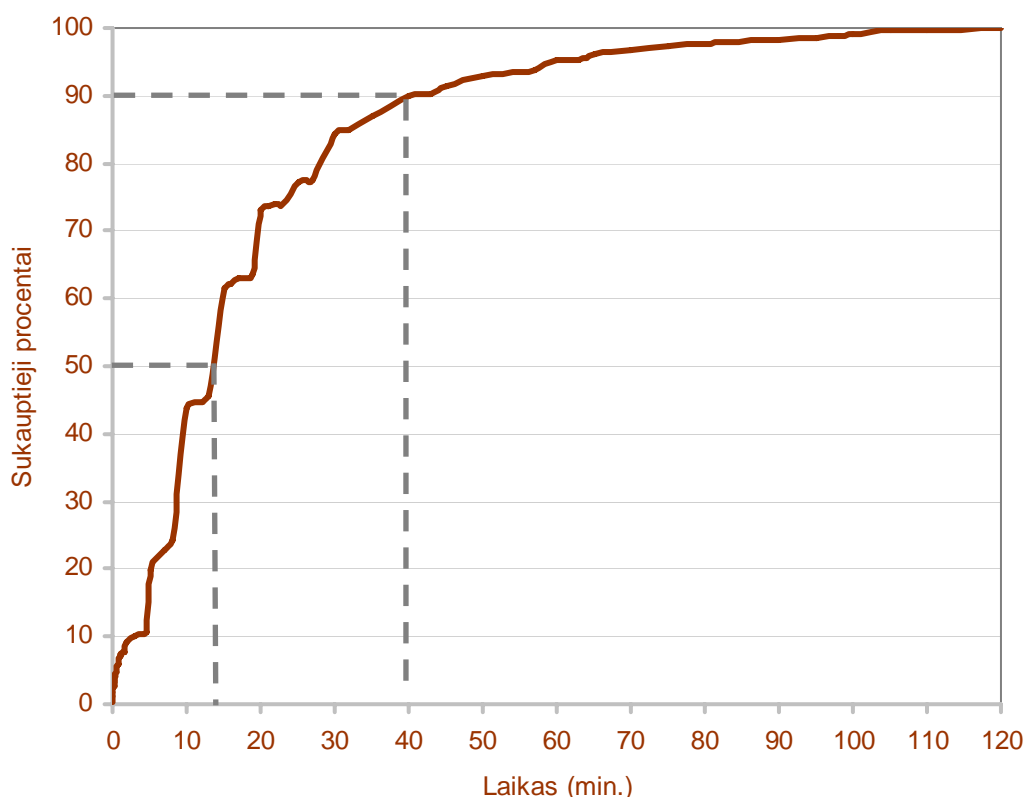

3.3.7 pav. Vidutinis atstumas kilometrais nuo namų iki mokyklos pagal mokyklų tipus, Vilniaus raj. (N=537)

Moksleiviai buvo paprašyti nurodyti, koks atstumas yra nuo jų namų iki mokyklos. Vidutiniškai mažiausiai tenka keliauti rusų mokyklos moksleiviams, o toliausiai – lenkų bei lenkų – rusų mokyklos moksleiviams. Suskirsčius atstumą nuo namų iki mokyklos intervalais, ryškiausi skirtumai taip pat yra tarp rusų ir lenkų mokyklų. Net 80%

rusų mokyklos moksleivių gyvena arčiau nei 3 km nuo mokyklos, tuo tarpu tik apie pusė lenkų bei lenkų – rusų mokyklų moksleivių gyvena arčiau nei 3 km.

Kelionės į mokyklą trukmė

3.3.8 pav. Moksleivių Vilniaus raj. kelionės į mokyklą trukmė (“nuo durų iki durų”) N=537

Kelionės į mokyklą trukmė pavaizduota sukauptųjų dažnių skirstiniu. Iš paveikslo galima nustatyti kelionės trukmės reikšmes, tenkančias skirtingam moksleivių procentui. Tarp apklaustų Vilniaus raj. moksleivių, 50% sugaišta keliaudami į mokyklą iki 15 min. 90% iš apklaustųjų moksleivių sugaišta kelionėje į mokyklą iki 40 min.

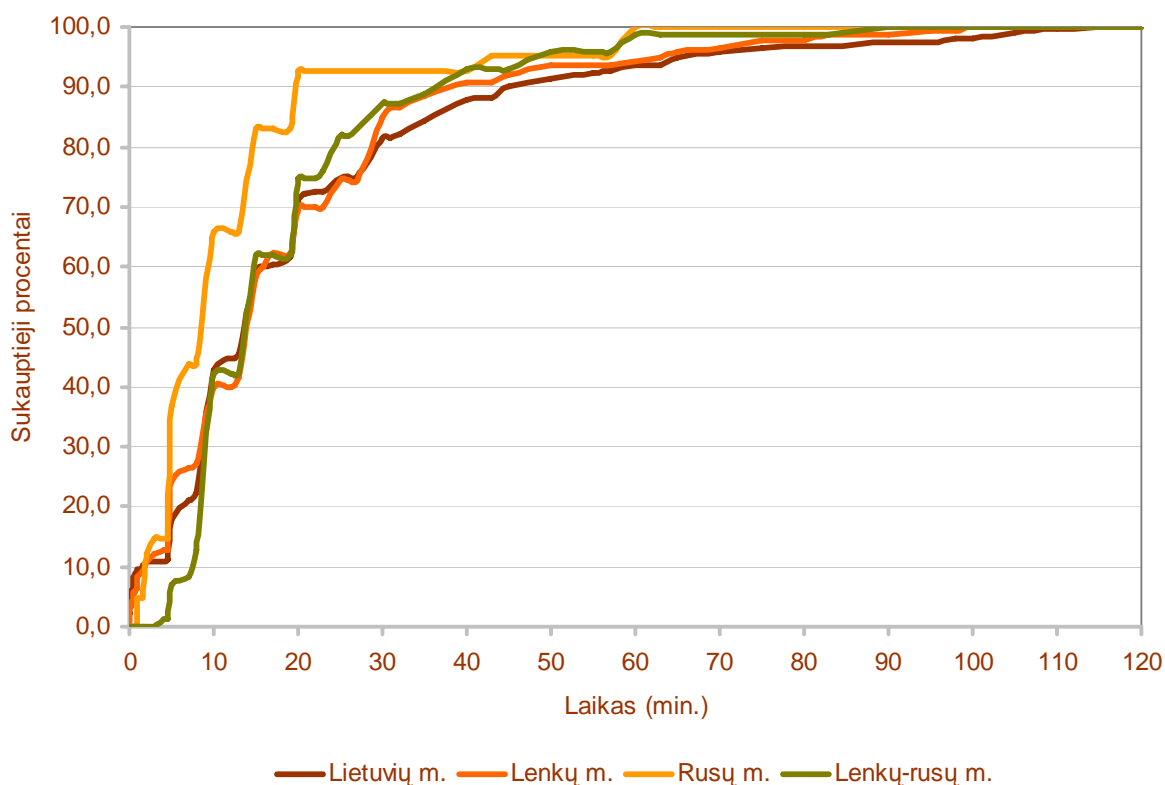
3.3.2 lentelė

Apklaustų Vilniaus raj. moksleivių pasiskirstymo (%) pagal kelionės nuo namų iki mokyklos trukmę palyginimas su šalies duomenimis

Atstumas	Keliauja, % Vilniaus raj. (N=537)	Keliauja, % Šalies duomenys ¹³ (N=4153)
iki 0,5 val.	82%	61,9%
nuo 0,5 iki 1 val.	10,5%	34,3%
ilgiau negu 1 val.	7,5%	3,8%
Iš viso:	100,0	100,0

Lyginat laiką, kurį sugaišta Vilniaus raj. moksleiviai kelyje į mokyklą su visos šalies duomenimis, pastebėtina, kad Vilniaus rajone didesnė dalis moksleivių, pakliūvančių į “ekstremumus” pagal sugaištamą laiką, lyginant su šalies rodikliais. T.y. didesnė dalis Vilniaus raj. moksleivių kelyje į mokyklą sugaišta tiek iki 0,5 val., tiek virš 1 val.

¹³ Duomenys iš 2006 metais atlikto tyrimo “Mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą” (Merkys, Balčiūnas, Urbonaitė – Šlyžiuvienė, Kalinauskaitė, Merkienė, 2006, p. 41)

3.3.9 pav. Apklaustų moksleivių Vilniaus raj. (N=537) kelionės į mokyklą trukmė pagal mokomąsias kalbas (sukauptieji procentai)

Moksleiviams buvo pateiktas atviras klausimas, ar juos tenkina vežiojimo paslauga, ir jei ne, tai kodėl.

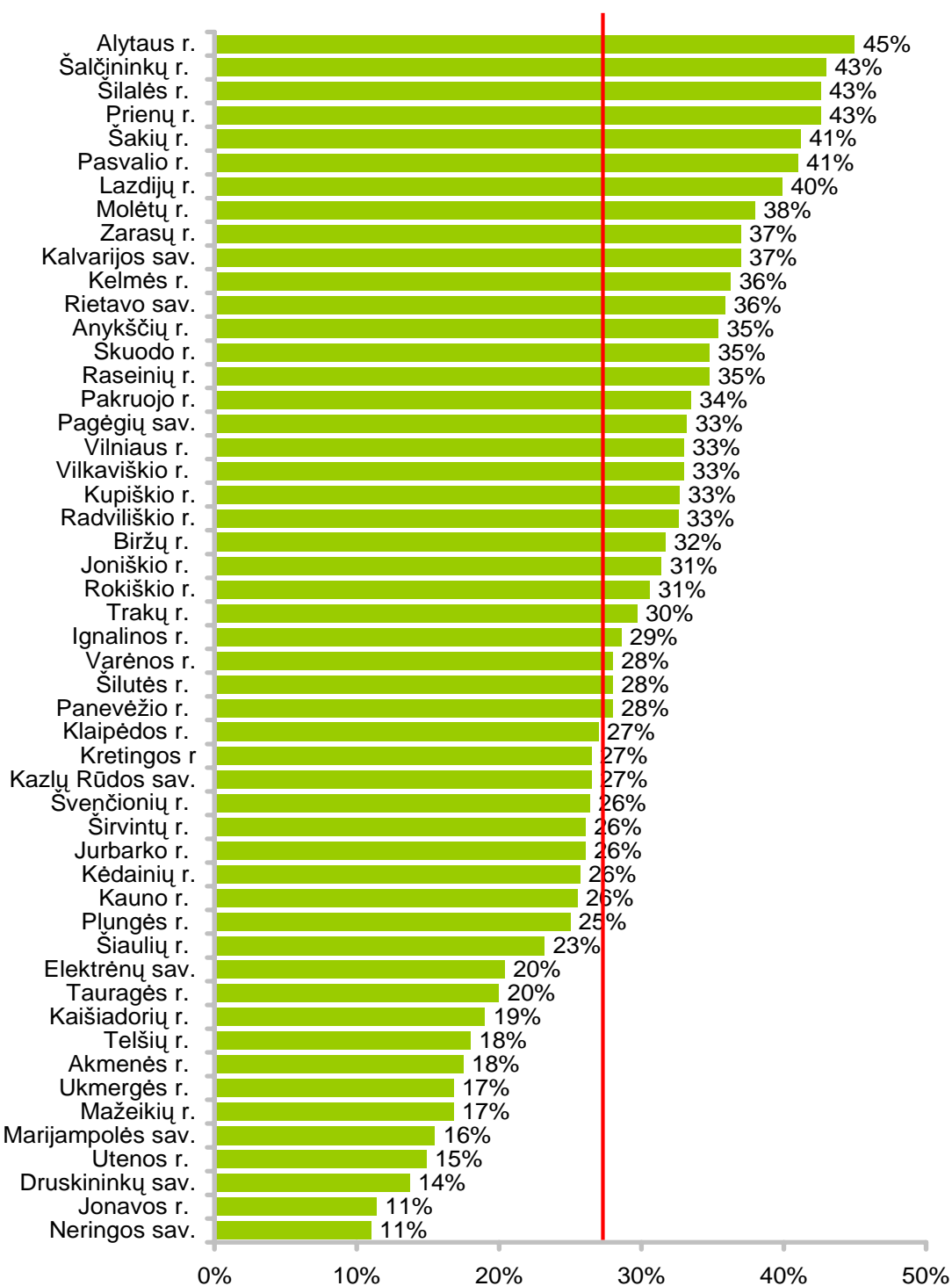
Vilniaus raj. dauguma respondentų teigia, kad jų nevežioja joks autobusiukas ir, kad visiškai tokios paslaugos nėra. Keletas respondentų nurodė vežiojimo paslaugą, kaip nereikalingą, nes mokykla arti ir eina pėsčiomis.

Mažuma respondentų, kodėl jų netenkina vežiojimo paslauga, įvardino šias priežastis - autobusiukas važiuoja labai retai arba važiuoja per ilgai, perpildyti autobusiukai, kuriuose mažai vietos bei toli nuo namų esanti stotelė.

Vilniaus m. dauguma respondentų teigia, jog nesinaudoja vežiojimo paslauga, nes autobusai yra prasti, grafikai nesuderinti arba autobusai važiuoja labai retai.

Tikslingai palyginti vežiojimo padėtį Vilniaus rajone su visos šalies vežiojimo duomenimis¹⁴.

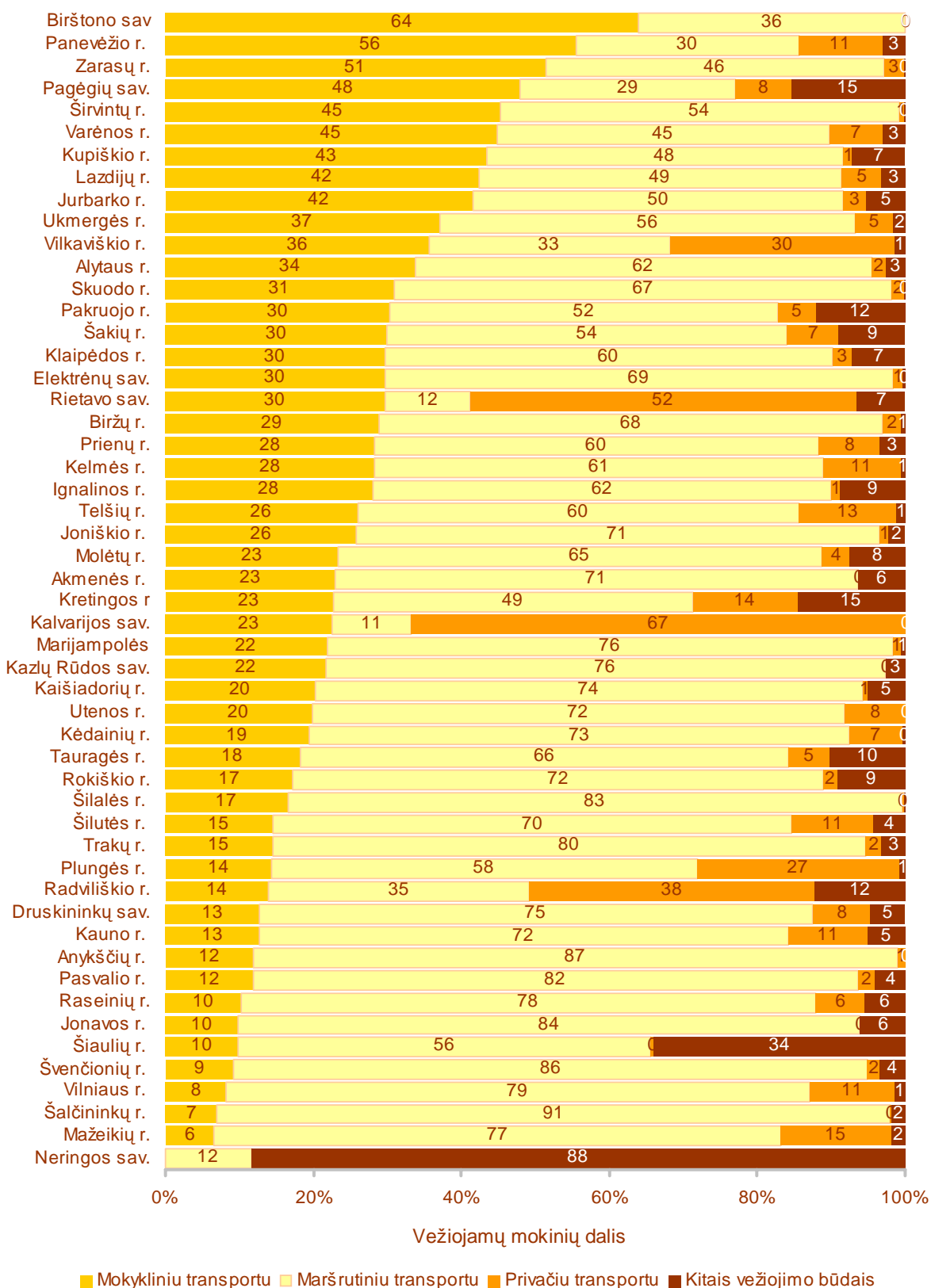
¹⁴ Merkys, G., Balčiūnas, S., Urbonaitė – Šlyžiuvienė, D., Kalinauskaitė, R., Merkienė, R. (2006) "Tęstinis tyrimas: Mokiūnų vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą", Kaunas, Šiauliai. Internetė : http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm

3.3.10 pav. Savivaldybių reitingas pagal vežiojamų mokinių dalį savivaldybėje 2005/2006 mokslo metais.
Skaičiuota pagal: ŠMM, ŠVIS¹⁵

Vilniaus rajone vežiojamų moksleivių skaičius yra aukštesnis, negu šalies vidurkis, tuo tarpu, kaip matome iš tolimesnės lentelės, lyginant su kitais rajonais, Vilniaus raj. yra ypač mažai mokyklinių autobusiukų.

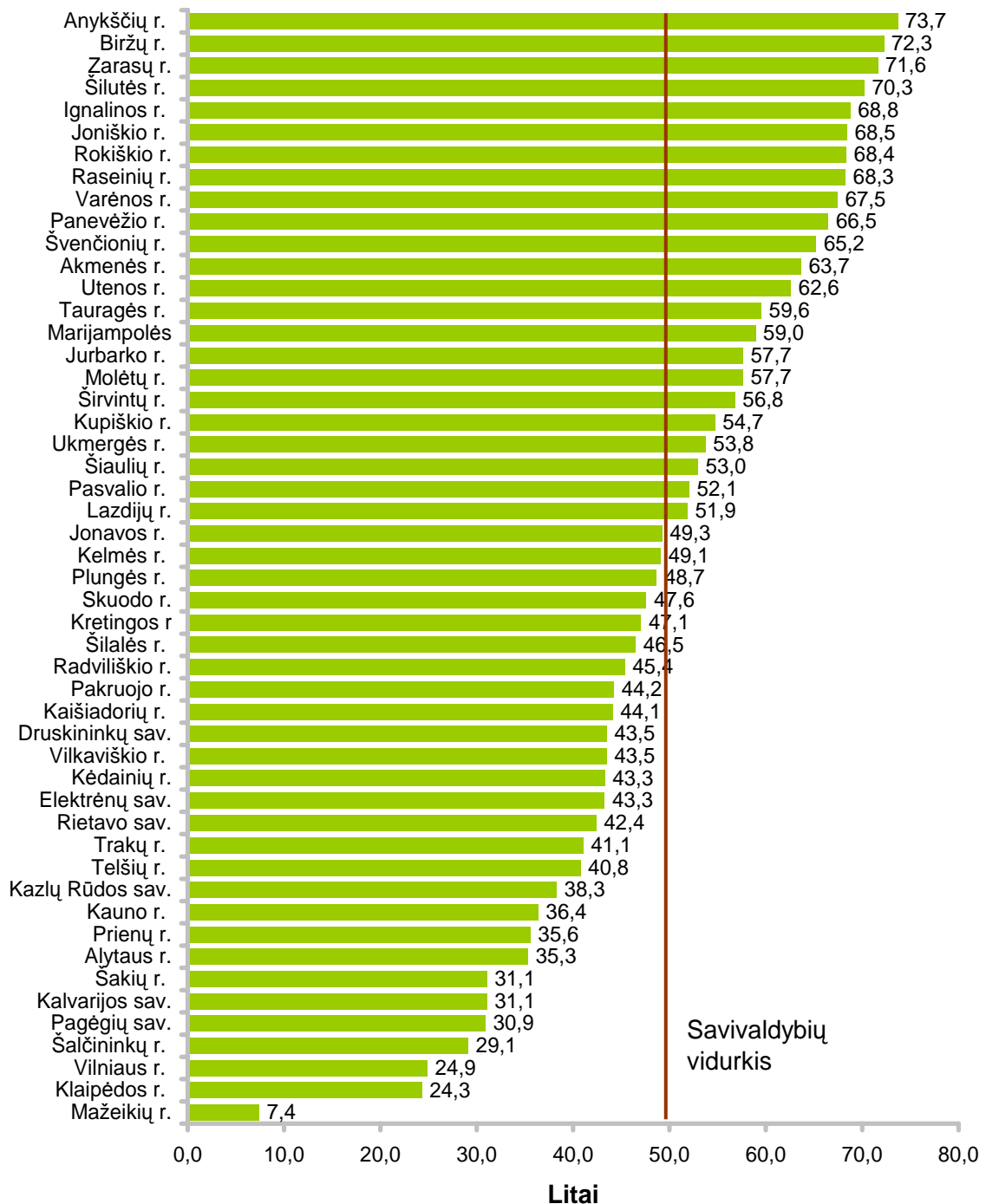
¹⁵ ¹⁵ Merkys, G., Balčiūnas, S., Urbonaitė – Šlyžiuvienė, D., Kalinauskaitė, R., Merkienė, R. (2006) "Tęstinis tyrimas: Mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą", p. 18

3.3.11 pav. Vežiojamų mokinių dalis pagal vežiojimo būdus savivaldybėse 2005-2006m.m. Skaičiuota pagal: ŠMM¹⁶

Vilniaus raj. pagal 2005-2006 m. duomenis mokykliniu transportu buvo vežiojama 8 proc. moksleivių. Mūsų tyrimo metu 12,5% moksleivių nurodė, kad naudojami vežiojimo paslaugomis. Tai identifikuoja apie tyrimo patikimumą, nes paklaidos ribose duomenys sutampa.

¹⁶ ten pat, p. 31

3.3.12 pav. Vežimo kaštai savivaldybėse 2005 m. Skaičiuota pagal: ŠMM

Pažymėtina, kad Vilniaus raj. vežimo kaštai, tenkantys vienam moksleiviui 2005m. buvo vieni mažiausių šalyje (du kart mažesni, nei šalies vidurkis). Tačiau, kaip minėta anksčiau, procentinė vežiamųjų mokinių dalis yra aukštesnė nei šalies vidurkis. Jei vežimo kaštų dydį palyginti su savivaldybėmis, kurios mokinių vežimui skiria daugiausia lėšų (pvz., Anykščių, Biržų rajonas – 72, 74 lt), tai analogiška paslauga Vilniaus raj. (24,9 lt) yra bemaž tris kart pigesnė. Tai atskleidžia principinę būtinybę ir neišnaudotas galimybes mokinių vežimo paslaugos kokybę ateityje pagerinti iš esmės. Konstatuoto statistinio fakto apie vidutinius vežimo kaštus savivaldybėse šviesoje, labai pagrįstai atrodo visuotinis nepasitenkinimas vežimo paslaugos kokybe išsakytas pačių įvairiausių švietimo subjektų ir interesų grupių. Tuo tarpu, kitais klausimais jos išsakydavo kardinaliai priešingas nuomones ir vertinimus.

3.3.3. Mokomosios kalbos pasirinkimas

Mokomosios kalbos pasirinkimo agentai

Pasirenkant mokyklą bei mokomąją kalbą labai svarbi laisvo pasirinkimo galimybė. Klausimyne buvo klausama, kas padėjo moksleiviui pasirenkant mokomąją kalbą bei kokio pobūdžio buvo apsisprendimas.

14,9% moksleivių nurodė, kad pakeitė mokymosi kalbą. Išsamesni atsakymai pagal tai, iš kokios į kokią pakeitė mokymosi kalbą pateikiami tolimesnėje lentelėje.

3.3.3 lentelė

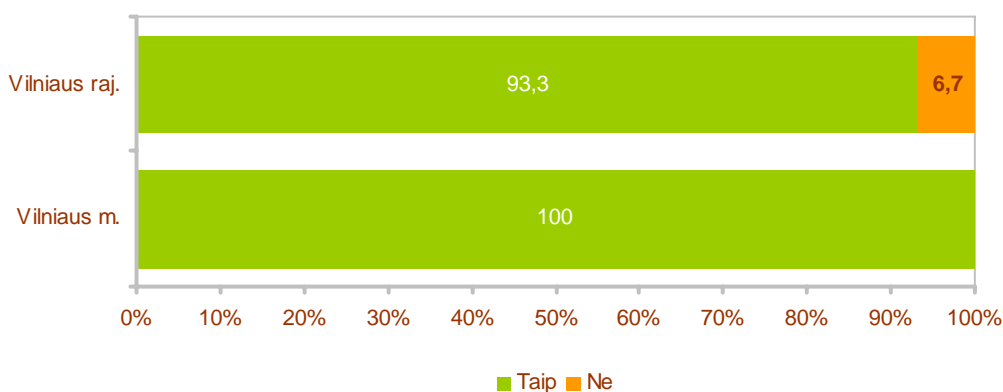
Mokomosios kalbos pakeitimas tarp Vilniaus raj. moksleivių* (N=537)

Iš kokios kalbos į kokią pakeitė mokymosi kalbą	Vilniaus raj. %
Lenkų - Lietuvių	43,2
Rusų - Lietuvių	29,7
Lietuvių - Lenkų	8,1
Rusų - Lenkų	2,7
Lietuvių - Rusų	10,8
Lenkų - Rusų	5,4
Iš viso:	100,0

* % nuo tų, kurie atsakė, kad yra pakeitė mokymosi kalbą mokykloje.

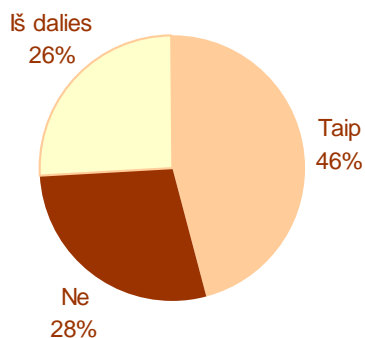
Kaip matome iš lentelės, dažniausiai Vilniaus raj. moksleiviai pakeitė mokomąją kalbą iš kitų kalbų į lietuvių kalbą (72,9 % nuo visų, pakeitusių mokomąją kalbą). Mažiausia dalis pakeitė mokomąją kalbą į lenkų kalbą (10,8% nuo visų pakeitusių).

Kalbant apie mokymosi prieinamumą labai svarbu, ar moksleiviai mokosi ta kalba, kuria nori mokytis. Tyrimas parodė, kad beveik nėra problemos tarp Vilniaus raj. gyvenančių moksleivių dėl mokomosios kalbos. Visi apklausti Vilniaus m. besimokantys moksleiviai mokosi ta kalba, kuria nori, iš Vilniaus raj. 6,7% moksleivių mokosi ne ta kalba, kuria nori. Iš šių 35 moksleivių, 44,1% nurodė, kad norėtų mokytis anglų kalba, 26,5%- lietuvių kalba, po 11,8% baltarusių ir lenkų kalbomis, bei 5,9% - rusų kalba.

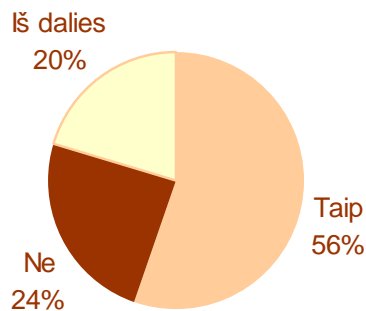

3.3.13 pav. Mokymasis norima kalba tarp Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių, %

Vilniaus raj. N=537

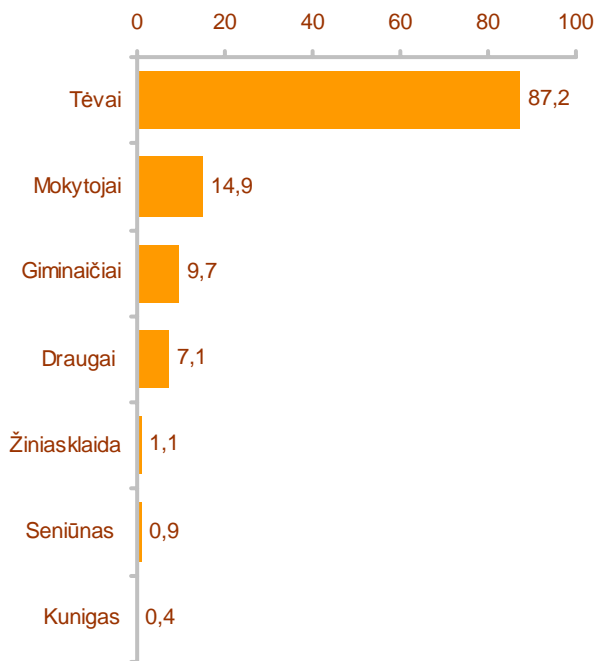

Vilniaus m. N=74

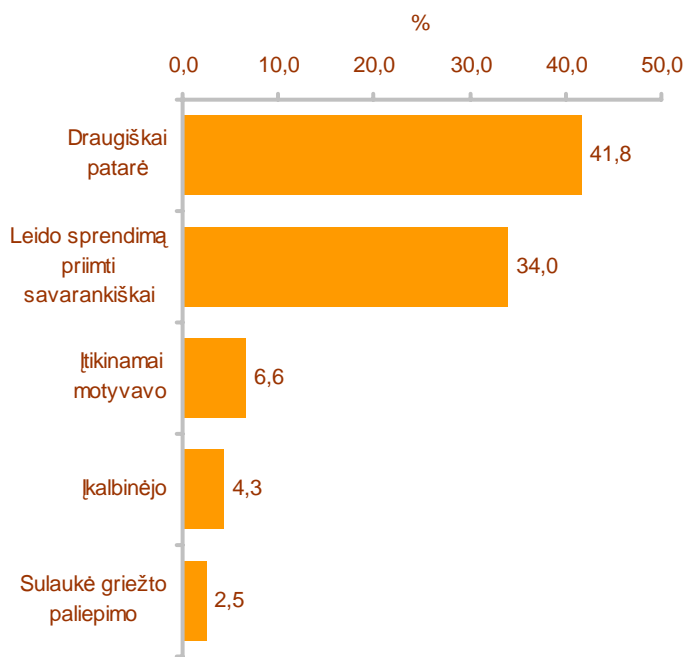

3.3.14 pav. Ar savarankiškai apsisprendė, kuria kalba mokytis, Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleiviai, %

Kas padėjo pasirinkti mokomąją kalbą
%

Kaip padėjo pasirinkti mokomąją kalbą
%

3.3.15 pav. Mokomosios kalbos pasirinkimo agentai ir pasirinkimo būdai, Vilniaus raj., % (N=537)

* buvo galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą

Kaip matome, moksleiviai nepatiria išorinio spaudimo dėl mokomosios kalbos pasirinkimo. Didžiausi patarėjai yra tėvai, o didžiausia dalis moksleivių pasirenka mokomąją kalbą draugiškai patarti arba priima sprendimą savarankiškai. Be abejo, šeimos įtaka svarbi, nes kaip minėta anksčiau, apie 90% apklaustų moksleivių dabartine mokomąja kalba mokosi nuo pirmos klasės, kai dar vaikas negali priimti sprendimų savarankiškai.

3.4. Nuomonės apie ugdymo sąlygas ir ugdymo kokybę

3.4.1. Mokyklos ir ugdymo sąlygų vertinimas

Tyrimo duomenų analizės metodika

Mokinių nuomonės apie mokyklą tyrimo bloką sudaro 25 mokyklos požymiai – komponentai, kuriuos mokiniai turėjo įvertinti 5 balų skalėje. Mokinių atsakymai buvo koduojami skaičiais nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia žemiausią vertinimą, 5 – aukščiausią. Tyrimo rezultatai yra apibendrinami ir pateikiami trimis būdais:

- gerai (4;5), vidutiniškai (3) ir blogai (1;2) mokyklos komponentą vertinančių mokinių dalis (proc.);
- Vilniaus rajono ir kitų šalies rajonų duomenys diagramoje lyginami vaizduojant tik gerai komponentą vertinančių mokinių dalį (proc.);
- komponento vertinimo rezultatai apibendrinami skaičiuojant vidurkį. Mokinių atsakymai buvo koduojami skalėje nuo 1 iki 5, todėl vidurkio dydį galima interpretuoti taip:
jei vidurkis mažesnis už 3, mokyklos sritis vertinama nepalankiai, kuo arčiau vieneto yra vidurkis, tuo vertinimas yra nepalankesnis;
jei vidurkis yra didesnis už 3, mokyklos sritis vertinama palankiai, kuo arčiau penketo yra vidurkis, tuo vertinimas yra palankesnis.

Diagramose dalies vertinimo komponentų pavadinimai yra pateikiami sutrumpinta forma.

Mokyklos veiklos sričių vertinimo skirtumus grupėse yra patogu interpretuoti naudojant taip vadinamą efektinį dydį. Efektyvi dydžiu (effect size) dažniausiai yra vadinamas vidurkių skirtumo ir standartinio nuokrypio santykis. Statistinėje literatūroje jam skaičiuoti yra pateikiama keletas formulių. Šiame darbe efektyvus dydis buvo skaičiuojamas pagal Cohens¹⁷ pasiūlytą formulę:

$$d = \frac{x_{vid} - y_{vid}}{\sqrt{(s_x^2 + s_y^2)/2}}, \text{ kur } x_{vid} \text{ ir } y_{vid} \text{ atitinkamai yra grupių vidurkiai, o } s_x^2, s_y^2 - \text{ grupių dispersijos.}$$

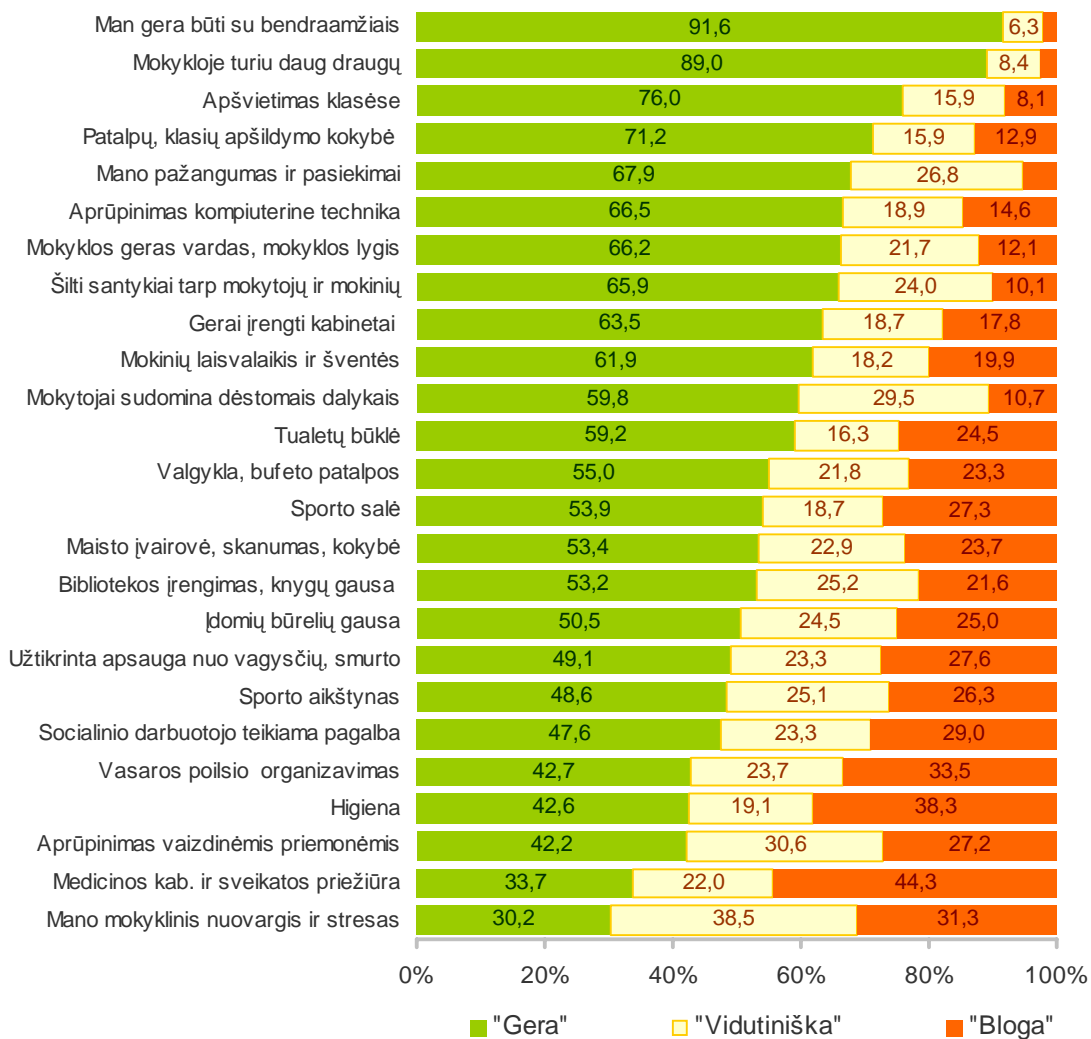
Efektinio dydžio interpretacijai buvo naudojama to paties autoriaus pasiūlytos ribos: 0,2 reiškia mažą skirtumą, 0,5 – vidutinį, 0,8 – didelį skirtumą. Lentelėse skirtumai tarp grupių vaizdžiai žymimi spalvomis, jų interpretacijos pateikiamos po lentelėmis.

Siekiant iširti mokyklos vertinimo struktūrą ir apibendrinti tiriamus požymius buvo atlikta faktorinės analizės procedūra. Buvo taikoma tiriančiosios (eksploracinės) faktorinės analizės logika. Naudotas pagrindinių komponentų metodas. Šis metodas padeda didelio skaičiaus kintamųjų tarpusavio koreliacijas paaiškinti tam tikrų bendrųjų faktorių įtaka. Nuo kintamųjų pereidami prie komponentų kondensuojame informaciją, padarome ją labiau aprėpiamą. Tyrimo duomenys atitinka matematinio faktorinės analizės modelio reikalavimus (KMO =0,93 MSA>0,7). Faktoriškas struktūra išryškina atlikus komponentų ašių sukimą ieškant didžiausios dispersijos (Varimax metodas). Pagrindinių komponentų analizės procedūra leido 25 anketoje pateiktus požymius suskirstyti 5 grupes – išskirti 5 mokyklos vertinimo komponentes, apimančias 60,3 proc. bendros dispersijos. Sąlyginai šias komponentes-faktoriškas galima interpretuoti taip: 1) Mokyklos aprūpinimas ir popamokinės veiklos organizavimas; 2) Mokyklos fizinė aplinka; 3) Asmens higiena ir saugumas; 4) Mokinių santykiai; 5) Ugdymas. Komponentų faktoriškas svoriai yra pateikiami 4 priede. Komponentų reikšmės yra skaičiuojamos z skalėje. Tai skalė, kurios vidurkis lygus 0, o standartinis nuokrypis – matavimo vienetas – lygus 1. Šią skalę patogu naudoti dviejų ar daugiau grupių palyginimui. Skirtumas tarp grupių vidurkių z-skalėje gali būti interpretuojamas kaip defektyvus dydis.

Vilniaus rajone gyvenančių mokinių nuomonė apie Vilniaus rajono ir Vilniaus miesto mokyklas

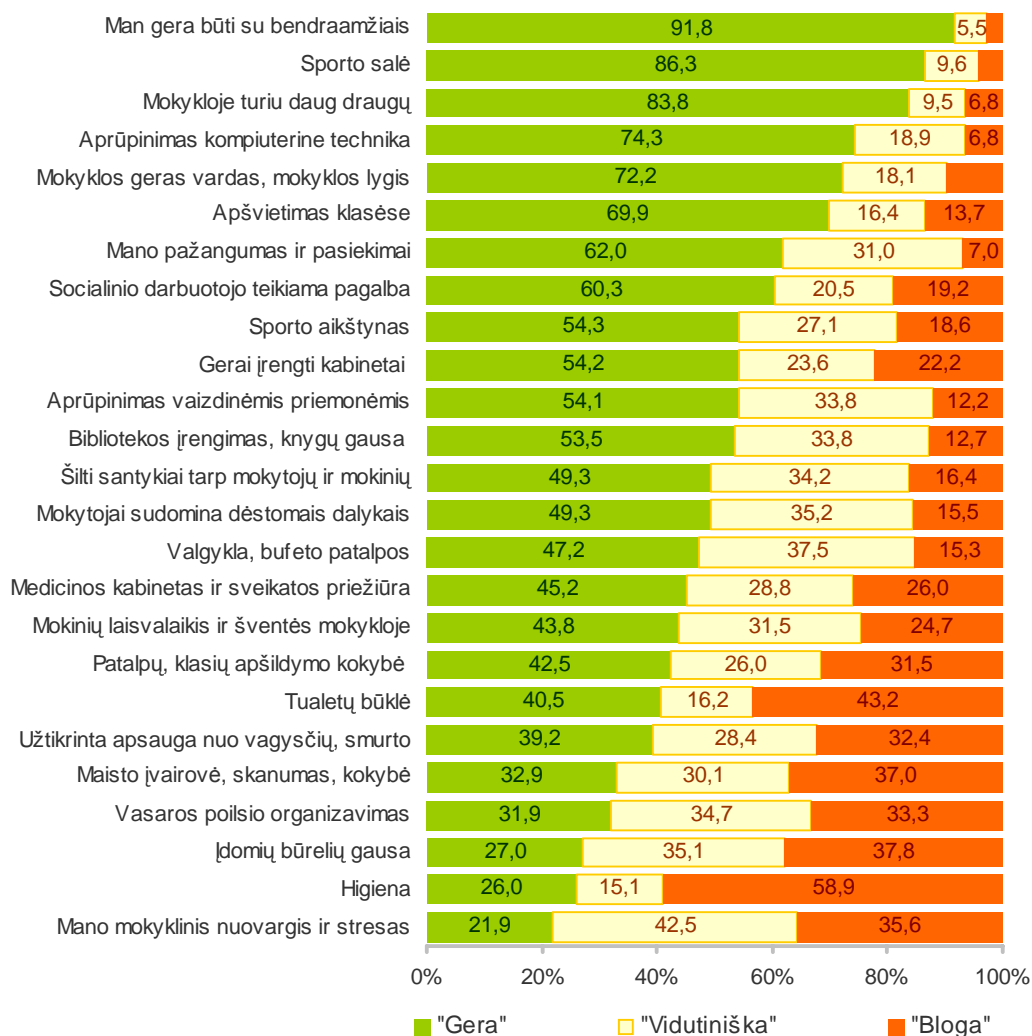
Aukščiausiai yra vertinami mokinių tarpusavio santykius išreiškiantys komponentai bei tokios bazinės materialinės sąlygos, kaip klasės apšvietimas ir apšildymas, aprūpinimas kompiuterine technika, gerai įrengti kabinetai. Gana aukštą reitingą turi ir šilti santykiai tarp mokinių ir mokytojų. Žemiausiai vertinama mokyklinis nuovargis ir stresas, taip pat sveikatos priežiūra ir sąlygos asmens higienai, vasaros poilsio organizavimas (žr. 3.4.1 pav.)

¹⁷ Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

3.4.1 pav. Vilniaus rajono mokyklų vertinimas(procentai). Kriterijų reitingas N= 537

Tyrimo metu buvo apklausti 74 Vilniaus rajone gyvenantys mokiniai, lankantys Vilniaus miesto mokyklas. 3.4.2 pav. pateikiama šias mokyklas lankančių mokinių nuomonė apie įvairius mokyklos komponentus. Rajono moksleiviai, lankantys Vilniaus miesto mokyklas, palankiausiai vertina bendravimą su bendraamžiais, mokyklos aprūpinimą ir įrengimą. Mažiausiai palankiai vertina sritis, susijusias su higiena, popamokine veikla, valgyklos darbu bei apsauga nuo vagysčių, smurto.

3.4.2 pav. Vilniaus miesto mokyklų vertinimas(procentai). Vilniaus rajone gyvenančių ir Vilniaus miesto mokyklas lankančių mokinių nuomonė. Kriterijų reitingas N= 74

Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokyklų vertinimo palyginimas pateikiamas 3.4.1 lentelėje. Vidurkių skirtumo dydis buvo vertinamas skaičiuojant efektinį dydį Cohens aprašytu būdu. Interpretacijoms palengvinti lentelėje yra pateikiamos spalvos: rusva spalva vaizduojami komponentai, kurie geriau vertinami Vilniaus rajono mokyklose, žalia spalva – komponentai, kuriuos geriau vertina Vilniaus miesto mokyklose besimokantys rajono jaunuoliai - kuo spalva intensyvesnė, tuo skirtumas tarp grupių didesnis. Duomenys surikiuoti pagal efektinio dydžio vertę: lentelės viršuje pateikiami komponentai, kuriuos rajono mokyklas lankantys mokiniai vertina geriau, lentelės apačioje – komponentai, kuriuos geriau vertina Vilniaus mieste besimokantys.

Rajono mokyklos pagal pusę komponentų vertinamos geriau nei Vilniaus miesto, kuriose mokosi rajono jaunuoliai, mokyklos. Mokiniai išskiria rajono mokyklų pranašumus higienos, maitinimo, popamokinės veiklos srityje, mokytojų ir mokinių santykių srityje. Miesto mokyklose daug geriau nei rajone vertinama sporto salė.

**Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokyklų vertinimo palyginimas
Komponentų vertinimo vidurkiai**

Komponentai	Vilniaus miestas	Vilniaus rajonas	Efektinis dydis
Patalpų, klasių apšildymo kokybė šaltu metų laiku**	3,12	3,87	-0,63
Įdomių būrelių gausa**	2,78	3,37	-0,44
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė**	2,86	3,41	-0,42
Higiena: **	2,41	3,02	-0,41
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje**	3,16	3,68	-0,41
Tualetų būklė**	2,96	3,55	-0,40
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių**	3,37	3,75	-0,36
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais**	3,37	3,65	-0,28
Mokykloje turiu daug draugų**	4,19	4,43	-0,27
Apšvietimas klasėse**	3,78	4,04	-0,23
Vasaros poilsio, vasaros stovyklų organizavimas**	2,85	3,15	-0,21
Gerai įrengti kabinetai **	3,44	3,71	-0,21
Man gera būti su bendraamžiais**	4,37	4,51	-0,17
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, smurto**	3,08	3,30	-0,17
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas**	2,75	2,92	-0,14
Valgykla, bufeto patalpos*	3,36	3,50	-0,12
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai*	3,70	3,80	-0,11
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė	3,54	3,48	0,05
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis	3,86	3,78	0,08
Aprūpinimas kompiuterine technika*	3,92	3,77	0,14
Sporto aikštynas**	3,51	3,27	0,20
Socialinio darbuotojo, psichologo teikiama pagalba**	3,58	3,23	0,26
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis**	3,51	3,19	0,28
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra**	3,15	2,74	0,31
Sporto salė**	4,22	3,33	0,73

Skirtumas tarp grupių vertinant mokyklos veiklos sritis yra statistiškai reikšmingas

* p<0,05, ** p<0,01, Kruskal-Walis testas

Žymėjimas:

Spalva	Efektinis dydis	Interpretacija
	d<-0,4	Grupės vertinimo vidurkis yra mažesnis nei imties vidurkis
	-0,4<d<-0,2	Grupės vertinimo vidurkis šiek tiek mažesnis nei imties vidurkis
	-0,4<d<0,2	Grupės vertinimo vidurkis praktiškai nesiskiria nuo imties vidurkio
	0,2<d<0,4	Grupės vertinimo vidurkis šiek tiek didesnis nei imties vidurkis
	0,4<d	Grupės vertinimo vidurkis yra didesnis nei imties vidurkis

Vilniaus rajone besimokančių mokinių nuomonė apie skirtingo tipo Vilniaus rajono mokyklas

Anketos buvo išdalintos keturių tipų (pagal mokymosi kalbas) mokyklų mokiniams: lietuvių, lenkų, rusų ir lenkų-rusų. 3.4.2 lentelėje informacija apie įvairių mokyklos komponentų vertinimą pateikiama skaičiais ir spalvomis. **Skaičiai** yra mokinių vertinimo vidurkiai. Jei vidurkis mažesnis už 3, mokyklos komponentas vertinama nepalankiai, kuo arčiau vieneto yra vidurkis, tuo vertinimas yra nepalankesnis. Jei vidurkis yra didesnis už 3, mokyklos sritis vertinama palankiai, kuo arčiau penketo yra vidurkis, tuo vertinimas yra palankesnis. **Spalvos** leidžia interpretuoti, kiek grupės vidurkis skiriasi nuo bendro imties vidurkio. Tamsesnė spalva žymi didesnę skirtumą. Detalesnė interpretacija pateikiama legendoje po lentele.

Skirtingo tipo Vilniaus rajono (N=537) mokyklų vertinimas
Komponentų vertinimo vidurkiai

Komponentas	Mokyklos tipas				Rajono vidurkis
	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Lenkų-rusų	
Man gera būti su bendraamžiais**	4.35	4.70	4.61	4.57	4.51
Mokykloje turiu daug draugų**	4.30	4.57	4.55	4.47	4.43
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių**	3.51	3.86	4.14	4.09	3.75
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais**	3.31	3.88	4.05	4.06	3.65
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai**	3.56	3.98	4.11	4.03	3.80
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas*	2.63	3.14	3.14	3.25	2.92
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė**	3.06	3.72	3.98	4.01	3.48
Gerai įrengti kabinetai **	3.34	3.85	4.18	4.30	3.71
Apšvietimas klasėse*	3.87	4.13	4.07	4.37	4.04
Sporto salė	2.96	3.52	2.95	4.29	3.33
Sporto aikštynas**	2.94	3.55	3.68	3.56	3.27
Valgykla, bufeto patalpos**	3.09	3.81	3.61	4.11	3.50
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė**	2.89	3.81	4.16	3.81	3.41
Aprūpinimas kompiuterine technika**	3.38	4.01	4.41	4.15	3.77
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis**	2.69	3.56	3.89	3.63	3.19
Įdomių būrelių gausa**	2.91	3.68	3.77	3.97	3.37
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje**	3.35	4.03	3.79	3.96	3.68
Vasaros poilsio, stovyklų organizavimas**	2.52	3.70	3.36	3.87	3.15
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis**	3.42	4.03	4.16	4.21	3.78
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra**	2.36	2.71	3.75	3.47	2.74
Socialinio darbuotojo, psichologo pagalba	3.06	3.17	3.43	3.79	3.23
Tualetų būklė**	3.02	4.10	3.34	4.24	3.55
Higiena: galimybė nusiplauti rankas muilu, popieriniai rankšluosčiai, džiovintuvai ir pan.**	2.43	3.53	3.41	3.58	3.02
Patalpų, klasių apšildymo kokybė*	3.74	3.83	4.09	4.29	3.87
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo**	2.80	3.71	3.80	3.78	3.30

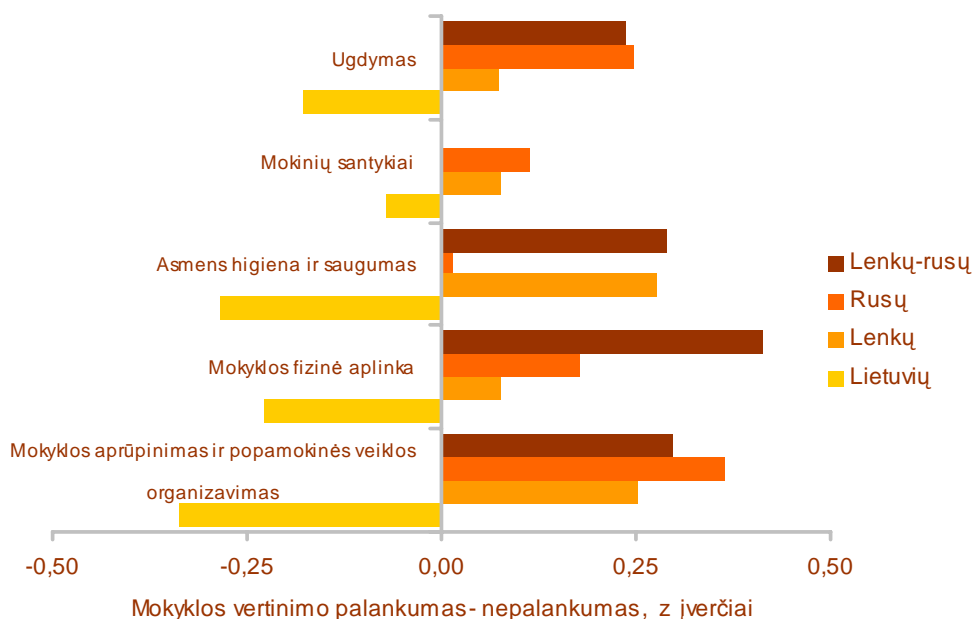
Skirtumas tarp grupių vertinant mokyklos veiklos sritis yra statistiškai reikšmingas

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, Kruskal-Walis testas

Žymėjimas:

Spalva	Efektinis dydis	Interpretacija
	$d < -0,4$	Grupės vertinimo vidurkis yra mažesnis nei imties vidurkis
	$-0,4 < d < -0,2$	Grupės vertinimo vidurkis šiek tiek mažesnis nei imties vidurkis
	$-0,4 < d < 0,2$	Grupės vertinimo vidurkis praktiškai nesiskiria nuo imties vidurkio
	$0,2 < d < 0,4$	Grupės vertinimo vidurkis šiek tiek didesnis nei imties vidurkis
	$0,4 < d$	Grupės vertinimo vidurkis yra didesnis nei imties vidurkis

Kyla klausimas, ar mokyklos vertinimas priklauso nuo mokyklos tipo, ar tiesiog žemas ir aukštas vertinimas yra daugiau susijęs su tautiniu identitetu, tautine kultūra, mentalitetu? Į šį klausimą iš dalies atsako lietuviškose mokyklose besimokančių skirtingos tautybės mokinių pateikiami lietuviškų mokyklų vertinimai. Mokyklose, kuriose yra klasės vien lietuvių kalba, mokosi 150 (62 proc.) lietuvių tautybės, 20 (8 proc.) rusų tautybės ir 74 (30 proc.) lenkų tautybės respondentų. Daugelį mokyklos vertinimo sričių skirtingų tautybių mokiniai **vertina panašiai, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių tyrimas neatskleidė** (Kruskal-Walis testas, reikšmingumo slenkstis – 0,05). Tik du požymius: vasaros poilsio organizavimą ir klasių patalpų apšildymo kokybę šaltu metų laiku geriau vertina lenkų ir rusų tautybių nei lietuvių tautybės mokiniai ($p < 0,05$). Įvairių tautybių mokinių, besimokančių lietuviškose mokyklose vidurkių ir visos lietuviškų mokyklų tyrimo imties vidurkio skirtumų efektinis dydis vertinant visus komponentus, išskyrus minėtus du, absoliučia reikšme neviršija 0,2. Kitų tipų mokyklose besimokančių ne lenkų arba ne rusų tautybės mokinių apklausta nedaug, todėl panašių apibendrinimų daryti negalima.

3.4.3 pav. Apibendrintas skirtingų tipų Vilniaus rajono (N=537) mokyklų vertinimas: mokyklų tipų profiliai. Vidurkiai z- skalėje

Analogiški rezultatai yra atskleidžiami nagrinėjant apibendrintą mokyklos veiklos vertinimą skirtingo tipo mokyklose (mokyklos komponentės išskirtos faktorinės analizės būdu). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp grupių nėra tik vertinant mokinių tarpusavio santykius (ANOVA, $p > 0,05$). Labiausiai nuo kitų grupių skiriasi mokinių, besimokančių lietuvių mokyklose vertinimai.

Mokyklos vertinimą iš visų tyrime nagrinėjamų faktorių daugiausia lemia pati mokykla. Tai patvirtina vienfaktorinės dispersinės analizės rezultatai (3.4.3 lentelė), kurioje matoma, kad vertinimų įvairovė vienos mokyklos ribose yra daug mažesnė už vertinimo įvairovę tarp mokyklų (išskyrus mokinių santykių vertinimą, kur skirtumai tarp mokyklų nėra statistiškai reikšmingi). Taip pat nustatyta, kad praktiškai nėra ryšio tarp apibendrintų mokyklos vertinimo komponentių ir lyties, tarp mokyklos vertinimo ir mokymosi lygio (koreliacijos koeficientas tarp pažymių vidurkio ir apibendrinto mokyklos vertinimo mažesnis už 0,2).

3.4.3 lentelė

Dispersinės analizės rezultatai (ANOVA)

		Dispersija	F reikšmė	p reikšmė
Mokyklos aprūpinimas ir popamokinės veiklos organizavimas	Tarp grupių	8.566	17.2	$p < 0.01$
	Grupių viduje	.495		
Mokyklos fizinė aplinka	Tarp grupių	7.6	14.4	$p < 0.01$
	Grupių viduje	0.5		
Asmens higiena ir saugumas	Tarp grupių	7.9	17.2	$p < 0.01$
	Grupių viduje	0.4		
Mokinių santykiai	Tarp grupių	1.0	1.3	0.12
	Grupių viduje	0.7		
Ugdymas	Tarp grupių	2.4	5.1	$p < 0.01$
	Grupių viduje	0.4		

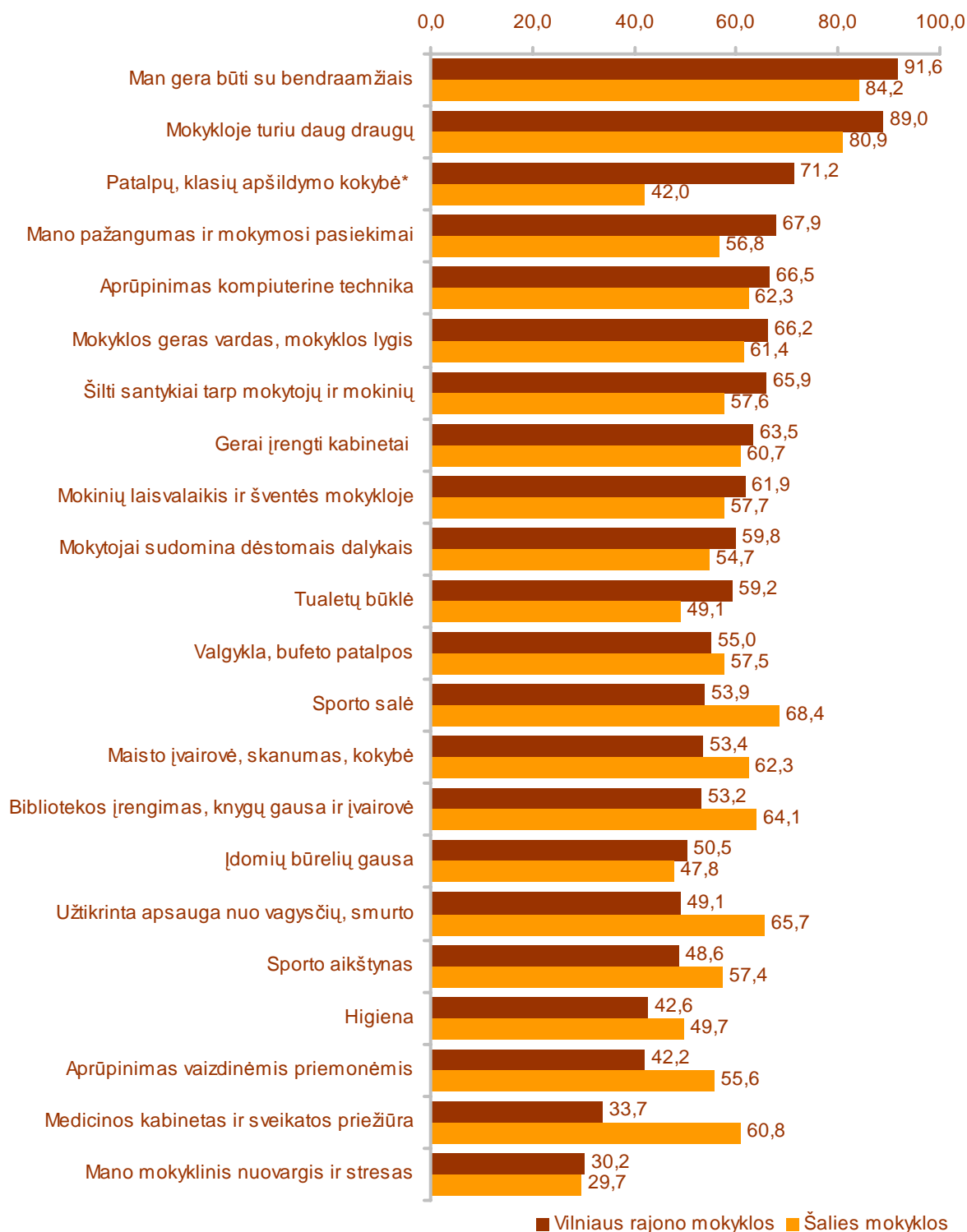
Mokinių išsakyti lankomos mokyklos vertinimai: Vilniaus raja. ir šalies moksleivių nuomonių palyginimas

Tyrėjai yra sukaupę duomenų bazę¹⁸, kuri leidžia Vilniaus rajono mokyklų mokinių pateiktą nuomonę apie rajono mokyklas palyginti su kitų šalies savivaldybių mokyklose besimokančių mokinių nuomone. Normavimo bazę

¹⁸ Merkys G. et al. (2003) Mokyklų tinklo pertvarkos ir moksleivių būklė: kiekybinis ir kokybinis tyrimas. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga internete: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/TINKLO_IR_VEZIOJIMO_TYRIMAS_SMM.

Merkys G. et al. (2005) Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis bandomajame projekte dalyvavusiose savivaldybėse. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga internete: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm > Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis

sudaro 1389 mokinių iš 12 šalies savivaldybių¹⁹ apklausos rezultatai. Klausimai, kurie yra papildomai įrašyti į anketą - apšvietimas klasėje vertinimas, vasaros poilsio, vasaros stovyklų organizavimas, socialinio darbuotojo, psichologo teikiama pagalba – lyginant rajono mokyklų anketavimo duomenis nebuvo skaičiuojami. Patalpų kokybės ir apsaugos nuo vagysčių, smurto komponentai šalies mastu buvo vertinami tik šešiose savivaldybėse (N = 631), palyginimas yra atliekamas su šiais duomenimis.

3.4.4 pav. Vilniaus rajono ir šalies mokyklų vertinimo palyginimas. Gerai mokyklą vertinančių mokinių dalis, procentai. $V_{\text{vilniaus rajono}} = 537$, $\text{šalies} = 1389$

¹⁹ Tyrimai buvo atliekami Kauno m., Telšių raj., Trakų raj. Vilniau m. Kėdainių raj., Pasvalio raj., Klaipėdos m. Pasvalio raj. Varėnos raj. Kauno raj. Mažeikių raj. Šalčininkų raj. savivaldybių mokyklose.

3.4.4 paveiksle yra vaizduojama gerai mokyklą vertinančių mokinių dalis. Mokyklos vertinimo komponentai yra surikiuoti pagal tyrimo rezultatų skirtumų dydį: diagramos viršuje yra pateikti požymiai pagal kuriuos geriau vertinamos Vilniaus savivaldybės mokyklos, apačioje – požymiai, pagal kuriuos geriau vertinamos kitų šalies savivaldybių mokyklos. Tikslūs tyrimo duomenys šiuo klausimu yra pateikiami 5 priede.

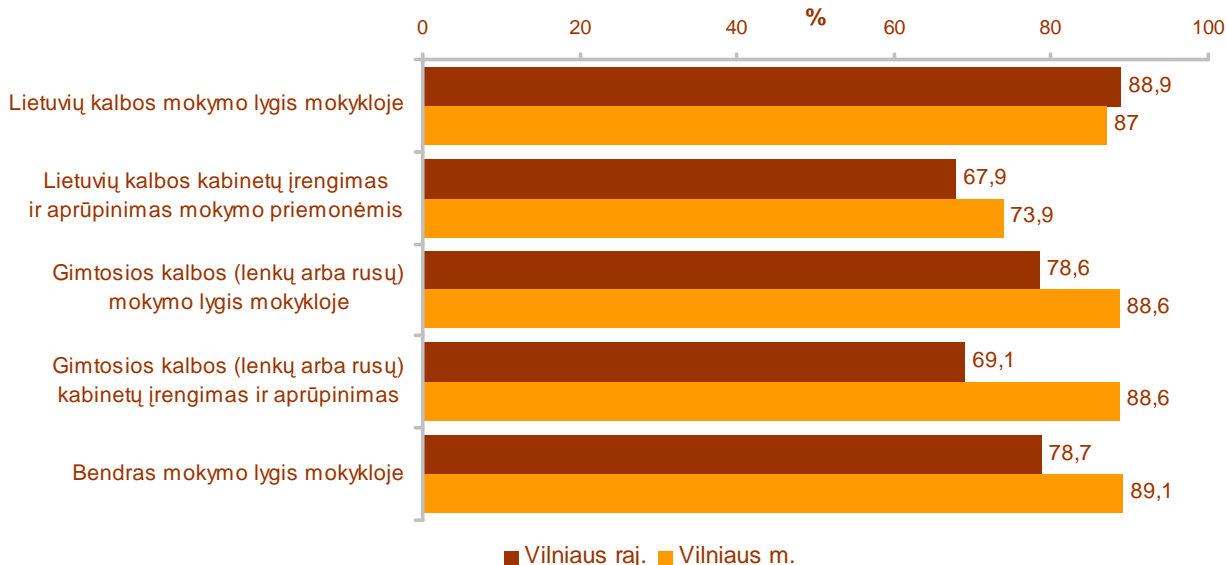
Vilniaus rajone geriau nei šalyje yra vertinama santykiai tarp mokinių, santykiai tarp mokinių ir mokytojų bei atskiri infrastruktūros klausimai: tualetų būklė, patalpų šildymas. Rajone blogiau nei kitose minėtose savivaldybėse vertinama biblioteka, sporto salė, sveikatos priežiūra mokykloje. Taip pat išsiskiria nepalankus apsaugos nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo vertinimas.

3.4.2. Papildomo ugdymo vertinimas

Moksleiviai klausimyne turėjo galimybę nurodyti, kokių dalykų jie mokosi papildomai. Tik nedidelė dalis Vilniaus raju. besimokančių moksleivių mokosi kai kurių dalykų papildomai Daugiausiai moksleivių papildomai mokosi matematikos ir anglų kalbos.

Vilniaus rajone daugiausiai papildomai moksleiviai mokosi matematikos, o Vilniaus m. mokyklose besimokantys moksleiviai daugiausiai mokosi anglų kalbos.

3.4.3. Gimtosios ir valstybinės kalbos mokymo sąlygų vertinimai

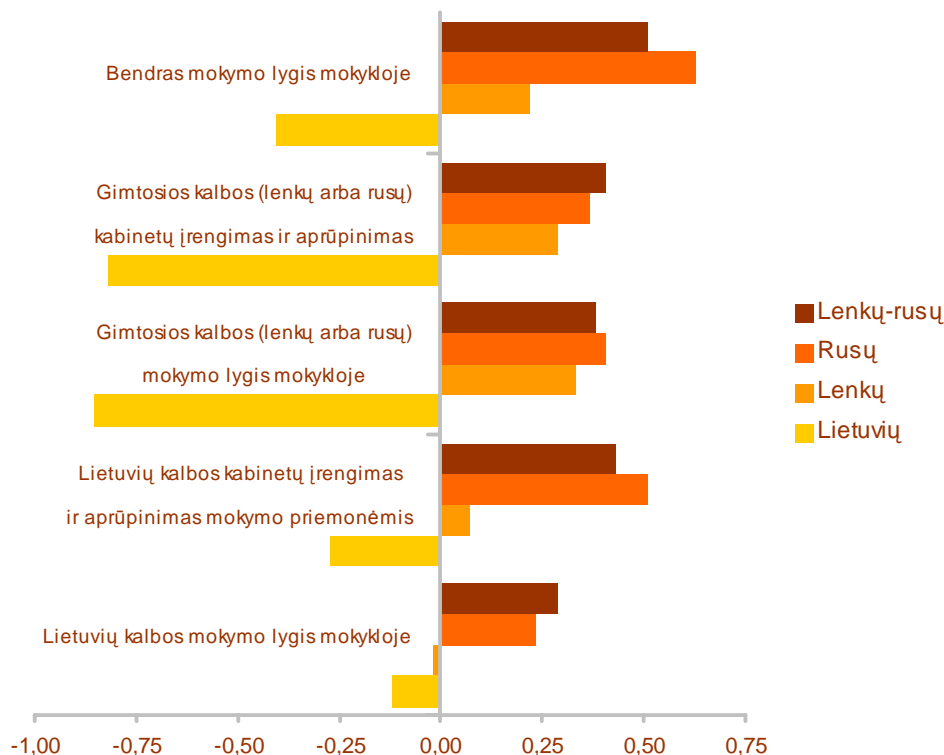

3.4.5 pav. Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos mokymo lygio bei sąlygų vertinimas tarp Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių (palankūs vertinimai, %)

Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos lygį bei kabinetų įrengimą ir aprūpinimą mokymo priemonėmis moksleiviai galėjo įvertinti 5 balų skalėje. Lentelėje pateikiami apjungti palankaus vertinimo procentai (4 ir 5 skalės reikšmės).

Kaip matome iš 3.4.5 pav. lyginant moksleivių, besimokančių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose, didžiausias nuomonių išsiskyrimas yra vertinant gimtosios kalbos mokymo lygį bei kabinetų aprūpinimą. Vilniaus m. besimokantys moksleiviai vertina palankiau gimtosios kalbos mokymą. Taip pat ir bendras mokymo lygis mokykloje palankiau vertinamas tarp Vilniaus m. mokyklose besimokančių moksleivių.

Pastebėtina, kad Vilniaus raj. mokyklose besimokantys moksleiviai teigiamiau vertina lietuvių kalbos mokymo lygį, negu gimtosios kalbos mokymo lygį (atitinkamai 88,9% ir 78,6%, nors lietuvių ir gimtosios kalbos kabinetų įrengimas ir aprūpinimas vertinamas vienodai).

3.4.6 pav. Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos mokymo lygio bei sąlygų vertinimas tarp Vilniaus raj. moksleivių pagal mokyklų tipus, N=537. Vidurkiai z skalėje

Lyginant Vilniaus raj. moksleivių nuomones apie lietuvių kalbos, gimtosios kalbos mokymo lygį bei įrengimą ir bendrą mokyklos mokymo lygį pagal mokyklų kalbinius tipus (3.4.6 pav.) matome, kad žemiausias visose kategorijose yra lietuvių moksleivių vertinimo vidurkis. Aukščiausi vertinimai yra lenkų-rusų bei rusų mokyklose.

Taip pat moksleiviai buvo paprašyti parašyti savo nuomonę apie lietuvių ir gimtosios kalbos kabinetų įrengimą ir mokymą. Įvardinti problemas ir pateikti siūlymus.

Iš **Vilniaus raj.** besimokančių moksleivių didžioji respondentų dalis nurodė, kad kalbų mokymui bei kabinetų įrengimui neturi jokių pretenzijų. Jie yra patenkinti mokytojų darbu, gera kabinetų būkle bei lietuvių kalbos mokymu ir lietuvių kalbos mokytojų kompetencija. Lietuvių kalbos mokytojos apibūdinamos kaip geros, simpatiškos, maloniai bendraujančios, pareigingos.

Mažesnioji respondentų grupė nurodė, kad norėtų, jog kabinetų fizinė būklė būtų tobulinama. Pageidautų naujų suolų, suremontuotų klasių, pakankamo apšvietimo, kompiuterių, plastikinių langų, atnaujintų grindų, vadovėlių rusų kalba, mokymosi priemonių, žodynų, lentelių.

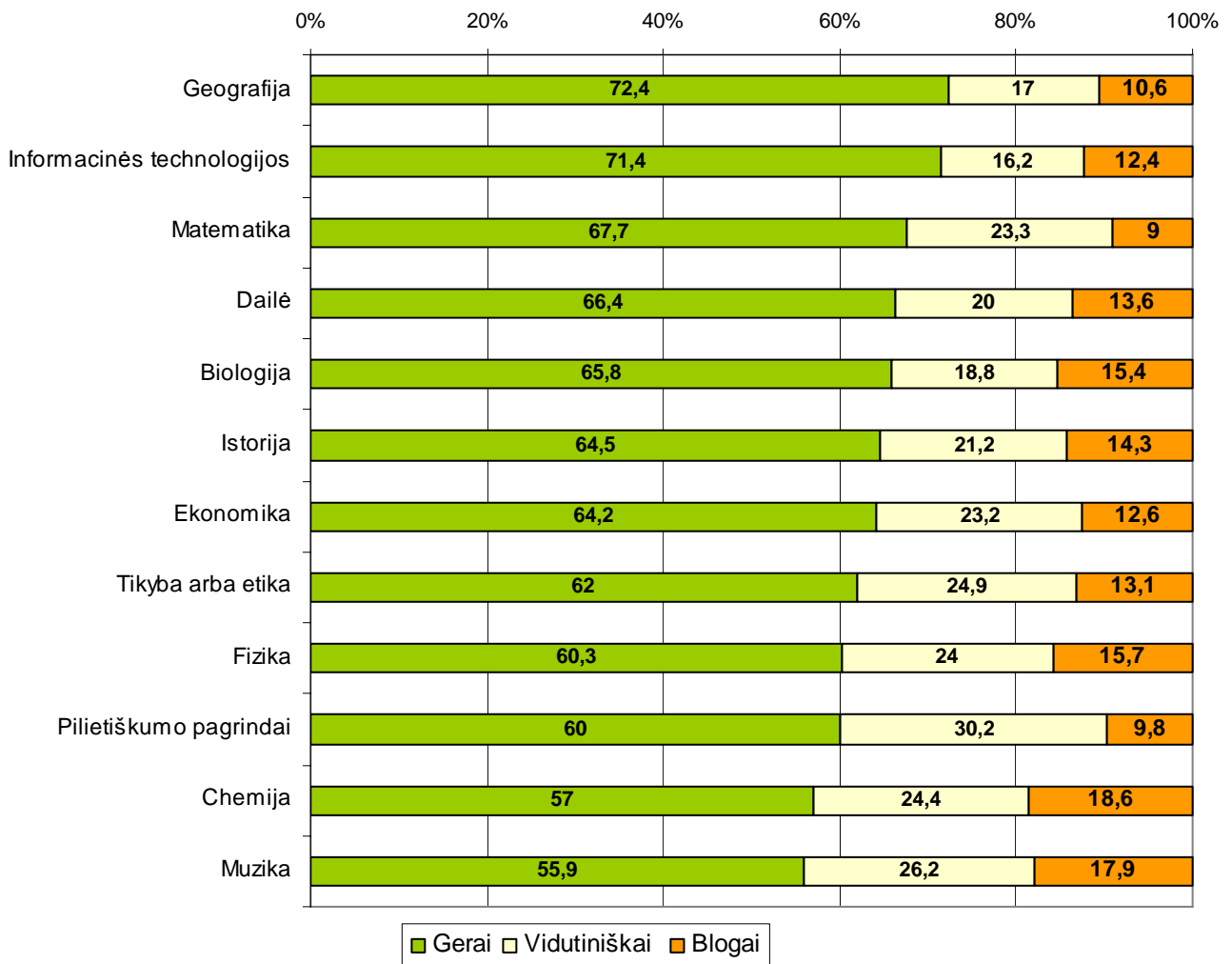
Taip pat dalis respondentų pageidauja daugiau lietuvių kalbos pamokų, meninių dalykų skirtų kalboms bei informacinių technologijų taikymo pamokų metu.

Kai kurie moksleiviai nurodė, jog atskirų dalykų kabinetų mokyklose nėra, tačiau, pasak respondentų, tai netrukdo gerai mokytojams išdėstyti mokomąją medžiagą.

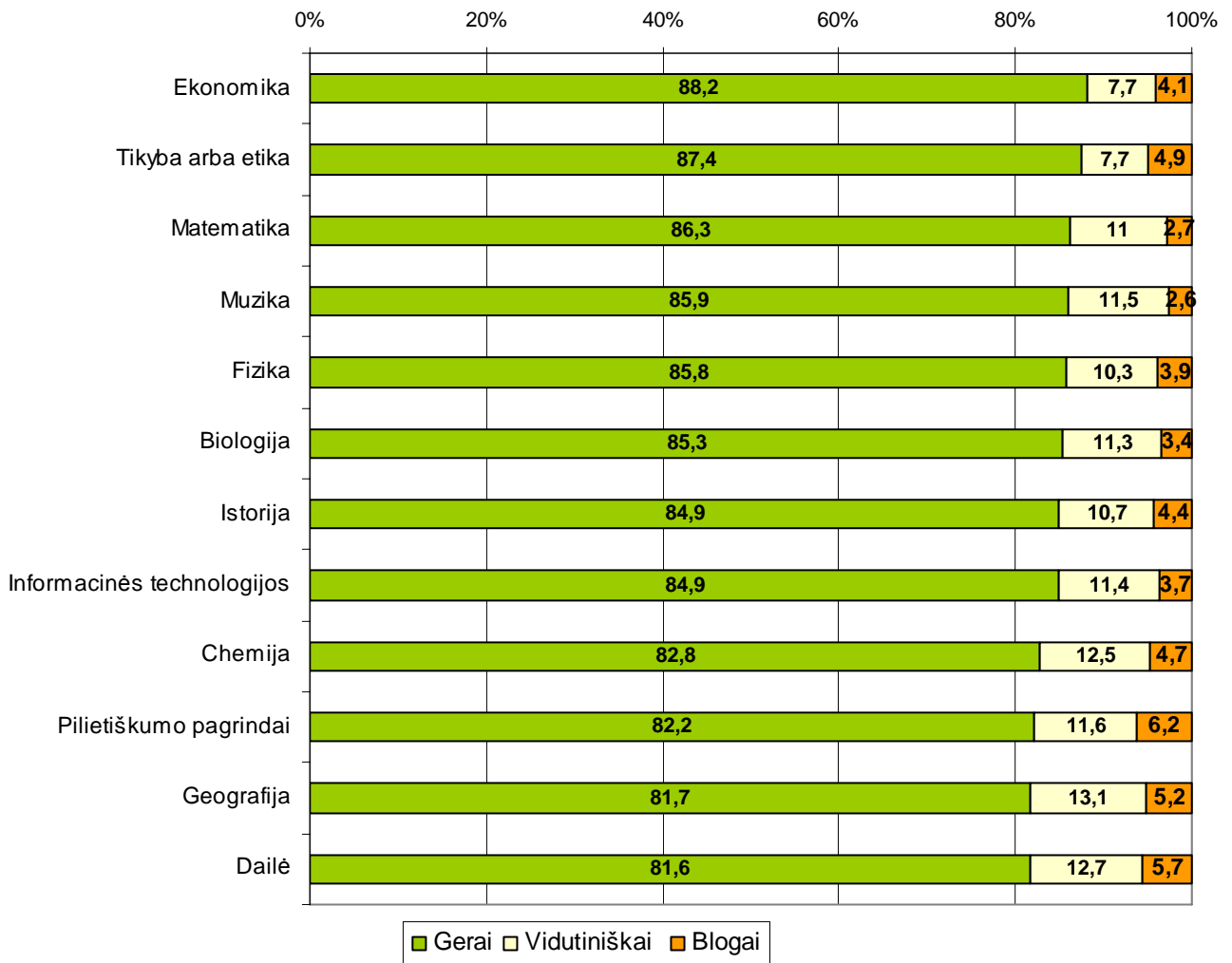
Didžioji dalis respondentų, besimokančių **Vilniaus m.** mokyklose, nurodė, kad kabinetai puikūs ir gerai įrengti bei kabinetų įrengimui neturi jokių pretenzijų.

Mažesnioji respondentų grupė teigia, kad norėtų, jog kabinetų fizinė būklė būtų tobulinama bei įvardino konkrečias problemas: šaltos klasės, prastai išdėstoma lietuvių kalba, nekompetentingi mokytojai, seni suolai. Taip pat buvo išsakyti pageidavimai, kad būtų daugiau diskusijų pamokų metu, artimesnis bendravimas, daugiau kūrybinių darbų.

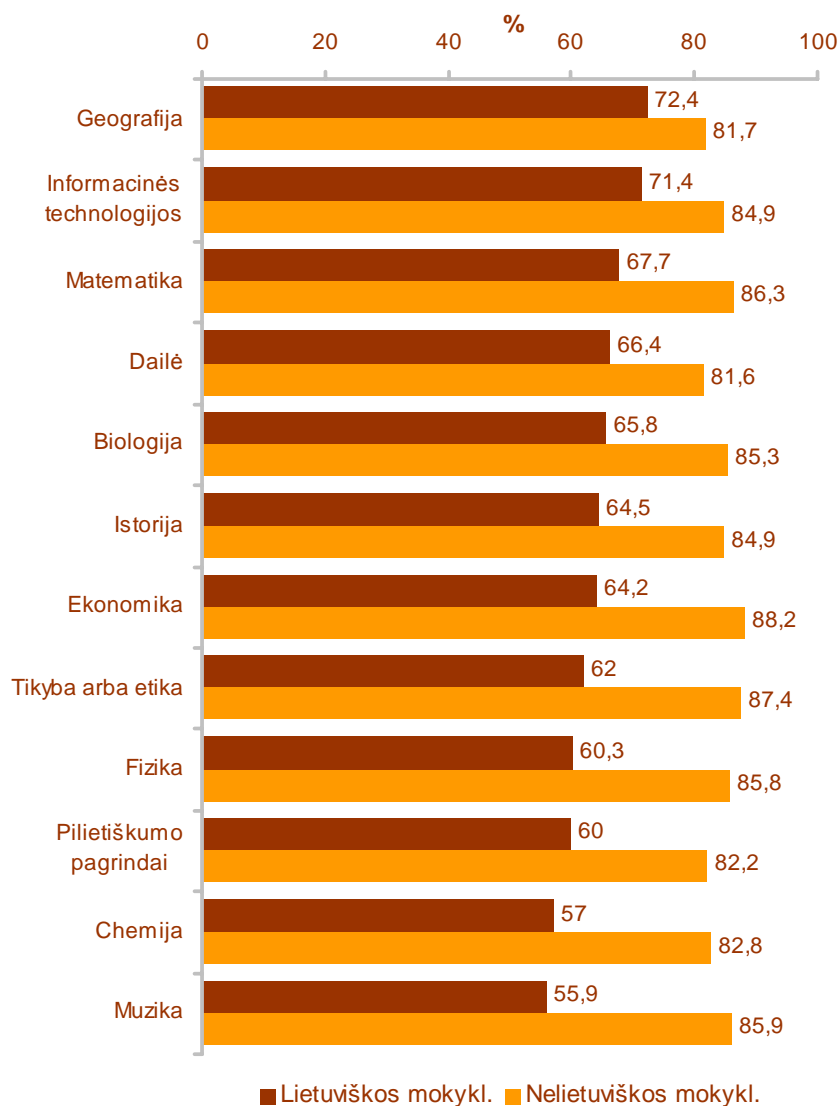
Įvairių mokomųjų dalykų aprūpinimo lietuvių, lenkų ir rusų kalba vertinimai

3.4.7 pav. Mokomųjų dalykų aprūpinimo priemonėmis Vilniaus raj. (N=537) lietuviškose mokyklose vertinimai (%)

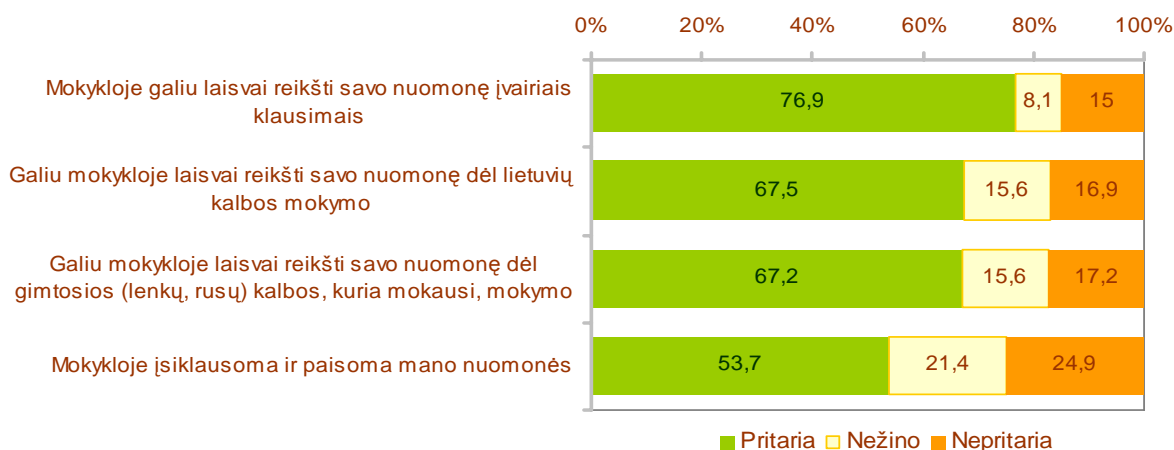
3.4.8 pav. Mokomųjų dalykų aprūpinimo mokymo priemonėmis mokomąja kalba (lenkų, rusų) vertinimai Vilniaus rajono (N=537) mokyklose (%)

3.4.9 pav. Aprūpinimo įvairių dalykų mokymosi priemonėmis lietuviškose ir nelietuviškose mokyklose vertinimai (palankūs vertinimai, %) Vilniaus raj. N= 537

Reikia pastebėti, kad visų mokomųjų dalykų parūpinimas mokymo priemonėmis mokomosiomis kalbomis geriau yra vertinamas nelietuviškose mokyklose, o lietuviškose mokyklose – žymiai prasčiau.

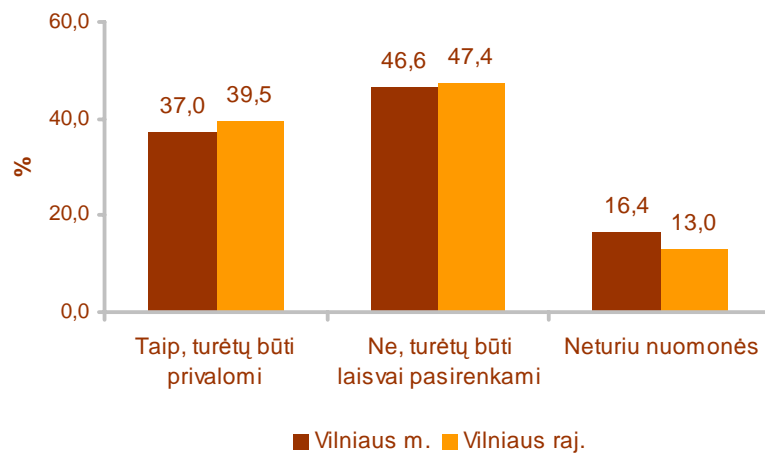
3.4.4. Nuomonės apie moksleivio vaidmenį ugdymo procese

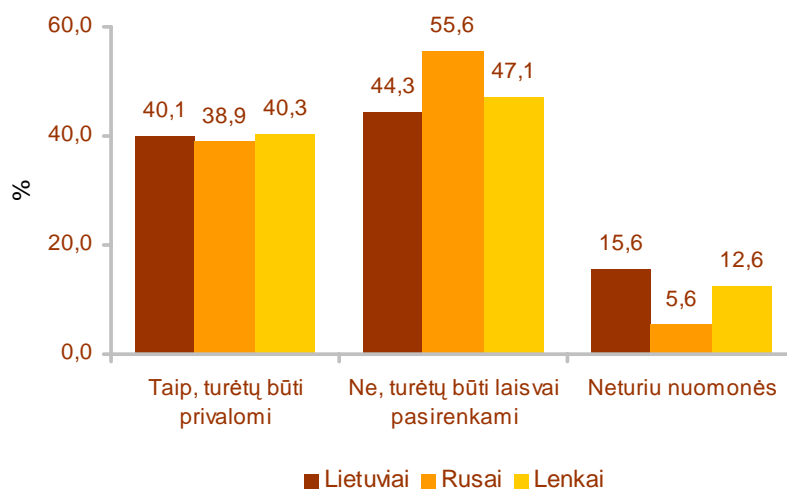
3.4.10 pav. Vilniaus raj. moksleivių (N=537) nuomonės apie moksleivio vaidmenį ugdymo procese (%)

Moksleivių buvo klausama, ar jie gali reikšti savo nuomonę mokykloje įvairiais klausimais - kalbų mokymo klausimais, ar išsiklausoma į jų nuomonę. Matome, kad yra nemažas atotrūkis tarp galėjimo pareikšti nuomonę ir moksleivių nuomonės paisymo (atitinkami pritarimo procentai 76,9% ir 53,7%).

3.4.5. Nuomonės tautinių mažumų kalbų egzamino klausimu

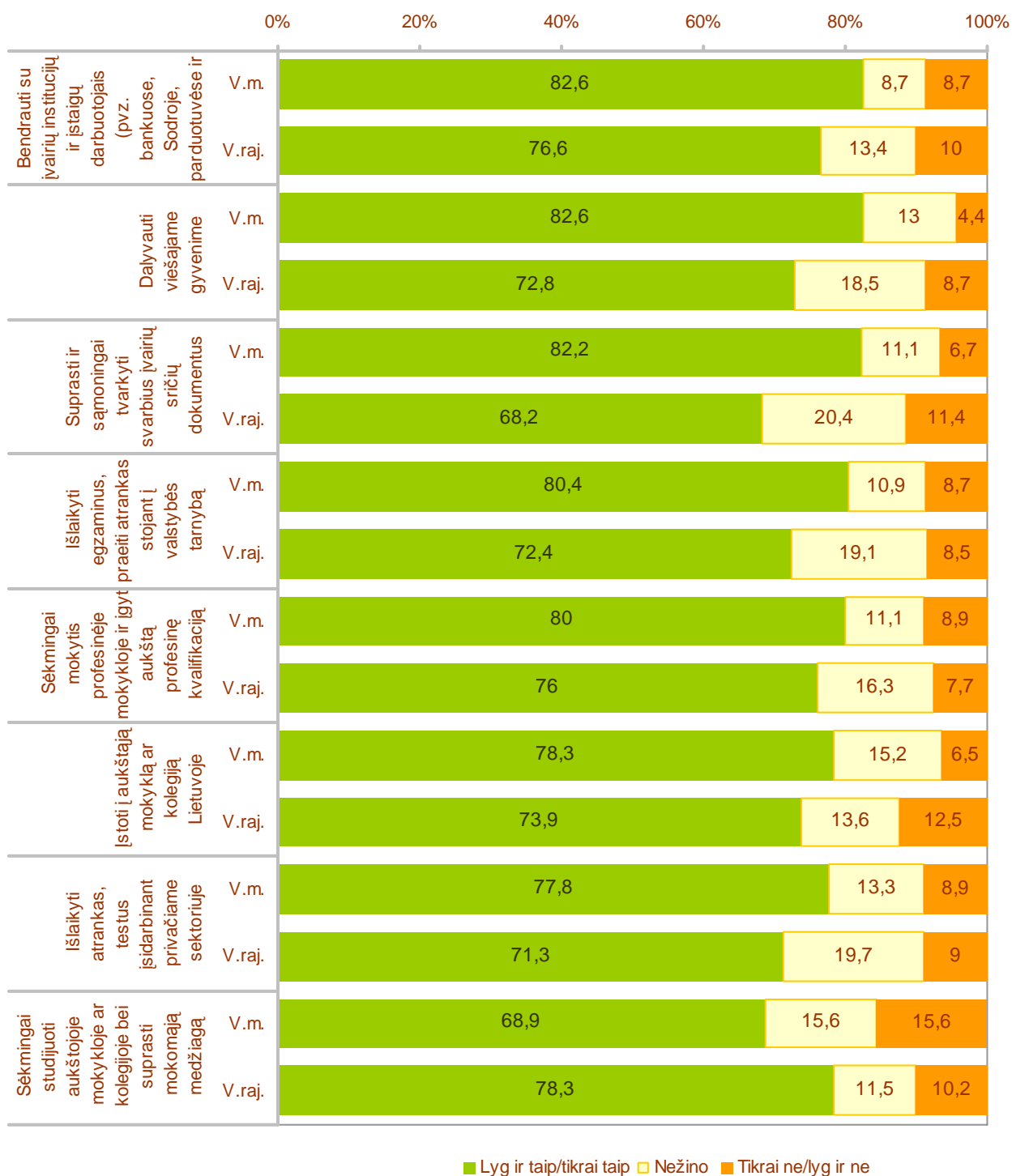

3.4.11 pav. Vilniaus m. (N=74) ir Vilniaus raj. (N=537) moksleivių nuomonė apie gimtosios kalbos egzaminus nelietuvių tautybės moksleiviams (%)

3.4.12 pav. Nuomonių apie gimtosios kalbos egzamino privalomumą nelietuvių tautybės moksleiviams pasiskirstymas (%) pagal tautybes Vilniaus rajone. N=537

3.4.6. Valstybinės ir gimtosios kalbos kompetencijų vertinimai

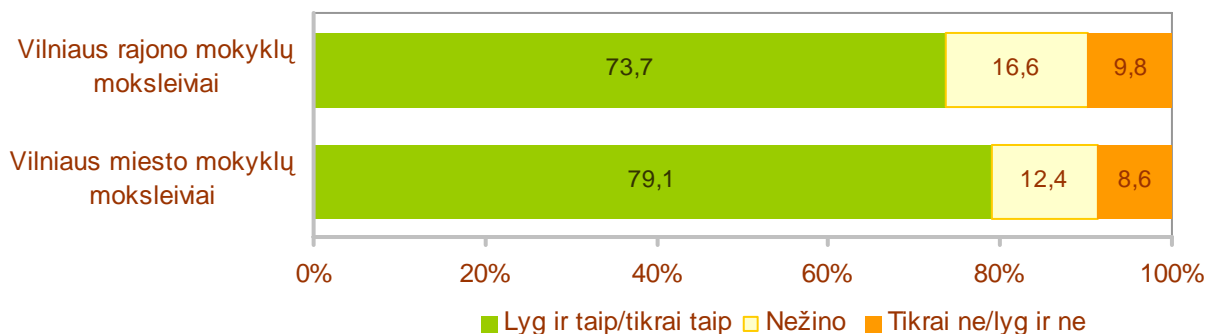
3.4.13 pav. Nelijetuvų tautybės moksleivių lietuvių kalbos mokėjimo įvairiais gyvenimo atvejais vertinimai (%) Vilniaus m. (N=74) ir Vilniaus raj. (N=537) mokyklose

3.4.13 paveiksle pateiktas lietuvių kalbos žinių įvairiems gyvenimo atvejams vertinimas tarp nelietuvių tautybės moksleivių, besimokančių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose. Informatyvumo tikslais buvo apjungtos kategorijos “tikrai ne” su “lyg ir ne” bei “lyg ir taip” su “tikrai taip”.

Reikia pastebėti, kad Vilniaus rajone besimokantys nelietuvių tautybės moksleiviai savo lietuvių žinias vertina prasčiau nei Vilniaus m. besimokantys moksleiviai visais atvejais, išskyrus lietuvių kalbos pakankamumą sėkmingai studijuoti aukštojoje mokykloje ar kolegijoje bei suprasti mokomąją medžiagą. Vilniaus raj. moksleiviai

silpniausiai vertina savo lietuvių kalbos žinojimą svarbių dokumentų supratimui ir sąmoningam tvarkymui (11.4% mano kad tam nepakanka jų turimų valstybinės kalbos žinių), tuo tarpu Vilniaus m. moksleiviai silpniausiai vertina savo lietuvių kalbos mokėjimą studijavimui aukštojoje mokykloje ir studijų medžiagos supratimui (15.6% įvardino kad tam nepakanka jų turimų žinių).

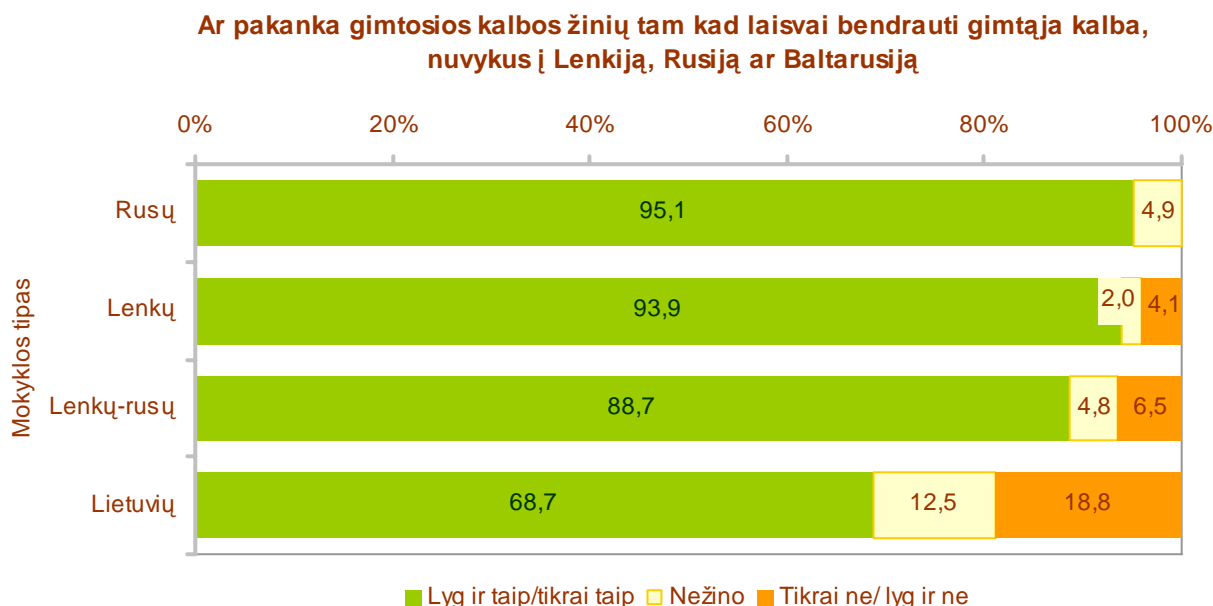
Geriausiai lietuvių kalbos žinios tarp Vilniaus m. besimokančių moksleivių vertinamos bendravimui su įvairių institucijų bei įstaigų darbuotojais bei dalyvavimu viešajame gyvenime (82.6%). Tuo tarpu tarp Vilniaus raj. moksleivių geriausiai vertinamos lietuvių kalbos žinios, reikalingos sėkmingam studijavimui aukštosiose mokyklose ar kolegijose (78.3%).

3.4.14 pav. Lietuvių kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose

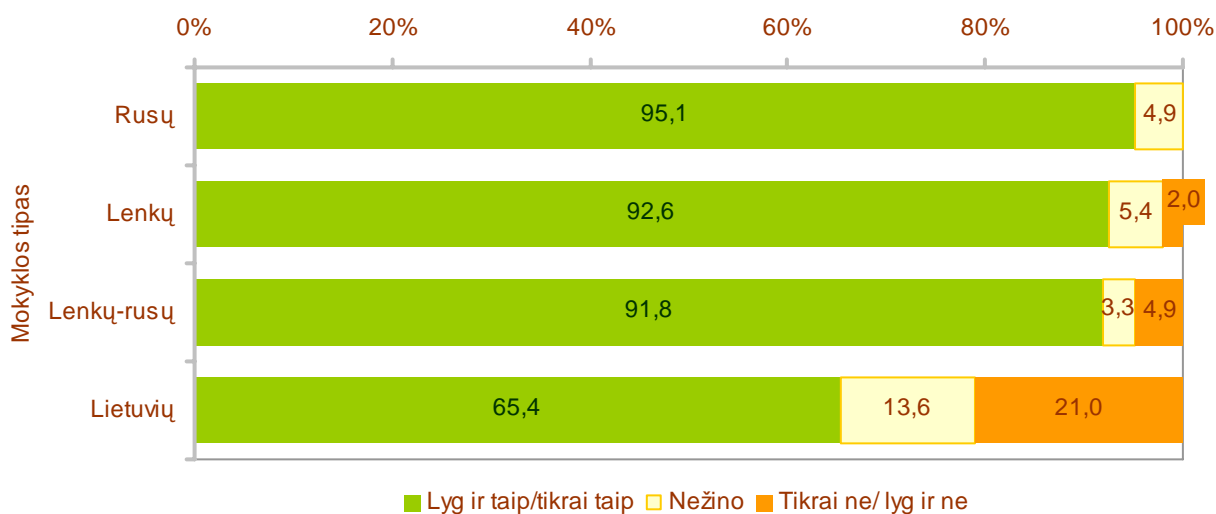
Gimtosios kalbos mokėjimas

Svarbu išsiaiškinti, ar tautinių mažumų atstovai turi pakankamas sąlygas išmolti gimtosios kalbos. Į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie tai, kaip moksleiviai vertina savo gimtosios kalbos žinių pakankamumą keliais aspektais.

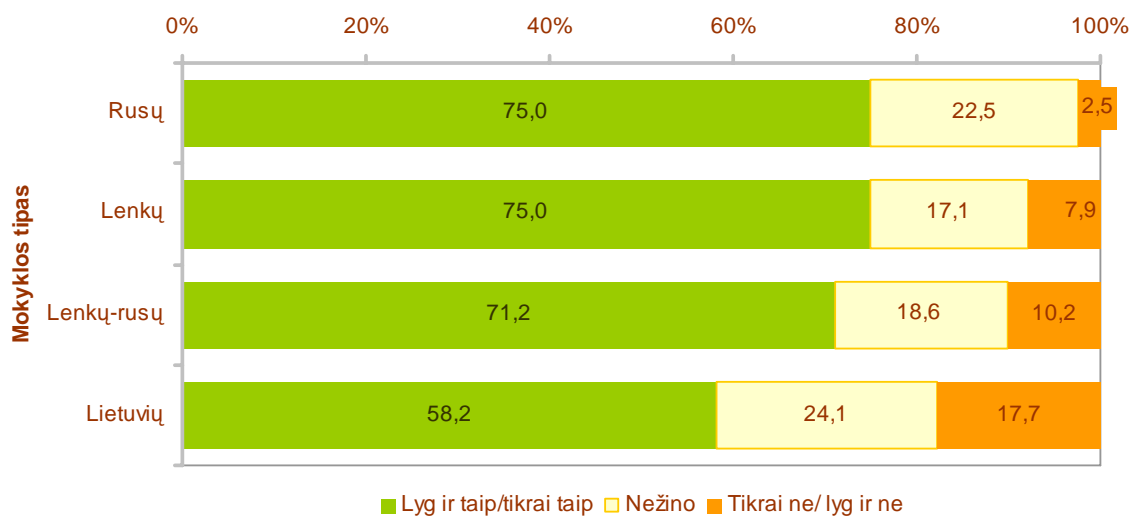
3.4.15 pav. Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%) Vilniaus raj. (N=537)

Ar pakanka gimtosios kalbos žinių tam kad laisvai skaityti ir suprasti įvairią literatūrą gimtąja kalba

3.4.16 pav. Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%) Vilniaus raj. (N=537)

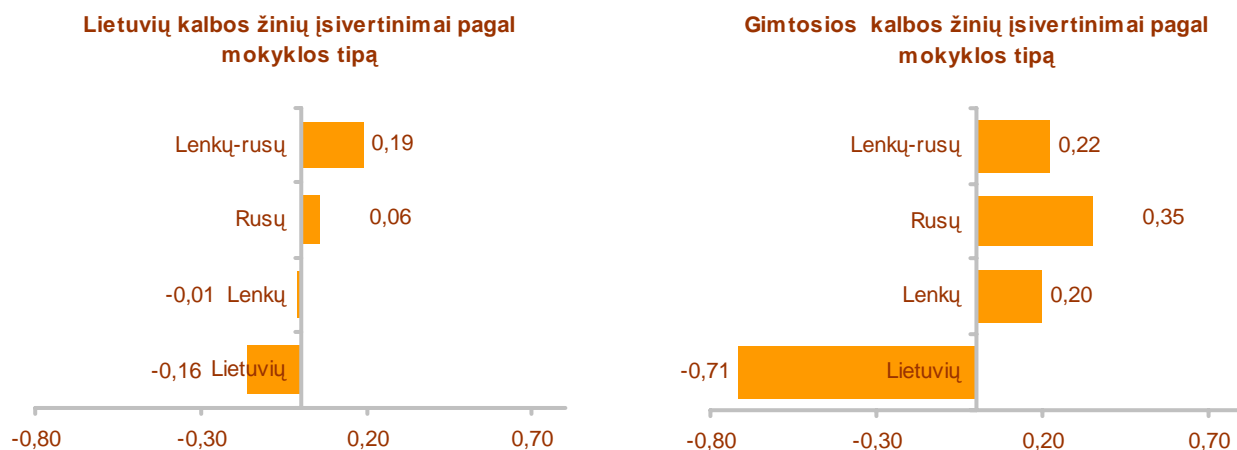
Ar pakanka gimtosios kalbos žinių tam kad išvengti nutautėjimo

3.4.17 pav. Gimtosios kalbos žinių pakankamumas nelietuvių tautybės moksleiviams pagal mokyklų tipus (%) Vilniaus raj. (N=537)

Kaip matome iš gimtosios kalbos žinių pakankamumo nelietuvių tautybės moksleiviams Vilniaus raj. įvairiose situacijose, silpniausiai savo gimtosios kalbos žinias vertina lietuvių mokyklose besimokantys moksleiviai, o stipriausiai – rusų mokyklų moksleiviai. Ypač šis skirtumas išryškėja, vertinant tautiškumo išsaugojimą. Tik 58,2% nelietuvių tautybės moksleivių, besimokančių lietuviškose mokyklose mano, kad jiems pakanka gimtosios kalbos žinių tam, kad išvengtų nutautėjimo. Taip pat, net penktadalis (21%) kitataučių iš lietuviškų mokyklų mano, kad jiems nepakanka gimtosios kalbos žinių tam, kad laisvai skaitytų ir suprastų literatūrą gimtąja kalba.

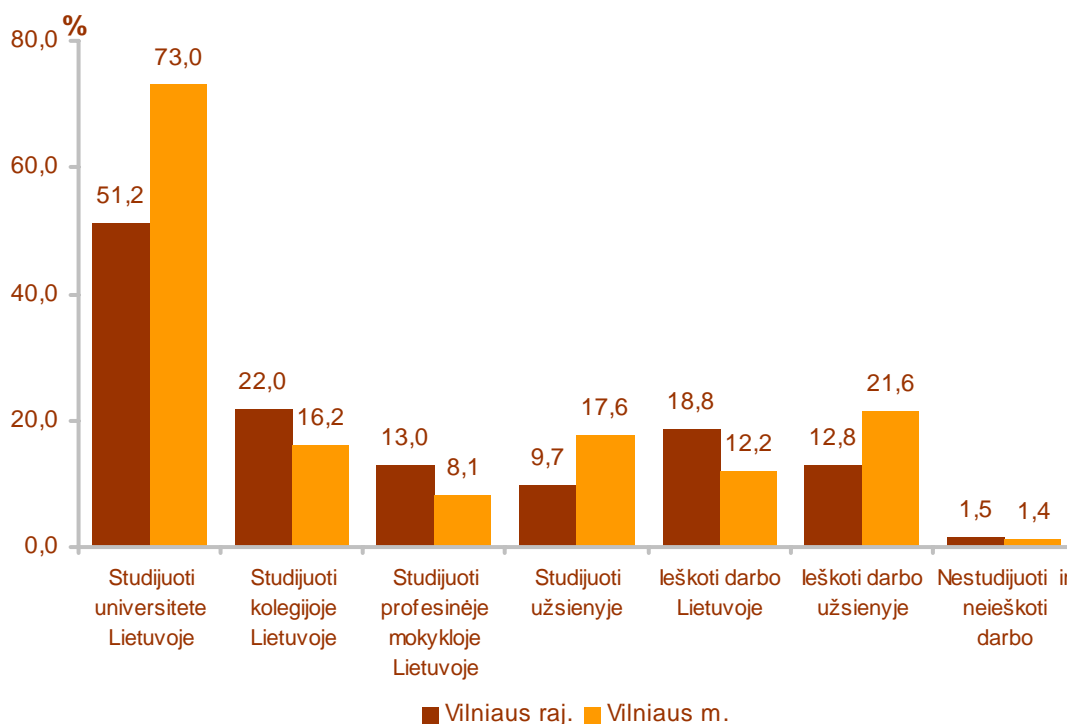
Lyginant nelietuviškų mokyklų moksleivių atsakymus, pastebėtina, kad jautriausias klausimas yra tautiškumo išsaugojimas. Nemaža dalis moksleivių nurodė, kad jie nežino, ar jiems pakaktų gimtosios kalbos žinių tam, kad išvengtų nutautėjimo.

3.4.18 pav. Nelietuvių tautybės moksleivių Vilniaus raj. (N=537) vertinimai (z- įvertis) lietuvių kalbos žinių ir gimtosios kalbos žinių pakankamumo (apjungtos situacijos)

3.4.7. Moksleivių ateities planai

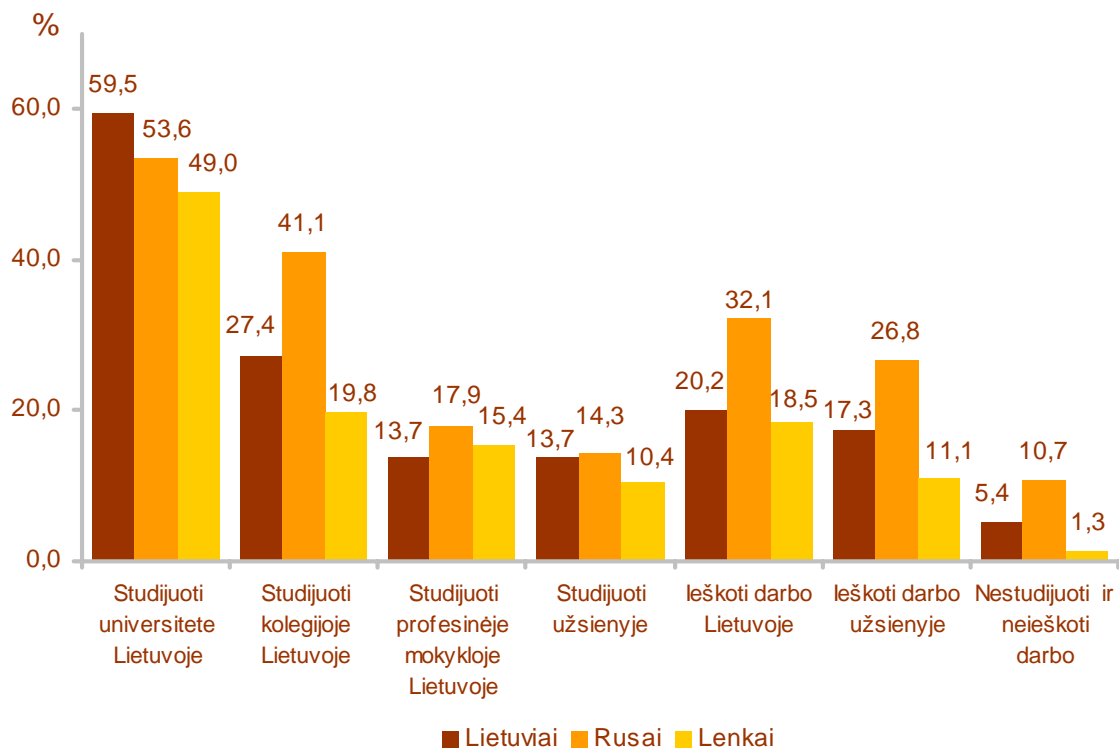
Ką ketina veikti, baigę mokyklą

3.4.19 pav. Vilniaus raj. (N=537) ir Vilniaus m. (N=74) moksleivių edukaciniai ir profesiniai ketinimai (%) *
* galima buvo pasirinkti daugiau nei 1 atsakymo variantą

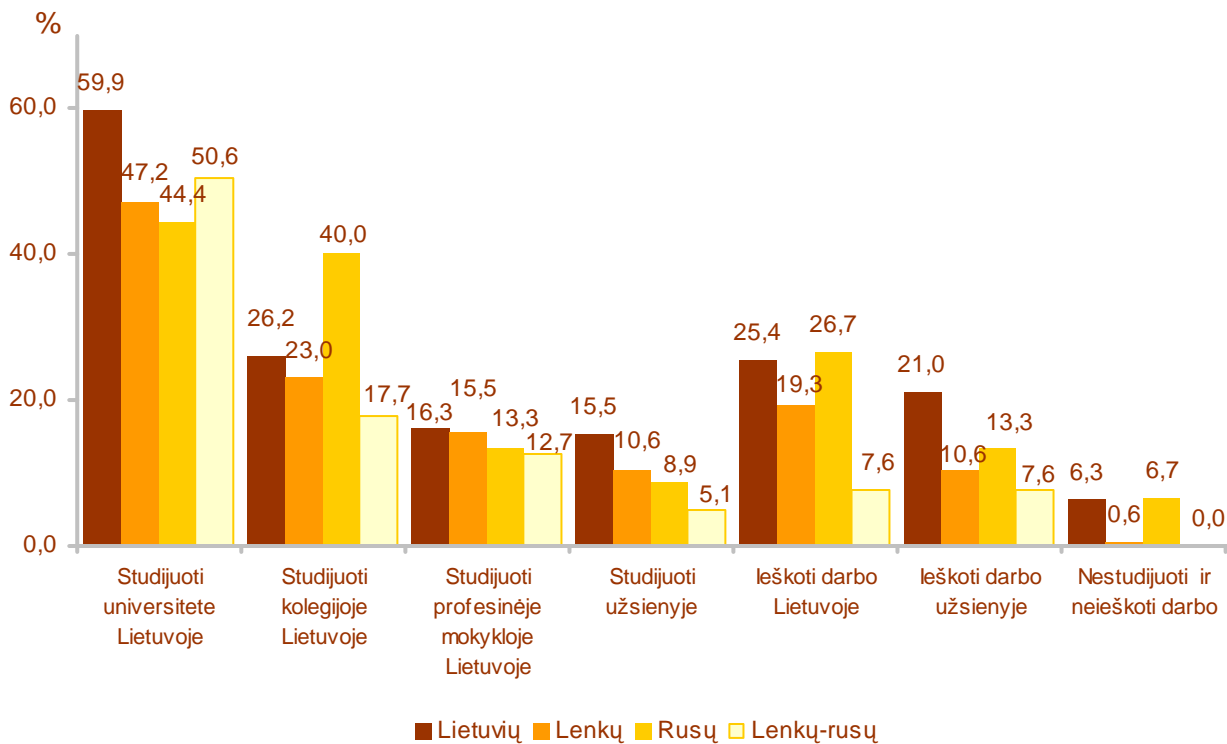
Lyginant Vilniaus raj. ir Vilniaus m. besimokančių moksleivių ateities planus, svarbu pastebėti, kad Vilniaus m. besimokančių lūkesčiai yra didesni. Jei tik pusė iš Vilniaus raj. moksleivių ketina stoti į aukštąsias mokyklas, tai iš Vilniaus m. į aukštąsias ketina stoti žymiai daugiau – 73% moksleivių. Neramus signalas yra tai, kad net 21,6% iš apklaustųjų Vilniaus m. besimokančių moksleivių ketina po mokyklos baigimo ieškoti darbo užsienyje. Tuo tarpu Vilniaus raj. besimokantys moksleiviai labiau linkę ieškoti darbo Lietuvoje, negu užsienyje.

Ką ketina veikti baigę mokyklą (pagal tautybes)

3.4.20 pav. Ateities perspektyvų vertinimas tarp Vilniaus raj. (N=537) moksleivių pagal tautybes (%)

Ką ketina veikti, baigę mokyklą (pagal mokyklos kalbinius modelius)

3.4.21 pav. Ateities perspektyvų vertinimas tarp Vilniaus raj. (N=537) moksleivių pagal mokyklos kalbinį modelį (%)

Analizuojant moksleivių ateities planus pagal mokyklų kalbinį modelį, galima pastebėti tam tikrų skirtumų. Daugiausia moksleivių planuoja studijuoti universitetuose Lietuvoje iš lietuviškų mokyklų (59,9%), o mažiausiai –

iš rusų mokyklos (44,4%). Kita vertus, didesnė dalis moksleivių iš lietuviškų mokyklų, lyginant visų kalbinių modelių mokyklas, žada baigę mokyklą ieškoti darbo užsienyje.

3.5. Apibendrinimas

Šiame skyriuje pateikiami 3.1. -3.4. skyrių rezultatų apibendrinimai

3.5.1 lentelė

Moksleivių nuomonių tyrimas: apibendrinimas

Apibendrinimai:

1. Kalbinė moksleivių aplinka

Multikultūriškumas. Apklausų metu paaiškėjo, kad nemažai moksleivių susiduria su problema, kaip įvardinti savo tautybę, nes tėvai yra skirtingų tautybių, todėl jiems tenka bendrauti įvairiomis kalbomis. Multikultūrinę aplinką taip pat identifikuoja tai, kad privačioje kalbinėje aplinkoje visų tautybių moksleiviams tenka bendrauti vidutiniškai daugiau nei viena kalba. Tyrimas parodė, kad visų tautybių moksleiviai intensyviai vartoja valstybinę gaunant išorinę informaciją

Emocinis - motyvacinis santykis su kalbomis.

- Visų tautybių moksleiviai išreiškia teigiamas nuostatas valstybinės kalbos atžvilgiu, ji suvokiama labai palankiai – kaip reikalinga, naudinga, graži, artima, plačiai naudojama.
- Anglų kalbos atžvilgiu tarp visų tautybių moksleivių išryškėja tendencija, kad anglų kalba vertinama kaip labai reikalinga, tačiau kaip sunki bei sudėtinga.
- Lenkų kalbos atžvilgiu egzistuoja “įtampos” tarp lietuvių ir rusų tautybės moksleivių, vertinant emocinį motyvacinį santykį visais aspektais.
- Rusų kalbos emociniai – motyvaciniai santykiai yra teigiami, neatsiskleidė “įtampų”.

2. Moksleivių nuomonė apie mokymosi prieinamumą

Tyrimo rezultatai parodė, kad mokymosi prieinamumas kalbų prasme yra geras. Visi apklaustieji moksleiviai, besimokantys Vilniaus mieste nurodė, kad mokosi ta kalba, kuria nori. Tarp apklaustų Vilniaus rajono moksleivių, 6,7% nurodė, kad mokosi ne ta kalba, kuria nori. Įdomu tai, kad beveik pusė jų nurodė, kad norėtų mokytis anglų kalba.

Svarbiausios priežastys, dėl kurių moksleiviai nelanko arčiausiai jų namų esančių mokyklų skiriasi Vilniaus rajone ir Vilniaus mieste. 16.8% apklaustų Vilniaus raj. moksleivių lanko ne artimiausią mokyklą, iš jų – pusė todėl, kad artimiausioje mokykloje negali mokytis norima kalba. Dažniausiai įvardijama priežastis, kodėl moksleiviai iš Vilniaus raj. nelanko artimiausios mokyklos, o važiuoja į Vilnių, yra prastas artimesnės mokyklos mokymo lygis.

Tėvų (šiuo atveju, mamų, kurios šeimoje dažniausiai yra pirminiai agentai, padedantys vaikui pasirinkti mokyklą ir mokomąją kalbą) išsimokslinimas yra vienas tikėtinų veiksnių, kodėl vaikai leidžiami ne į artimiausias mokyklas rajone, o į miesto mokyklas, kaip parodė tyrimas, didesnis procentas apklaustųjų Vilniaus mieste besimokančių moksleivių mamų turi aukštąjį išsilavinimą nei Vilniaus rajone besimokančių moksleivių mamų.

3. Papildomas mokymasis

Daugiausiai moksleivių, tiek Vilniaus rajone, tiek Vilniaus mieste papildomai mokosi matematikos ir anglų kalbos.

Apibendrinimai:

4. Geografinis mokymosi prieinamumas

Geografinis mokymosi prieinamumas tarp Vilniaus rajono moksleivių yra geras. Tarp apklaustųjų moksleivių, 50% kelyje iš namų į mokyklą sugaišta iki 15 min. Daugiau nei pusė apklaustųjų Vilniaus rajono moksleivių (57%) gyvena arčiau nei 3 km nuo mokyklos.

Vidutiniškai mažiausiai nuo namų iki mokyklos tenka keliauti rusų mokyklos moksleiviams, o toliausiai – lenkų bei lenkų – rusų mokyklos moksleiviams. Net 80% rusų mokyklos moksleivių gyvena arčiau nei 3 km nuo mokyklos, tuo tarpu tik apie pusė lenkų bei lenkų – rusų mokyklų moksleivių gyvena arčiau nei 3 km.

Tik nedidelė dalis (12,5%) apklaustųjų Vilniaus rajono moksleivių nurodė, kad naudojasi vežiojimo paslaugomis. Pažymėtina, kad Vilniaus raj. vežiojimo kaštai, tenkantys vienam moksleiviui, 2005 m. buvo vieni mažiausių šalyje (du kart mažesni, nei šalies vidurkis), nors procentinė vežiojamų mokinių dalis yra aukštesnė, nei šalies vidurkis. Tai atskleidžia principinę būtinybę ir neišnaudotas galimybes mokinių vežiojimo paslaugos kokybę ateityje pagerinti iš esmės.

5. Nuomonė apie ugdymo sąlygas ir ugdymo kokybę

Nustatyta, kad Vilniaus rajono mokyklose mokiniai geriausiai vertina mokinių tarpusavio santykius bei tokios bazinės mokyklos materialinės sąlygas, kaip klasės apšvietimas ir apšildymas, aprūpinimas kompiuterine technika, gerai įrengtais kabinetais. Vilniaus miesto mokyklose besimokantys Vilniaus rajono moksleiviai daugelį savo mokyklos aspektų vertina prasčiau nei Vilniaus rajono mokiniai. Tikėtina, kad tokį vertinimą formuoja aukštesni Vilniaus mieste besimokančių moksleivių lūkesčiai.

Lyginant skirtingo tipo rajono mokyklų vertinimą, nustatyta, kad lietuvių mokyklose besimokantys mokiniai, nepaisant jų tautybės, prasčiau vertina visus apibendrintus mokyklos komponentus, išskyrus santykius su draugais. Rajono mokyklos, lyginant su šalies mokyklomis, kai kuriais atvejais vertinamos šiek tiek blogiau: biblioteka, sporto salė, sveikatos priežiūra mokykloje, apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo. Palankiau nei kituose rajonuose vertinama santykiai tarp mokinių, santykiai tarp mokinių ir mokytojų bei atskiri infrastruktūros klausimai: tualetų būklė, patalpų šildymas.

Lyginant moksleivių, besimokančių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose nuomones apie gimtosios kalbos mokymo lygį bei kabinetų aprūpinimą išryškėjo, kad gimtosios kalbos mokymą palankiau vertina Vilniaus m. besimokantys moksleiviai. Taip pat ir bendras mokymo lygis mokykloje palankiau vertinamas tarp Vilniaus m. mokyklose besimokančių moksleivių.

Lyginant Vilniaus raj. moksleivių nuomones apie lietuvių kalbos, gimtosios kalbos mokymo lygį bei įrengimą ir bendrą mokyklos mokymo lygį pagal mokyklų kalbinius tipus išryškėjo, kad žemiausi visose kategorijose yra lietuvių mokyklose besimokančių moksleivių vertinimai. Aukščiausi vertinimai yra lenkų-rusų bei rusų mokyklose. Reikia pastebėti, kad visų mokomųjų dalykų parūpinimas mokymo priemonėmis mokomosiomis kalbomis geriau yra vertinamas nelietuviškose mokyklose, o lietuviškose mokyklose – žymiai prasčiau. Lietuvių mokyklose žemiausiai vertinama aprūpinimas muzikos, chemijos ir pilietiškumo pagrindų mokymo priemonėmis, nelietuvių mokyklose žemiausiai vertinamas aprūpinimas dailės, geografijos ir pilietiškumo pagrindų mokymo priemonėmis. Vertinant moksleivių vaidmenį ugdymo procese, išryškėjo, kad Vilniaus raj. yra nemažas atotrūkis tarp galėjimo pareikšti nuomonę ir moksleivių nuomonės paaiskėjimo. Didesnė dalis moksleivių nurodė, kad gali laisvai reikšti nuomonę mokykloje įvairiais klausimais, tačiau žymiai mažesnė dalis mano, kad į jų nuomonę yra išsiklausoma ir jos paisoma.

6. Lietuvių kalbos ir gimtosios kalbos žinių pakankamumo vertinimai

Vilniaus rajone besimokantys nelietuvių tautybės moksleiviai savo lietuvių žinias vertina prasčiau nei Vilniaus miesto mokyklose besimokantys nelietuvių tautybės moksleiviai.

Geriausiai lietuvių kalbos žinios tarp Vilniaus m. besimokančių moksleivių vertinamos bendravimui su įvairių institucijų bei įstaigų darbuotojais, bei dalyvavimu viešajame gyvenime (82.6%). Tuo tarpu tarp Vilniaus raj. moksleivių geriausiai vertinamos lietuvių kalbos žinios, reikalingos sėkmingam studijavimui aukštosiose mokyklose ar kolegijose (78.3%).

Pagal mokyklų kalbinius tipus, tarp Vilniaus raj. nelietuvių tautybės moksleivių blogiau savo lietuvių kalbos žinias vertina lietuvių mokyklose besimokantys moksleiviai. Tikėtina, kad mokymasis lietuviškoje aplinkoje skatina kitataučių kritinę refleksiją apie savo lietuvių kalbos žinias, todėl ir jų vertinimai žemesni.

Taip pat nelietuvių tautybės moksleiviai vertino, ar turi pakankamai gimtosios kalbos žinių. Silpniausiai savo gimtosios kalbos žinias vertina Vilniaus raj. lietuvių mokyklose besimokantys moksleiviai, o stipriausiai – rusų mokyklų moksleiviai. Ypač šis skirtumas išryškėja, vertinant tautiškumo išsaugojimą.

Apibendrinimai:

7. Edukaciniai – profesiniai moksleivių ketinimai

Lyginant Vilniaus raj. ir Vilniaus m. besimokančių moksleivių ateities planus, svarbu pastebėti, kad Vilniaus m. besimokančių lūkesčiai yra didesni – didesnis procentas Vilniaus mieste, negu Vilniaus rajone besimokančių moksleivių planuoja stoti į aukštąsias mokyklas.

Analizuojant moksleivių ateities planus pagal mokyklų kalbinį modelį, galima pastebėti tam tikrą skirtumą. Daugiausia moksleivių planuoja studijuoti universitetuose Lietuvoje iš lietuviškų mokyklų (59,9%), o mažiausiai – iš rusų mokyklos (44,4%).

4. SKIRTINGŲ TIKSLINIŲ GRUPIŲ NUOMONĖS IR PATIRTYS

Šioje dalyje pateikiamos moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, savivaldos ir apskrities atstovų, nevyriausybinų organizacijų narių išsakytos nuomonės bei patirtys susijusios su mokymosi prieinamumu, ugdymo kokybe ir mokyklų tinklo veiksmingumu Vilniaus rajone. Dalį sudaro keli pagrindiniai skyriai. Pirmajame skyriuje „Taikytų interviu metodikų apžvalga“ pristatomi naudoti interviu metodai, aptariami kiti tyrimo atlikimo aspektai. Skyriuje „Nuomonės apie mokyklų tinklo veiksmingumą ir mokymosi prieinamumą“ analizuojamos patirtys ir nuomonės apie: geografinį mokyklų prieinamumą, vežiojimo paslaugos organizavimą, mokymosi prieinamumą mokomosios kalbos prasme, skirtingų ugdymo programų prieinamumą, poreikius mokomosioms kalboms, mokyklų tinklo pertvarką. Skyriuje „Nuomonės apie ugdymo organizavimo ypatumus daugiakalbėje savivaldybėje“ analizuojamos patirtys ir nuomonės apie: mokyklų kalbinius modelius, dvikalbį ugdymą, lietuvių gimtosios ir valstybinės kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimą, tautinių mažumų kalbų brandos egzamino statusą, klasių komplektavimą ir konkurenciją dėl moksleivių skaičiaus, skirtingo mokyklų pavaldumo situaciją, kalbines aplinkas ir jų įtaką mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams. Skyriuje „Ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo sąlygų vertinimai“ analizuojamos patirtys ir nuomonės apie: bendrąją ugdymo kokybę, valstybinės ir gimtosios kalbų mokymą, mokymosi sėkmingumą ir pasiekimus, materialines ugdymo sąlygas, mokyklų finansavimą, specialistų trūkumą/perteklių ir kvalifikaciją, specialios pagalbos prieinamumą, papildomą ugdymą, mokyklos bendruomenės narių komunikavimą ir bendradarbiavimą, partnerystės ryšius išorinėje mokyklų aplinkoje.

Skirtingų tikslinių grupių nuomonių ir patirčių analizė leidžia teigti, kad pozityviai vertinami tokie mokyklų prieinamumo, ugdymo kokybės ir mokyklų tinklo veiksmingumo aspektai:

neigiamai vertinami tokie mokyklų prieinamumo, ugdymo kokybės ir mokyklų tinklo veiksmingumo aspektai

4.1. Taikytų interviu metodikų apžvalga

Mokyklų vadovų, mokytojų, moksleivių tėvų, savivaldos ir NVO atstovų nuomonėms bei patirčiai tirti pasitelktas interviu metodas.

Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentu. Tai yra geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas. Tai taip pat yra viena įtaigiausių žmonių tarpusavio supratimo priemonių²⁰.

Kokybiniam tyrimui atlikti taikyti šie metodai:

- Mokyklų vadovų, mokytojų ir seniūnų atstovų nuomonėms bei patirčiai tirti taikytas tiesioginio pusiau standartizuoto interviu metodas.
- Savivaldos, apskrities ir NVO atstovų nuomonėms bei patirčiai tirti taikytas grupinio interviu metodas.
- Moksleivių tėvų nuomonėms bei patirčiai tirti taikytas pusiau standartizuotos apklausos telefonu (telefoninio interviu) metodas.

Interviu nebuvo fiksuoti audio diktofonais ar vaizdo įrašymo priemonėmis tam, kad respondantai jaustųsi labiau atsipalaidavę, atviriau reikštų savo nuomones, nebijodami būti identifikuotais.

1. Mokyklų vadovų, mokytojų bei seniūnų atstovų nuomonių ir patirčių tyrimas. Tiesioginis pusiau standartizuotas interviu.

Pusiau standartizuotas interviu - tai interviu, kuriame pateikiamos tik klausimų gairės, tam tikras klausinių bei diskutuotinių temų sąrašas, kuriuo vadovaudamasis tyrėjas planuoja ir veda pokalbį. Vienas pagrindinių tokio metodo privalumų - negriežtas interviu planas, leidžiantis tyrėjui režisuoti konkretaus interviu vyksmą kontekstualiai, priklausomai nuo to, kokios temos yra aktualiausios pačiam tiriamajam, leidžiant tiriamajam išsakyti nuomonę plačiai, leidžiant nukrypti į gretutines, tyrėjo neplanuotas, tačiau tiriamajam aktualias temas.

²⁰ Rimantas Tidikis, Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius, 2003.

Tokiu būdu gaunama ne vien iš anksto tyrėjo numatyta informacija, bet ir papildoma informacija, atskleidžianti tiriamojo specifines reakcijas, patirtį, emocijas ir panašiai.

Apklausti 22 gimtosios ir valstybinės kalbų mokytojai (9 – lenkų arba rusų kaip gimtosios kalbų mokytojai, 9 – lietuvių kaip valstybinės kalbos mokytojai ir 4 – lietuvių kaip gimtosios kalbos mokytojai), 16-os atrinktųjų mokyklų vadovai bei 3 vizito dieną tyrime dalyvauti galėję seniūnai (iš 10-ies seniūnijų, kuriose buvo atrinktosios mokyklos). Kiti seniūnai dėl įvairių priežasčių vykdydami tiesiogines savo pareigas vizito dieną dalyvauti interviu negalėjo.

1.1. Interviu su mokyklų vadovais. Siekta išsiaiškinti, kaip mokyklų vadovai vertina mokymosi gimtąja kalba, mokymosi norimoje mokykloje galimybes, mokymo kokybę, kokias švietimo problemas išvelgia savivaldybėje. Taip pat siekta išsiaiškinti su kokiais problemomis susiduria mokyklų finansavimo, aprūpinimo mokymo priemonėmis, pedagogų ar specialistų trūkumo/pertekliaus srityse, kaip vertina valstybinės kalbos mokymo priešmokyklinio ugdymo grupėse sąlygas. Šiuo tikslu sukurtas klausimynas tiesioginiams interviu su mokyklų vadovais. Jis pateikiamas 6 priede.

1.2. Interviu su mokytojais. Siekta išsiaiškinti, kaip mokytojai vertina mokymosi gimtąja kalba, mokymosi norimoje mokykloje galimybes, mokymo kokybę, kokias švietimo problemas išvelgia savivaldybėje. Taip pat siekta išsiaiškinti su kokiais aprūpinimo mokymo priemonėmis, valstybinės kalbos mokymo priešmokyklinio ugdymo grupėse problemomis susiduria mokytojai, dėstydami valstybinę bei gimtąsias kalbas. Šiuo tikslu sukonstruotas instrumentas pusiau struktūruotam tiesioginiam interviu su mokytojais. Klausimynas pateikiamas 7 priede.

1.3. Interviu su seniūnais. Siekta išsiaiškinti, kaip seniūnai vertina mokymosi gimtąja kalba, mokymosi norimoje mokykloje galimybes, mokymo kokybę, kokias švietimo problemas išvelgia savivaldybėje. Seniūnų tiesioginiam interviu sukonstruotas klausimynas pateikiamas 8 priede.

2. Savivaldos, apskrities ir NVO atstovų nuomonių bei patirčių tyrimas. Grupinis interviu.

Grupinio interviu esmė yra ta, kad vienu metu apklausoma nedidelė asmenų grupė. Interviu yra vedamas kaip pokalbis, diskusija. Tyrėjas moderuoja grupines diskusijas, pateikdamas grupei klausimus, diskusinę medžiagą. Tokią grupę paprastai sudaro 6-10 tiriamųjų, kuriems būdingas bent vienas bendras požymis (atliekamo tyrimo atveju – organizacinė institucinė priklausomybė). Toks interviu tipas įgalina tyrėją atskleisti ne tik nuomones, bet ir jų pagrindimo mechanizmą, argumentacijos logiką, kuomet ginant ar pristatant savo nuomonę grupei yra pateikiami argumentai, motyvacija ir pan. Grupinis interviu taip pat įgalina tyrėją atskleisti nuomonės formavimąsi, argumentų įtaką grupės narių nuomonėms, bendros pozicijos ieškojimo mechanizmą, galų gale – įgalina atskleisti interakcijų metu gimstančią grupinę nuomonę.

Grupinio interviu metodu apklausti 8 Vilniaus rajono savivaldybės Švietimo skyriaus darbuotojai ir savivaldybės tarybos nariai, 3 Vilniaus apskrities Socialinių reikalų, švietimo ir kultūros departamento Švietimo skyriaus atstovai, 4 draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ atstovai, 5 rusų mokytojų asociacijos nariai ir 10 lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai. Klausimynas pateikiamas 9 priede.

Siekta išsiaiškinti, kaip NVO atstovai vertina galimybes mokytis norima kalba norimoje mokykloje, mokymo kokybės ir mokymo sąlygas, kokias švietimo problemas mato Vilniaus rajone.

3. Moksleivių tėvų nuomonių bei patirčių tyrimas. Pusiau standartizuota apklausa telefonu.

Apklausa telefonu metodas dažniausiai naudojamas kaip alternatyva tiesioginiams interviu, kai siekiama per trumpą laiką apklausti kuo daugiau respondentų. Būtina sąlyga telefoninio interviu vykdymui – pakankama telefonizacija, t.y., kad bent devynios dešimtosios tiriamos populiacijos turėtų telefonus. Atliekamo tyrimo atveju ši sąlyga yra tenkinama.

Telefonu apklausti 35 moksleivių tėvai. Telefoninis interviu trukdavo vidutiniškai 15min.

Siekta išsiaiškinti moksleivių tėvų požiūrį į ikimokyklinio, mokyklinio amžiaus vaikų mokymosi sąlygas, ugdymo kokybę, galimybę mokytis gimtąja kalba, mokyklos pasirinkimo/pakeitimo priežastis, pasitenkinimą mokyklos infrastruktūra, mokinių pavėžėjimo užtikrinimą, užklasinės veiklos gausą, pasitenkinimą mokymo lygiu. Šiuo tikslu buvo sukurtas klausimynas, skirtas telefoniniams interviu. Klausimynas pateikiamas 10 priede.

4.2. Nuomonės apie mokymosi prieinamumą ir mokyklų tinklo veiksmingumą

Remiantis moksleivių tėvų telefoninės apklausos, mokytojų bei mokyklų vadovų pusiau struktūruoto interviu, savivaldos ir nevyriausybinė organizacijų atstovų grupinių interviu duomenimis, šiame skyriuje analizuojami:

- geografinio mokyklų prieinamumo vertinimai,
- vežiojimo paslaugos vertinimai,
- mokymosi prieinamumo pagal mokomąsias kalbas vertinimai,
- skirtingų ugdymo programų prieinamumo vertinimai
- poreikiai mokomosioms kalboms,
- nuostatos mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu.

4.2.1. Geografinio mokyklų prieinamumo vertinimai

Šiame poskyryje analizuojamos apklaustųjų mokyklų vadovų, seniūnų, politikų ir specialistų įvairių nevyriausybinė organizacijų nuomonės apie geografinį mokyklų prieinamumą bei tinklo veiksmingumą Vilniaus rajono teritorijoje. Prieš pateikiant minėtų skirtingų socialinių grupių nuomones, pirmiausiai bus išnagrinėta mokyklų vadovų įvardijama mokyklų patirtis.

Mokyklų aptarnaujama teritorija

Mokyklų vadovų buvo klausama informacijos susijusios su jų mokyklų patirtimi, t.y. pateiktas klausimas apie tai, kur gyvenantys vaikai lanko mokyklą – miestelyje, apylinkėse, ar atvyksta mokinių iš toliau.

Lietuviškų mokyklų (ir savivaldybės ir apskrities pavaldumo) vadovai dažniau nei tautinių mažumų mokyklų vadovai teigia, jog mokiniai į jų mokyklas atvažiuoja ne tik iš apylinkių, bet ir iš tolimesnių vietovių:

„Apie 30% turi atvažiuoti iš toliau.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.

„Yra nemažai iš tolimesnių apylinkių, nes gilumoje rajono nėra lietuviškų mokyklų.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.

Tautinių mažumų mokyklų, esančių toliau nuo Vilniaus miesto, vadovai dažniau teigia, jog moksleiviai į šias mokyklas susirenka iš greta esančių apylinkių:

„Dauguma - gyvenantys arčiau nei 3 km.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Visi vaikai iš mūsų ir gretimio miestelio.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Dauguma netoli gyvena.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Svarbu paminėti, jog netoli Vilniaus miesto esančių seniūnijų mokyklų vadovai teigia, jog į jų mokyklas atvyksta vaikų iš Vilniaus miesto.

„Atveža ir iš toliau: iš Vilniaus miesto, iš kitų miestelių.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.

„Į suaugusiųjų grupes atvažiuoja ir iš Vilniaus.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.

Tokie mokyklų vadovų teiginiai leidžia formuluoti dvi prielaidas:

- prielaidą, jog mokyklų tinklas lietuvių mokomąja kalba yra nepakankamas ir todėl mokiniai į šias mokyklas turi atvažiuoti iš tolimesnių vietovių;
- prielaidą, jog tautinių mažumų mokyklų tinklas yra sąlyginai platus, tad jas lanko tik arti ar gretimose apylinkėse gyvenantys moksleiviai;

Iškeltas prielaidas patvirtina/paneigia žemiau išdėstytos skirtingų ugdymo procese dalyvaujančių subjektų nuomonės.

Mokyklų geografinio prieinamumo vertinimai

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai mokyklų geografinį prieinamumą Vilniaus rajone vertina kaip pakankamą, gerą: „tinklas yra optimalus“.

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai, daugiausiai kalbėdami apie mokyklas lenkų mokomąja kalba, taip pat teigia, jog mokyklų tinklas iš esmės yra pakankamas, t.y. geografinis prieinamumas yra neproblematiškas. „Macierz Szkolna“ narių teigimu, geografinį prieinamumą garantuoja Vilniaus rajono savivaldybės sprendimas

„išlaikyti kiekvieną mokyklą, nepriklausomai nuo mokomosios kalbos, nors ten beliktų tik keletas mokinių“. Tokį savivaldybės sprendimą ši draugija vadina siekiu užtikrinti teisę į mokymosi prienamumą.

„Vilniaus rajono savivaldybės sprendimas atitinka mokinių o ne biurokratų poreikius.“ Macierz Szkolna nariai.

Seniūnų pasisakymuose dominuoja nuomonė, jog geografinio mokyklų prienamumo problemos nėra, nes seniūnijose skirtingų mokomųjų kalbų mokyklos įsikūrusios arti viena kitos. Esamą mokyklų tinklą arti Vilniaus esančių seniūnijų seniūnai vadina optimaliu.

Vienas seniūnų kalbėdamas apie vežiojimo paslaugos organizavimą teigė, jog „iš mūsų seniūnijos veža į Vilniaus rusų mokyklas“. Tai leidžia daryti prielaidą, jog mokyklų tinklas rusų kalba yra galbūt nepakankamas, mokymosi šia kalba galimybės yra apribotos. Tokį teiginį paantrina Rusų mokytojų asociacijos išsakoma nuomonė išdėstyta žemiau.

Rusų mokytojų asociacijos nariai, geografinį mokyklų rusų mokomąją kalbą prienamumą vertina blogai ir teigia:

„Vilniaus rajone liko tik viena mokykla rusų mokomąją kalba. Tai nekoks tas prienamumas.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai teigia, jog Vilniaus rajone geografinis mokyklų valstybine mokomąją kalbą tinklas yra retas. Dėl to, šių narių nuomone, daugelis lietuvių šeimų yra priverstos leisti savo vaikus į arčiau esančias tautinių mažumų mokyklas. Kita vertus, draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai siūlo atkreipti dėmesį į tai, jog mokyklos prienamumas, pasiekiamumas yra svarbiau nei fizinis atstumas iki mokyklos. Prienamumas, pasiekiamumas yra garantuojamas organizuojant vežiojimo paslaugą. Draugijų narių teigimu, būtent lietuviškų mokyklų pasiekiamumas yra prastas, nes vežiojimo paslauga organizuojama tendencingai.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistų teigimu, mokymosi prienamumas labai skiriasi seniūnijose, kurios ribojasi su Vilniaus miestu, ir seniūnijose, esančiose toliau nuo miesto. Apklaustųjų specialistų teigimu, 1,5 tūkst. Vilniaus rajone gyvenančių vaikų „yra priversti eiti į miesto mokyklas, nes:

- nėra vidurinių ar pradinių mokyklų norima mokomąją kalbą;
- netenkina greta esančių mokyklų ugdymo kokybė“.

Apibendrinimas:

Apklaustieji respondentai geografinį mokyklų prienamumą vertino neatsietai nuo mokyklų prienamumo mokomosios kalbos prasme.

Apklaustieji Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir Švietimo skyriaus specialistai, Tautinių mažumų mokyklų vadovai, seniūnai, Lenkų mokytojų draugija „Macierz Szkolna“ mokyklų geografinį prienamumą vertina kaip pakankamą.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai, mokyklų lietuvių bei rusų mokomosiomis kalbomis vadovai, draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai bei Rusų mokytojų asociacijos nariai mokyklų geografinį prienamumą Vilniaus rajone sąlyginai vertina kaip nepakankamą. Pabrėžiama mokyklų lietuvių ir rusų mokomosiomis kalbomis geografinio prienamumo problema.

4.2.2. Vežiojimo paslaugos vertinimai

Šiame poskyryje analizuojamos mokinių tėvų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos ir nevyriausybinų organizacijų atstovų išsakyti vertinimai ir patirtys susiję su vežiojimo paslauga..

Žemiau esančiose lentelėse pateikiamos įvairių apklaustųjų grupių nuomonės apie vežiojimo paslaugą.

4.2.1 lentelė

Vežiojimo paslaugos organizavimas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimai	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Paslauga organizuota gerai	Dalis mokyklų vadovų	„Seniūnija sutarė su autobusais. Seniūnas gerai sutvarkęs.“ „Vežiojimo paslauga visus tenkina.“ „Pusei reikia vežiojimo paslaugos. Problemų šiaip nepasitaiko. Buvo tik vienas atvejis, kai dėl prasto kelio autobusiukas nevežė mokinio 4-oko.“
	Seniūnai	„Vežiojimo problema seniūnijoje išspręsta.“ „Autobusų tvarkaraštis yra gerai suderintas su pamokų tvarkaraščiu“.
	Mokinių tėvai	„Gerai organizuojama.“
Organizavimas problematiškas	Dalis mokyklų vadovų	„Apie 150 reikia vežti į mokyklą. Naudojasi autobusais, bet jų nepatogus grafikas. Reiktų geltonojo autobusiuko.“ „Neturime geltono autobusiuko, susisiekimo sąlygos labai prastos.“ „Problemos kyla dėl grįžimo iš pamokų - reikia mažiuskus palydėti.“
	Vilniaus apskrities viršininko adm. specialistai	„Vežiojimas – savivaldybės funkcija. Savivaldybė taip sutvarko transportą, kad būtų nepatogu važiuoti lietuviškų mokyklų moksleiviams.“
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Susisiekimas ne visada sureguliuotas. Su autobusais vaikai kai važiuoja, tai po dvi valandas turi laukti (ir prieš mokyklą ir po mokyklos).“ „Problema - rajone per mažai geltonųjų autobusiukų.“
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Vežiojimo paslauga yra organizuojama tendencingai. [...] Mokyklos lenkų mokomąja kalba pasiekiamos lengviau, nes joms lengviau prieinamos transporto priemonės.“
	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai	„Vilniaus rajono mokyklos negauna pakankamai geltonųjų autobusiukų, nes nėra iki galo sutvarkytas tinklas.“ „Pavyzdys: vaikai vienoje iš mokyklų jau 7:00 val. būna mokykloje ir turi laukti pamokų pradžios. Kai pamokos pasibaigia, turi ilgai laukti autobuso. Grįžta tik kokią 18:00 val. ar vėliau. Ir mažukai ir vyresni yra priversti taip laukti. Tai kada jiems grįžus dar pamokas paruošti? Juk turi pailsėti.“

Klausiami apie vežiojimo paslaugą apklaustieji mokyklų vadovai dažniausiai pažymėdavo, jog 1) mokykla neturi geltonojo autobusiuko, 2) mokinius važiuoja visuomeniniu transportu arba juos atveža tėvai, 3) vežiojimo paslaugos reikia didelei daliai mokinių. Nepriklausomai nuo mokyklos mokomosios kalbos, mokyklų vadovai išreiškė skirtingus vežiojimo paslaugos organizavimo vertinimus.

Didžioji dalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog mokykla yra netoli jų namų ir vaikai į mokyklą eina pėsčiomis. Tik keturi apklaustieji teigė, jog jų vaikai naudojami vežiojimo paslauga; paslaugos teikimą tėvai vertino „gerai“.

Apskrities, savivaldybės, skirtingų NVO atstovai, dalis mokyklų vadovų linkę teigti, jog paslaugos organizavimas problematiškas, nepatinkami didelės dalies mokinių poreikiai, vežiojimo paslaugos organizavimas kai kuriose seniūnijose – tendencingas, diskriminuojantis lietuviškų mokyklų moksleivius.

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių bei savivaldybės atstovų teigimu, nepakankamas vežiojimo paslaugos organizavimas tampa kliūtimi ir ugdymo kokybės užtikrinimui.

„Tai užkerta ir popamokinio ugdymo galimybes. O popamokinis ugdymas yra vienas iš ugdymo kokybės užtikrinimo mechanizmų.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

Iš pateiktųjų vežiojimo paslaugos organizavimo vertinimų galima daryti prielaidą, jog vežiojimo paslaugos vertinimas yra situacinis, t.y. priklauso nuo konkrečios vietovės, kurioje yra mokykla. Vežiojimo paslauga vienosė seniūnijose organizuojama geriau nei kitose, tad ir vertinimai skiriasi.

Apibendrinimas:

Vežiojimo paslauga yra vertinama prieštaringai. Mokinių tėvai, seniūnai, dalis mokyklų vadovų vežiojimo paslaugos organizavimą vertina palankiai.

Apskritis, savivaldybės, skirtingų NVO atstovai, dalis mokyklų vadovų linkę teigti, jog paslaugos organizavimas problematiškas. Vardijamos tokios pagrindinės su vežiojimo paslaugos teikimu susijusios problemos:

- vežiojimo paslauga yra organizuojama tendencingai, mokyklų lenkų mokomąja kalba naudai;
- Vilniaus rajone per mažai geltonųjų autobusiukų, jų nepakanka vežiojimo poreikiams patenkinti.

Teigiama, jog vežiojimo paslaugos organizavimo problemos neigiamai veikia ugdymo kokybę ir popamokinio ugdymo galimybes.

4.2.3. Mokymosi prieinamumo pagal mokomąsias kalbas vertinimai

Šiame poskyryje analizuojami mokymosi prieinamumo mokomosios kalbos prasme vertinimai. Taip pat pateikiama tėvų nuomonė apie tai, kur/iš ko jie gauna informaciją apie mokyklas, ar šios informacijos jiems pakanka, argumentai, kodėl ir kaip jie savo vaikams parinko mokomąją kalbą, ar keitė (-stu) ir kodėl keitė (-stu) mokomąją kalbą.

Didžioji dalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog vietovėje kurioje jie gyvena mokyklų, klasių norima mokomąja kalbą yra pakankamai. Tik du iš visų apklaustųjų mokinių tėvų išreiškė nepasitenkinimą mokymosi prieinamumu mokomosios kalbos prasme.

Absoliuti dauguma apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog informacijos apie jų gyvenamojoje teritorijoje esančias mokyklas jiems pakanka. Informacijos šaltiniais buvo įvardijami:

- „skambina į namus direktorius, mokytojai“, gauna informaciją iš mokytojų, per susirinkimus
- „iš kaimynų“, „iš bendravimo“, „iš vaikų“
- Iš laikraščių, spaudos
- televizija, internetas.

Didžioji dauguma apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog jų vaikas mokosi ta kalba, kuria jie nori. Tik dviejų vaikų, besimokančių rusų kalba, tėvai teigė kad norėtų vaikams kitos mokomosios kalbos, bet leido vaikus į mokyklą rusų mokomąja kalba dėl geografinio jos artumo ar dėl vienakalbės mokyklos modelio.

Tik vienas iš visų apklaustųjų tėvų teigė, jog keitė vaiko mokymosi kalbą (iš lenkų į lietuvių). Priežastis: kad vaikas „žinotų lietuvių kalbą“. Dar dviejų moksleivių tėvai teigė, jog esant galimybei keistų mokomąją kalbą iš rusų į lietuvių.

Mokinių tėvai dažniausiai mini tokias mokomosios kalbos parinkimo priežastis: kalba yra gimtoji, ta mokomąja kalba mokykla yra arčiausiai, nori jog vaikai mokintųsi valstybine kalba.

Mokinių tėvai: mokomosios kalbos parinkimo priežastys

Mokymo kalbos parinkimo priežastys	Autentiškos nuomonės (pvz.)
mokomoji kalba yra vaiko gimtoji kalba	<p>„Norėjau, kad vaikai mokytųsi gimtąja kalba. Kad galėčiau padėti jiems paruošti pamokas, nes lietuviškai nesuprantu.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</p> <p>„Norėjau, kad mokytųsi gimtąja klaba“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</p> <p>„Gimtoji“. Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</p>
Mokykla tiesiog artimiausia	<p>„Todėl, kad mokykla arčiausiai namų.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</p> <p>„Pasirinko mokyklą šitą, nes labai arti namų“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</p> <p>„Mokykla arti namų, norėjo, kad mokėtų gerai daugiau kalbų.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</p>
kitataučiai tėvai ar mišrios šeimos nori jog vaikai išmokyti valstybinės kalbos	<p>„Taip, kad išmokyti kalbėti lietuviškai, nes prireiks ateityje“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</p> <p>„Taip nusprendėme, gyvename Lietuvoje ir norime, kad vaikai mokėtų lietuvių kalbos.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</p>

Mokymosi prieinamumą mokomosios kalbos prasme taip pat įvertino ir seniūnai bei nevyriausybinų organizacijų atstovai.²¹

Seniūnai mokymosi prieinamumą mokomosios kalbos prasme apskritai vertino kaip pakankamą, tačiau teigė, jog prieinamumas skiriasi skirtingose ugdymo programose.

„Arti mokykla yra ir joje mokymo kokybė gera, todėl gyventojai nesiskundžia, kad nėra arti mokyklos, kurioje puikiai mokoma valstybine ar lenkų kalbomis.“ *Seniūnas 2.*

„Iki vidurinės mokyklos, užtenka visų lygmenų mokymosi programų. Bet po 10 klasės yra problema norintiems mokinti lenkiškai.“ *Seniūnas nr. 1*

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai teigia, jog mokymosi gimtąja kalba prieinamumas yra apribotas. Šios draugijos nariai įvardija ir apribojimų formas:

- Apribojimas per mokinio krepšelio dydį.
„Tautinių mažumų mokyklų vadovėliai 2-3 kartus brangesni. Žinoma, tokioms mokykloms yra 10% priedas (ji žada didinti iki 20%) prie mokinio krepšelio. Tačiau mūsų skaičiavimu, reikėtų mažiausiai 30% didesnio finansavimo. Tokie faktai įrodo mokymosi gimtąja kalba prieinamumo apribojimus. Juk pavyzdžiui Lenkijoje, Seinuose, lietuviška mokykla gauna dvigubai ar trigubai didesnę finansavimą nei kitos mokyklos.“ *Macierz Szkolna nariai.*
- Apribojimas per klasės komplektavimo taisyklės. Teigiama, jog komplektavimo taisyklės yra nelanksčios, neatsižvelgiama į tautinių mažumų mokyklų specifiką.
„Mokymosi prieinamumą iliustruoja ir tokie faktai: yra sprendimas, kad klasės komplektuoti negalima, jei joje mažiau nei 15 mokinių. Mes žinome mokyklą, kur 11-oje klasėje turėjo būti 13 mokinių, bet jiems nebuvo leista jos komplektuoti. Tie 13 mokinių dabar turi važinėti į miesto mokyklą. Kitas - trikalbės mokyklos pavyzdys, kuomet nesusidarius klasių komplektacijai, rusakalbius pervedė į lietuvišką klasę. Jie sėkmingai integrovosi. „*Macierz Szkolna nariai.*

Rusų mokytojų asociacijos nariai, kalbėdami apie mokyklų rusų mokomąją kalba prieinamumą teigė, jog prieinamumas mažas (1 vienakalbė mokykla rusų mokomąją kalba ir 7 mokyklos su klasėmis rusų mokomąją kalba). Šios asociacijos nariai apgailestavo, jog Lietuvoje nėra aukštojo mokslo rusų kalba. Tuo pačiu nariai išreiškė pasigėrėjimą aukštojo mokslo kokybe Rusijoje: „Rusijoje kaip dėstoma – mums tik pasimokyti reikia“.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai teigia, jog mokyklų lietuvių mokomąją kalba prieinamumas prastas. Taip pat teigiama, jog mokyklos lenkų mokomąją kalba pasiekiamos lengviau, nes joms lengviau prieinamos transporto priemonės - vežiojimas organizuojamas tendencingai.

²¹ Vilniaus rajono savivaldybės ir Vilniaus apskrities viršinininko administracijos specialistai mokymosi prieinamumo vertinimus pateikė diferencijuotai, t.y. pateikė skirtingų ugdymo programų prieinamumo vertinimus, kurie analizuojami sekančiame poskyryje.

Apibendrinimas:

Moksleivių tėvai mokymosi prieinamumą norima mokomąja kalba vertino kaip pakankamą, gerą. Informacijos apie mokyklas kiekį vertino taip pat pozityviai. Mokinių tėvai išvardino tokias mokomosios kalbos parinkimo priežastis: mokomoji kalba yra vaiko gimtoji kalba; tos mokomosios kalbos mokykla buvo arčiausiai namų; kitataučiai tėvai ar mišrios šeimos nori jog vaikai išmoktų valstybinės kalbos, nes planuoja savo ir vaikų ateitį Lietuvoje.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, Rusų mokytojų asociacijos nariai, Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai teigia jog mokymosi prieinamumas mokomosios kalbos prasme yra prastas ar apribotas. Pagrindiniai nurodyti prieinamumą ribojantys veiksniai - mokyklų pasiekiamumas, mokyklų tinklo nepakankamumas atsirandantys dėl mokinio krepšelio skaičiavimo (tautinių mažumų mokykloms krepšelio dydis nepakankamas), klasių komplektavimo taisyklių (nelanksčios, nepritaikytos daugiakalbiame rajonui).

4.2.4. Mokymosi prieinamumo pagal skirtingas ugdymo programas vertinimai

Šiame skyriuje analizuojami skirtingų ugdymo programų (ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo, suaugusiųjų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo, specialaus pradinio, pagrindinio) prieinamumo vertinimai, išsakyti Vilniaus rajono savivaldybės, Vilniaus apskrities viršinininko administracijos bei įvairių nevyriausybių organizacijų.

Dauguma apklaustųjų respondentų grupių teigia, jog skirtingų mokymo programų prieinamumas nėra vienodas. Žemiau esančiose lentelėse pateikiamos įvairių apklaustųjų grupių autentiškos nuomonės apie programas skirtingomis mokomosiomis kalbomis, kurių prieinamumas vertinamas kaip nepakankamas.

4.2.3. lentelė

Skirtingų mokymo programų lietuvių kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Mokymo programa	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Ikimokyklinio ugdymo	Vilniaus apskrities viršinininko administracijos specialistai	„Ikimokyklinio ugdymo poreikiai nėra pilnai patenkinami: siūlo ikimokyklines grupes steigti prie pagrindinių mokyklų.“
Vidurinio ugdymo	Vilniaus apskrities viršinininko administracijos specialistai	„Nepilnai patenkinamas poreikis vidurinio ugdymo programoms (poreikis didesnis nei galimybės).“
Suaugusiųjų ugdymo programos	Vilniaus apskrities viršinininko adm. specialistai	„Visiškai nėra tenkinami suaugusiųjų švietimo poreikiai.“

4.2.4 lentelė

Skirtingų mokymo programų lenkų kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Mokymo programa	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Vidurinio ugdymo	Seniūnai	„Iki vidurinės mokyklos, užtenka visų lygmenų mokymosi programų. Bet po 10-os klasės yra problema norintiems mokintis lenkiškai. Jie turi važiuoti į toliau esančią mokyklą.“
	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių	„Vidurinio ugdymo programos prieinamumas blogiausias. [...]“
Ikimokyklinio ugdymo	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių	„[...] Taip pat labai blogas ikimokyklinių įstaigų tinklas ir atitinkamai – šių programų lenkų kalba prieinamumas (ypač lopšelių). Pavyzdžiui, Nemenčinėje virš 200 vaikų laukia eilėje kad patektų į darželį. Tada tėvai priversti vežti vaikus į kaimo darželius.“ „Savivaldybė jau sprendžia po truputį šią problemą – pastatė darželį Lavoriškėse, planuoja Mickūnuose, dar kitur.“

Skirtingų mokymo programų rusų kalba nepakankamas prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Mokymo programa	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Ikimokyklinio ugdymo	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Didelė problema su ikimokyklinėm įstaigom. „Gal tik viena grupė yra visam rajone.“; „Rajone nėra darželių, tik kelios grupės rusų kalba.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Dažniausiai respondentai minėjo, jog nepakankamas ikimokyklinio ir vidurinio ugdymo programų įvairiomis mokomosiomis kalbomis prieinamumas. Tik pradinių ir pagrindinių ugdymo programų (o tuo pačiu ir mokyklų tinklą) respondentai linkę vertinti kaip optimalų.

Vertindami įvairaus lygio mokymo programų poreikį skirtingomis mokomosiomis kalbomis Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai teigė:

- trūksta ikimokyklinių grupių (pvz. Rudaminoje);
- nėra suaugusiųjų švietimo tinklo (šiuos poreikius patenkina Vilniaus miesto švietimo įstaigos), nors juntamas ryškus poreikis.

Kalbėdami apie skirtingų mokymo programų prieinamumą Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai akcentavo, jog : „Labai svarbu, kad išliktų ir mažos kaimo mokyklos, kad ir iki 10 vaikų - mažose mokyklėlėse vaikai saugesni“.

Apibendrinimas:

Vilniaus rajono savivaldybės, Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistų bei įvairių nevyriausybinų organizacijų narių nuomone, ugdymo programų prieinamumas skiriasi. Iš visų galimų ugdymo programų, sekanti programų prieinamumas yra vertinamas kaip nepakankamas:

- ikimokyklinio ugdymo programų prieinamumas lietuvių, lenkų bei rusų kalbomis
- vidurinio ugdymo programų prieinamumas lietuvių ir lenkų kalbomis
- suaugusiųjų ugdymo programų lietuvių dėstomąja kalba.

4.2.5. Poreikių mokomosioms kalboms vertinimai

Šiame poskyryje analizuojami savivaldos, apskrities, nevyriausybinų organizacijų atstovų, mokyklų vadovų pateikiami poreikių mokomosioms kalboms vertinimai bei poreikių gimtosios kalbos mokymui vertinimai bei poreikių gimtosios kalbos mokymui vertinimai.

Poreikių mokomosioms kalboms vertinimai

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistų teigimu, per pastaruosius 15 metų Vilniaus rajone smarkiai augo poreikis mokykloms lietuvių mokomąja kalba. Vilniaus rajono savivaldybė nerodė iniciatyvos steigti lietuviškas mokyklas, tad jau 1996m. Vilniaus apskrities viršininko administracija pradėjo steigti mokyklas valstybine dėstomąja kalba. Apskrities mokyklos buvo steigiamos ten, kur nebuvo mokyklų valstybine dėstomąja kalba, o buvo ryškus poreikis joms.

„Gyventojų poreikiai yra tenkinami nepilnai. Tai yra savivaldybės funkcija – užtikrinti visiems vienodas sąlygas. Apskritis kišasi į poreikių tenkinimą tik „karščiausiuose“ taškuose“. Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia jaučiantys poreikį lietuviškoms ugdymo programoms net tose vietovėse, kur lietuvių tautybės gyventojų yra labai mažai.

„Antram Vilniaus rajono žiede beveik nėra lietuvių tautybės gyventojų. Iš apskrities mokyklose besimokančių, tik apie 10% yra lietuvių tautybės. Tačiau yra daug norinčių mokytis lietuviškai.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai antrina apskrities specialistams:

„Nors poreikis lietuviškoms mokykloms augo, savivaldybė stabdė lietuviškų mokyklų tinklo plėtrą. Lenkai teigia, jog nė vienos lietuviškos klasės nei mokyklos neuždarė. Bet paklauskite, jų, kiek klasių ar mokyklų atidarė?“ Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai.

Rusų mokytojų asociacijos nariai teigia, jog poreikis mokykloms rusų mokomąja kalba per pastaruosius 15 metų yra smarkiai sumažėjęs. Jų nuomone, pagrindinė poreikio sumažėjimo priežastis – demografinė krizė: „dėl 3-5 vaikų darželio ar pradinės klasės neįsteigs“. Diskusijos eigoje, Rusų mokytojų asociacijos nariai išvardina tokias priežastis mokyklų rusų kalba poreikio mažėjimui:

- mažėjantis gimstamumas šalyje;
- re-emigracija į kilmės šalį, kuomet po Nepriklausomybės atkūrimo didelė dalis rusų tautybės žmonių emigravo iš Lietuvos į Rusiją;
- mokyklų lenkų mokomąja kalba gausa - tarybiniais laikais lenkų šeimos, Rusų mokytojų asociacijos narių teigimu, leido savo vaikus į mokyklas rusų mokomąja kalba, o dabar leidžia į mokyklas lenkų mokomąja kalba;
- rusų tautybės tėvai dažnai savo vaikus leidžia į mokyklas valstybine mokomąja kalba.

Rusų mokytojų asociacijos nariai pastebi, jog mokyklose jaučiamas augantis poreikis rusų kaip užsienio kalbos mokymui.

„Mokyklose jaučiamas augantis poreikis rusų kalbos mokymui. Didėja rusų kalbos mokytojų krūviai. Rusų kalbos olimpiadoms, konkursams didėja dėmesys, populiarumas.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai, vertindami poreikį skirtingomis mokomosiomis kalbomis teigė, jog rajone jaučiamas didžiulis poreikis ikimokyklinėms grupėms bei suaugusiųjų švietimo programoms įvairiomis ugdymo kalbomis.

Apie esamą poreikį mokomosioms kalboms galima spręsti ir iš mokyklų moksleivių tautinės sudėties. Mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai linkę teigti, jog jų mokyklose daugiausiai lenkų tautybės vaikų, vaikų iš mišrių šeimų.

Mokyklų lietuvių mokomąja kalba vadovai dažniausiai teigia, jog jų mokyklas lanko įvairių tautybių vaikai. Minimoms tokios tautybės: lietuviai, lenkai, rusai, vaikai iš mišrių šeimų.

Mokyklos rusų mokomąja kalba vadovas teigė, jog mokykloje mokosi vaikai rusų, lenkų, baltarusių, romų tautybės, bei vaikai iš mišrių šeimų.

Mokyklos valstybine bei rusų mokomąja kalba įvairesnės tautine moksleivių sudėtimi. Mokyklose lenkų mokomąja kalba moksleivių tautinė sudėtis homogeniškesnė – jose dauguma moksleivių – lenkų tautybės.

Galima teigti, kad mokyklų valstybine mokomąja kalba tautinė sudėtis yra heterogeniškesnė dėl tautinių mažumų atstovų siekio geriau adaptuotis, labiau integruotis į Lietuvos visuomenę, kuomet savo vaikams jie parenka ne mokyklą gimtąja mokomąja kalba, o mokyklą valstybine mokomąja kalba. Tokiu būdu poreikis mokomosioms kalboms negali būti nustatomas vien tik pagal tautinę rajono gyventojų sudėtį - dalis tautinių mažumų atstovų siekia mokintis lietuviškai – ir tai didina mokymosi valstybine kalba poreikį. Galima teigti, jog poreikis mokykloms lietuvių mokomąja kalba Vilniaus rajone augs kartu su tautinių mažumų integravimosi į Lietuvos visuomenę siekiais.

Poreikių gimtosios kalbos mokymui vertinimai

Tautinių mažumų atstovai, besimokinantys kita nei jų gimtoji kalba, turi teisę mokintis savo gimtosios kalbos. Toliau tekste pateikiami poreikio gimtosios kalbos mokymui vertinimai.

Mokyklų vadovai, klausiami apie tai, ar jų mokyklose skirtingų tautinių mažumų atstovai yra mokomi gimtosios kalbos, vieningai teigė, jog būta iniciatyvų, tačiau yra nepakankamas poreikis gimtosios kalbos mokymui. Taip pat dažnai teigiama, jog rusų tautybės mokiniai (kartu su kitais mokiniais) gimtąją rusų kalbą mokinasi kaip užsienio kalbą.

„Planavo įvesti lenkų kalbos fakultatyvą, bet nebuvo norinčių jį lankyti. Rusų kalbą mokosi kaip užsienio kalbą.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Kelis metus veikė lenkų kalbos fakultatyvas, kur lenkų kalbą dėstė mokytoja iš lenkiškos mokyklos. Tačiau tame fakultatyve mokinių vis mažėjo, kol fakultatyvas buvo panaikintas. Tiesiog mokiniai nenorėjo mokintis - sakė "mes namuose išmokstame kalbėtis, o rašyti mums nebūtina taisyklingai mokėti". Norintys mokintis rusų kalbą, renkasi ją kaip užsienio kalbą.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Nėra lenkų fakultatyvo, nes niekas niekada neprašė. Baltarusių kalbos irgi nepageidavo.“ Mokyklos rusų mokomąja kalba vadovas.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai, kalbėdami apie kitataučius besimokančius mokyklose valstybine mokomąja kalba, taip pat pabrėžė, jog „nėra poreikio mokintis gimtosios kalbos“. Jų teigimu, yra tik keletas mokyklų, kurios įsivedė gimtosios kalbos fakultatyvus. Taip pat teigė, jog trūksta specialistų galinčių dėstyti gimtąją kalbą kitataučiams lietuviškos mokyklose.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai vertindami gimtosios kalbos mokymą mokyklose valstybine mokomąja kalba teigia, jog galimybė suteikiama, tačiau nėra poreikio. Čia taip pat iškeliama tautinio lojalumo klausimai:

„Kas norėjo mokintis gimtosios kalbos, ėjo į tautinių mažumų mokyklas. [...] Kam reikia gimtosios kalbos mokintis, jei jau nenuėjo į lenkišką mokyklą? Jei jau nuėjo į lietuvišką mokyklą, tai ir nereikia tos gimtosios kalbos mokintis.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

„Lenkų kaip gimtosios kalbos pamokų įvedimas lietuviškose mokyklose – būdas pervilioti moksleivius, pasiteisinimas siekiant mažinti lenkiškų mokyklų skaičių.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

Kai kurie Rusų mokytojų asociacijos nariai taip pat kritiškai atsiliepia apie rusų tautybės tėvus leidžiančius vaikus į mokyklas valstybine mokomąja kalba.

„Jei rusas veda į lietuvišką mokyklą, tai jis išdavikas. Mokėti kalbėti, rašyti valstybine kalba - reikia, bet žinoti savo šaknis irgi reikia.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Rusų mokytojų asociacijos nariai akcentavo, jog rusų kalbos mokytojai mokyklose yra rusiškos kultūros „nešėjai“, puoselėtojai. Šie mokytojai gauna grožinės literatūros ir kitokios paramos iš Rusijos.

Apibendrinimai:

Vertinant poreikį skirtingoms mokomosioms kalboms, Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai bei draugijų „Vilnija“ bei „Rytas“ nariai linkę teigti, jog rajone jaučiamas augantis poreikis mokymuisi lietuvių kalba. Rusų mokytojų asociacijos teigimu, rajone jaučiamas mažėjantis poreikis mokymuisi rusų kalba.

Mokyklų vadovų teigimu, lenkų tautinės mažumos atstovai besimokinantys mokyklose valstybine mokomąja kalba dažniausiai neišreiškia poreikio mokintis gimtosios kalbos. Rusų tautinės mažumos atstovai rusų kalbą dažniausiai renkasi mokintis ne kaip gimtąją, o kaip užsienio kalbą.

Interpretacijos:

Apie poreikius mokomosioms kalboms klaidinga spręsti vien tik iš tautinės rajono gyventojų sudėties. Didelė dalis tautinių mažumų atstovų leidžia vaikus į mokyklas valstybine mokomąja kalba. Tad poreikis mokymuisi lietuvių kalba, greta kitų veiksmų, priklausys ir nuo tautinių mažumų siekio integruotis į Lietuvos visuomenę.

Tai, kad lenkų tautybės moksleiviai mokyklose valstybine mokomąja kalba santykinai nenori mokintis gimtosios kalbos gali indikuoti jų tapatybės virsmą, siekį atsiriboti nuo lenkų bendruomenės ar nuo savo tautybės apskritai ir siekį asimiliuotis lietuviškoje kultūroje. Tokio tapatybės virsmo ir siekio asimiliuotis priežasčių struktūros paaiškinimui reikalingi išsamūs socialiniai tyrimai.

4.2.6. Nuostatos tinklo pertvarkos atžvilgiu

Šiame poskyryje analizuojamos mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities ir nevyriausybinų organizacijų atstovų pateikiamos nuostatos mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu. Respondentams buvo užduodamas ne tik platus klausimas apie bendrą tinklo pertvarkos vertinimą, bet ir klausimas apie pastebimus tinklo pertvarkos netolygumus.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas skirtingus mokyklų tinklo pertvarkos vertinimus išreiškiančių grupių sąrašas bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

Mokyklų tinklo pertvarka Vilniaus rajone: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Palankus vertinimas	Mokytojai	„Iš spaudos tik girdėjau apie netolygumą - tyčia keliamas konfliktas. „Ryto“ draugijai taip nereikėtų. Išpūstos problemos.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.
	Seniūnai	„Šiuo metu tinklas optimalus. Bet žiūrint į ateitį, jei bus pagerėjimas demografinis, tai toks tinklas turėtų ir likti. Bet jei bus demografinis nuosmukis, tai mažas mokyklas reikės jungti. Tik ne pradines mokyklas, nes jų tinklas turi būti platesnis.“ „Mokyklų niekas neuždarinėja specialiai. Tiesiog mažėja vaikų skaičius.“
	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai	„Savivaldybė nelikvidavo nė vienos lietuviškos mokyklos“. „Pavyzdys: Kuriozinis atvejis Nemėžyje. Buvo vidurinė trikalbė mokykla ir buvo darželis – pradinė mokykla, kurie atsiskyrė prieš 10 metų. Su laiku susidarė tiek norinčių į darželį, kad turi tėvai vaiką į eilę užrašyti vos tik jam gimus. Tada pradinės klases iš darželio perkelia į vidurinę mokyklą. Bet „Macierz Szkolna“ nori, kad būtų vienodos sąlygos ir lietuvių ir lenkų pradinėms klasėms. Bet keliamas triukšmas, kad neva tai mes uždaram pradinę mokyklą. Nesąmonė, paranoja. [...] O jei, pvz., miestelyje yra lietuviška mokykla ir lenkiška mokykla kurios abi nesukomplektuoja klasių, tai geriau abi mokyklas uždaram ir vežam į kitas mokyklas.“
	Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai	„Tinklas yra optimalus. [...] Norim palikti tokį tinklą, koks yra –iš mažų mokyklų yra labai geri rezultatai. Ir vaikai, ir tėvai nori, kad baigtų mokyklą arčiau namų.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai. „Reikia plačiau žiūrėti – valstybė galvoja apie kiekvieną vaiką.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.
Nepalankus vertinimas: pertvarka netolygi	Mokytojai	„Kartais susidaro nuomonė, kad lietuviškos mokyklos uždaromos dažniau.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba. „Manau, kad lietuviškas Vilnijos kraštą.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.
	Mokyklų vadovai	„Pastebime netolygią lietuviškų ir lenkiškų mokyklų reorganizaciją. Lietuvišką mokyklą reorganizuoja, kai tokioje pačioje situacijoje esančias lenkų mokyklas nereorganizuoja. [...] Terorizmas - perima į savo pusę. Šiaip bendrai - pertvarka būtina. Mažas reikia uždaryti. Palikti tik pradines.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Nu štai yra lietuvių mokykla. Bet ar ji naudinga? Labai mažai čia lietuvių gyvena.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Patvirtintasis mokyklų tinklo pertvarkos planas parengtas neteisingai (yra pažeidimų), mokyklų pertvarka vykdoma kryptingai, savivaldybė diskriminuoja mokyklas lietuvių mokomąja kalba.“
	Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai	„Vilniaus rajono savivaldybės politika – nestatyti naujų lietuviškų mokyklų, todėl šią funkciją turėjo perimti apskritys. Savivaldybė neskiria etatų lietuviškoms mokykloms – savivaldybė paslėptomis formomis ignoruoja lietuviškas mokyklas. Pavyzdžiui, apskritys turi nuomotis patalpas mokykloms. Tačiau kaime sudaroma tokia nuomonė, kad vietiniai gyventojai nenuomotų patalpų lietuviškoms apskrities mokykloms.“

Greta palankaus ir nepalankaus vertinimų, respondentai dažnai išreiškė ir neutralias nuostatas vykdomos mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu, pvz. „jei vyksta, tai vadinasi ir turi vykti“ ar pan.

Pastebėtina, jog pertvarką vertinantieji nepalankiai nurodo ir lietuviškų ir lenkiškų mokyklų diskriminacijos atvejų. Lenkiškų mokyklų diskriminacijos atveju skundžiamasi tuo, kad Vilniaus kraštą norima lituanizuoti, t.y. apriboti lenkų galimybes mokytis gimtąja kalba. Lietuvių diskriminacijos atveju teigiama, jog lietuviškos mokyklos dažniau reorganizuojamos nei mokyklos lenkų mokomąja kalba.

Rusų mokytojų asociacijos nariai teigė, jog tinklo pertvarka nėra palanki mokykloms rusų mokomąja kalba, tačiau dėl to asociacija priekaištų nereikia, o teigia, jog nebesitiki pokyčių ir geresnio prieinamumo.

„Rajone daug lenkiškų mokyklų, eina kova dėl vaikų. Mes į Vilniaus rajoną pretenzijų jau neturim ir labiau kovojam dėl mokyklų kitur.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai teigia, jog patvirtintasis mokyklų tinklo pertvarkos planas parengtas neteisingai (yra pažeidimų), mokyklų pertvarka vykdoma kryptingai, savivaldybė diskriminuoja mokyklas lietuvių mokomąja kalba. Draugijų nariai nurodo keletą, jų nuomone, būdų, kuriais savivaldybė diskriminuoja mokyklas lietuvių kalba:

- Lietuvių mokyklos direktorei komisijos ir nuobaudos už nieką. Perdėtas, detalesnis nei lenkų mokyklose, tikrinimas. Pvz., jei mokykla nori skelbti karantiną, tai savivaldybė reiškia papeikimą už netvarką.
- Užgniaužiamos novatoriškos edukacinės idėjos („Kad tik lietuvių mokykla nepasidarytų patrauklesnė“).
- Lenkų mokyklų liaupsinimas rajono spaudoje. („Pvz., straipsnyje rašo apie apylinkės mokyklas, jose vykstančius renginius, tačiau rašo tik apie lenkų mokyklas, nepamini lietuviškos mokyklos, nors ji yra vidurinė ir stipresnė už lenkų mokyklas. Tai ką paskui tėvai galvoja: „direktore, tai ką – mūsų mokykla tokia prasta, kad apie ją nerašo“?“

Tokius atvejus draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai vertina kaip viešą ignoravimą arba nacionalinės nesantaikos kurstymą.

Apibendrinimas:

Respondentų nuomonės mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu išsiskyrė. Gimtosios kalbos mokytojai, seniūnai, „Macierz Szkolna“ nariai, Vilniaus rajono savivaldybė tarybos nariai ir specialistai vykdomą pertvarką vertina palankiai ir teigia nepastebintys netolygumų ar diskriminacijos atvejų. Didelė dalis respondentų (lietuvių kalbos mokytojai, mokyklų vadovai, „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai) visgi teigia pastebėj diskriminacijos atvejų ir pertvarką vertina neigiamai. Pertvarką vertinantieji nepalankiai nurodo ir lietuviškų ir lenkiškų mokyklų diskriminacijos atvejų. Lenkiškų mokyklų diskriminacijos atveju skundžiamasi tuo, kad Vilniaus kraštą norima lituanizuoti, t.y. apriboti lenkų galimybes mokytis gimtąja kalba. Lietuvių diskriminacijos atveju teigiama, jog lietuviškos mokyklos dažniau reorganizuojamos nei mokyklos lenkų mokomąja kalba.

4.3. Nuomonės apie ugdymo organizavimo ypatumus daugiakalbėje aplinkoje

Šiame skyriuje analizuojamos nuomonės apie:

- mokyklų kalbinius modelius (vienakalbės / įvairiakalbės mokyklos),
- dvikalbį ugdymą,
- lietuvių gimtosios ir valstybinės kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimą,
- gimtosios (ne lietuvių) kalbos egzamino statusą,
- klasių komplektavimo problemas,
- skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situaciją,
- kalbines aplinkas ir jų įtaką mokymosi sėkmingumui bei pasiekimams.

4.3.1. Mokyklų kalbinių modelių vertinimai

Vilniaus rajone egzistuoja kelių kalbinių modelių mokyklos: vienakalbės bei įvairiakalbės (dvikalbės arba trikalbės) mokyklos. Šiame poskyryje pateikiamos įvairių grupių nuomonės apie skirtingų kalbinių modelių efektyvumą, privalumus bei trūkumus.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiami kalbinių modelių efektyvumo vertinimai.

4.3.1 lentelė

Kalbinių modelių efektyvumo vertinimas

Kalbinis modelis ir jo vertinimas	Vertinimą išreiškianti subjektų grupė, jos dalis
Vienakalbės mokyklos modelis efektyvesnis	– Pusė (7 iš 13) atsakiusiųjų mokyklų vadovų
Įvairiakalbės mokyklos modelis efektyvesnis	– Ketvirtadalis (4 iš 13) atsakiusiųjų mokyklų vadovų. – Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai. (Teigia, jog trikalbės ar dvikalbės mokyklos modelis labiau pritaikytas Vilniaus krašto specifinei situacijai.) – Macierz Szkolna nariai.

Kaip matome iš aukščiau pateiktos lentelės, dauguma apklaustųjų grupių teigia, jog įvairiakalbis modelis yra sąlyginai efektyvesnis.

Žemiau pateikiamos lentelės, parodančios, kokios apklaustųjų subjektų grupės nurodė (kokius) vieno ar kito modelio privalumus ar trūkumus.

4.3.2 lentelė

Kalbinio modelio vertinimas ir vertinimą išreiškianti subjektų grupė: vienakalbė mokykla

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė
Privalumai	Mokyklų vadovai
• Lengviau išsaugoti atskiros tautos tapatumą	
• Mažiau konfliktų	
• Lengvesnė mokytojų komplektacija	
Trūkumai	Finansiniai sunkumai dėl mažesnio mokinių skaičiaus. Rusų mokytojų asociacijos nariai

Kalbinio modelio vertinimas ir vertinimą išreiškianti subjektų grupė: įvairiakalbė mokykla

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė
Privalumai	
• Ugdo toleranciją, skatina tautinę santaiką	– Mokyklų vadovai, – Vilniaus r. savivaldybės politikai ir specialistai – Rusų mokytojų asociacijos nariai
• Lengvesnė klasių komplektacija	– Macierz Szkolna nariai – Rusų mokytojų asociacijos nariai
• Vaikai išmoksta daugiau kalbų	– Mokyklų vadovai
• Skatina integraciją ir socialinius ryšius (per vaikų tarpasmeninę sąveiką)	– Vilniaus r. savivaldybės politikai ir specialistai
Trūkumai	
• Mokykloje atsiranda dominuojanti ir „šešėlinė“ kalbos	– Mokyklų vadovai
• Daugiau nesutarimų tarp skirtingos tautybės moksleivių	
• Sunkiau išsaugoti tautinį tapatumą	
• Reikia daugiau mokytojų, mokytojų komplektacija problematiška	– Mokyklų vadovai – Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai.
• Sudėtingesnis aprūpinimas mokymosi priemonėmis	– Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai.

Dalis apklaustųjų mokyklų vadovų vardino tokius vienakalbės mokyklos privalumus: lengviau išsaugoti atskiros tautos tapatumą, mažiau konfliktų, lengvesnė mokytojų komplektacija. Rusų mokytojų asociacijos nariai minėjo vieną pagrindinį vienakalbės mokyklos trūkumą - finansiniai sunkumai dėl mažesnio mokinių skaičiaus.

Didesnė dalis respondentų linkę teigti, jog įvairiakalbės mokyklos modelis labiau tinka specifiniam daugiakalbiam Vilniaus rajonui. Mokyklų vadovai, savivaldybės politikai ir specialistai, NVO atstovai vardino tokius įvairiakalbių mokyklų privalumus: ugdo toleranciją, skatina tautinę santaiką, lengvesnė klasių komplektacija, vaikai išmoksta daugiau kalbų, skatina integraciją ir socialinius ryšius (per vaikų tarpasmeninę sąveiką). Mokyklų vadovai ir savivaldybės politikai bei specialistai vardino ir trūkumus: mokykloje atsiranda dominuojanti ir „šešėlinė“ kalbos, daugiau nesutarimų tarp skirtingos tautybės moksleivių, sunkiau išsaugoti tautinį tapatumą, mokytojų komplektacija problematiška (reikia daugiau mokytojų), sudėtingesnis aprūpinimas mokymosi priemonėmis.

Apibendrinimas:

Dauguma apklaustųjų grupių teigė, jog Vilniaus rajone dėl tautinės sudėties specifikos yra sąlyginai efektyvesnis įvairiakalbės mokyklos modelis.

Išvardinami tokie įvairiakalbės mokyklos privalumai: ugdo toleranciją, skatina tautinę santaiką, skatina integraciją ir socialinius ryšius, vaikai išmoksta daugiau kalbų, lengvesnė klasių komplektacija. Įvardinamo tokie įvairiakalbių mokyklų trūkumai: mokykloje atsiranda dominuojanti ir „šešėlinė“ kalbos, daugiau nesutarimų tarp skirtingos tautybės moksleivių, sunkiau išsaugoti tautinį tapatumą, mokytojų komplektacija problematiška.

Dalis mokyklų vadovų teigė jog vienakalbės mokyklos yra efektyvesnės, nes jose lengviau išsaugoti atskiros tautos tapatumą, mažiau konfliktų, lengvesnė mokytojų komplektacija. Nurodomas toks vienakalbių mokyklų trūkumas: atskirų kalbų mokyklos susiduria su finansiniais sunkumais, nes jose mažiau moksleivių

4.3.2. Dvikalbio ugdymo vertinimas

2001m. rugsėjį LR Švietimo ir mokslo ministerija pradėjo dvikalbio ugdymo projektą, kuriuo siekiama užtikrinti atvirą daugiakultūrį lavinimą, gerbiant visų mokinių savitumą ir stiprinant dvikalbystės ugdymą per mokymo turinį²². Šiame poskyryje analizuojami mokytojų ir nevyriausybinų organizacijų išreikšti vertinimai dvikalbio ugdymo atžvilgiu.

²² Hogan-Brun G., Ramoniene M. Changing levels of Bilingualism across the Baltic // Bilingual Education and Bilingualism, 2004, 7, 1, p. 69

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamos skirtingus dvikalbio ugdymo vertinimus išreiškiančių grupių sąrašas bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

4.3.4 lentelė

Dvikalbis ugdymas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Palankus vertinimas	Dalis mokytojų	„Vertinu teigiamai. Integracija - tai nieko blogo, nes egzaminai ir taip lietuviškai. Medžiagos apie dvikalbį ugdymą yra daug, verta pasimokyti.“ „Palankiai. Ateitis - lengviau paskui įstoti.“ „Taip. Labai gerai, kad vaikai bendrauja visom kalbom, kad mokėtų susigyventi.“
Nepalankus vertinimas	Tautinių mažumų mokyklų mokytojai	„Nepalaikau idėjos, nes negalės studijuoti Lenkijoje.“ „Neįmanoma. Jei mokosi lenkiškai, tai viskas turi būti lenkiškai.“
	Rusų mokytojų asociacija	„Kai atskirus dalykus mokosi valstybine kalba, tai prastėja gimtosios kalbos žinios.“ „Lietuvoje – iškraipyta Europinės praktikos esmė.“
	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai	„Lietuvių kalbą reikia išmokti per lietuvių kalbos pamokas, o ne per matematiką ar istoriją. Per tų dalykų pamokas mokinys turi mokintis tų dalykų. O negimtoji kalba - kliūtis to dalyko žinioms įgyti. Be to, mokytojų lenkų dirbančių lenkiškose mokyklose lietuviška tartis yra netaisyklinga, tai mokinys girdės netaisyklingą kalbą.“

Dauguma apklaustųjų mokytojų dvikalbio ugdymo idėją vertina palankiai: 2 iš 6 valstybinės kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose, visi į klausimą atsakiusieji lietuvių kalbos mokytojai mokyklose lietuvių mokomąja kalba, 4 iš 8 atsakiusių gimtosios kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose.

Palankiausiai (visi atsakiusieji) dvikalbį ugdymą vertina lietuvių kalbos mokytojai mokyklose lietuvių dėstomąja kalba. Nepalankiausiai dvikalbio ugdymo idėją vertina mokytojai tautinių mažumų mokyklose.

Mokytojų taip pat buvo klausama nuomonės, nuo kada kitataučiai gali pradėti mokytis visus dalykus lietuvių kalba. Daugumos apklaustųjų mokytojų teigimu, tą geriausia daryti nuo pat 1-os klasės.

Rusų mokytojų asociacijos nariai dvikalbį ugdymą vertina gana negatyviai. Jų nuomone, Lietuvoje yra iškraipyta Europinės praktikos esmė.

„Pavyzdžiui, Vokietijoje prie Danijos, ta idėja naudojama tam, kad vaikai nepamirštų savo kalbos, t.y. vokiškoje mokykloje jie kai ką mokinasi Daniškai, savo gimtąja kalba. Pas mus nėra tokio dvikalbio mokymo – pas mus atvirkščiai.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Lietuvoje taikomą dvikalbio ugdymo praktiką, kuomet tautinių mažumų mokykloje keletas dalykų mokoma valstybine kalba, Rusų mokytojų asociacijos nariai vadina „asimiliacija, o ne integracija“.

Rusų mokytojų asociacijos nariai išskiria vienintelį tokios praktikos privalumą: „Dvikalbis ugdymas – būdas mokykloms išgyventi“. Taip pat teigia, jog „neformaliai ir taip vyksta kažkas panašaus į dvikalbį ugdymą“:

„Dažnam dalykui jau nuo 7-os klasės vadovėliai yra lietuviški. Trūksta vadovėlių gimtąja kalba. Tėvai norėtų, kad vaikai mokintųsi viską rusiškai iki pat 12-os klasės. Jei 7-okiui reikia mokintis lietuviškai, jis nieko nesupranta, nes nemoka pakankamai lietuviškai.“ Rusų mokytojų asociacijos nariai.

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai abejoja dvikalbio ugdymo vertingumu. Savo dvejonas Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai aiškina sekančiai:

„Kai per paskutinius 12-13 metų lenkiškų mokyklų moksleivių skaičius pradėjo smarkiai didėti, ministerija sugalvojo, kad tose mokyklose mokiniai turi 2-3 dalykus mokytis ne gimtąja o valstybine kalba“. Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.

Apibendrinimas:

Tautinių mažumų mokyklų mokytojai, Rusų mokytojų asociacijos nariai, „Macierz Szkolna“ nariai dvikalbį ugdymą linkę vertinti nepalankiai. Pagrindiniai argumentai – prastėja gimtosios kalbos žinios, valstybinė kalba gali tapti kliūtimi įsisavinant specifines atskirų dalykų žinias.

Palankiai dvikalbį ugdymą vertinantieji (dalis apklaustųjų mokytojų) savo nuomonę argumentuoja tuo, jog dvikalbystė skatina integraciją, moksleiviai geriau išmoksta valstybinę kalbą ir gali lengviau stoti į aukštąsias mokyklas.

4.3.3. Nuostatos lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimo klausimu

Ministerijos sprendimu ketinama suvienodinti tautinių mažumų ir lietuviškose mokyklose laikomų lietuvių kalbos brandos egzaminų turinį. Toks sprendimas sulaukė kontraversišku vertinimų. Tyrimo metu moksleivių tėvai, mokytojai, mokyklų vadovai, seniūnai savivaldos, apskrities ir NVO atstovai taip pat pateikė savo vertinimus šiuo klausimu.

Žemiau esančiose lentelėse pateikiami skirtingus vertinimus išreiškiančių grupių sąrašai bei išsakytos autentiškos nuomonės.

4.3.5 lentelė

Lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: teigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Pritaria	Lietuvių kalbos mokytojai mokyklose lietuvių mokomąja kalba	„Pritariu. Reikia suvienodinti lietuvių kalbos egzaminą, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos stojant į aukštąsias mokyklas. Ir 10-os klasės egzaminai turi būti suvienodinti, jei 12-os būtų suvienodinti. Pradžioje turi būti vienodinama mokymosi programa. Reikia įvesti naują sistemą, nes jei iškart suvienodinti, tai nukentės moksleiviai.“ „Reikia. Nes moksleiviai vis tiek laiko valstybinės kalbos egzaminą, vadinas galvoja apie stojimą į aukštąją mokyklą. Turi būti visiems vienodos galimybės, o dabar - valstybinės kalbos lenkams ar rusams užduotys lengvesnės.“
	Valstybinės kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Pritariu, nors egzaminai truputį skirsis. Bet turi suvienodinti ir valandų skaičių.“
	Dalis mokinių tėvų (11 iš 35)	„Gerai, geriau išmoks. Bendravimas viskas, be kalbos niekur“ „Galima suvienodinti, vaikai labiau stengtųsi“ „Manau, kad reikėtų, nes vyresnėse klasėse mokosi iš lietuviškų vadovėlių“
	Mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai	„Turėtų būti vienodas egzaminas.“ „Labai geros sąlygos sudarytos lenkiškose mokyklose išmolti lietuvių kalbos. Reiktų suvienodinti egzaminus, nes gerai moka lietuvių kalbą lenkiškų mokyklų moksleiviai.“
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Neteisybė, kai universitetai vienodai vertina lietuviškų ir tautinių mažumų mokyklų lietuvių kalbos brandos egzaminų balus, nes egzaminų turinys skiriasi“

Lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: iš dalies teigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Iš dalies pritaria	Valstybinės kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Galima suvienodinti tik tada, kai bus didesnis pamokų skaičius.“ „[...] Vaikai dar nėra pasiruošę. Reikia vaikus užsiauginti. Yra per mažai pamokų valstybinės kalbos tam, kad suvienodinti egzaminus. Problema tame, kad programoje sunkiai pateikiama gramatika. Nėra lietuvių kaip valstybinės kalbos mokymo sistemos, nėra programos tęstinumo. Ne pagal vaikų galimybes sudarytos pratybos. Nėra paruošta nuosekli programa lietuvių kalbos mokymui.“
	Tautinių mažumų mokyklų vadovai	„Buvo bandomasis egzaminas pagal lietuviškų mokyklų standartą. Mūsų vaikai išlaiko, bet yra per sunku. Nes per mažai valandų, nėra vadovėlių. Reikia padidinti valandų skaičių nuo 1-os klasės.“ „Pats dalykas yra teigiamas. Bet reikia padirbėti prie programų, prie pamokų skaičiavimo, nes reikia tokiu atveju daugiau valstybinės kalbos pamokų. Reikia atitinkamai paruošti vadovėlius, metodikas.“
	Seniūnas	„Tautinės mažumos nesipriešintų. Bet reikalingas pereinamasis laikotarpis. Nes reikia suvienodinti programas, vadovėlius, Bet po biški suartinant programas – turbūt taip.“
	Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai	„Kuo galima pagrįsti tokį ketinimą? Kokių pagrindų priimamas toks sprendimas? Jis diskriminuoja kitataučius, nes jie turi taip pat gerai lietuvių kalbą išmokyti kaip ir lietuviukai, tik per mažiau pamokų. Nebent reikia pradėti nuo pirmos klasės kitaip, pagal suderintą programą. Nuo 1-os klasės vaikas turi mokėti savo gimtąją kalbą. O nuo 2-os klasės gali pradėti mokintis antrą kalbą (lietuvių). Tegul moka ir lenkų ir lietuvių kalbas.“

Lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimas: neigiami vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Nepritaria	Gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Jei mokosi kitaip, tai nereikia vienodinti. Kad neatsirastų problema - daugėja valstybinės kalbos o mažėja gimtosios kalbos pamokų.“ „Lenkams bus sunku ... truputuką prieš lenkus.“ „Nereikalinga. Vaikai turi savo gimtąją kalbą.“
	Dalis mokinių tėvų (6 iš 35)	„Suvienodinimas nėra gerai, vaikai tam neruošiami.“ „Gal nereikėtų.“
	Seniūnai	„Ir gyventojų ir seniūno nuomonė yra ta, kad nereikėtų suvienodinti valstybinės kalbos brandos egzaminų.“
	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Neigiamai. Mokyklos nėra tam pasiruošę: valandų skaičius skirtingas, mokytojų specializacija netinkama, vadovėliai, mokymo priemonės turi būti pakeisti“ „Dabar čia [i tautinių mažumų mokyklą] leidžia tėvai, kurie tikisi lengvesnio valstybinės kalbos egzamino, o jei jis bus suvienodintas, tai leis į lietuviškas mokyklas““
	Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai	„Išgalvojo paskutinę galimybę užpjauti – sprendimas suvienodinti lietuvių kalbos brandos egzaminų užduotis. Štai koks tikslas – padaryti tokį egzaminą, kad 50% lenkų ir rusų neišlaikytų ir tada jie galėtų spręsti tokių mokyklų egzistavimo (uždarymo) klausimą.“

Didžioji dalis valstybinės kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose o taip pat lietuvių kalbos mokytojai mokyklose lietuvių mokomąja kalba pritaria lietuvių gimtosios ir valstybinės kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui, tačiau nurodo, jog reikalingas pereinamasis laikotarpis, programų ir mokymų priemonių adekvatus parengimas. Absoliuti dauguma gimtosios kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose teigė, jog egzaminų turinio suvienodinti nereikėtų.

Iš 16 apklaustų mokyklų vadovų, tik trys visiškai nepritaria lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui. Kitų mokyklų vadovai tokiam sprendimui pritaria, arba pritaria su tam tikromis išlygomis.

Mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai linkę brandos egzaminų turinio suvienodinimo idėją vertinti palankiai. Argumentas: moksleiviai mokyklose lenkų mokomąja kalba valstybinę kalbą išmoksta pakankamai gerai ir gali kartu su lietuviškų mokyklų mokiniais laikyti tokį patį egzaminą. Vienos mokyklos valstybine kalba vadovas išreiškė nuomonę, jog lietuvių kaip gimtosios kalbos egzaminas moksleiviams dabar yra per sudėtingas, tad vienodinant užduotis reikėtų jas truputį palengvinti. Vadovo teigimu, dabar lietuviškos mokykloms egzaminas per sunkus, o tautinių mažumų mokykloms – per lengvas, tad naujasis egzaminas galėtų būti šių dviejų lygmenų vidurkis. Pasisakant už turinio suvienodinimą taip pat pasitelkiamas patirties kitose pasaulio šalyse argumentas, teigiant, jog „visame pasaulyje šitaip, kodėl turėtų Lietuvoje būti kitaip“.

Tautinių mažumų mokyklų vadovai akcentuoja pereinamojo laikotarpio būtinybę. Pereinamuoju laikotarpiu turėtų būti suderintos lietuvių kalbos mokymo skirtingose mokyklose programos, mokymo metodikos, valandų skaičius. Dažno tautinių mažumų mokyklos vadovo nuomone, pagal naujas programas reiktų pradėti mokytį nuo 1-os klasės, ir tik visą bendrojo lavinimo mokyklos programą baigę moksleiviai jau galėtų laikyti naujuosius, suvienodintus lietuvių kalbos egzaminus.

Keli seniūnai išsakė nuomonę, jog nereikėtų suvienodinti lietuvių gimtosios ir valstybinės kalbos brandos egzaminų turinio. Vienas seniūnų teigė, jog pritaria suvienodinimui.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai atsargiai vertina lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimą. Iškeliama idėja, jog visi valstybiniai egzaminai tautinių mažumų mokyklose turėtų būti laikomi gimtąja kalba.

„Vaikai pakankamai nesupranta lietuvių kalbos ir vien dėl to gali prasčiau spręsti egzaminų uždavinius, nors jų matematikos žinios ir labai gilos. Kalba tampa psichologiniu barjeru egzaminų laikyme. Valstybiniai egzaminai turi būti gimtąja kalba. Kai įstoja į aukštąją, kai nebėra streso, tai gali ir lietuviškai mokintis.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

„Neparuoštos dar programos suvienodinimui egzaminų.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai pritaria užduočių suvienodinimui ir nurodo prielaidas skatinančias užduočių suvienodinimą – „neteisybė, kai universitetai vienodai vertina lietuviškų ir tautinių mažumų mokyklų lietuvių kalbos brandos egzaminų balus, nes egzaminų turinys skiriasi“.

Rusų mokytojų asociacijos nariai neigiamai vertina tokią idėją, nes, jų teigimu, „mokyklos nėra tam pasiruošę: valandų skaičius skirtingas, mokytojų specializacija netinkama, vadovėliai, mokymo priemonės turi būti pakeisti“. Taip pat nurodoma, jog tautinių mažumų mokyklų mokinių kalbinė aplinka daugiausiai rusiška ar lenkiška, ir tai tampa sunkinančia sąlyga.

Rusų mokytojų asociacijos nariai lietuvių ir valstybinės kalbos brandos egzaminų užduočių suvienodinimą vertina kaip grėsmę: „nes dabar čia leidžia tėvai, kurie tikisi lengvesnio valstybinės kalbos egzamino, o jei jis bus suvienodintas, tai leis į lietuviškas mokyklas“.

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių nuomone, toks sprendimas yra diskriminuojantis.

Apibendrinimas:

Sprendimą suvienodinti lietuvių gimtosios ir valstybinės kalbos brandos egzaminų turinį neigiamai vertina tik tautinių mažumų interesų atstovai: Rusų mokytojų asociacijos nariai, Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai, gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose, dalis seniūnų, šeštadalis mokinių tėvų.

Didžioji dalis apklaustųjų grupių (lietuvių kalbos mokytojai, dalis mokinių tėvų, mokyklų vadovai, draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir specialistai), nurodo pritariančios arba iš dalies pritariančios lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui. Pastebima įvairių apklaustųjų grupių tendencija pabrėžti pereinamojo laikotarpio būtinybę. Dažnai teigiama, jog tokiam žingsniui tautinių mažumų mokyklos nėra pasiruošę, reikalingas gana ilgas paruošiamasis laikotarpis.

Pasisakantys už lietuvių kalbos brandos egzaminų užduočių suvienodinimą pagrindiniu argumentu įvardina tai, jog ir lietuviams ir kitataučiams turi būti vienodos galimybės stoti į aukštąsias mokyklas (skirtingos užduotys suteikia skirtingas galimybes).

Iš dalies pritariančios užduočių suvienodinimui pagrindiniu argumentu nurodo nepakankamą mokymo programų ir mokymo priemonių parengimą (tokiu būdu vėl sudaromos nevienodos galimybės - tai gali sukliudyti kitataučiams gerai išlaikyti egzaminus).

Nepritariantys užduočių suvienodinimui pagrindiniu argumentu įvardina tai, kad tautinių mažumų mokyklose daugiau dėmesio reikia skirti gimtajai o ne valstybinei kalbai.

4.3.4. Nuostatos dėl tautinių mažumų kalbų egzamino

Iki šiol buvo rengiamas tik mokyklinis tautinių mažumų kalbų egzaminas. Tautinių mažumų atstovai reikalauja, kad nacionalinė mažumų kalba taptų privalomo baigiamojo egzamino dalyku kaip ir valstybinė kalba. Dabar taip nėra, nes atsižvelgiama į privalomų egzaminų dalykų skaičių ir pasirenkamus egzaminus, dėl kurių apsisprendžia patys mokiniai ir jų šeimos²³. Šiame poskyryje analizuojamos moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, savivaldos, NVO atstovų pateikiami tautinių mažumų kalbų brandos egzamino statuso vertinimai.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiamas skirtingus vertinimus išreiškiančių grupių sąrašas bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

4.3.8 lentelė

Tautinių mažumų kalbos egzamino statusas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Privalomo valstybinio egzamino statusas	Mokinių tėvai (19 iš 35)	„Dėl manęs, turi būti privaloma. Kiekvienas turi gimines ne Lietuvoj. Ką gali žinoti, kaip pasisuks gyvenimas.“ „Taip, nes kiekviena tauta turi savo kalbą.“ „Gera būtų, geriau mokėtų.“
	Didesnė dalis apklaustųjų mokytojų	„Privalomas, nes vaikai turi puikiai mokėti gimtąją kalbą.“ „Taip. Arčiau taip negu ne. Taip, nes jei atėjo į lenkišką mokyklą, tai privalo gimtąją kalbą mokėti. Bet jei mokyns nenori, o gyvena Lietuvoj - tai kam jį kankinti.“ „Turi būti privalomi. Tai gimtoji kalba, jei nėra egzamino, tai nebus ir motyvacijos jos mokytis. Reikia egzamino, kad nenusmuktų gimtosios kalbos lygis.“
	Didžioji dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų	„Turi būti privalomas. Kalba - dalis kultūros, moksleiviai turi rimtai žiūrėti į gimtąją kalbą. Žinių visuomenėje gyvename. Tiek lietuvių, tiek lenkų egzaminai turi būti privalomi.“ „Mokyklos tarybos sprendimu mokykloje privalomas gimtosios kalbos egzaminas. Norėtų, kad šis egzaminas būtų privalomas. Taip saugomas gimtosios kalbos prestižas.“
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Gimtosios kalbos egzaminas būtinai turi būti privalomas. Jei pasirinko mokintis gimtąją kalbą, tai žinoma, kad nori ją laikyti. Jei nebus tas egzaminas privalomas, sumažės mokinių motyvacija mokintis, nes jie kitaip žiūri į dalykus, kurių egzaminų nereikia laikyti.“ „Turi būti privalomi. Tai yra diskriminacija, kad neprivalomi gimtosios kalbos egzaminai nelietuviškose mokyklose – turi būti ugdoma pagarba savo tautai.“
	Seniūnai	„Jei norim ugdyti tautines mažumas, kelti jų lygį, tai tas egzaminas turi būti privalomas. Nes tiesiog mokyns kitaip mokosi dalykus, kur reikia egzaminą laikyti.“
Nebūtinai privalomas egzaminas	Dalis mokyklų valstybine dėstomąja kalba vadovų	„Neturi būti privalomas.“ „Neturėtų. Nes Lietuvoje gyvena.“
	Dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų	„Nebūtinai privalomas egzaminas – turi būti pasirinkimo teisė.“ „Nėra mokykloje spaudimo. Klausia tėvų, moksleivių, ar nori laikyti gimtosios kalbos egzaminą. Kam jis reikalingas? Kam vaikui papildomą egzaminą laikyti? Jei nori stoti į universitetą, reikia kitų dalykų egzaminus laikyti. Aš moksleiviams sakau - žiūrėkit savo ateities. Rinkitės gimtosios kalbos egzaminą, tik jei stosite mokintis gimtosios kalbos.“
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Nereikia mokinių apsunkinti – ir taip išmoksta.“

²³ Kalbų mokymo politikos aprašas: Lietuva. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006. ISBN 9986-03-597-X

Mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovų teigimu, tautinių mažumų kalbos egzaminas neturėtų būti privalomas. Tokią nuomonę palaiko ir keletas tautinių mažumų mokyklų vadovų. Didžioji dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų teigia, jog gimtosios kalbos egzaminas turėtų būti privalomas ir turėti valstybinio egzamino statusą.

Didžioji dauguma mokytojų pritaria nuomonei, jog tautinių mažumų kalbos egzaminai turėtų būti privalomi. Mokytojai nepritariantys nuomonei, jog tautinių mažumų kalbos egzaminai turėtų būti privalomi, argumentuoja tuo, jog tai tiks padidins ir taip didelį mokinių krūvį, arba motyvuoja tuo, kad reikalinga pasirinkimo laisvė.

Manantieji, jog tautinių mažumų kalbos egzaminas turėtų būti privalomas, argumentuoja tuo, kad toks egzaminas motyvuotų mokinius geriau mokytis gimtosios kalbos. Taip pat teigiama, kad privalomas tautinių mažumų kalbos egzamino laikymas – ne tik kalbinės, bet ir kultūrinės kompetencijos įrodymas, pagarbos savo tautai išraiška.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, dalis mokyklų valstybine dėstomąja kalba vadovų, dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų teigia, jog tautinių mažumų kalbos egzaminų pavertimas visuotinai privalomais nėra reikalingas, nes tai –papildomas krūvis mokiniams.

Apibendrinimas:

Didžioji dali apklaustųjų grupių linkę teigti, jog tautinių mažumų kalbos egzaminas turėtų turėti valstybinio egzamino statusą, t.y. būti privalomas. Pagrindiniai argumentai: toks egzaminas motyvuotų mokinius geriau mokytis gimtosios kalbos, taptų kalbinės ir kultūrinės kompetencijos įrodymu, pagarbos savo tautai išraiška.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, dalis mokyklų valstybine dėstomąja kalba vadovų, dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų teigia, jog tautinių mažumų kalbos egzaminų pavertimas visuotinai privalomais nėra reikalingas, nes tai –papildomas krūvis mokiniams.

4.3.5. Nuomonės apie klasių komplektavimo problemas

Viešajame diskurse Vilniaus rajone iškeliamos klasių komplektavimo bei nesąžiningos konkurencijos dėl moksleivių problemos. Tyrimo metu respondentų taip pat buvo prašoma pateikti nuomonę apie šias problemas. Šiame poskyryje analizuojami moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities, NVO atstovų pateikiami vertinimai

Tyrimo dalyvavusieji respondentai linkę reikšti nepasitenkinimą esamomis klasių komplektavimo taisyklėmis. Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių teigimu, klasių komplektavimo taisyklės yra nelanksčios.

„Kitoks komplektavimas leidžiamas tada, jei tos kalbos mokykla yra viena mieste ar rajone. Bet tai tinka tik baltarusiams ir žydams, kurie turi po vieną mokyklą Vilniaus mieste.“ Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai mano, jog klasių komplektavimo taisyklės nepritaikytos daugiataučio rajono specifikai.

„Mūsų rajonas išskirtinis. Nuostatai, tinkami visai Lietuvai, netinka Vilniaus rajonui. Kadangi yra dviejų kalbų mokyklos, jos pasidalina vaikus, todėl reikėtų sumažinti privalomą mokinių skaičių klasėse. Esame diskriminuojami, nes turime uždaryti mažas mokyklas.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

Dėl mažėjančio gimstamumo, emigracijos ir kitų veiksnių Lietuvoje vyrauja mokyklų lankančių vaikų skaičiaus mažėjimo tendencija. Mokyklos finansavimas priklauso nuo jų lankančių vaikų skaičiaus, tad mažėjant mokyklinio amžiaus vaikų skaičiui aštrėja mokyklų konkurencija dėl moksleivių. Ši konkurencija Vilniaus rajone aštri dar ir dėl to fakto, kad čia būdingas situacija kuomet vienoje vietovėje yra įsikūrusios kelios skirtingų mokomųjų kalbų mokyklos. Toliau tekste analizuojami Vilniaus rajone vykstančios konkurencijos vertinimai.

Žemiau esančiose lentelėse pateikiami skirtingus vertinimus išreiškiančių grupių sąrašai bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

Konkurencija dėl moksleivių skaičiaus: kritiški vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Konkurencija yra nesąžininga	Dalis mokytojų (6 iš 35)	<p>„Dažnai mišrios šeimos pasirenka artimiausią mokyklą. Jaučiamas spaudimas iš lenkiškos mokyklos, kad į ją leistų.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</p> <p>„Buvo atvejų kai greta esanti lietuviška mokykla pirkto, t.y. siūlė darbą vienam iš tėvų. Bet dabar nepastebiu.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</p> <p>„Būna kariavimo atvejų - nuogirdos.[...] Mokinių pritraukimo metodai - paruošia krepšelį, nuperką kažką, pasiūlo tėvams darbą.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.</p> <p>„Yra tokie dalykai. Pirmokams dalinamos dovanėlės, pvz. buvo rugsėjo 1d. Lenkiškoje mokykloje net dviračiai dovanojami pirmokams.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.</p>
	Mokyklų vadovai (dažniausiai mokyklų valstybine mokomąja kalba)	<p>„Sukomplektuoti klases nėra problemiška. Bet pastebi kariavimo dėl mokinių atvejų. Lenkų mokykla nusiveža tėvus į savo mokyklą, duoda vaikui saldainių, buvo, kad mamai pagrasino, jog neteks darbo seniūnijoje.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„Pletkas, bet teisybė - buvo seniūnijoje atvejais: surinko aukštesnio rango pareigūnus ir jiems pasakė – „jei leisit vaikus į lietuvių mokyklą, jūsų kojos čia nebus“. Buvo viena seniūnijos darbuotoja, kuri norėjo leisti vaiką į lietuvišką mokyklą, bet atsiėmė prašymą, leido į lenkišką. Lenkų mokyklos prieš rugsėjo 1-ąją vaikšto asmeniniais kontaktais pas buvusius savo mokinius, įkalbinėja kad leistų vaikus į lenkišką mokyklą. Buvo ir juokingų ir visokių atvejų. [...] Lenkams viskas galima“. Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„[...] bet jaučiasi spaudimas. Jei dirba žmogus, gali pagrasinti dėl darbo jei neleis į lenkišką mokyklą Žaidžiama patriotiniais jausmais. Vilniaus rajonas nėra vienalytis. Glūdumoj rajono tikrai nėra tėvai laisvi pasirinkti į kokią mokyklą leisti vaiką. Arti miesto, tikrai tėvams pasirinkimas yra ir prieinamumas mokyklų lietuvių kalba pakankamas.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„Lenkų rinkimų akcijos deputatė yra labai aktyvi - jei tėvai leidžia vaiką į lietuvišką mokyklą, tai ne vieną kartą aplanko tas šeimas. Lenkų vaikai, kurie vedami į lietuvišką mokyklą vadinami "prakliatyje litvaki". Vyksta papirkinėjimas, grasinimai pritraukiant moksleivius į lenkišką mokyklą.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„Tikrai yra privilegijos lenkų mokyklose - pvz. kalėdinėms dovanos dovanojamos vaikams. Intelligentai savo vaikus leidžia į miestą. Prieš rugsėjį po namus vaikšto trys lenkų delegacijos ir agituoja į lenkišką mokyklą.“ Tautinės mažumos mokyklos vadovas.</p>
	Rusų mokytojų asociacijos nariai	<p>„Rajone daug lenkiškų mokyklų, eina kova dėl vaikų. Mes į Vilniaus rajoną pretenzijų jau neturim ir labiau kovojam dėl mokyklų kitur.“</p>
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	<p>„Lenkiškos mokyklos veda agitaciją, dovanas vežioja prieš rugsėjo 1-ąją. Mamą gąsdino, kad iš lietuviškos šeimos vaiką leistų į lenkišką mokyklą. Gąsdina ir dėl žemės gražinimo. Lietuviškos mokykla nedaro reklamos, o tik, pavyzdžiui, pavasarinį susitikimą.“</p>
	Vilniaus apskrities viršininko adm. specialistai	<p>„Tėvų noras – pagrindinis dalykas. [...] Apskrities administracija niekada neagitavo tėvų leisti vaikus į jų mokyklą, nors kai kurios visuomeninės organizacijos agituoja.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.</p>
	Seniūnai	<p>„Egzistuoja toks reiškinys, jog kiekviena mokykla stengiasi kuo daugiau privilioti mokinių į savas mokyklas. Rusakalbius kviečia lietuviškosios mokyklos. [...] Mokant valstybinę kalbą perspektyvos didesnės, todėl aiški tendencija pasirenkant lietuviškąsias mokyklas.“</p>

Konkurencija dėl moksleivių skaičiaus: neutralūs vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Konkurencija tipinė, neproblematiška	Didelė dalis mokytojų (14 iš 35)	<p>„Kiekvienas gali laisvai rinktis mokyklą.“ „Šeima apsisprendžia, niekas negali įtakoti per daug. Silpnėsnės šeimos gal gali labiau įtakoti. Lenkai leidžia vaikus į lietuviškas mokyklas, nes vaikui bus lengviau ateityje Lietuvoje įsitvirtinti.“ „Tėvai patys sprendžia - patriotai, tradicijų laikosi. Mokykla šiaip kviečia būsimus mokinių tėvus į renginius, pirmokams organizuoja eglutę, kviečia, kad ateitų pažiūrėti.“</p>
	Dalis mokyklų vadovų, dažniausiai mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai	<p>„Čia priklauso tik nuo tėvelių - jie kur nori, ten leidžia savo vaiką. Šiaip patys organizuojame būsimiems pirmokams žaidimus, saldu stalą.“ „Tėvai laisvai renkami. Jaučiasi tėvų nuomonę „jau vieną vaiką sugadinau išleisdamas į lietuvišką mokyklą, tai antro ten nebeleisiu“. „Dėl mokinių skaičiaus - prieš rugsėjo 1-ąją aprodome mokinių tėvams mokyklą, kalbamės su šeimomis, bet neįkalbinėjame, tai ne spaudimas. Visi visus pažįsta, tai normalu kad bendraujam su tėvais būsimais.“</p>
	Mokinių tėvai	<p>[Klausimas: kas patarė renkantis mokyklą, mokomąją kalbą?] „Pati nutariau (į kokią mokyklą leisti vaiką), nelabai yra ir iš ko pasirinkti.“ „Niekas nepatarė (kur leisti vaiką). Tiesiog mokykla patinka. Pasirinkimo laisvė buvo, bet čia patinka.“ „Su mokytojais pakalbėjome, mokytojai patarė, seneliai palaikė.[...]“</p>

Pagal nuomones pateiktas lentelėse matome, kad didžioji dalis apklaustųjų išreiškė nuomonę jog konkurencija nėra tipinė²⁴, nurodė žiną nesąžiningos konkurencijos dėl moksleivių atvejų. Tik nedidelė dalis apklaustųjų respondentų nepastebi konkurencijos iškraipymų, teigia jog tėvai laisvai apsisprendžia ir leidžia vaikus į norimas mokyklas, t.y. vyksta tipinė konkurencija.

Pastebėtina, jog dažnai mokyklos tam tikra mokomąja kalba ar vienos tautinės daugumos/mažumos atstovai kaltina kitos tautinės daugumos/mažumos ar mokyklos kita mokomąja kalba atstovus vykdant nesąžiningą konkurenciją. Čia išryškėja tautinės nesantaikos elementas. Dažniau lietuvių tautybės ar lietuviškų mokyklų atstovai teigia pastebėti nesąžiningos konkurencijos atvejų.

Mokyklų vadovai, teigdami, jog vyksta mokyklų spaudimas tėvams renkantis mokyklą, vardino tokius įtakos metodus (pačių respondentų žodžiais):

- „duoda vaikui saldainių“, „kalėdinėms dovanos dovanojamos vaikams“,
- „mamai pagrasino, jog neteks darbo seniūnijoje“, „gali pagrasinti dėl darbo jei neleis į lenkiškas mokyklas“, „surinko aukštesnio rango pareigūnus ir pasakė - jei leisit vaikus į lietuvių mokyklą, jūsų kojos čia nebus“,
- „prieš rugsėjo 1-ąją vaikšto asmeniniais kontaktais pas buvusius savo mokinius, įkalbinėja kad leistų vaikus į lenkiškas mokyklas“,
- „jei lenkas, o vaiką išleisi į lietuvišką mokyklą, tai kai reikės seniūnijoje tvarkytis reikalus - negalėsi ten "į akis pažiūrėti“,
- „žaidžiama patriotiniais jausmais“,
- „jei tėvai leidžia vaiką į lietuvišką mokyklą, tai lenkai ne vieną kartą aplanko tas šeimas“,
- lenkų vaikai, kurie vedami į lietuviškas mokyklas vadinami "prakliatyje litvaki",
- „nusiveža tėvus į savo mokyklą“.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai taip pat išvardino priemones, kurias, jų nuomone, taiko savivaldybės pavaldumo mokyklos lenkų dėstomąja kalba konkuruodamos dėl moksleivių:

- transporto tvarkaraščiai organizuojami nepatogiai mokyklų lietuvių mokomąja kalba veiklai;

²⁴ Tipinė konkurencija dėl moksleivių čia vadinama konkurencija, natūraliai vykstanti visoje Lietuvoje. Tokią konkurenciją skatina mokyklų finansavimas pagal moksleivio krepšelį, kuomet siekiamas pakankamo ar geresnio finansavimo mokyklos priverstos priimti daugiau moksleivių.

- mokykloms lietuvių mokomąja kalba parenkami silpni specialistai, kurie tampa natūralia mokinius nuo lietuviškų mokyklų atstumiančia jėga (tuomet mokiniai renkasi greta esančias tautinių mažumų mokyklas);
- per ūkinio personalo etatų skirstymą (pvz., neskiria valytojos etato mokyklai lietuvių mokomąja kalba, mokykloje lenkų mokomąja kalba etatą padalina į keturias dalis ir priima tėvus, kad šie leistų vaikus į jų mokyklą);
- tam tikras bendruomenės spaudimas – jei lenkiška šeima leidžia vaiką į mokyklą lietuvių mokomąja kalba, jis patiria didelę socialinę atskirtį nuo lenkų bendruomenės, tėvai patiria psichologinį barjerą seniūnijų ir savivaldybės administracijose (kuriose dauguma dirbančiųjų – lenkų tautybės), kuomet prireikia kreiptis įvairiais klausimais (žemės gražinimo, mokesčių lengvatų, socialinės pašalpos ar kt.);
- mokinių pritraukimui „lenkiškos“ mokyklos sukuria tam tikrą socialinį tinklą: pradinės klasės mokytojas – direktorius - seniūnas – Lenkų rinkimų akcijos partijos atitinkamo skyriaus pirmininkas.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ narių nuomone, mažiausiai atsparios įtakai yra socialiai rizikingos šeimos, o atsispirti įtakai gali tik „gerai finansiškai stovintys tėvai“. Įtakos svertais, draugijų narių nuomone, tampa seniūnijų ar savivaldybės funkcijų bei paslaugų geresnis ar prastesnis atlikimas: mokesčių mažinimas, darbo vietų skyrimas, ganyklų dalinimas ir kt. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat teigia, jog „lenkams į pagalbą ateina kunigai“, pavyzdžiui, „agituodami nesirašyti religiniam mokymui prieš šventąją Komuniją lietuvių kalba“.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat pastebi, jog šios įtampos nepersikelia į bendruomenių kasdienį gyvenimą: „Tarp paprastų žmonių įtampos nėra“.

Greta priemonių, kurios iškreipia natūralią konkurenciją dėl moksleivių, respondentai vardino ir priemones kurias taiko jų mokyklos siekdamos pritraukti mokinius arba įvardino „pritraukiančiuosius“ veiksnius.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia, jog teigiamu veiksmu, pritraukiančiu mokinius į apskrities pavaldumo mokyklas, yra geros materialinės sąlygos.

„Apskrities administracija niekada neagitavo tėvų leisti vaikus į jų mokyklas, nors kai kurios visuomeninės organizacijos agituoja.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Mokyklų vadovai vardino tokias priemones, kuriomis jų mokyklos stengiasi pritraukti mokinius:

- „organizuoja būsimiems pirmokams žaidimus, saldų stalą“;
- „prieš rugsėjo 1-ąją aprodavo mokinių tėvams mokyklą, kalbasi su šeimomis“.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai mini tokius būdus, kuriais stengiamasi išlaikyti ir pritraukti mokinius į mokyklas:

- dėmesys kiekvienam mokiniui užtikrinant lankomumą
- aukšto mokymo lygio palaikymas (kaip pritraukiantis veiksnys).

Apibendrinimas:

Vilniaus rajono savivaldybės politikų ir specialistų bei „Macierz Szkolna“ nariai išreiškė nepasitenkinimą esamomis klasių komplektavimo taisyklėmis, teigdami, jog jos yra nelanksčios, nepritaikytos daugiataučio rajono specifikai.

Didžioji dalis apklaustųjų (dalis mokytojų, mokyklų vadovai, Rusų mokytojų asociacijos nariai, „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai, Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai, seniūnai) išreiškė nuomonę jog konkurencija dėl mokinių Vilniaus rajone nėra tipinė, nurodė žiną nesąžiningos konkurencijos dėl moksleivių atvejų Pastebėtina, jog dažnai mokyklos tam tikra mokomąja kalba ar vienos tautinės daugumos/mažumos atstovai dažnai kaltina kitos tautinės daugumos/mažumos ar mokyklos kita mokomąja kalba atstovus vykdant nesąžiningą konkurenciją. Čia išryškėja tautinės nesantaikos elementas. Dažniau lietuvių tautybės ar lietuviškų mokyklų atstovai teigia pastebėti nesąžiningos konkurencijos atvejus.

Minimi tokie konkurenciją iškreipiantys veiksniai kaip bendruomenės spaudimas, arčiausiai visuomenės esančių valdžios institucijų (seniūnijų) spaudimas, materialiniai motyvatoriai ir kt.

Skirtingų respondentų grupių teigimu ugdymo kokybė, materialinės sąlygos, individualus dėmesys moksleiviui tampa svarbiausiais pritraukiančiais veiksniais konkurencijoje dėl moksleivių..

4.3.6. Skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situacijos vertinimai

Lietuvoje paprastai bendrojo lavinimo mokyklų steigėjais yra savivaldybės. Tačiau Vilniaus rajone mokyklų steigėjais yra ir Vilniaus rajono savivaldybė ir Vilniaus apskrities viršininko administracija.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistų teigimu, pirmos apskrities pavaldumo mokyklos buvo įsteigtos 1996m. Specialistų teigimu, apskritis mokyklas steigė ten, „kur nebuvo lietuviškų mokyklų, o buvo ryškus poreikis joms“. Apskrities pavaldumo mokyklų steigimas sprendžia mokyklų prieinamumo valstybine mokomąja kalba problemą, tačiau, daugumos tyrime dalyvavusių grupių teigimu, skirtingo mokyklų pavaldumo situacija Vilniaus rajone kelia tam tikras problemas. Šiame poskyryje analizuojamos mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities, NVO atstovų įvardijamos problemos susijusios su dviejų „šeimininkų“ situacija.

Skirtingo mokyklų pavaldumo situacijos vertinimai, problemos pateikiamos žemiau esančioje lentelėje.

4.3.11 lentelė

Skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situacijos vertinimai: problemos

Problemos	Autentiškos nuomonės
Materialinių ugdymo sąlygų užtikrinimo, finansavimo netolygumai	<p>„Aišku, kažkokia įtampa yra. Nėra prasmės kai yra du šeimininkai. Pvz., apskritis vaikus maitina brangiau. Kodėl? [...]“ Tautinės mažumos mokyklos vadovas.</p> <p>„Negerai du šeimininkai. Pavyzdžiui, nemokamas maitinimas: savivaldybės mokykloje už 2,5 Lt, o apskrities mokykloje už 3 Lt. Tai erzina, kiršina ir tampa visi dar jautresni. Bet vaikai tarpusavyje draugauja, nėra konfliktų. Blogiausi laikai praėjo. Dabar jau santykiai švelnėja.“ Seniūnas</p> <p>„Apskritis stato tik lietuviškas mokyklas, o jei statomos lenkiškos, tai turi iš Lenkijos finansuoti. [...] Apskrities mokyklos daug geriau finansuojamos. Yra pvz. kai viena valgykla naudojasi apsk. ir savivald. mokyklų moksleiviai, tai apsk. moksleiviai geriau maitinami – tai diskriminavimas.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.</p> <p>„Apskrities mokyklų finansavimas oficialiai toks pat, neoficialiai – kitoks.“ Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.</p> <p>„Nekiltų problemų dėl dviejų šeimininkų, jei būtų laisvas pasirinkimas ir būtų vienodas aprūpinimas. Apskrities mokyklose geresnis aprūpinimas nei savivaldybės mokyklose“. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai</p>
Apsunkintas geografiškai šalia esančių mokyklų ir jų personalo bendravimas, bendradarbiavimas	<p>„Atsiranda priešprieša dėl dviejų šeimininkų. Skirtingas dėmesys skiriamas vaikams. Jaučia dėmesio stygių iš seniūno. [...] Mokyklų vadovai labai retai ir mažai bendrauja, tik tiek kiek priklauso dėl ugdymo proceso.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„Trintis. Dabar jau pripratom. Tos mokyklos (ir savivaldybės ir apskrities) viena šalia kitos. Bet nelabai ir draugaujam. Mes sau, jie sau.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„Priešiškumas tikrai yra. Nebendrauja su savivaldybės lenkiška mokykla. Pvz. lenkiška mokykla erdvi, turi sporto salę, bet nebendradarbiaujam. [...] „ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</p> <p>„[...] kuomet rajone mokyklų steigėjais yra dvi skirtingos institucijos, kyla įtampa tarp tų mokyklų personalo [...]“ Seniūnas</p>
Įtampa, susipriešinimas bendruomenėje	<p>„Neturėtų būti dviejų šeimininkų. Kituose Lietuvos rajonuose taip nėra. Neturėtų būti apskrities pavaldumo mokyklų (visos - savivaldybės), nes vietos bendruomenė taip ir priima - kad lietuvių apskrities daug geresnė, ir ten "grietinėle" leidžia savo vaikus. Atsiranda nereikalinga priešprieša. Tada nori leisti į lietuvišką mokyklą savo vaikus dėl prestižo, o ten daug sunkiau mokyti kitakalbiam. Supriešinti žmonių su iškabom neverta. [...]“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</p> <p>„Visuomenėje formuojama labai nesveika nuomonė.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.</p>

Dauguma apklaustųjų grupių teigia, jog skirtingo mokyklų pavaldumo situacija kelia įtampą, sukuria naujas nevienodų galimybių ir bendruomenės susipriešinimo problemas. Respondentai vardina tokias kylančias problemas: materialinių ugdymo sąlygų užtikrinimo netolygumas, finansavimo netolygumai, apsunkintas

geografiškai šalia esančių mokyklų ir jų personalo bendravimas, bendradarbiavimas bei įtampa, susipriešinimas bendruomenėse.

Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai detalizuoja mokyklų materialinių sąlygų užtikrinimo ir finansavimo netolygumo problemą:

- taikomi skirtingi klasių komplektavimo reikalavimai – „apskrities mokykloje komplektuojant klasę gali ir nebūti 15 mokinių“;
- skiriamos skirtingos lėšos maitinimui;
- nustatomi skirtingi mokytojų atlyginimai;
- nelygios vežiojimo galimybės – „Vilniaus rajono savivaldybė turi tik tris geltonuosius autobusiukus“.

Radikaliausiai nuomonę išsakė Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai „reikėtų panaikinti apskrities pavaldumą, nepanaikinant finansavimo apimčių“.

Tik nedidelė dalis apkautųjų teigė nejaucią įtampos dėl to, kad rajone mokyklų steigėjais yra dvi skirtingos institucijos:

„Nėra problemų. Mokytojai ir direktoriai susitinka kartu bendruose kursuose ar renginiuose.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„Šalia yra savivaldybės lietuviška mokykla, nesijaučia problemų dėl dviejų šeiminių.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai pastebi, jog apskrities ir savivaldybės bendradarbiavimas dažnai yra nekonstruktyvus, apsimestinis.

„Derinam atseit tinklo pertvarkos planus [pabraukta ataskaitos autorių]“. *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

Tačiau Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai pastebi, jog dabar situacija keičiasi – yra kuriamos darbo grupės kurių užduotis – derinti tinklo pertvarkos planus. Apskritis siekia viešo pertvarkos planų svarstymo.

„Išryškėjo nauja tendencija savivaldybės lietuviškose mokyklose – paskiriami sau naudingi direktoriai.“ *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

„Savivaldybės lietuviškos mokyklos yra izoliuojamos, tik aktyviausi direktoriai dar kažką daro.“ *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

„Valstybės kontrolės ataskaita parodė, kad savivaldybė nuo lietuviškų mokyklų „nuima“ iki 25% biudžeto, nors galima tik kelis kart mažiau.“ *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

Apibendrinimas:

Visų tyrime dalyvavusių grupių (išskyrus keletą tautinių mažumų mokyklų vadovų) teigimu, skirtingo mokyklų pavaldumo situacija Vilniaus rajone kelia tam tikras problemas:

- materialinių ugdymo sąlygų užtikrinimo, finansavimo netolygumo problemą,
- geografiškai šalia esančių mokyklų ir jų personalo bendravimo, bendradarbiavimo problemą,
- įtampa, susipriešinimą bendruomenėse.

4.3.7. Kąlinės aplinkos ir jų įtaka mokymosi pasiekimams

Šiame poskyryje analizuojami mokytojų, mokyklų vadovų atsakymai apie kalbinę mokyklų aplinką (komunikavimo mokyklos bendruomenėje kalbas), seniūnų atsakymai apie kalbinę aplinką jų seniūnijose, moksleivių tėvų atsakymai apie kalbinę šeimos aplinką. Poskyryje taip pat analizuojamos nuomonės apie kalbinių aplinkų įtaką moksleivio mokymosi sėkmingumui, pasiekimams ir būsimai karjerai.

Analizuojant atsakymus apie kalbinę mokyklų aplinką, pastebėti mokyklų valstybine mokomąja kalba ir tautinių mažumų mokyklų vadovų bei mokytojų atsakymų skirtumai.

Mokyklose valstybine mokomąja kalba, mokyklų vadovų bei apklaustųjų mokytojų teigimu, visa mokyklos vidinė komunikacija (bendravimas su mokiniais, bendravimas pedagoginio ir administracinio personalo tarpe, informaciniai skelbimai, mokyklos susirinkimai, šventės) vyksta lietuvių kalba, išskyrus komunikaciją su mokinių

tėvais. Teigiama, jog su mokinių tėvais bendraujama pagal situaciją, dažnai tenka bendrauti ne tik lietuvių, bet ir kitomis kalbomis.

„Pagal situaciją.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Tėvai lietuviškai supranta, bet dažnai reikia bendrauti rusiškai.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

Vienakalbių tautinių mažumų mokyklų gimtosios kalbos mokytojai nurodė, jog vidinė mokyklos komunikacija vyksta lenkų kalba, tik šventėse ar informaciniuose skelbimuose kartais naudojama lietuvių kalba (viena apklausta rusų mokykla atitinkamai nurodė, jog vidinė komunikacija vyksta rusų kalba).

Tautinių mažumų mokyklose lenkų mokomąja kalba, vadovų teigimu, neformali komunikacija (mokinių, administracinio, pedagoginio personalo tarpusavio bendravimas, bendravimas su mokinių tėvais) vyksta lenkų kalba. Reti atvejai, kuomet keli mokytojai ar mokinių tėvai komunikuoja lietuviškai. Formali komunikacija (susirinkimai, protokolų rašymas, informaciniai skelbimai) vyksta ir gimtąja ir valstybine kalbomis. Pastebėtina, jog net 4-iose iš 8-ių vizituotų mokyklų, kuriose mokoma lenkų kalba, šventės vyksta tik gimtąja lenkų kalba. Įdomu ir tai, kad vienas iš dviejų dvikalbių mokyklų (lenkų-rusų) apklaustų vadovų teigė, jog mokyklos vidinė komunikacija, išskyrus protokolus ir informacinius skelbimus (rašomus valstybine kalba), vyksta tik viena iš mokomųjų kalbų – lenkų kalba.

Lietuvių kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose teigimu, su mokiniais pamokų metu ir po pamokų, su mokyklos vadovais, kolegomis, mokyklų švenčių metu jie dažniausiai bendrauja lietuviškai, lietuviškai skelbia informacinius skelbimus. Retas mokytojas nurodė, jog, jei vaikai nesupranta lietuviškai, verčia jiems į lenkų kalbą, arba, su kolegomis bendrauja rusiškai arba lenkiškai. Su mokinių tėvais bendrauja pagal situaciją: „Dažnai reikia kalbėti rusiškai, nes yra tėvų, nelabai gerai kalbančių lietuviškai“. Valstybinės kalbos mokytojai tautinėse mokyklose tampa pagrindiniais, o dažnai – vieninteliais lietuviškos kalbinės aplinkos kūrėjais. T.y. lenkiškose mokyklose besimokantys mokiniai su lietuviška kalbine aplinka mokyklose susiduria tik formaliame bendravime arba bendraudami su valstybinės kalbos mokytojais.

Seniūnų teigimu, aplinka seniūnijose yra įvairiakalbė –kalbama įvairiomis kalbomis pagal situaciją.

„Reikėtų klausti lietuvių, kaip jie jaučiasi šiame krašte. Nepriklausomybės pradžioje įstaigose buvo dirbančiųjų, kurie nemokėjo lietuviškai. Dabar įstaigose kalba visomis kalbomis.“ Seniūnas 1

„Gimtoji kalba – lenkų. Televizorių žiūriu lietuvių kalba. Spaudą skaitau lietuviškai ir lenkiškai. Pamokslai vyksta lietuvių ir lenkų kalbomis. Su seniūnijos gyventojais, vadovais, mokytojais, mokiniais bendrauju pagal situaciją. Vyresnė karta kalba lenkiškai, jaunesnė - lietuviškai. Bendruomenės susirinkimuose kalbama lietuviškai, jei reikia - lenkiškai. Tiesiog pasitariam.“ Seniūnas

Tyrimo metu mokinių tėvų buvo klausiama apie jų šeimos kalbinę aplinką: kokia kalba kalbama jų šeimoje. Rezultatai (iš 35 šeimų):

- 11 šeimų tarpusavyje kalbasi tik lenkiškai
- 6 šeimos tarpusavyje kalbasi tik rusiškai
- 5 šeimos tarpusavyje kalbasi tik lietuviškai
- 13 šeimų tarpusavyje kalbasi keliomis kalbomis – iš jų 11 šeimų greta lenkų ar rusų kalbų tarpusavyje kalbasi ir lietuviškai.

Maždaug pusėje visų apklaustųjų šeimų yra kalbama kita (-mis) nei lietuvių kalba (-omis). Taip pat maždaug pusėje visų apklaustųjų šeimų yra kalbama lietuvių kalba (arba kalbama tik lietuviškai arba – lietuvių ir kita kalba).

Taigi, maždaug trečdalis apklaustų šeimų vaikų gyvena daugiakalbėje šeimos aplinkoje. Maždaug pusė apklaustų šeimų vaikų kasdienėje kalbinėje aplinkoje nekalba lietuviškai.

Toliau poskyryje analizuojamos nuomonės apie kalbinių aplinkų įtaką moksleivio mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams, jo gabumų atsiskleidimui.

Moksleivių, kurių šeimos bei mokyklos kalbinės aplinkos skiriasi (t.y. vaikas namuose kalba viena kalba, o mokosi – kita), tėvai teigė, jog kalbinių aplinkų skirtumai turi įtakos jų vaikų gabumų atsiskleidimui.

Kalbinių aplinkų skirtumų įtaka moksleivio mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams

Įtakos pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Teigiama	Moksleivių tėvai	<p>„Taip, kuo moka daugiau kalbų, tuo geriau.“ <i>Lietuviškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p> <p>„Gal gerai, kai moka kelias kalbas.“ <i>Lietuviškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p> <p>„Teigiamas, kuo daugiau kalbų reikia mokėti.“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p> <p>„Taip, kalbos lavina mąstymą ir gabumus.“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p> <p>„Mano, kad taip. Daugiau galimybių, kai moki kelias kalbas.“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p> <p>„Turi teigiamą įtaką, nes mokantis kalbas, vaikas lavinamas“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p>
	Savivaldybės pavaldomo mokyklų vadovai	<p>„Vaikai gerai išmoksta valstybinės kalbos, yra konkurencingi. O karjera priklauso nuo asmeniniu gabumų, o ne nuo mokomosios kalbos.“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i></p> <p>„[...] Lenkiškoje mokykloje turi stimulą geriau išmokti lietuvių kalbos, todėl net geriau mokosi. [...] O baigus lenkišką mokyklą, net privalumas tas, kad moka gerai lenkų kalbą, nes darbo rinkoje reikia dažnai mokėti gerai dar vieną kalbą, be lietuvių ar anglų.“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i></p> <p>„Lenkai savo mokyklose labai rūpinasi lietuvių kalbos mokymu, turi aukštos kvalifikacijos mokytojas. Jie gali išskaldyti klases į mažesnes, plius įveda papildomus fakultatyvus. Todėl moksleiviai gerai išlaiko egzaminus ir įstoja į universitetus.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i></p>
	Dalis mokytojų (dažniausiai tautinių mažumų mokyklų)	<p>„Kuo daugiau kalbų, tuo geriau. Didesnės galimybės.“</p> <p>„Kuo moki daugiau kalbų, tuo lengviau įsisavini naują.“</p> <p>„Geras lenkų ir rusų kalbų mokėjimas karjerai tikrai padeda“</p>
	Seniūnas	<p>„Kuo daugiau kalbų moki, tuo geriau. Ir neturi reikšmės, kad vaikas mokosi ne valstybine, o gimtąja kalba. Tie vaikai, kurie stengiasi, turi motyvaciją mokytis, puikiai išlaiko egzaminus ir gana didelis procentas įstoja į aukštąsias mokyklas Lietuvoje.“</p>
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	<p>„Lenkų tautybės vaikai, nuėję mokintis į mokyklas lietuvių mokomąja kalba, jaučia psichologinį diskomfortą, pradeda gėdintis savo kalbos.“</p>
Neigiama	Moksleivio tėvai	<p>„Taip, turi įtakos. Buvo taip su jaunesniais vaikais: nemoki kalbos- mažėja galimybių.“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i></p> <p>„Apskritai tai trukdo [kalbinių aplinkų skirtumai]“. <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i></p>
	Mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai	<p>„Būna problemų, kai iš lenkiškos ar rusiškos šeimos ateina į lietuvišką mokyklą. Jiems sunku mokytis. Pradinėse klasėse skirstome vaikus pogrupiais pagal lietuvių kalbos mokėjimą. Jau 5-oje klasėje išmoksta. Bet vis tiek jaučiasi kur yra vaikas ne iš lietuviškos šeimos. Vyresnėse klasėse yra papildomi lietuvių kalbos moduliai. Bet būna, kad lenkai ar rusai savo lietuvių kalbos mokėjimu "prašaua" ir lietuviuką.“</p> <p>„Įstoti gal ir nesunkiau, bet mokytis universitetuose daug sunkiau atėjusiems iš nelietuviškų mokyklų. Turi eiti kitakalbiai į lietuviškas mokyklas, kad geriau integruotųsi Lietuvoje.“</p> <p>„Mokymasis lenkiškoje ar rusiškoje mokykloje niekaip neįtakoja vaiko būsimo karjeros. Bet pačiam vaikui yra gerokai sunkiau. Nėra taip, kad mokyklų lenkų mokomąja kalba būtų žemesnis lygmuo. Bet vaikui sudėtingiau. Kalba jiems patiems stabdis. Lenkų ir rusų mokyklų tėvai yra sakę: "būtų buvę geriau, jei būtume baigę lietuvišką mokyklą, nes nepakankamai laisvai galime mintis reikšti ir pan. "</p>
	Dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų	<p>„Kai vaikas negirdi lietuvių kalbos namie, o mokosi lietuviškai, jis nesupranta ką sako tėvams per šventes. Tėvai irgi nesupranta ką vaikas jam sako mokykloje, tada vaikai pradeda gėdintis savo tėvų.“</p> <p>„Turi neigiamos įtakos. Pvz. perėjo vienas vaikas į lietuvių mokyklą, labai jam sunku buvo mokytis.“</p>
	Valstybinės kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	<p>„Neigiamai. Tai vaiko traumavimas. Blogai ir kai lenkai eina į lietuvišką mokyklą ir kai lietuviai eina į lenkišką m-klą. Toks dalykas betikslis.“</p> <p>„Neteigiamai. Negali tobulinti kalbos. Laviruoti reikia. Sudėtinga, neigiamai, nes pvz. negali tėvai padėti ruošti namų darbus. Jie juk nesupranta.“</p>

Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.	„Trukdo atskleisti gebėjimus, rezultatai prastesni“ „Kalbinės aplinkos skirtumas įtakoja. Dėl kalbos kultūros. Neįaučia balsių ilgų trumpų.“
Seniūnas	„Vaikas geriausiai gali atsiskleisti gimtąja kalba Patekus į kitakalbę mokyklą, praeina ne vieni metai, kol vaikas pripranta. Tai – prarastas laikas.“

Apibendrinant lentelėje pateiktą informaciją taip pat galima teigti, jog respondentai minėjo tokias moksleivio kalbinių aplinkų skirtumo teigiamos įtakos formas:

- vaikas išmoksta daugiau kalbų ir tai tampa privalumu po mokyklos ieškantis darbo ar siekiant įstoti į aukštąsias mokyklas,
- vaikas turi įdėti daugiau pastangų ir taip lavinami bendrieji vaiko gebėjimai.

Apibendrinant lentelėje pateiktą informaciją galima teigti, jog respondentai minėjo tokias moksleivio kasdienės ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumo neigiamos įtakos formas:

- prastesni moksleivio pasiekimai ir rezultatai
- netobulinama gimtoji kalba
- neugdomas tautinis tapatumas, atsiranda susvetimėjimas kita kalba besimokinančio moksleivio su šeimos nariais

Mokytojų teigimu, kalbos mokymosi sėkmingumas labiausiai priklauso nuo vaiko gabumų apskritai ir nuo jo šeimos o ne nuo kalbinės aplinkos ar tautybės.

„Priklauso nuo šeimos, nuo socialinio statuso, o ne nuo tautybės ar kalbinės aplinkos. Iš sunkiai gyvenančių šeimų sunkiau ir kalba, nes neskaito knygų, nemoka bendrauti su kitais.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokyklose lietuvių mokomąja kalba.

„Žinios priklauso nuo sugebėjimo ir noro mokytis. Tautybė nieko nereiškia.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokyklose.

Tyrimo metu respondentų grupėms taip pat buvo užduodami klausimai apie mokomosios kalbos įtaką būsimai vaiko karjerai.

Apskrities pavaldumo mokyklų vadovų teigimu, kita nei lietuvių mokomoji kalba neigiamai įtakoja vaiko būsimą karjerą.

„Įstoti gal ir nesunkiau, bet mokytis universitetuose daug sunkiau atėjusiems iš nelietuviškų mokyklų. Turi eiti kitakalbiai į lietuviškas mokyklas, kad geriau integruotųsi Lietuvoje.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Mokymasis lenkiškoje ar rusiškoje mokykloje niekaip neįtakoja vaiko būsimos karjeros. Bet pačiam vaikui yra gerokai sunkiau. Nėra taip, kad mokyklų lenkų mokomąja kalba būtų žemesnis lygmuo. Bet vaikui sudėtingiau. Kalba jiems patiems stabdis. Lenkų ir rusų mokyklų tėvai yra sakę: "būtų buvę geriau, jei būtume baigę lietuvišką mokyklą, nes nepakankamai laisvai galime mintis reikšti ir pan." Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

Savivaldybės pavaldumo mokyklų (tiek lietuvių, tiek lenkų ar rusų mokomąja kalba) vadovų teigimu, lenkų ar rusų mokomoji kalba įtakos būsimai vaiko karjerai visai neturi, arba turi teigiamą įtaką.

„Vaikai gerai išmoksta valstybinės kalbos, yra konkurencingi. O karjera priklauso nuo asmeniniu gabumų, o ne nuo mokomosios kalbos.“ X tautinės mažumos mokyklos vadovas.

„Neturi įtakos. Praktika rodo, kad baigę lietuviškas mokyklas kitataučiai nepasiekdavo aukštumų. Lenkiškoje mokykloje turi stimulą geriau išmokti lietuvių kalbos, todėl net geriau mokosi. Kai įstoja po lenkiškos mokyklos į aukštąsias, koki mėnesį sunkiau, kol pripranta prie terminų, paskui visi išsilygina. O baigus lenkišką mokyklą, net privalumas tas, kad moka gerai lenkų kalbą, nes darbo rinkoje reikia dažnai mokėti gerai dar vieną kalbą, be lietuvių ar anglų.“ X tautinės mažumos mokyklos vadovas.

„Lenkai savo mokyklose labai rūpinasi lietuvių kalbos mokymu, turi aukštos kvalifikacijos mokytojas. Jie gali išskaldyti klases į mažesnes, plius įveda papildomus fakultatyvus. Todėl moksleiviai gerai išlaiko egzaminus ir įstoja į universitetus.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

Dalis mokytojų pabrėžia, jog įtakos vaiko būsimai karjerai daugiau turi ne mokomoji kalba o bendri gebėjimai ir kitų dalykų žinios. Taip pat teigiama, jog ir tautinių mažumų mokyklose vaikai pakankamai išmoksta valstybinės kalbos ir tai netampa kliūtimi.

„Tų kalbų, kurių mokosi išmoksta gerai. Ką jis nuspręs daryti toliau, gali turėti įtakos tik tie dalykai, kurie geriausiai sekasi.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

„Miestelyje esanti lenkiška gimnazija turi gerus lietuvių kalbos mokytojus, gerai išmoko moksleivius valstybinės kalbos.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių dėstomąja kalba.

Apibendrinimas ir interpretacija:

Maždaug trečdalis apklaustų šeimų vaikų gyvena daugiakalbėje šeimos aplinkoje.

Maždaug pusė apklaustų šeimų vaikų kasdienėje kalbinėje aplinkoje nekalba lietuviškai.

Mokyklų valstybine mokomąja kalba kalbinė aplinka yra lietuviška. Tai yra labai svarbus veiksnys modifikuojantis jas lankančių moksleivių kalbinę aplinką - su visais mokyklos bendruomenės nariais, nesvarbu kokios tautybės jie bebūtų, komunikuojama lietuviškai.

Mokyklose lenkų mokomąja kalba neformalioji komunikacija vyksta tik gimtąja lenkų kalba. Formalioji komunikacija vyksta ir gimtąja ir valstybine kalbomis. Mokyklų lenkų mokomąja kalba kalbinė aplinka taip pat tampa svarbiu veiksniumi, polonizuojančių jose besimokančių moksleivių kalbinę aplinką.

Beveik visi apklaustieji teigė, jog moksleivio šeimos ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumas turi įtakos jo mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams. Tačiau išsiskyrė šios įtakos krypties vertinimai – dalis teigė, jog įtaka teigiama, dalis – jog neigiama. Respondentai minėjo tokias moksleivio kasdienės ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumo neigiamos įtakos formas: prastesni moksleivio pasiekimai ir rezultatai, netobulinama gimtoji kalba, neugdomas tautinis tapatumas. Taip pat minimos tokios teigiamos įtakos formos: vaikas išmoksta daugiau kalbų ir tai tampa privalumu po mokyklos ieškantis darbo ar siekiant įstoti į aukštesias mokyklas, vaikas turi įdėti daugiau pastangų ir taip lavinami bendrieji vaiko gebėjimai.

4.4. Ugdymo kokybės ir sąlygų vertinimai

Šiame skyriuje analizuojami:

- bendri ugdymo kokybės vertinimai,
- pasitenkinimas valstybinės ir gimtosios kalbų mokymo lygiu
- mokymosi sėkmingumo ir mokymosi pasiekimų vertinimai,
- materialinių ugdymo sąlygų vertinimai,
- nuomonės apie mokyklų finansavimą,
- nuomonės apie pedagoginį personalą,
- specialios pagalbos prieinamumo vertinimai,
- nuomonės apie papildomą ugdymą,
- mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas
- bendradarbiavimo ypatumai ir partnerystės ryšiai išorinėje mokyklos aplinkoje.

4.4.1. Bendrieji ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo vertinimai

Šiame poskyryje analizuojami bendrieji ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo mechanizmo vertinimai, kuriuos pateikia Vilniaus apskrities viršininko administracijos, Vilniaus rajono savivaldybės politikai bei specialistai, seniūnai, mokyklų vadovai ir moksleivių tėvai.

Bendrieji ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo vertinimai

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia, jog ugdymo kokybė skiriasi skirtingose rajono vietose priklausomai nuo gyvenimo sąlygų. Apskrities specialistai skiria „Pirmąjį žiedą“, kuriame esančios seniūnijos ribojasi su Vilniaus miestu, ir „antrąjį žiedą“, kuriame esančios seniūnijos nesiriboja su Vilniaus miestu. Ugdymo kokybės tolygumas Vilniaus rajone – priklauso nuo šeimų socialinės padėties. Apskrities specialistų teigimu, „antrame žiede“ daugiau skurdžių šeimų, ryškesnė socialinė atskirtis, tad „tolimesniųjų seniūnijų mokyklose dirbančios mokytojos mokiniams tampa „ir mamomis ir maitintojomis“: „Prieš 5 m. daug kur buvo tokia padėtis, kad vaikai eidavo į mokyklą pavalgyti. Yra seniūnijų, kur 90% tėvų bedarbiai”.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narių ir švietimo skyriaus specialistų teigimu, savivaldybės pavaldumo mokyklose ugdymo kokybė užtikrinama keliant pedagogų kvalifikaciją bei organizuojant turiningą popamokinę veiklą. Savivaldybės atstovų teigimu, ugdymo kokybės užtikrinimui kliūtimi tampa nepakankamas vežiojimo paslaugos organizavimas.

„Tai užkerta ir popamokinio ugdymo galimybes. O popamokinis ugdymas yra vienas iš ugdymo kokybės užtikrinimo mechanizmų.“ *Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.*

Seniūnu teigimu, ugdymo kokybė kai kuriose rajono teritorijoje esančiose mokyklose yra problematiška ir dėl to kai kurie mokiniai renkasi Vilniaus miesto mokyklas. Pasak seniūno, „teko išgirsti iš gyventojų, neva, seniūnijos mokyklose prasti mokytojai, sklido apkalbos, tačiau išanalizavus problemą paaiškėjo, kad kalti patys tėvai, kurie nenori prisiimti atsakomybės dėl vaikų mokymosi“.

Mokyklų vadovai teigia, jog mokiniai bei jų tėvai dažniausiai yra patenkinti mokymo kokybe. Savo nuomonę tėvai dažniausiai išsako tik dėl atskirų specialistų, pvz., anglų kalbos mokytojų stygiaus ar nekompetencijos.

„Nepasitenkinimo nereiškia, nes 10-12 klasėse mokytojai kompetentingi.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Nusiskundimų iš tėvų pusės nėra. Nebent - perkrovimas.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Neigiamų nuomonių nėra. Problemų nėra.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„Skundžiasi, kad labai dažnai keičiasi anglų kalbos mokytojai.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

Absoliuti dauguma apklaustųjų **tėvų** (26 iš 30 atsakiusių į klausimą) teigė, jog yra patenkinti bendru mokymo lygiu mokykloje.

„Mokymosi lygis ganėtinai aukštas.“ *Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.*

„Viena iš geriausių mokyklų. Net laikraštyje apie tai buvo parašyta. Stojimai aukšti. Lietuviška mokykla nesugeba taip, nežeidžiant, bet tikrai taip.“ *Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.*

„Labai geras, į universitetą įstojo daugiau negu pusė.“ *Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.*

Motyvai svarbūs renkantis mokyklą

Toliau poskyryje analizuojami motyvai, svarbūs renkantis mokyklą.

Galimybė rinktis mokyklą - viena svarbiausių mokinių, jų tėvų teisių. Siekiant detaliau išsiaiškinti, kaip ir kokius ugdymo kokybės, jos užtikrinimo sąlygų ar mokyklų tinklo aspektus vertina **tėvai** tyrimo metu jų buvo klausama, ką mokyklose, kuriose mokosi jų vaikas (-ai) jie vertina pozityviausiai, ką vertina blogai, kokias mato problemas, ar pakanka informacijos apie greta esančias mokyklas. Buvo pateikiami atviro tipo klausimai, tad mokinių tėvai galėjo laisvai išdėstyti savo nuomonę. Dalykai, kuriuos mokykloje tėvai vertina pozityviausiai bei dalykai, kuriuos tėvai vertina blogai, išvardinti žemiau esančiose lentelėse. Lentelėse taip pat pateikiamos teiginį patvirtinančios autentiškos nuomonės. Į lentelę įtrauktos ne visos, o tik tipinės, pasikartojančios nuomonės.

4.4.1 lentelė

Mokinių tėvai: ką mokykloje vertina pozityviausiai

Pozityviausiai vertinami dalykai	Autentiškos nuomonės
Aukšta mokymo kokybė	„Mokykla labai stipri mokymo prasme.“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Gerai dėstomi dalykai“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i> „Geras mokymosi lygis“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai..</i>
Mokyklos socialinė aplinka	„Mokykloje saugu“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Mokyklos klimatas geras“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i> „Mokykloje narkotikai nevartojami, neteko girdėti. Drausmė gera.“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i> „Kamerinė atmosfera, kolektyvas bendraujantis, šeimos ir mokyklos santykiai geri, pedagogai tėvų tel. žino, vaikais rūpinasi.“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>
Materialinės sąlygos	„Nauji suolai, šilta“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Vaikai gauna šiltą maistą“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Mokykla remontuojama, šiltas maistas, sporto salė“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>
Mokytojai	„Puikus mokytojų kolektyvas“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Geri mokytojai“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i> „Stiprūs mokytojai.“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>
Geografinis mokyklos prieinamumas	„Arti namų“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Netoli namų“ <i>Lenkiškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Arti namų“ <i>Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>
Galimybė mokytis norima kalba	„Galimybę vaikams mokytis lenkiškai“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>

Mokinių tėvai: kas mokykloje yra blogai, kokios problemos

Neigiamai vertinami dalykai	Autentiškos nuomonės
Materialinės sąlygos	„Nėra sporto salės, valgyklos, klasės trūksta, klasės nepritaikytos mokymuisi“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Patalpos nepritaikytos mokyklai. Prasta mokyklos fizinė būklė.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Trūksta kompiuterių, sporto ir aktų salės [...]. Bibliotekoje senos knygos, labai trūksta naujų.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.
Mokymo kokybė	„Mokymosi kokybė prastesnė nei mieste.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Galėtų būti stipresni reikalavimai dėl mokymosi, norėčiau griežtumo - protingo.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.
Popamokinė veikla	„Trūksta rimtesnių būrelių“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Nėra popamokinės veiklos, vaikai neužimami po pamokų“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.
Mokytojai	„Ypač silpni mokytojai matematikos, istorijos, užsienio kalbos.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Yra daug senų mokytojų“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.
Mokymo priemonės	„Aprūpinimas vadovėliais prastas“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai. „Nekompetentingi rusų mokyklai vadovėliai, jie neatitinka klasės lygio.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.

Mokinių tėvai pozityviausiai mokyklose vertino aukštą mokymosi kokybę (paminėjo 10 iš 32 į klausimą atsakiusiųjų tėvų) ir saugų, ramų, šiltą psichologinį klimatą bei socialinę aplinką (9 iš 32). Kas penktas tėvas pozityviausiai vertino materialines mokyklų sąlygas ir mokytojų kompetenciją (paminėjo po 7 iš 32). Kas septintas tėvas teigė jog pozityviausiai vertina mokyklos geografinį prieinamumą, vienas - jog pozityviai vertina mokyklos prieinamumą mokomosios kalbos prasme.

Apklaustieji mokinių tėvai išvardino keletą pagrindinių problemų mokyklose. Daugiausiai tėvų (6 iš 32 atsakiusiųjų į klausimą) paminėjo materialines sąlygas kaip didžiausią problemą. Taip pat tėvai minėjo problemas susijusias su mokytojų nekompetencija ar trūkumu (4 iš 32), mokymo kokybės stoka (3 iš 32), aprūpinimo mokymo priemonėmis problemą (2 iš 32), popamokinės veiklos stygiaus problemą (2 iš 32).

Pastebėtina, jog lenkiškai besimokančių vaikų tėvai žymiai dažniau nei kiti tėvai teigė nematantys jokių bėdų ar problemų mokykloje. Tik lietuviškai besimokančių vaikų tėvai teigė jog pagrindinė mokyklų problema – prastos ar nepakankamos materialinės sąlygos. Tik rusiškai besimokančių vaikų tėvai teigė jog viena pagrindinių problemų – aprūpinimas vadovėliais.

Dauguma tėvų vertindami mokyklą minėjo mokymo kokybę ir materialines sąlygas. Galima daryti išvadą, kad būtent mokymo kokybė ir materialinės sąlygos (trečiasis komponentas – mokytojai) yra svarbiausi tėvams vertinant mokyklą.

Kita vertus, seniūnai išsakė nuomonę, jog gyventojai labiausiai skundžiasi ne mokymo kokybe ar prieinamumu, bet infrastruktūros stoka. Seniūno teigimu „gyventojai nori apšviestų gatvių, asfaltuotų kelių, kultūros rūmų renginiams“.

Renkantis mokyklą, o vėliau – ją vertinant svarbu adekvati informacija. Mokinių tėvų buvo klausama, ar jiems pakanka informacijos apie greta esančias mokyklas, iš ko/iš kur jie tokią informaciją gauna. Absoliuti dauguma apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog informacijos apie jų gyvenamojoje teritorijoje esančias mokyklas jiems pakanka. Informacijos šaltiniais buvo įvardijami:

- „skambina į namus direktorius, mokytojai“, gauna informaciją iš mokytojų, per susirinkimus
- „iš kaimynų“, „iš bendravimo“, „iš vaikų“
- „iš laikraščių“, „spaudos“
- „iš televizijos, interneto“.

Mokyklų vadovų taip pat buvo klausiami, kodėl, jų nuomone, moksleiviai renkasi jų mokyklą. Sugrupuoti mokyklų vadovų atsakymai pateikiami žemiau esančioje lentelėje.

4.4.3 lentelė

Mokyklų vadovai: kodėl renkasi šią mokyklą

Mokyklos rinkimosi motyvai	Autentiškos nuomonės
tenkina mokymo lygis, specialistų kvalifikacija	„Mokytojai mūsų geresni, paruošimas stipresnis [...]“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas. „Labai geri specialistai.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas. „Vertina mokytojų darbą.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
mokykla artimiausia arba lengviausiai pasiekama	„Keletas tėvų atveža patys vaikus iš tolimesnių vietovių dėl to, kad mūsų mokykla jiems artimiausia, į ją patogiau atvažiuoti. [...]“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas. „Dėl atstumo. Bet ne vien. [...]“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas. „Patogu susisiekti [...]“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
patinka psichologinis klimatas, socialinė aplinka	„[...]Tėvai yra baigę šią mokyklą, tai ir vaikai ateina pas mus. [...]“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas. „Aplinkui lenkiškos šeimos.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas. „Renkasi šią mokyklą, nes mažos klasės, daug dėmesio skiriama kiekvienam moksleiviui, saugi aplinka.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.
mokykloje mokoma norima mokomąja kalba	„Arti namų, lietuviška.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas „Mokyklą lietuvių mokomąja kalba renkasi tie lenkai ar rusai, kurie planuoja vaikų ateitį Lietuvoje. Dažnai būna, kad kai tėvai patys nemoka, bet galvoja, kad reikia mokėti lietuvių kalbą, tai leidžia vaikus į lietuvišką mokyklą. [...]“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas. „Eina mokytis į lietuviškas mokyklas, nes galvoja apie ateitį, nes supranta kad gyvena Lietuvoje. Yra mokinių perėjusių į lietuvišką mokyklą iš lenkiškos.“ Mokyklos lietuvių mokomąja kalba vadovas.

Mokyklų vadovų nuomone, jų mokyklas vaikai renkasi dėl įvairių priežasčių (visos priežastys paminėtos vienodu dažnumu):

- tenkina mokyklos mokymo lygis
- mokykla yra artimiausia arba lengviausiai pasiekama
- patinka mokyklos psichologinis klimatas ir socialinė aplinka
- mokykloje mokoma norima mokomąja kalba

Mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai dažniau nei kitų mokyklų vadovai pabrėžia psichologinį mokyklos klimatą ir patrauklią socialinę aplinką kaip pagrindines jų mokyklos rinkimosi priežastis.

Apibendrinimas:

Vilniaus apskrities viršrinko administracijos specialistai teigia, jog ugdymo kokybė skiriasi skirtingose rajono vietose – aukštesnė ugdymo kokybė seniūnijose besiribojančiose su Vilniaus miestu. Kai kuriose rajono teritorijoje esančiose mokyklose, seniūnų teigimu, ugdymo kokybė yra problematiška.

Absoliuti dauguma apklaustųjų tėvų teigė, jog yra patenkinti bendru mokymo lygiu mokykloje.

Mokinių tėvai pozityviausiai mokyklose vertino mokymosi kokybę ir psichologinį klimatą/socialinę aplinką. Daugiausiai tėvų įvardino materialines sąlygas kaip pagrindinę problemą mokyklose.

Analizuojant tėvų vardintus pozityvius ir neigiamai vertintus dalykus mokyklose, galima daryti išvadą, kad būtent mokymo kokybė ir materialinės sąlygos (trečiasis komponentas – mokytojai) yra svarbiausi tėvams vertinant mokyklą.

Mokyklų vadovų nuomone, jų mokyklas vaikai renkasi dėl sekančių priežasčių (visos priežastys paminėtos vienodu dažnumu): tenkina mokyklos mokymo lygis, mokykla yra artimiausia arba lengviausiai pasiekama, patinka mokyklos psichologinis klimatas ir socialinė aplinka, mokykloje mokoma norima mokomąja kalba.

Mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai dažniau nei kitų mokyklų vadovai pabrėžia psichologinį mokyklos klimatą ir patrauklią socialinę aplinką kaip pagrindines jų mokyklos rinkimosi priežastis.

Interpretacija:

Lenkų tautinės bendruomenės palaiko intensyvius vidinius socialinius ryšius, mokykla tampa vienu iš kertinių tokios bendruomenės telkiamąsi mobilizuojančiu vienetu, tad mokyklose vyrauja ypatinga bendruomeniška aplinka, kurią mokyklos bendruomenė dažnai įvardina metafora „kaip šeima“.

4.4.2. Pasitenkinimas valstybinės ir gimtosios kalbų mokymo lygiu

Šiame poskyryje analizuojami požiūrio į lietuvių kalbą, lietuvių kalbos žinių lygio baigus priešmokyklinio ugdymo programą bei baigus bendrojo lavinimo mokyklą vertinimai, pasitenkinimas valstybinės kalbos mokymo lygiu.

Poskyryje taip pat analizuojami požiūrio į gimtąją (lenkų arba rusų) kalbą, gimtosios kalbos žinių lygio baigus priešmokyklinio ugdymo programą bei baigus bendrojo lavinimo mokyklą vertinimai, pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo lygiu.

Poskyryje analizuojami moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, savivaldos, NVO atstovų pateikiami vertinimai.

Pasitenkinimas valstybinės kalbos mokymo lygiu

Tautinių mažumų moksleivių požiūris į lietuvių kalbą, valstybinės kalbos mokytojų teigimu, yra teigiamas, lietuvių kalba vertinama kaip būtinybė siekiant perspektyviai kurti savo ateitį.

„Labai noriai mokosi valstybinę kalbą dėl perspektyvų.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokyklose.

„Lietuvių kalbą vaikai kiekvienais metais moka vis geriau, nes jau yra kalbinė aplinka. Atėjusiųjų iš kaimų, skurdus žodynas.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokyklose.

„Jų nuostata, kad būtina gerai mokėti valstybinę kalbą.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokyklose.

Lietuvių kalbos mokytojai mokyklose lietuvių mokomąją kalbą, vertindami mokinių požiūrį į mokomą kalbą, akcentavo motyvacijos mokytis svarbą. Jų teigimu, jei motyvacija pakankama, mokinys mokosi visų dalykų, jei nepakankama – nesimoko visų dalykų, neišskirdami kalbos dalykų.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai vertindami Vilniaus rajono gyventojų požiūrį į lietuvių kalbą teigia:

„Šiaip paprasti žmonės linksta ir su pagarba žiūri į lietuvišką mokyklą. Bet ... yra kas kursto nesantaiką. Jei Lenkų rinkiminė akcija neagituotų, tai būtų tvarka ir nebūtų konflikto. [...] Paprasti žmonės labai lojalūs Lietuvai ir nori mokintis valstybinės kalbos. Senoji karta gal tik kiek mažiau lojalūs.“ Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai.

Vertindami valstybinės kalbos mokymo lygį daugelis apklaustųjų grupių išreiškė pasitenkinimą, teigė jog lygis geras, pakankamas.

4.4.4 lentelė

Pasitenkinimas valstybinės kalbos mokymo lygiu

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Lygis geras, pakankamas	Absoluti dauguma moksleivių tėvų	„Labai gerai, tikrai. Draugauja vaikai labai su mokytoja.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „Vaikai gerai moka lietuvių kalbą.“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai. „Kalba lietuviškai puikiai, sunkiau sekasi rašyba.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.
	Mokyklų vadovai	„Nusiskundimų nėra.“ Mokyklos valstybine mokomąją kalbą vadovas. „Patenkinti, nes vaikai gerai išmokomi.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas. „Girdime tik gerus atsiliepimus.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas
	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Valstybinės kalbos mokymo kokybė rusiškose mokyklose yra labai aukšta, geresnė nei mokyklose lenkų mokomąją kalbą. Rusai lengviau prisitaiko. Štai jau III-io ar IV-o universiteto kurso studentai, buvę rusiškų mokyklų mokiniai, teigia, kad jau rusiškai rašyti sunku darosi.“
Lygis silpnas, problematiškas	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Pavyzdžiui, valstybinę kalbą lenkų mokykloje dėsto lenkaitė baigusi lenkišką mokyklą, paskui baigusi filologiją VU - jos tartis yra su akcentu, tad ko ji gali išmokinti savo mokinius.“

Respondentų taip pat buvo prašoma įvertinti mokinių ateinančių iš priešmokyklinių ugdymo grupių valstybinės kalbos žinias ir įgūdžius.

Mokyklų vadovų teigimu, į pradinės klases ateina vaikai turintys labai skirtingus lietuvių kalbos gebėjimus ir žinias: kai kurie vaikai puikiai kalba lietuviškai, kai kurie lietuviškai kalbėti visai nemoka, tad pradinėse klasėse tenka vaikus diferencijuoti pagal valstybinės kalbos žinias ir silpnesnius mokyti papildomai. Pažymima, jog vaikai ateinantys iš priešmokyklinio ugdymo grupių turi geresnius lietuvių kalbos įgūdžius ir žinias nei vaikai ateinantys iš namų.

„Būna, kad ateina ir visai nekalbančių lietuviškai. Jei vaikas iš priešmokyklinės grupės - mažiau problemų. Tų žinių visgi nelabai pakanka. Vaikai susirenka labai skirtingo lygio - pradeda tada mokytoja nuo paprasčiausių dalykų. Reikia daugiau paruošimo.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Mokytoja sako, kad ateina vaiku, kurie visai nekalba lietuviškai. Negirdi vaikai niekur tos lietuvių kalbos. Vėliau išmoksta ir išlaiko žinių tikrinimą neblogai.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Žinios geresnės tų, kurie ateina iš priešmokyklinių grupių, negu iš namų.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Iš priešmokyklinių grupių moka gerai lietuvių kalbą.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Kalbėjimas geras, prastesnė rašyba.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

Vilniaus rajonas yra daugiatautis, lietuvių tautybės gyventojai čia tesudaro mažumą visų gyventojų. Tai paaiškina faktą, jog į pradinės klases ateina vaikai su labai skirtingu lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių bagažu. Tad lietuvių kalbos mokymą priešmokyklinėse grupėse ir pradinėse klasėse mokyklų vadovai vertina įvairiai.

Respondentai taip pat vertino abiturientų valstybinės kalbos žinias ir įgūdžius. Buvo klausama, ar šių žinių bei įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

4.4.5 lentelė

Lietuvių kalbos žinios ir įgūdžiai baigus bendrojo lavinimo mokyklą: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Žinių ir įgūdžių pakanka	Lietuvių kalbos mokytojai	„Pakankamai lenkų mokiniai moka lietuvių kalbą, kad galėtų studijuoti, dirbti. Ir tam kad galėtų dalyvauti viešajame gyvenime, užtenka.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje. „Žinoma pakankamai.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.
	Mokyklų vadovai	„Vaikai gerai moka valstybinę kalbą, todėl tėvai nemano, kad bus sunkumų pabaigus mokyklą. [...]“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Lietuvių kalbą lenkiškose mokyklose išmoksta labai gerai. Sunkiau tik tiems, kurie po vidurinių mokyklų išvažiuoja į Lenkiją studijuoti ar dirbti, o vėliau grįžta į Lietuvą.“

Kaip matome iš aukščiau pateiktos lentelės, visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

Pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo lygiu

Toliau poskyryje analizuojami požiūrio į gimtąją (lenkų arba rusų) kalbą, gimtosios kalbos žinių lygio baigus priešmokyklinio ugdymo programą bei baigus bendrojo lavinimo mokyklą vertinimai, pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo lygiu

Tautinių mažumų mokyklų moksleivių požiūris į gimtąją kalbą ir jos mokymąsi, mokytoju teigimu, yra teigiamas:

„Atsakingai mokinasi, laiko gimtosios kalbos egzaminus.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

„Motyvacija pakankama, jiems įdomu, mokytojai labai stengiasi. Net dirba atskirai su vaikais iš asocialių šeimų.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

Pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo kokybe yra gana aukštas. Absoliuti dauguma apklaustųjų tautinių mažumų mokyklų tėvų teigė, jog yra patenkinti gimtosios kalbos mokymo kokybe.

„Labai geras mokymas“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.

„Vaikai labai gerai moka ir gimtąją k. ir valstybinę.“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai taip pat labai teigiamai vertina gimtosios kalbos mokymo kokybę tautinių mažumų mokyklose.

Toliau pateikiami gimtosios kalbos žinių lygio, įgyjamo baigiant bendrojo lavinimo mokyklą, vertinimai.

4.4.6 lentelė

Gimtosios kalbos žinios ir įgūdžiai baigus bendrojo lavinimo mokyklą: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Žinių ir įgūdžių pakanka	Gimtosios kalbos mokytojai	„Pakankamai išmoksta gimtosios kalbos.“ „Taip. Lenkai visas galimybes turi. Nėra problemų.“
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Mokiniai mokykloje gimtąją kalbą išmoksta pakankamai“

Kaip matome iš aukščiau pateiktos lentelės, visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog gimtosios kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

Apibendrinimas:

Tautinių mažumų moksleivių požiūris į lietuvių kalbą yra teigiamas, lietuvių kalba vertinama kaip būtinybė siekiant perspektyviai kurti savo ateitį.

Vertindami valstybinės kalbos mokymo lygį daugelis apklaustųjų grupių išreiškė pasitenkinimą, teigė jog lygis geras, pakankamas.

Apklaustosios respondentų grupės teigia, jog į pradinės klases ateina vaikai turintys labai skirtingus lietuvių kalbos gebėjimus ir žinias ir tai apsunkina pradinį klasių mokytojų darbą mokant kalbos ir kitų dalykų. Geresnes lietuvių kalbos žinias turi mokiniai, ateinantys į pradinės klases iš priešmokyklinių grupių.

Visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

Tautinių mažumų mokyklų moksleivių požiūris į gimtąją kalbą ir jos mokymąsi yra teigiamas ir atsakingas.

Pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo kokybe yra gana aukštas.

Visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog gimtosios kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

4.4.3. Mokymosi sėkmingumo ir pasiekimų vertinimai

Šiame poskyryje analizuojam, mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities atstovų išreiškiami mokymosi sėkmingumo ir mokymosi pasiekimų vertinimai. Mokymosi sėkmingumas susijęs su pažangumu, mokinių perkeliama į aukštesnę klasę su nepatenkinamu vidurkiu kiekiu, mokinių paliekamų kartoti kurso kiekiu, lankomumu (kuris turi įtakos mokymosi rezultatams). Mokymosi pasiekimai susiję su egzaminų laikymo rezultatais, skaičiumi moksleivių stojančių į aukštąsias mokyklas, absolventų darbinėmis karjeromis. Įvairių minėtų aspektų vertinimai pateikiami žemiau tekste.

Mokymosi sėkmingumo vertinimai

Mokymosi sėkmingumas Vilniaus rajono teritorijoje esančiose mokyklose yra vertinamas palankiai.

Apklaustųjų mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokinių paliekamų kartoti kursą arba perkeliama į aukštesnę klasę su neigiamu vidurkiu mokyklose arba visai nėra arba tai - tik pavieniai atvejai:

„Antriems metams palieka mažai. Nes vaikui dingsta mokymosi motyvacija, jis nepritampa prie naujos klasės. Priežastys - nelankymas, nes šeimos asocialios.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Pavieniai atvejai.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Antramečių ar su neigiamu vidurkiu nėra.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Nėra. Paliekam pataisų, pasitempia. Daugiausiai pataisų kitakalbiamis.“ Tautinių mažumų mokyklos valstybinės kalbos mokytojas.

Vertindami mokyklos nelankymo problemą mokyklų vadovai ir mokytojai vėlgi dažniausiai teigė, jog mokyklos ar pamokų nelankančių vaikų yra labai mažai arba visai nėra.

„Nėra visai mokyklos nelankančių vaikų.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Asocialių šeimų vaikai nelanko. Bet pavieniai atvejai.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Jei nelanko pamokų, yra "prevencinė grupė" - nuvažiuoja į namus ir atsiveža moksleivį.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Seniūnai paantrina nuomonei ir teigia, jog lankomumas nėra didelė problema jų seniūnijose. Jų teigimu, didžiąja dalimi mokyklos nelankymo problemą lemia vaiko šeimos socialinė padėtis.

„Nelanko mokyklos vaikai labai retai.“ Seniūnas.

„Ne vaikų, o šeimų problema. Reikia stiprinti socialinę grandį.“ Seniūnas.

„Asocialiose šeimose, kuriose yra geriantys tėvai ar vienas iš jų, egzistuoja toks reiškinys kaip mokyklos nelankymas. Seniūnijos darbuotojai lankose tokiose šeimose. Ir būtent tokių šeimų vaikai mokyklos nebaigia. Jie dažniausiai lieka miestely, dirba pagalbinius darbus.“ Seniūnas

Seniūnų siūlomas sprendimas – spręsti pirmiausiai su socialine apsauga susijusias problemas, įsteigiant papildomus socialinių darbuotojų etatus.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai taip pat pastebi jog Vilniaus rajone, ypač vadinamajame „antrajame žiede“, daug socialiai rizikingų šeimų, tačiau teigia, jog nelankymo problema nėra aštri.

„Nelankymo problemos didelės nėra. ŠMM vykdė patikrą dėl nelankymo – nebuvo rasta didelių problemų“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Mokyklų vadovų taip pat buvo klausama, ar pasitaiko atvejų kuomet moksleiviai išeina iš mokyklos jos nebaigę. Mokyklų vadovų teigimu, tokie atvejai labai reti. Pagrindinėmis priežastimis tokiais atvejais yra: nepakankami vaiko gabumai; motyvacijos mokytis stoka; nepalanki socialinė aplinka (alkoholizmas, skurdas mokinio šeimoje ir kt.).

„Vienetai. Tiesiog meta ir tiek. Pvz., iš 9-os klasės berniukas išėjo - tėvai išsiskyre, šeimoj problemos, alkoholizmas.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Nedaug. Nesugeba baigti - vaiko gabumai. Bet tik pavieniai atvejai.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Nedaug, pavieniai atvejai. Nėra motyvacijos.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Išeina po porą nebaigę mokyklą dėl aplinkybių šeimoje.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Mokymosi pasiekimų vertinimas

Mokymosi pasiekimai Vilniaus rajono teritorijoje esančiose mokyklose taip pat vertinami palankiai. Ir valstybinės kalbos mokytojų ir gimtosios kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose teigimu, jų moksleiviai ir lietuvių ir gimtosios kalbos egzaminus laiko gerai, o baigę mokyklą jų mokiniai gana sėkmingai stoja į aukštąsias mokyklas. Mokyklų lietuvių mokomąja kalba mokytojai pastebėjo, kad kai kurie mokiniai stoja į Vakarų šalių universitetus. Tuo tarpu Tautinių mažumų mokyklų gimtosios kalbos mokytojai pastebėjo, jog jų mokiniai kartais stoja į Lenkijos universitetus.

„Stoja į aukštąsias, kolegijas, stoja į užsienio mokyklas, dažniausiai į Vakarų šalis.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba mokytojas.

„Būna kad stoja į Lenkiją. Net doktorantūros Lenkijoje mokosi. Paskui grįžta į mokyklą dirbti.“ Tautinių mažumų mokyklos gimtosios kalbos mokytojas.

Visų apklaustųjų mokyklų vadovai taip pat teigia, jog jų mokiniai puikiai laiko brandos egzaminus, didžioji jų dalis (minimos dalys nuo 60% iki 100%) vėliau įstoja į aukštąsias mokyklas. Mokyklų vadovų nuomonei paantrina seniūnų nuomonės

„Na, dirba mokytojai specialistai, kompetentingi, tai išlaiko egzaminus mokiniai be problemų. Laiko be repetitorių. Geresnių rezultatų pasiekti trukdo sąlygos - nėra kompiuterių klasių, interneto prieigų trūksta, dalykų pasirinkimas ribotas.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Lietuvos kontekste mokiniai atrodo vidutiniškai. Nes įtakoja aplinka - kur dominuoja lenkų ir rusų kalbos. Dėl to vidutiniškai moka lietuvių kalbą lyginant su Kitais Lietuvos moksleiviais. Lyginant rajone - gal keliais žingsneliais priekyje.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Egzaminus laiko labai gerai, pasiekia aukštų rezultatų.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Vaikai labai gerai paruošti.“ Seniūnas.

Mokymosi pasiekimus palankiai vertina ir Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai:

„Istojimas į aukštąsias iš mokyklų yra nemažas.“ *Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai*

Mokyklų, esančių toliau nuo Vilniaus miesto, vadovai dažniau nei kiti vadovai teigia, jog didelė jų mokinių dalis baigę mokyklą eina dirbti o ne studijuoti.

„Dauguma eina dirbti, nes neturi galimybių mokytis dėl sunkių socialinių sąlygų.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Apie 24% įsidarbina, 2% visai niekur nestoja.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

Apibendrinimas:

Visos apklaustosios grupės mokymosi sėkmingumą, susijusį su mokinių perkeliama į aukštesnę klasę su nepatenkinamu vidurkiu kiekiu, mokinių paliekamų kartoti kurso kiekiu, lankomumu, Vilniaus rajono teritorijoje esančiose mokyklose vertina palankiai. Teigiama, jog tokios problemos Vilniaus rajono teritorijoje esančiose mokyklose neegzistuoja arba pasitaiko tik pavieniai atvejai.

Taip pat visos apklaustosios grupės mokymosi pasiekimus, susijusius su egzaminų laikymo rezultatais, skaičiumi moksleivių stojančių į aukštąsias mokyklas, absolventų darbinėmis karjeromis, taip pat vertinami palankiai.

Apklaustųjų grupių nuomonėse atsispindi aukštojo išsimokslinimo siekimo netolygumas – iš mokyklų esančių arčiau Vilniaus miesto didesnė dalis mokinių stoja į aukštąsias mokyklas nei iš mokyklų esančių toliau nuo Vilniaus miesto. Vilniaus miesto geografinis artumas mažina rajono seniūnijų gyventojų socialinę ekonominę atskirtį ir tai teigiamai veikia stojančiųjų ir besimokančiųjų aukštosiose mokyklose skaičių tose vietovėse.

4.4.4. Materialinių ugdymo sąlygų vertinimas

Šiame poskyryje analizuojami moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities, NVO atstovų išreiškiami pasitenkinimas materialinėmis ugdymo sąlygomis, mokyklų fizine aplinka (mokyklos pastatas, aplinkos sutvarkymas, sporto ir aktų salės būklė, kabinetų įrengimas ir kt.), aprūpinimo mokymo priemonėmis vertinimai, poreikiai materialioms ugdymo sąlygoms, analizuojamos skirtingų apklaustųjų grupių nuomonės apie materialinių sąlygų ir aprūpinimo priemonėmis netolygumus skirtingose mokyklose.

Pasitenkinimas mokyklų fizine aplinka

Materialinių ugdymo sąlygų modernizavimas – vienas iš prioritetų vykdant Vilniaus rajono teritorijoje esančių mokyklų tinklo pertvarką. Dalis mokyklų jau yra renovuotos, moderniai įrengtos, tačiau dalis – renovuotos iš dalies ar dar tik laukia renovacijos ir modernizacijos. Esant skirtingoms materialinėms sąlygoms mokyklose, šių sąlygų vertinimas taip pat akivaizdžiai skiriasi.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiami skirtingi materialinių ugdymo sąlygų mokyklose vertinimai, vertinimus išreiškiančių grupių sąrašas bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

4.4.7 lentelė

Materialinės ugdymo sąlygos: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Sąlygas vertina kaip pakankamas arba geras	Didžioji dalis mokinių tėvų	„Viskas gerai, nes suremontuota.“ <i>Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai.</i> „Labai geros sąlygos. Vaikas gerai maitinamas, yra sporto salė, mokyklos sąlygomis labai patenkinta. Daug būrelių yra. Apšvietimas geras. Sporto salė labai gera. Aprūpinimas kompiuterine technika pakankamas. Kiekvieną savaitę mokykloje būna renginiai. Medicinos kabinetas - yra seselė.“ <i>Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.</i>
	Mokyklų vadovai	„Mokykla šilta, šviesi, suremontuota“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i> „Geras aprūpinimas, bet reikia didesnių patalpų.“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i> „Mokykla remontuojama, priestatą naują turi. Sanitariniai mazgai nauji. Neblogai

		vertina.“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i> „Mokyklos pastatas naujas, gerai įrengtas. Bet labai trūksta vietos.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i> „Dabar mokyklos naujas pastatas.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i>
Sąlygas vertina kaip nepakankamas, blogas	Rusiškai besimokančių vaikų tėvai	„Sporto salės nėra, reikia remonto visam pastatui, ypatingai reikia langų nepakeisti.“ „Patenkinamos. Norėtuosi, kad mokykla būtų suremontuota.“
	Rusų mokytojų asoc. nariai	„Rusų mokyklų pastatai apleisti labiausiai.“
	Mokyklų vadovai	„Tėvai skundžiasi apskritai dėl sąlygų. Mažos klasės. Erdvių nėra. Pastato remontas baisus, pastatas senas, remontuotas labai seniai. Nėra sporto salės, aktų salės.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i> „Nėra aktų salės, valgyklos. Bibliotekai trūksta grožinės literatūros.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i> „Mažos patalpos.“ <i>Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.</i> „Pats pastatas labai blogai pastatytas. Buvo labai šalta, stogas teka. Vamzdžiai teka.“ <i>Tautinių mažumų mokyklos vadovas.</i>
	Seniūnai	„Fizinė aplinka tvarkoma vidutiniškai, yra didelis poreikis mokyklų pastatų remontui, sporto ir aktų salių įrengimui. Visgi fizinei aplinkai skiriama vis daugiau lėšų, tad tikėtina, jog ji bus gretai sutvarkyta.“
	Vilniaus apskrities viršininko adm. specialistai	„Materialinė bazė Vilniaus rajono mokyklose – labai skurdi, bet mokymosi sąlygos yra palaipsniui sistemiškai gerinamos pasitelkiant vyriausybines programas. Inicijatyvą dalyvauti tokiose programose rodo Vilniaus apskrities viršininkas ar administracijos specialistai.“ „Mes įsikūrėm ant plikos vietos. Per 2-3 metus atsiranda pagrindas, viską supirkom. Pirmi 5 metai buvo labai sudėtingi. Dabar baigiame susitvarkyti. Labai padėjo mokyklų tobulinimo programa (MTP). [...]“

Didžioji dalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog yra patenkinti materialiomis mokymosi sąlygomis. Pastebėtina, jog rusiškai besimokančių vaikų tėvai žymiai dažniau nei kiti tėvai teigė, jog materialinės mokymosi sąlygos nėra geros, reikalingas pastatų, klasių remontas.

Mokyklų vadovų vertinimai mokymosi sąlygų atžvilgiu labai skiriasi, bendros tendencijos geriau ar prasčiau vertinti nėra – vertinimai labai priklauso nuo kiekvienos atskiros mokyklos situacijos. Galima tik pastebėti, kad mokyklų lietuvių mokomąja kalba vadovai truputį dažniau nei tautinių mažumų mokyklų vadovai mokyklų materialines sąlygas vertino kaip nepakankamas ar prastas.

Valstybinės ir gimtosios kalbų mokytojai buvo prašomi įvertinti jų kabinetų įrengimą ir aprūpinimą mokymosi priemonėmis.

Valstybinės ar gimtosios kalbų mokytojų teigiančių, jog neturi savo dalyko kabinetų, buvo nedaug: 1 iš 9 mokytojų dėstančių lietuvių kalbą tautinių mažumų mokyklose; 3 iš 4 apklaustų mokytojų dėstančių lietuvių kalbą mokyklose valstybine mokomąja kalba; 2 iš 9 mokytojų dėstančių gimtąją lenkų ar rusų kalbą tautinių mažumų mokyklose.

Tik keli mokytojai (vienas dėstantis lietuvių kalbą tautinių mažumų mokyklose ir vienas dėstantis gimtąją kalbą tautinių mažumų mokykloje) savo turimų kabinetų įrengimą įvertino vidutiniškai. Kiti mokytojai savo kabinetų įrengimą vertina gerai.

Mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokyklose vertinant materialines sąlygas labiausiai trūksta:

- ploto apskritai;
- pastatų ir patalpų remonto;
- sporto salių, aktų salių, valgyklų;
- geltonųjų autobusiukų;
- naujų baldų;
- technikos: sporto įrangos, virtuvės įrangos ir kt.

Pasitenkinimas aprūpinimu mokymo priemonėmis

Toliau poskyryje analizuojamas pasitenkinimas aprūpinimu mokymo priemonėmis, nuomonės apie tai, kokių priemonių trūksta labiausiai, šaltiniai iš kurių yra apsirūpinama priemonėmis.

Žemiau esančiose lentelėse pateikiami pasitenkinimai aprūpinimu mokymosi priemonėmis, vertinimus išreiškiančių grupių sąrašai bei autentiškos nuomonės.

4.4.8 lentelė

Aprūpinimas mokymo priemonėmis: vertinamas kaip pakankamas

Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės:
Valstybinės kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Visos naujovės ateina į mokyklą.“ „Pakankamai, yra Multimedia kompiuterių klasėje, įvairios mokomosios programos lietuvių kalbai.“
Lietuvių kalbos mokytojai apskriviai priklausančiose mokyklose lietuvių kalba	„Vertina patenkinamai. Yra elektroninių priemonių. Atnaujina kartą per metus.“ „Labai pakankamas aprūpinimas. Turi net daugiau priemonių, negu gali sutalpinti, nes neturi savo kabineto.“
Gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Netrūksta. Pratybas patys vaikai perka, vadovėlių ir kitų priemonių parūpiname.“ „Pakankamas, gauname priemonių ir iš Lenkijos.“
Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Aprūpinimas mokymo priemonėmis priklauso nuo mokinio krepšelio, nuo gaunamų 2% fizinių asmenų pajamų mokesčio. Duoda pinigų - nėra taip, kad rusiškoms mokykloms duotų mažiau nei lietuviškoms. Gauna vadovėlius, metodinės literatūros, grožinės literatūros, žinytų, žodynų, filmų – čia ir Rusija labai padeda. Iš Lietuvos daugiau lietuviškos priemonės. Nors dabar išėjo nauja karta rusiškų vadovėlių.“
Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai	„Aprūpinimas mokymo priemonėmis yra palaipsniui gerinamas. [...] Labai padėjo mokyklų tobulinimo programa (MTP). Neblogas aprūpinimas technika. Apsirūpiname taip pat per įvairius fondus. Vadovėlių priimta nauja parūpinimo tvarka.“

4.4.9 lentelė

Aprūpinimas mokymo priemonėmis: vertinamas kaip nepakankamas

Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės:
Lietuvių kalbos mokytojai savivaldybei priklausančiose mokyklose lietuvių mokomąja kalba.	„Negalim gauti finansinių lėšų metodinėms priemonėms“ „Kartais trūksta. Priemonės susideda atskiram kambarėlyje nes nėra kabineto.“
Valstybinės kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Trūksta, nes lėšų trūksta. Dabar bibliotekoje užsakė naujos literatūros lietuvių kalba, naujus vadovėlius.“
Gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose	„Nelabai pakanka. Iš Lenkijos plakatus gavom, [...] kompiuterį. Yra interaktyvi lenta mokykloje, kuria gali kada reikia naudotis.“
Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai	„Blogai aprūpintos lenkų ir rusų mokyklos – vėluoja vadovėliai, o lietuvių mokykloms nevėluoja. Brangesni vadovėliai tautinių mažumų mokykloms.“

Kaip matome iš aukščiau pateiktų lentelių, teigiamai aprūpinimą priemonėmis vertina didžioji dalis paklaustųjų mokytojų (du trečdaliai). Rusų mokytojų asociacijos nariai bei Vilniaus apskrities specialistai teigia, jog aprūpinimas palaipsniui gerėja. Prasčiausiai aprūpinimą mokymo priemonėmis vertina lietuvių kalbos mokytojai Vilniaus rajono savivaldybės pavaldumo mokyklose lietuvių mokomąja kalba.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai, vertindami priemones lietuvių kalbos mokymui teigia:

„Lietuvių kalbos mokymo užtikrinimas - Vyriausybės lygio problema, kurią reikia spręsti valstybiniu lygiu. Pvz. mokyklose lenkų mokomąja kalba yra prastai aprūpinti lietuvių kalbos kabinetai. Tad vyriausybė galėtų centralizuotai nupirkti priemones lietuvių kalbos mokymui. Tai yra ne steigėjo problema.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose taip pat buvo klausiami, ar pakanka priemonių jų gimtosiomis kalbomis. Vieninga atsakymas – „taip“. Pvz., „Vadovėliai leidžiami Lietuvoje, mūsų polonistų

parašyti.“ Tautinių mažumų mokyklų vadovai taip pat teigia, jog aprūpinimas mokymo priemonėmis lietuvių bei gimtąja kalbomis yra pakankamas. Trūksta nebent grožinės literatūros.

„Bibliotekoje - mažai grožinės literatūros, klasikinės literatūros lenkų kalba.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Mokytojai visada pasako, ko reikia, stengiamės jų norus išpildyti.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Reiktų daugiau grožinės literatūros lenkų ir lietuvių kalba, reiktų šiuolaikinių priemonių daugiau kalboms mokytis (CD, kompiuterinės įrangos)“. Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Respondentų taip pat buvo klausiama, kokių priemonių labiausiai trūksta. Mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokyklose labiausiai trūksta tokių mokymo priemonių:

- demonstracinių, vaizdinių priemonių: žemėlapių, lentelių, nuotraukų, audio ir video įrašų (paminėjo absoliuti dauguma apklaustųjų);
- informacinių technologijų, elektroninės mokymo medžiagos: Multimedia projektorių, kompiuterizuotų klasių, kompiuterinių mokymo programų ir kt. (paminėjo didelė dalis respondentų);
- naujausios grožinės literatūros valstybine ir gimtosiomis lenkų bei rusų kalbomis (paminėjo absoliuti dauguma apklaustųjų);
- žodynų, žinytų, „gerai parašytų ir pritaikytų vadovėlių, kuriuose būtų išversti į lenkų kalbą nežinomi žodžiai“;
- specializuotų priemonių fizikos, technologijų, biologijos kabinetams;
- sporto priemonių;
- tautinės simbolikos.

Mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokyklos mokymosi priemonėmis apsirūpina iš tokių šaltinių:

- perka iš savivaldybės ar apskrities skiriamų lėšų;
- apsirūpina dalyvaudami specialiuose projektuose;
- perka iš lėšų gaunamų iš mokyklai pervedamų 2% pajamų mokesčio;
- lėšų gauna iš privačių bendrovių, įmonių;
- mokymo priemonės gaminasi patys mokytojai arba mokiniai;
- priemonės perka mokytojai iš savo asmeninių lėšų;
- paramą teikia fondai, pvz., A.Adamkienės fondas, ar įvairios organizacijos, pvz. Tautinių mažumų departamentas, Lenkų mokytojų draugija „Macierz Szkolna“, Rusų mokytojų asociacija ir kt.;
- apsirūpina bendradarbiaudami su Lenkijos, Šveicarijos, Vokietijos mokyklomis (priemonės gauna kaip paramą).

Nuomonės apie materialinių sąlygų ir aprūpinimo priemonėmis netolygumus

Vertindami mokyklų materialines sąlygas ir aprūpinimą mokymo priemonėmis draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai pirmiausiai nurodo, jog šios sąlygos ir aprūpinimas nevienodi – mokyklos lenkų dėstomąja kalba aprūpintos geriau nei mokyklos lietuvių dėstomąja kalba.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat pastebi, jog „sudaryta regimybė, kad Lenkija teikia smarkią paramą“. T.y. net tais atvejais, kai reali Lenkijos parama mokyklai yra mažesnė nei savivaldybės ar kitų Lietuvos šaltinių parama, viešajame diskurse Lenkijos šaltiniai yra minimi kaip svarbiausias rėmėjas, ignoruojant ar sumenkinant Lietuvos šaltinių paramos svarbą.

Mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai tai pat teigė pastebintys, jog mokyklos lenkų mokomąja kalba yra geriau aprūpintos mokymosi priemonėmis, jose priemonių gimtosios kalbos mokymuisi daugiau nei priemonių valstybinės kalbos mokymuisi.

Tautinių mažumų mokyklų vadovai teigia nepastebintys netolygumų - ir gimtosios ir lietuvių kalbų mokymui skiriamas vienodas dėmesys. Jų teigimu, nuomonė, jog yra netolygumai grindžiama tuo, kad paramą mokykloms lenkų mokomąja kalba teikia Lenkijos mokyklos bei įvairios nevyriausybinės organizacijos.

„Mokyklos finansuojamos kitaip. Jie (lenkai) turi viską.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Ir lenkų ir lietuvių kalboms dėmesys skiriamas vienodas.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Tokia nuomonė susidaro todėl, kad Lenkija paremia lenkiškas mokyklas“. Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia, jog „Vilniaus rajono savivaldybė lietuviškose mokyklose dirbtinai nesirūpinama sąlygomis“. Savo ruožtu Vilniaus rajono savivaldybė teigia, jog apskrities pavaldumo mokyklose yra geresnės materialinės sąlygos ir aprūpinimas priemonėmis.

Atsakydami į kaltinimus dėl to, jog apskrities mokyklų pavaldumo mokyklų materialinės sąlygos geresnės nei savivaldybės pavaldumo mokyklų, apskrities specialistai nurodo, jog sąlygos dalyvauti programose (skirtose mokyklų materialinių sąlygų tobulinimui) vienodos, tačiau savivaldybė nerodo iniciatyvos.

Vertindami situaciją, kuomet savivaldybės pavaldumo mokyklų lietuvių mokomąja kalba materialinės sąlygos prastesnės nei tautinių mažumų mokyklų, apskrities specialistai teigia, jog mokyklų lietuvių mokomąja kalba „materialinė bazė blogesnė dėl to, kad jos naujai steigėsi, arba atsiskyrė nuo ankstesnių įvairiakalbių mokyklų, palikdamos tuomet turėtą bazę pastarosioms, dažniausiai lenkiškoms mokykloms, ir kėlėsi į mokymui nepritaikytas patalpas“.

„Savivaldybės lietuviškos mokyklos įsteigtos nepritaikytose patalpose.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

„Lietuviškos mokyklos Rytų Lietuvoje yra labai nuskriaustos. Tautinių mažumų departamentas atliko tyrimą, ko trūksta – tautinės atributikos, lietuvių kalbos stiprinimo.“ Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.

Apibendrinimas:

Didžioji dalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog yra patenkinti materialiomis mokymosi sąlygomis.

Mokyklų vadovų vertinimai mokymosi sąlygų atžvilgiu labai skiriasi, bendros tendencijos geriau ar prasčiau vertinti nėra – vertinimai labai priklauso nuo kiekvienos atskiros mokyklos situacijos. Galima tik pastebėti, kad mokyklų lietuvių mokomąja kalba vadovai truputį dažniau nei tautinių mažumų mokyklų vadovai mokyklų materialines sąlygas vertino kaip nepakankamas ar prastas. Taip pat galima pastebėti, jog dauguma net ir teigiamai mokymosi sąlygas įvertinusių mokyklų vadovų pabrėžė, jog mokykloms trūksta ploto. Apskritai, mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokyklose vertinant materialines sąlygas labiausiai trūksta: ploto, pastatų ir patalpų remonto, sporto, aktų salių, geltonųjų autobusiukų, naujų baldų, technikos.

Aprūpinimą mokymo priemonėmis teigiamai vertina didžioji dalis apklaustųjų mokytojų (du trečdaliai). Rusų mokytojų asociacijos nariai bei Vilniaus apskrities specialistai teigia, jog aprūpinimas palaiapsniui gerėja. Prasčiausiai aprūpinimą mokymo priemonėmis vertina lietuvių kalbos mokytojai Vilniaus rajono savivaldybės pavaldumo mokyklose lietuvių mokomąja kalba. Mokyklų vadovų bei mokytojų teigimu, mokyklose labiausiai trūksta tokių mokymo priemonių: demonstracinių, vaizdinių priemonių, informacinių technologijų, elektroninės mokymo medžiagos, naujausios grožinės literatūros valstybine ir gimtosiomis lenkų bei rusų kalbomis.

Dalis apklaustųjų grupių („Vilnija“ ir „Rytas“, apskrities specialistai, mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai) nurodo, jog pastebi netolygumų materialinių sąlygų užtikrinimo bei aprūpinimo mokymo priemonėmis atžvilgiu. Šie respondentai linkę teigti, jog mokyklos lenkų dėstomąja kalba aprūpintos geriau nei mokyklos lietuvių dėstomąja kalba.

4.4.5. Nuomonės apie mokyklų finansavimą

Šiame poskyryje analizuojamos moksleivių tėvų, mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, apskrities, NVO atstovų nuomonės apie skirtingų mokyklų esančių Vilniaus rajono teritorijoje finansavimo tolygumą, mokyklų finansinės nepriklausomybės vertinimai, tėvų atsakymai apie 2% pajamų mokesčio pervedimą mokyklai.

Nuomonės apie finansavimo tolygumą

Viešajame diskurse draugijos „Vilnija“ ir „Rytas“ iškelia mokyklų finansavimo netolygumo problemą. Tyrimo metu draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai teigė, jog Vilniaus rajone pastebi finansavimo netolygumų, kuomet mokyklos lenkų dėstomąja kalba esti geriau finansuojamos nei mokyklos lietuvių dėstomąja kalba. Finansavimo skirtumus, draugijų narių nuomone, lemia: 1) netolygus savivaldybės lėšų, skirtų bendrojo lavinimo mokykloms, paskirstymas, 2) finansavimo skirtumai atsiranda ir dėl 2% fizinių asmenų pajamų mokesčio pervedimo. „Lenkų mokyklos labai glaudžiai susijusios su Lenkų rinkimų akcija“. Draugijų narių teigimu, šie 2% paprastai pervedami Lenkų rinkimų akcijai, kuri tuomet skiria lėšų mokinių pritraukimo priemonėms finansuoti. Draugijų nariai nurodo

atvejį - teisminį procesą dėl mokykloje lenkų kalba išreikštos prievartos pervesti 2% fizinių asmenų pajamų mokesčio.

Mokinių tėvams buvo užduodamas klausimas, ar jie perveda 2% savo pajamų mokesčio mokyklai. Net 19 iš 35 apklaustųjų mokinių tėvų perveda 2% savo pajamų mokesčio mokyklai. Kai kurie pervedantieji 2% pajamų mokesčio teigė, kad to jų prašė mokyklos vadovybė ar patarė bendradarbiai.

„Taip. Prašė mokyklos direktorė, bendradarbiai patarė, pati supratau, kad mano vaikas čia mokosi, tai reikia mokyklai duoti.“ *Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.*

„Taip, susirinkime buvo informuojama.“ *Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai.*

„Taip, nes pasiūlė susirinkime tėvelių.“ *Lietuviškai besimokančio vaiko tėvai.*

Penktadalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog neperveda 2% pajamų mokesčio. Likusieji mokinių tėvai nurodė, jog jie nedirba, arba negali pervesti mokesčio, nes mokykla neturi savo sąskaitos.

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai taip pat nurodo pastebintys finansavimo netolygumų: jų nuomone, apskrities pavaldumo mokyklos yra geriau finansuojamos nei savivaldybės pavaldumo mokyklos. Apskritai, mokyklų finansavime jie mato problemų:

„Finansavimas nėra tobulas. Finansavimo metodika neišskiria vienakalbių, dvikalbių ir trikalbių mokyklų, nors pastarosioms reikalingos didesnės išlaidos susijusios su didesniu skaičiumi reikalingų pedagogų ir kt.“ *Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.*

„Prieš 12-13 metų Tautinių mažumų departamente buvo priimtas Pietryčių Lietuvos vystymosi planas. Jo tikslai: pakelti ekonominę, socialinę, kultūrinę padėtį. Bet 99% lėšų buvo panaudotos lietuviškų mokyklų statyboms, t.y. vienašališkai.“ *Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.*

Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ narių pasiūlymas įvardintos problemos sprendimui – taikyti skirtingas mokinio krepšelio skaičiavimo metodikas skirtingų kalbinių modelių mokykloms.

Seniūnai taip pat teigia pastebį finansavimo skirtumus skirtingų mokomųjų kalbų mokyklose. Seniūnai pabrėžia, jog egzistuoja dvejopi skirtumai:

– kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų lenkų bei lietuvių mokomosiomis kalbomis finansavimo netolygumus, kur teigiama, jog pastarosios finansuojamos prasčiau nei mokyklos lenkų mokomąja kalba;

– kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų ir apskrities pavaldumo mokyklų finansavimo skirtumus, kur teigiama, jog pastarosios finansuojamos geriau nei savivaldybės pavaldumo mokyklos.

„Finansavimas mokykloms skirtingas. Lenkų-rusų mokykla gauna papildomų lėšų iš Lenkijos.“ *Seniūnas 2.*

„Lietuviškosios mokyklos gauna didesnę finansavimą - apskrities mokyklos turtingesnės. Savivaldybė turi daug mokyklų, tai nukenčia finansinę pusę.“ *Seniūnas 3.*

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia pastebintys neskaidraus finansinio elgesio požymių Vilniaus rajono savivaldybėje.

„Jie (savivaldybė) su finansais elgiasi kaip nori. Mūsų mokyklos visos finansiškai nepriklausomos (išskyrus vieną).“ *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

Dalis apklaustųjų grupių teigė manantys, jog mokyklų finansavimas Vilniaus rajone yra vienodas, tolygus.

Rusų mokytojų asociacijos nariai mano, jog visų mokyklų esančių Vilniaus rajone finansavimas yra vienodas, o regimus skirtumus galima paaiškinti parama lenkiškoms mokykloms iš Lenkijos.

„Finansavimas vienodas. Tik Lenkija labiau padeda savo tautinių mažumų mokykloms nei Rusija. Aišku gauname paramos: knygos, ekskursijos, vasaros stovyklos, mokytojams išvykos. Bet lenkai šito turiu daugiau. Lenkų mokyklos dėl to ir aprūpintos geriau. Rusų mokyklų pastatai apleisti labiausiai.“ *Rusų mokytojų asociacijos nariai.*

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ narių teigimu, Lenkijos organizacijų parama lenkiškoms mokykloms nėra tokia ženkli - daugiau regimybė nei reali parama.

„Lenkijos parama lenkiškoms mokykloms – regimybė. Atveža skudurų, kruopų – ta didelė parama tai regimybė. Iš tiesų viskas Lietuvos pinigais padaryta. Kad Lenkija tiek padeda – tai demagogija.“ *Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai*
„Dėl buhalterijos – savivaldybės mokykloms neleidžia sąskaitų atsідaryti savarankiškai (pvz. Vilniaus mieste visos savarankiškos). Reikia lygybės. Mes siekiame tik lygybės ir teisybės.“ *Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai.*

Beveik pusė visų apklaustųjų mokytojų teigė manantys, jog lėšų paskirstymas Vilniaus rajone yra tolygus.

„Kam reikia, tas ir žiūri tokią problemą. Politikavimą. Iš Lenkijos lenkiškos mokyklos gauna dovanas, labdarą, todėl ir yra geriau aprūpintos.“ *Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

„Visiška nesąmonė, kad daugiau kažkurios mokyklos. Labdara iš Lenkijos - tiesa ir tai yra gerai. Pinigų iš tiesų nepakanka iš švietimo skyriaus.“ *Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

Taip pat beveik pusė mokytojų teigė tokiais dalykais nesidomintys arba manantys, kad tai ne jų reikalas.

„Apie tai nesidomiu.“ *Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

„Ne mokytojos reikalas.“ *Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

Tik keli savivaldybei priklausančių mokyklų lietuvių mokomąja kalba mokytojai tvirtai teigė pastebintys jog ugdymui skirtos lėšos yra paskirstomos netolygiai mokyklų lenkų mokomąja kalba naudai.

„Jaučiasi netolygus lėšų paskirstymas. Lietuviškoms mokykloms sudaromos specialios sąlygos, įvairios kliūtys. Visada surandama pasiteisinimų, kad neskirti lėšų. Savivaldybė kartais numeta koki tūkstantį litų. Jokiai veiklai nėra pinigų.“ *Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.*

„Didesnės sumos miestelyje tenka lenkiškai mokyklai.“ *Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.*

Mokyklų vadovų nuomonės išsiskyrė. Penki iš dešimties atsakiusių į klausimą teigė, jog pastebintys mokyklų aprūpinimo skirtumų. Respondentų teigimu, šiuos skirtumus sąlygoja keli veiksniai – savivaldybės lėšų skirstymas, parama gaunama iš Lenkijos, savivaldybės ir apskrities lėšų skiriamų mokykloms skirtumai. Taip pat matomos kelios netolygaus aprūpinimo kryptys:

– mokyklos lenkų mokomąja kalba geriau aprūpintos nei mokyklos lietuvių mokomąja kalba;

– apskrities pavaldumo mokyklos geriau aprūpintos nei savivaldybės pavaldumo mokyklos.

„Palyginus finansavimą - jis netolygus lenkų mokyklų naudai. Iš Lenkijos gauna tik daiktinę paramą. Kita gauna iš savivaldybės. Mums nubraukė n tūkst. litų, bet atiduos lietuviškoms mokykloms. Anksčiau išdalindavo nubrauktus pinigus kam norėjo. O dabar - jei iš lietuvių mokyklos, tai gali paskirstyti tik lietuvių mokykloms.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Žinome atvejų apie labai prastą aprūpinimą Vilniaus rajono savivaldybės lietuviškų mokyklų.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Lenkiškos mokyklos gauna paramą iš Lenkijos, todėl yra geriau aprūpintos“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„Yra pavyzdžių. Pvz. seniūnas neveža į užsienį iš vienos mokyklos, o iš kitų veža.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

Taip pat penki iš dešimties atsakiusių į klausimą teigė, jog nepastebintys mokyklų aprūpinimo skirtumų.

„Nejaučiame skirtumų.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Nepastebi tokios problemos. Savivaldybė ko gero planuoja, eilę sustato.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„[...] jaučia, kad lietuviška (apskrities) mokykla daug geriau įrengta. Seimūnai ir delegacija iš Lenkijos lygino sąlygas lenkiškoje ir lietuviškoje mokykloje ir pripažino, kad lenkiškoje mokykloje blogesnės sąlygos.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

Mokyklų finansinio savarankiškumo vertinimai

Respondentų taip pat buvo prašoma pateikti nuomones apie mokyklų finansinę priklausomybę/nepriklausomybę.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai pabrėžia teigiamą finansinės mokyklų nepriklausomybės modelio poveikį mokyklų ugdymo sąlygoms ir kokybei.

„Pinigų pilnai mokykloms užtektų, jei būtų visos finansiškai savarankiškos.“ *Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai.*

Apskrities pavaldumo mokyklų vadovai, kuriems apskritis yra suteikusi finansinę nepriklausomybę, yra patenkinti tuo.

„Nepriklausomybė yra didelis plusas, nes žinom ko reikia ir žinom, kiek galim leisti sau.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Esame finansiškai nepriklausomi, dėl to labai gerai.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

Savivaldybės pavaldumo mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai bei dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų teigė, jog norėtų mokyklos finansinio savarankiškumo, nes tai leistų išspręsti kai kurias finansavimo problemas.

„Taip, nepriklausomumas turi įtakos. Kai mokykla nepriklausoma, iš jos neatima, neperima ir nesumažina finansavimo.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Nepriklausomybė efektyvesnė. Bet šiaip susiranda rėmėjų, nėra didelės problemos.“ *Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„Neturi mokykla pasirinkimo laisvės, nėra patenkinti lėšų paskirstymu.“ *Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*

„Geriau kai nepriklausoma. Bet centralizuotai irgi gerai.“ *X tautinės mažumos mokyklos vadovas.*

Kita dalis savivaldybės pavaldumo tautinių mažumų mokyklų teigė, jog finansinio nepriklausomumo nesiekia, nes mažoms mokykloms sunku išsilaikyti pačioms.

„Nenorėtume finansinio nepriklausomumo - mažoms mokykloms geriau priklausyti savivaldybei. Nes reiktų savo buhalterio. Asmeniškai bijočiau prisiiinti atsakomybę.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Geriau priklausyti, nes kitaip neišgyventume.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Apibendrinimas:

Didžioji dalis apklaustųjų respondentų (draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“, draugijos „Macierz Szkolna“ nariai, seniūnai, Vilniaus apskritis viršininko administracijos specialistai, dalis mokyklų vadovų) pastebi mokyklų finansavimo netolygumą. Minimai dvejoji skirtumai:

– kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų lenkų bei lietuvių mokomosiomis kalbomis finansavimo netolygumus ir teigiama, jog pastarosios finansuojamos prasčiau nei mokyklos lenkų mokomąja kalba;

– kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų ir apskrities pavaldumo mokyklų finansavimo skirtumus ir teigiama, jog pastarosios finansuojamos geriau nei savivaldybės pavaldumo mokyklos.

Respondentų teigimu, skirtumus sąlygoja keli veiksniai – savivaldybės lėšų skirstymas, parama gaunama iš Lenkijos, savivaldybės ir apskrities lėšų skiriamų įvairių su ugdymu susijusių veiklų finansavimui skirtumai.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai pabrėžia teigiamą finansinės mokyklų nepriklausomybės modelio poveikį mokyklų ugdymo sąlygoms ir kokybei. Apskrities pavaldumo mokyklų vadovai, kuriems apskritis yra suteikusi finansinę nepriklausomybę, yra patenkinti tuo. Savivaldybės pavaldumo mokyklų valstybine mokomąja kalba vadovai bei dalis tautinių mažumų mokyklų vadovų teigė, jog norėtų mokyklos finansinio nepriklausomumo, nes tai leistų išspręsti kai kurias finansavimo problemas.

4.4.6. Nuomonės apie pedagoginį personalą

Šiame poskyryje analizuojami mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities, NVO atstovų išreikšti specialistų (pedagoginio personalo) trūkumo/pertekliaus vertinimai, mokytojų kvalifikacijos kėlimo galimybių vertinimai, problemos susijusios su specialistų pritraukimu į mokyklas, veiksniai svarbūs mokytojams renkantis mokyklą.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiami skirtingi specialistų trūkumo/pertekliaus vertinimai, vertinimus išreiškiančių grupių sąrašas bei jų išsakytos autentiškos nuomonės.

4.4.10 lentelė

Specialistų trūkumas/perteklius: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Specialistų pakanka	Mokyklų vadovai	„Šioje mokykloje nėra specialistų trūkumo - visi mokytojai - specialistai. [...]“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Specialistų netrūksta. Daug iš Vilniaus. Grįžta mokiniai dirbti baigę studijas.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Gal net truputį rusų kalbos mokytojų perteklius jaučiamas. Krūviai jų maži.“
Trūksta specifinių dalykų specialistų	Mokyklų vadovai	„[...] Pagrindinė mokykla turi mažesnius skyrius tolimesnėse vietovėse, kuriuose yra labai didelė problema su specialistais. Labai trūksta užsienio, kūno kultūros, priešmokyklinio ugdymo specialistų. Skyriai nedideli, krūvis nedidelis, taip pat važiuoti toli nenori mokytojai“. Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas „Trūksta informatikos, anglų kalbos specialistų.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Trūksta anglų kalbos specialistų. Su mokytojais problema dėl atvažiavimo į mokyklą - pagal įstatymą neturi kaip apmokėti už atvažiavimą. Tai mokytojai turi kooperotis, patys mokėti už benzina, todėl nėra patenkinti.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Trūksta fizikos ir anglų kalbos mokytojų.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Seniūnai	„Pastaraisiais metais ima trūkti specialistų. Mokyklos kreipiasi į seniūnus. Dažniausiai – dėl anglų kalbos mokytojų.“ <i>Seniūnas</i> „Šiuo metu ypač trūksta anglų kalbos mokytojų.“ <i>Seniūnas</i>
Vilniaus apskrities viršininke administracijos specialistai	„Prieš 10 metų buvo didelė problema su specialistais. Vėliau situacija pasikeitė, buvo daug norinčių, net eilė norinčių stovėdavo. Dabar labiausiai trūksta užsienio kalbų, informatikos, fizikos, technologijų mokytojų.“
Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Jaučiamas specialistų trūkumas. Ypač trūksta anglų kalbos, informatikos specialistų.“

Remiantis lentelėje pateiktomis nuomonėmis galima teigti, jog Vilniaus rajono mokyklose nepatenkinamas poreikis anglų kalbos, informatikos ir technologijų mokytojams. Respondentai pagrindinių dalykų specialistų poreikį linę vertinti kaip patenkintą. Visgi, pastebėtina, jog tolimesnių seniūnijų mokykloms specialistų trūksta dažniau. Nurodomos kelios pagrindinės ir tarpusavyje susijusios specialistų trūkumo priežastys:

- daug jaunų specialistų emigruoja, išvažiuoja,
- mokyklų apylinkėse specialistų trūksta, reikia samdyti specialistus iš tolimesnių vietovių, dažniausiai – iš Vilniaus, o kelionių į darbą išlaidos nėra apmokamos;
- nepatrauklūs atlyginimai,
- specialybė nepatraukli jauniems žmonėms.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai teigia specialistų trūkumo problemas sprendžiantys tokiomis priemonėmis:

- kelionės į darbo vietą apmokėjimas;
- patogaus darbo grafiko nustatymas.

Specialistų trūkumo mokyklose lenkų mokomąja kalba problema sprendžiama per bendruomeninį prisirišimą – buvę mokyklų mokiniai baigę studijas aukštosiose mokyklose grįžta dirbti į mokyklas.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat nurodo specialistų kelionės į mokyklas išlaidų neapmokėjimo problemą. Nurodo, jog tautinių mažumų mokykloms kelionės išlaidos apmokamos, o mokykloms valstybine kalba – neapmokamos.

Mokytojams taip pat buvo užduotas klausimas apie kvalifikacijos kėlimo galimybes. Apklaustieji mokytojai kvalifikacijos kėlimo galimybes vertina kaip pakankamas arba geras. Pastebėtina, jog gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose nurodo, jog kelti kvalifikaciją važiuoja į Lenkiją.

„Daug galimybių. Ir Liubline ir Varšuvoje, Gdanske, Šateiniuose.“ *Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

„Galimybės sudarytos. Važiuojame ir į Lenkiją.“ *Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.*

Susiduriant su specialistų pritraukimo į mokyklas problema, svarbu išanalizuoti pritraukiančius veiksnius, t.y. priežastis, motyvus kuriuos mokytojai patys vadina svarbiausiais renkantis darbui mokyklą. Žemiau esančioje lentelėje pateikiami įvairūs mokytojų vardinti veiksniai, kurie jiems buvo svarbūs renkantis mokyklą darbui.

4.4.11 lentelė

Mokytojai: kodėl, kaip pasirinkote dirbti konkrečioje mokykloje

Veiksniai svarbūs renkantis mokyklą darbui	Autentiškos nuomonės
mokyklos geografinis prieinamumas	<p>„Esu vietinė.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Atvykau gyventi ir darbovietės nekeičiau.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Svarbu tai, kad patogioje vietoje.“ <i>Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.</i></p> <p>„Atsikrausčiau gyventi netoli, todėl labai patogu.“ <i>Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.</i></p> <p>„Svarbiausia buvo, kad mokykla arti, nes gyvenau netoli.“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p>

	<p>„Netoli gyvenu, pati baigiau šią mokyklą, buvo laisva darbo vieta. Ankstesnė darbovietė buvo toliau nei dabartinė.“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Sava mokykla, vyras gyvena, pripratus prie vietos.“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p>
<p>mokyklos psichologinis klimatas, santykiai su kolektyvo nariais, mokiniais</p>	<p>„Atėjau dirbti, nes pažinojau direktorę, ir direktorė pakvietė dirbti į mokyklą. Labai svarbu, koks kolektyvas. Ėjau ne į tuščią vietą.“ <i>Valstybinės kalbos mokytoja tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Kad arti namų, dar universitete studijuodama čia praktiką atliko, mokyklos aplinka ir santykis su vaikais patiko - čia vaikai nuoširdesni, paprastesni nei mieste. Taip susiklostė aplinkybės.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Dirbau kitur, bet nepatiko žmonės ir darbo sąlygos.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Specialiai neieškojau, netoli nuo namų, patiko aplinka, reikėjo darbo.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p>
<p>po studijų pasiūlė darbo vietą</p>	<p>„Atėjau baigusi mokslus ir likau.“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Po universiteto ieškojau darbo. Nuėjau į Vilniaus miesto savivaldybę, rajono savivaldybę. Į savo mokyklą, kurią baigiau - nepriėmė. Rajono skyrius paskambino, kad yra šiame miestelyje vieta (pati iš Vilniaus).“ <i>Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p>
<p>dabartinė darbovietė – mokykla kurią pats mokytojas baigė</p>	<p>„Netoli gyvenu, pati baigiau šią mokyklą, buvo laisva darbo vieta. [...]“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Pati baigiau šią mokyklą.“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p> <p>„Baigiau šią mokyklą, buvo laisva vieta.“ <i>Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.</i></p>

Iš lentelėje pateiktų nuomonių galima teigti, jog mokytojams renkantis darbui mokyklą svarbiausia (veiksnių svarbumo mažėjimo tvarka) geografinis prieinamumas, mokyklos psichologinis klimatas bei santykiai su kolektyvo nariais, mokiniais, tai, kad konkrečiai mokykla po studijų pasiūlė darbo vietą, bei tai, kad dabartinė darbovietė – mokykla kurią pats mokytojas baigė.

Pastebėtina, jog tautinių mažumų mokytojai dažniau mini tokias priežastis kaip „patiko mokyklos psichologinis klimatas, santykiai su kolegomis, mokiniais“, arba „dabartinė darbovietė – mokykla kurią pats mokytojas baigė“. Čia vėlgi svarbus bendruomenės įtakos aspektas. Stiprioje, darnioje bendruomenėje sudaromas malonus, pritraukiantis psichologinis klimatas (tampantis vienu svarbiausiu darbovietės rinkimosi priežastčių), išugdomas individualus atsidavimas bendruomenei (tad buvę mokiniai grįžta dirbti į savo mokyklas).

Taip pat pastebėtina, jog svarbiausias veiksnys mokytojams renkantis darbovietę – geografinis mokyklos artumas ar pasiekiamumas. Šio veiksnio svarbumą išryškina ta aplinkybė, kad mokytojų atlyginimai yra sąlyginai maži, o kelionės į darbą išlaidų niekas nekompensuoja.

Apibendrinimas:

Apklaustųjų grupių teigimu, Vilniaus rajono mokyklose nepatenkinamas poreikis anglų kalbos, informatikos ir technologijų mokytojams.

Respondentai pagrindinių dalykų specialistų poreikį linkę vertinti kaip patenkintą. Visgi, pastebėtina, jog tolimesnių seniūnijų mokykloms specialistų trūksta dažniau. Nurodomos kelios pagrindinės ir tarpusavyje susijusios specialistų trūkumo priežastys: 1) daug jaunų specialistų emigruoja, išvažiuoja, 2) mokyklų apylinkėse specialistų trūksta, reikia samdyti specialistus iš tolimesnių vietovių, dažniausiai – iš Vilniaus, o kelionės į darbą išlaidos nėra apmokamos; 3) nepatrauklūs atlyginimai, 4) specialybė nepatraukli jauniems žmonėms.

Svarbiausias veiksnys mokytojams renkantis darbovietę – geografinis mokyklos artumas ar pasiekiamumas. Rekomendacija: esant specialistų stygiui, vienu iš jų pritraukimo priemonių galėtų tapti kelionės išlaidų apmokėjimas arba baigusiujų studijas skatinimas grįžti dirbti į gimtąsias vietas. (t.y. reikia įveikti mokyklų geografinio pasiekiamumo veiksni).

4.4.7. Specialiosios pagalbos prieinamumo vertinimai

Šiame poskyryje analizuojami savivaldos, apskrities ir NVO atstovų, mokyklų vadovų pateikiami specialiosios pagalbos prieinamumo vertinimai.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiami skirtingi specialiosios pagalbos prieinamumo vertinimai, išreiškiami poreikiai įvairiems specialiosios pagalbos specialistams, vertinimus išreiškiančios apklaustosios grupės bei jų autentiškos nuomonės.

4.4.12 lentelė

Specialiosios pagalbos prieinamumas: vertinimai ir juos išreiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Prieinamumas pakankamas	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Abejojo, tačiau teigė, jog pagalbos specialistų prieinamumas pakankamas.“
Prieinamumas nepakankamas	Mokyklų vadovai	„Mokiniam daėnai prisireikia specialiosios pagalbos, ypaė socialinio pedagogo. Socialinis pedagogas būtinas - jos didelis darbas. Šiaip mokyklai reiktų dar specialiojo pedagogo, logopedo.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Tėvai daėnai nenori pripaėžinti, kad vaikui reikia pagalbos ar adaptuotos programos.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Neturi specialiųjų pedagogų. Socialinė darbuotoja ateina iš seniūnijos, rajone yra psichologinė tarnyba, tai ji padeda, konsultuoja. Turi 12 moksleivių, kuriems reikia adaptuotų programų, modifikuotų programų. Bet jie pilnai integruoti, visur vaėiuoja kartu. Mokykloj reiktų psichologo, logopedo, socialinio pedagogo. Mes paraėom skyriui, kad reikia tokio, bet nėra specialistų, visi Vilniuje lieka. Mokytoja viena planuoja paimti logopedo kursus. Viena mokytoja mokinsis psichologijos. Mokytojai labai nori mokytis.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
	Seniūnai	„Seniūnijoje esanėios mokyklos socialinio darbuotojo neturi. Tokio darbuotojo labai reikia. Galima steigti etatus prie seniūnijos, nes mokyklos mažos. Tai gali būti organizuota per seniūnijas.“
	Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai	„Pagalbos specialistų didėiosiose mokyklose užtenka, bet šiaip trūksta. negalintys įdabinti, nes nesusidaro pilnas darbo krūvis. [...] Labiausiai trūksta gimtosios kalbos – lenkų arba rusų – logopedų.“
	Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai	„Labiausiai trūksta psichologų. [...] Pirmiausiai etatus skiria lenkiėkom mokykloms.“
Vilniaus apskrities virėšininko administracijos specialistai	„Visose apskrities mokyklose įsteigti soc. pedagogo etatai. Vilniaus raj. šiais metais įsteigta pedagoginė – psichologinė tarnyba. Teikdavo anksėiau paslaugas “Pedagoginė psichologinė” tarnyba, tačiau teikdavo prioritetą miestui. Trūkumas rajone – logopedų ir psichologų.“	

Apklaustosios grupės beveik vieningai teigė, jog pagalbos specialistų prieinamumas yra prastas. Mokyklų vadovai pastebėjo, jog mokinių tėvai daėnai nenori pripaėžinti, jog jų vaikui reikalinga kokia nors specialioji pagalba. Tokią nuomonę patvirtina ir mokinių tėvų atsakymai – nė vienas iš apklaustųjų tėvų nemanė, jog jo vaikui reiktų pagalbos. Mokyklos, respondentų teigimu, specialiosios pagalbos poreikių tenkinimą sprendžia įvairiai: kai kuriose mokyklose dirba etatiniai specialistai, kai kurios samdo specialistus nepilnai darbo dienai arba pagal specialias sutartis, kai kurie – naudojami seniūnijose ar savivaldybėje dirbanėių specialistų paslaugomis.

Apklaustųjų grupių teigimu, rajono teritorijoje esanėioms mokykloms labiausiai trūksta šių pagalbos specialistų: logopedų (ne tik valstybinės, bet ir gimtosios lenkų ar rusų kalbos), psichologų, socialinių darbuotojų bei specialiųjų pedagogų.

Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai teigia, jog egzistuoja nevienodos mokyklų lietuvių ir lenkų mokomosiomis kalbomis sąlygos: „pirmiausiai etatus skiria lenkiškoms mokykloms“.

Apibendrinimas:

Apklaustosios grupės beveik vieningai teigė, jog pagalbos specialistų prieinamumas yra prastas. Apklaustųjų grupių teigimu, rajono teritorijoje esančioms mokykloms labiausiai trūksta šių pagalbos specialistų: logopedų (ne tik valstybinės, bet ir gimtosios lenkų ar rusų kalbos), psichologų, socialinių darbuotojų bei specialiųjų pedagogų.

4.4.8. Nuomonės apie papildomą ugdymą

Šiame poskyryje analizuojamos mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos atstovų nuomonės apie mokyklose veikiančius būrelius, mokyklų organizuojamą popamokinę veiklą, moksleivių papildomą mokymąsi.

Kalbėdami apie popamokinę veiklą mokyklų vadovai vardino skirtingų tematikų būrelius, dažnai minėjo, jog sportiniams būreliams nėra sąlygų – trūksta patalpų, mokykla neturi sporto salės.

„Stengiasi tenkinti poreikius - trūksta patalpų - kol nesibaigia pamokos, negali pradėti užklausinės veiklos. Tai daugelis vaikų jau ir išsiskirsto. Šiaip yra muzika, choras, sportiniai būreliai, elegancijos, dailės, kompiuterikos, darbščiujų rankų.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Turi pakankamai būrelių. Bet nėra salės, todėl trūksta sportinių būrelių, yra tik tinklinis iš sporto. Atsižvelgia į vaikų norus, jei yra galimybės. [...] Daro vaikų apklausą, kokių nori būrelių. [...]“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Yra būrelių keletas - anglų, teatro. Nėra sporto būrelių, nes neturi salės. Fizinis lavinimas vyksta koridoriuje.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Konkursai, olimpiados, sporto, lenkų kalbos, chemijos 2-a vieta, geografijos 4-a vieta. Silpnesni išeina į lietuvišką m-klą. Informatikos, visiems daug būrelių. Choras, darbščiujų rankų ir kt. religijos būrelis (mokytoja groja gitara).“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Mokyklų vadovai taip pat dažnai nurodė įvairius mokyklose organizuojamus renginius, konkursus ir varžybas, vaikų vasaros stovyklas ir kt. Retos mokyklos vadovas nurodė jog visai neorganizuoja popamokinio vaikų ugdymo.

„Organizuoja daug. Inicijatyva iš administracijos pusės. Bet , pvz., Užgavėnės tai labai noriai moksleiviai ateina. Su mažais - kūčių vakarą daro, kunigas atvažiuoja. Yra "Senelės ir senelio diena". Valentino dieną vyresni organizuoja. Tėvai pasyviai eina į šventes. Į susirinkimus ateina apie pusę tėvų.

„Kaimė mokykla vienintelė tokia vieta... Daug organizuoja popamokinės veiklos. [...] Ir sportas ir muzika. Labai draugaujam su tėveliais. Ateina kas mėnesį, vaikai parodo spektakliukus. Daug ekskursijų bažnytinė tematika: Kernavė, Trakai, kt. Lietuvos vietos. Daug aplanko Lietuvoj. Vasarą važiuoja į Lenkiją (ypač iš asocialių šeimų). Vykdo prevencines programas prieš narkotikus, alkoholizmą (projektai). Juos ministerija finansuoja.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

„Dėl prasto susisiekimo nelabai vaikai gali lankyti. Vasarą organizuojamos stovyklos.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Tik tradiciniai renginiai, pvz., Mamos diena "Gimtinei ir motinai", šventė seneliams, bažnytinio choro koncertai. Dalyvauja projektuose, pvz., piešinių konkursas, rašinių, stendų apipavidalinimo, dainų konkursas, mokyklų laikraščių konkursas. Tai apskrities, fondų organizuojami renginiai. M-kloj vyksta ir kiti renginiai - sporto varžybos, pasaulinė gyvūnų diena, raštingiausio moksleivio rinkimai, naujokų krikštynos, medelių sodinimo šventė. patys moksleiviai ateina, noriai.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Neorganizuoja, nes nėra kur.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

Mokyklų lietuvių mokomąja kalba vadovai sąlyginai rečiau nurodė jog organizuoja papildomą ugdymą, jų vardijamos popamokinio ugdymo formos sąlyginai skurdesnės nei tos, kurias vardino mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai.

Seniūnų teigimu, galimybių lankyti įvairius būrelius ir užsiimti popamokine veikla netrūksta.

Moksleiviams užtektinai seniūnijoje yra būrelių: dramos būrelis, akordeonistų būrelis, sporto. Tas, kuris nori užsiimti aktyvia veikla, galimybės yra, teigia seniūnas. Seniūnas 2.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narių ir švietimo skyriaus specialistų teigimu, popamokinė veikla Vilniaus rajono mokyklose organizuota labai gerai.

„Privalumas palyginus su miesto mokyklomis – pvz. mieste reikia mokėti už įvairius būrelius, rajone – nereikia.“ Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai.

Toliau pateikiamos nuomonės apie moksleivių papildomą mokymąsi.

Repetitorių samdymas Vilniaus rajone nėra įprastas ar dažnas reiškinys. Iš visų apklaustųjų tėvų (iš 35) tik penki samdo repetitorius savo vaikams. Dažniausiai vaikai papildomai mokosi anglų kalbos ir matematikos.

Mokytojams taip pat buvo užduotas klausimas, ar eina mokiniai pas juos papildomai mokytis kalbų. Lietuvių kalbos mokytojai (ir tautinių mažumų mokyklose ir mokyklose lietuvių mokomąja kalba) dažniau teigė, jog dažniausiai nelietuvių tautybės mokiniai eina pas juos papildomai mokytis lietuvių kalbos.

„Yra moksleivių, liekančių papildomoms pamokoms, nes per mažai yra valstybinės kalbos pamokų. Didžiausia problema su gramatika, nes kalba ir rašymas labai atitrūkę.“ Valstybinės kalbos mokytojas Tautinių mažumų mokykloje.

„Taip ateina. Dažniausiai lenkai.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.

„Papildomai eina pvz. tie, kurie ateina iš nelietuviškos mokyklos.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.

Keletas gimtosios kalbos mokytojų tautinių mažumų mokyklose tai pat teigė, jog dirba papildomai su mokiniais prieš egzaminus, konkursus, dirba papildomai su silpnesniais mokiniais.

„Su gabiais dirbu papildomai, ruošiu konkursams. Arba su silpnais papildomai dirbu.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

„Taip. Dėl egzaminų.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

„Taip, būreliai 5, 6 kl. Žaidimai, konkursai, seka pasakas.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

Kai kurių mokyklų mokytojai pastebi, jog „kaime“ papildomas dalykų mokymasis nėra populiarus dėl sudėtingos finansinės šeimų situacijos.

„Būrelis yra. O eiti pas repetitorius kaime neaktualu, nes tėvai neturi finansinių galimybių.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

„Neina kaip pas repetitorių. Šiaip, nemokamai ateina.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

Apibendrinimas:

Mokyklų vadovai popamokinę veiklą savo mokyklose vertina kaip gausią ir tenkinančią moksleivių poreikius. Vertinant mokyklų vadovų atsakymus galima teigti, jog sąlyginai platesnis popamokinis ugdymas vykdomas mokyklose lenkų mokomąja kalba.

Nelietuvių tautybės moksleivių mokytojai dažniau teigia, jog moksleiviai pas juos ateina papildomai mokytis lietuvių kalbos.

Interpretacijų kryptys:

Mokyklas lenkų mokomąja kalba remia Lenkų mokytojų draugija „Macierz Szkolna“ bei Lenkijos mokyklos. Jų parama taip pat skiriama ir vaikų popamokinio ugdymo organizavimui. Tai ir lemia platesnį popamokinį ugdymą mokyklose lenkų mokomąja kalba.

Tai, kad nelietuvių tautybės moksleiviai dažniau eina papildomai mokytis lietuvių kalbos, galima interpretuoti dvejopai: 1) nelietuvių tautybės mokiniai silpnai moka lietuvių kalbą ir dėl to eina jos papildomai mokytis; 2) nelietuvių tautybės mokiniai eina papildomai mokytis lietuvių kalbos ir dėl to mokykloje jų įgyjamos lietuvių kalbos žinios ir gebėjimai yra pakankami..

4.4.9. Mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas

Šiame poskyryje analizuojami moksleivių tėvų, mokyklų vadovų, mokytojų pateikiami pasitenkinimas mokyklos bendruomenės narių komunikavimu, nuomonės apie vyraujančias bendravimo ir bendradarbiavimo formas.

Mokyklos bendruomenės vidinės komunikacijos sklandumas, sėkmingumas turi įtakos ugdymo kokybės užtikrinimui. Žemiau esančioje lentelėje pateikiami mokyklos bendruomenės narių komunikavimo vertinimai, juos išreiškiančių grupių sąrašas ir autentiškos nuomonės.

Mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas: vertinimai ir juos reiškiančios grupės

Vertinimo pobūdis	Vertinimą išreiškianti grupė	Autentiškos nuomonės
Palankus	Absoliuti dauguma apklaustųjų tėvų	„Santykiai geri, nuomonę galima laisvai išsakyti, jos paisoma.“ Lietuviškai besimokančio mokinio tėvai. „[...] Labai laisva atmosfera, gali laisvai reikšti savo nuomonę.“ Lenkiškai besimokančio vaiko tėvai. „Nuomonę visada galima išsakyti, diskutuoti. Labai dėmesinga (direktorė).“ Rusiškai besimokančio vaiko tėvai.
	Mokyklų vadovai	„Miestelis mažas. Ateina tos nuomonės per aplinkui. Nebijo tėvai ir patys ateiti. Mechanizmas - pas direktorę tiesiai. Taip pat - per aplinkui. Mokiniai - "durus neužsidaro". Su mokytojais artimi santykiai.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas. „Mokykloje rugsėjo mėn. daromas vidinis auditas. Kiekvienas mokytojas laisvai atsako į klausimus, vertina praeitus metus. Pvz. "pagalba moksleiviams". Tėvai taip pat pildo anoniminės anketas mokslo metų pradžioje ir pabaigoje: "Kaip vertina, ko tikisi, ar tenkina?". Mokyklos psichologė taip pat daro įvairius tyrimus, pvz. tėvus ir vaikus apklausė dėl psichologinio klimato šeimoje. Biblioteka atlieka tyrimą - "ką skaitai, kodėl skaitai, kokias knygas perka šeimoje?". Tautinių mažumų mokyklos vadovas.
	Beveik visi apklaustieji mokytojai	„Su vadovybe - per posėdžius, su tėvais - tėvų susirinkimas, individualūs pokalbiai. Atmosfera draugiška, šilta, pasidalina išpūdžiais, patirtim, bendrauja visi kartu.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje. „Su kolegomis - puikiai. Vadovybė - nėra kliūčių. Su moksleiviais - tariamasi, bendraujama, nėra abipusės įtampos, dažnas matymasis, humanistiniai santykiai, apie vertybes kalba. Tėvai - tendencija - nepatiklumas mokyklos atžvilgiu, mokytojų kaltinimas dėl to ko nemoka jų vaikas, tačiau susirinkimus lanko gausiai, domisi vaikais.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba. „Draugiškai su kolegomis. Su mokiniais - renkasi prie arbatos, vyksta į išvykas. Tėvais - susitinka bažnyčioje ar šiaip kur, susirinkimuose, kviečia į renginius, tėvai noriai eina į m-klą, net į pamokas ateina.“ Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje. „Laisvai reiškia savo nuomonę mokykloje, mokyklai "labai tinka žodis bendruomenė" Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.
Nepalankus	Kai kurių mokyklų, dažniausiai mokyklų lietuvių mokomąja kalba, mokytojai	„Vaikai neperduoda adekvačios informacijos tėvams, todėl mokytojas yra kaip mediatorius tarp tėvų ir vaikų.“ Valstybinės kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje. „Draugiški santykiai tarp mokytojų, nėra grupių, vadovybė - draugiški, mokiniai - priklauso nuo mokinio, bet konfliktų nekyla, mokinių tėvai - norėusi kad tėvai labiau domėtusi savo vaikų mokymusi.“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba. „Su vienais tėvais intensyviai bendrauja, kiti - nerodo domėjimosi“ Lietuvių kalbos mokytojas mokykloje lietuvių mokomąja kalba.

Remiantis lentelėje pateiktomis autentiškomis nuomonėmis galima teigti, jog respondentai linkę mokyklų bendruomenių bendravimą ir santykius vertinti kaip „sklandžius“, „artimus“, „draugiškus“, „šiltus“, „dalykiškus“. Ir mokytojai ir mokinių tėvai teigia galintys laisvai reikšti savo nuomonę, šios nuomonės paisoma. Tik kai kurių mokyklų, dažniausiai mokyklų lietuvių mokomąja kalba, mokytojai pabrėžė, jog santykiai su mokinių tėvais – sudėtingi, jaučiamas mažas tėvų domėjimasis mokyklos reikalais.

Absoliuti dauguma apklaustųjų respondentų teigė, jog konfliktų tarp mokyklos bendruomenės narių dėl ugdymo kokybės nepasitaiko. Tik keletas mokytojų nurodė, jog kartais kyla „asmeninių konfliktų tarp mokinio ir mokytojo“.

Vienas iš labai svarbių vidinės komunikacijos aspektų – informacijos perdavimo/gavimo būdai. Apklaustųjų mokyklų vadovų teigimu, mokinių tėvams informacija perduodama keliais būdais:

- „rašo į pasiekimų knygeles“,
- informaciją perduoda telefonu,
- informaciją perduoda e. paštu,
- dviejų dalių raštelis - dalį pasilieka tėvai, o kitą dalį, pasirašytą tėvų, turi mokinys atnešti atgal į mokyklą,
- tiesiogiai bendraujant su tėvais ir kt.

Tarp mokyklos pedagogų ir administracijos informacija perduodama telefonu arba e. paštu, informacija skelbiama skelbimų lentose.

Apibendrinimas:

Respondentai linkę mokyklų bendruomenių bendravimą ir santykius vertinti kaip „sklandžius“, „artimus“, „draugiškus“, „šiltus“, „dalykiškus“. Tik mokyklų valstybine mokomąja kalba mokytojai ir vadovai dažniau linkę teigti, jog bendravimas su mokinių tėvais yra apsunkintas. Ir mokytojai ir mokinių tėvai teigia galintys laisvai reikšti savo nuomonę, šios nuomonės paisoma. Absoliuti dauguma apklaustųjų respondentų teigė, jog konfliktų tarp mokyklos bendruomenės narių dėl ugdymo kokybės nepasitaiko.

Pagal tėvų, mokinių, mokytojų, mokyklos administracijos tarpusavio bendravimą galima išskirti kelias mokyklų grupes: mokyklos, kurių bendruomenėje vyrauja glaudus bendradarbiavimas ir intensyvūs santykiai, bei mokyklos, kurių bendruomenės vienija tik bendras interesus, tačiau nėra glaudžių santykių.

Interpretacija:

Vilniaus rajone stiprios lenkų bendruomenės. Lietuvių bendruomenės nėra stiprios, o trūkstant bendruomeniškumo ir bendrumo jausmo tėvai stokoja intereso ir domėjimosi mokyklos reikalais. Rekomendacija – stiprinti įvairias (ypač silpnesnes lietuvių ir rusų) tautines bendruomenes Vilniaus rajone bei skatinti jų bendradarbiavimą.

4.4.11. Bendradarbiavimas ir partnerystės ryšiai išorinėje mokyklos aplinkoje

Šiame poskyryje analizuojami mokytojų, mokyklų vadovų, seniūnų, savivaldos, apskrities ir NVO atstovų išreiškiami bendradarbiavimo ir partnerystės ryšių išorinėje mokyklų aplinkoje vertinimai, nuomonės apie mokyklos vaidmenį bendruomenių gyvenime.

Mokytojų buvo klausiama, su kuo, be mokyklos bendruomenės, jie dar komunikuoja, bendrauja ugdymo klausimais, t.y. siekiama sužinoti, kokius partnerystės ryšius ugdymo klausimais kuria mokytojai. Žemiau esančioje lentelėje pateikiami mokytojų vardinti partnerių sąrašai

4.4.14 lentelė

Mokytojai: su kuo, be mokyklos bendruomenės, bendrauja, komunikuoja ugdymo klausimais

Mokyklų lietuvių mokomąja kalba mokytojai	Tautinių mažumų mokyklų	
	gimtosios kalbos mokytojai	valstybinės kalbos mokytojai
<ul style="list-style-type: none"> • Tautinių mažumų departamentas, • J.Varno fondas, • Vilniaus apskrities viršininko administracija • draugija „Rytas“ • su kitomis, dažniausiai apskrities pavaldumo, mokyklomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lenkų mokytojų draugija „Macierz Szkolna“, • seniūnijos, • Lietuvos Lenkų Sąjunga, • Vilniaus rajono savivaldybės švietimo skyrius, • mokykla Vokietijoje (moksleivių mainai), • bažnyčia, • Lenkų mokyklos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vilniaus rajono savivaldybės švietimo skyriumi; • kitomis mokyklomis; • Tautinių mažumų departamentu.

Plačiausią partnerystės ryšių tinklą kuria gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose.

Pastebėtina, kad valstybinės kalbos mokytojai retai minėjo komunikuojantys ugdymo klausimais su kuo nors už mokyklos bendruomenės ribų.

Mokyklų vadovams taip pat buvo užduotas klausimas, su kuo jie dažniausiai bendrauja ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimais už mokyklos bendruomenės ribų. Žemiau esančioje lentelėje pateikiami mokyklų vadovų vardinamų partnerių sąrašai.

4.4.15 lentelė

Mokytojai: su kuo, be mokyklos bendruomenės, bendrauja, komunikuoja ugdymo klausimais

Mokyklų lietuvių mokomąja kalba vadovai	Tautinių mažumų mokyklų vadovai
<ul style="list-style-type: none">○ valstybinėmis institucijomis, tarnybomis:<ul style="list-style-type: none">● apskritimi● su urėdu● su kariškiais● senelių namais● Vilniaus rajono savivaldybe● Tautinių mažumų departamentu● su seniūnija● tautos fondu● policijos departamentu○ kitomis ugdymo įstaigomis<ul style="list-style-type: none">● Vilniaus kolegija<ul style="list-style-type: none">● bando draugauti su lenkiškomis ir rusiškoms mokyklomis● su kaimyninėmis mokyklomis● su apskrities mokyklomis● kitų savivaldybių mokyklomis○ Viešosiomis įstaigomis ar NVO<ul style="list-style-type: none">● miestelio kultūros namais● A.Adamkienės fondu● "Ryto" draugija○ Privačiomis firmomis.	<ul style="list-style-type: none">○ valstybinėmis institucijomis, tarnybomis:<ul style="list-style-type: none">● su seniūnija● policija● savivaldybe, jos švietimo skyriumi● ministerija● poliklinika (psichiatrijos ekspertais)○ kitomis ugdymo įstaigomis<ul style="list-style-type: none">● kitomis m-kloimis visoje Lietuvoje● Lenkijos m-kloimis● su Vokietijos mokykla● Pabradės internatu○ Viešosiomis įstaigomis ar NVO<ul style="list-style-type: none">● „Macierz Szkolna“● bendruomenių centrais● Raudonasis kryžius● kunigu, bažnyčia● Wspulnota Polska● Lenkų namais● Rusų mokytojų asociacija● įvairiomis kitomis NVO○ Privačiomis firmomis

Pastebėtina, jog mokyklos lenkų mokomąja kalba daugiau komunikuoja su NVO bei viešosiomis įstaigomis nei mokyklos valstybine mokomąja kalba.

Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai teigia, jog mokyklų išorinė komunikacija labai priklauso nuo direktorių aktyvumo. Taip pat teigia, jog yra patenkinti apskrities pavaldumo mokyklų kuriamais partnerystės ryšiais.

Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai savivaldybės pavaldumo mokyklų išorinę komunikaciją taip pat vertina labai gerai, kaip plačią ir intensyvią.

Rusų mokytojų asociacijos nariai nurodo, jog ne visos rusiškas klases turinčios mokyklos rajone priima asociacijos siūlomą pagalbą, ne visos mokyklos nori bendrauti, atsisako pagalbos, neatvažiuoja į renginius.

Pastebėtina ir tai, kad egzistuoja tam tikras ryšys tarp mokyklos išorinės komunikacijos platumo, intensyvumo ir pasitenkinimo mokyklos ugdymo sąlygomis, ugdymo kokybe. Mažesnės mokyklos išvardino mažiau socialinių partnerių, arba teigė, jog „su niekuo nebendrauja“.

Mokyklų vadovų, seniūnų buvo klausama ir apie mokyklų vaidmenį bendruomenės gyvenime. Vertindami mokyklos vaidmenį bendruomenės gyvenime, seniūnai teigia, jog dažnai mokykla – bendruomenę telkiantis veiksnys. Mokyklų vadovų teigimu (nepriklausomai nuo mokomosios kalbos), mokyklos pagrindinis vaidmuo bendruomenėje - kultūros židinys, mokslo, susitikimų vieta.

„Tėvams mokykla - pagrindinis kultūros židinys - ateina į šventes. Norėtų taip pat tapti vieta rekreacijai, bet vietos nėra.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Mokslo, susitikimų, kultūros vieta.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

*„Mažuose miesteliuose taip ir yra – mokyklose ir bažnyčioje kultūra. Visi todėl buriasi prie mokyklų ir prie bažnyčios.“
Tautinių mažumų mokyklos vadovas.*

„Mokykla - lenkų bendruomenės centras.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Pabrėžtina, jog mokyklos valstybine mokomąja kalba dažniau nei mokyklos lenkų mokomąja kalba teigė, jog mokykla jokio papildomo (greta ugdymo) vaidmens bendruomenėje neįvaidina - moksleiviai važiuoja į miestą, tėvai nesidomi mokykla.

„Miestas arti, todėl mokykla nemobilizuoja.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

Seniūnai pastebi įtampą tarp mokyklų lenkų ir lietuvių dėstomomis kalbomis. Tačiau ši įtampa, jų nuomone, nepersikelia į kasdienį vaikų bendravimo lygį.

„Pastebiu įtampą tarp lenkų ir lietuvių mokyklų. Dėl mokinių nešvari konkurencija. Bet vaikai tarpusavyje draugauja, nėra konfliktų. Blogiausi laikai praėjo. Dabar jau santykiai švelnėja. Klaida buvo sąjūdžio laikais, kad iš pat pirmų veiksmų - Lietuva lietuviams. Todėl tautinės mažumos kūrė kažką savo.“ Seniūnas.

Mokyklų vadovai taip pat pastebi tam tikrą įtampą skirtingų mokomųjų kalbų mokyklų komunikacijoje.

„Seniūnas neskiria dėmesio mokyklai, bendrauja tik su lenkiška mokykla.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Bando draugauti su lenkiška ir rusiška mokyklomis. Lenkai nenori ateiti ir pas save nesikviečia. Konkurencija tarp administracijos, bet ne tarp vaikų.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Su šalia esančia lietuviška mokykla santykiai nesiklosto. Planavo sporto varžybas, bet jie neatvykdavo.“ Tautinių mažumų mokyklos vadovas.

Apibendrinimas:

- Plačiausią partnerystės ryšių tinklą kuria gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose. Pastebėtina, kad valstybinės kalbos mokytojai retai minėjo komunikuojantys ugdymo klausimais su kuo nors už mokyklos bendruomenės ribų.

- Mokyklos lenkų mokomąja kalba daugiau komunikuoja su NVO bei viešosiomis įstaigomis nei mokyklos valstybine mokomąja kalba.

- Vilniaus apskrities viršininko administracijos specialistai, Vilniaus rajono savivaldybės politikai ir specialistai mokyklų išorinę komunikaciją vertina labai gerai.

- Mokyklų vadovų ir seniūnų teigimu, mokyklos vaidmuo bendruomenėje – „kultūros židinys“ ir bendruomenę telkiantis veiksnys. Pabrėžtina, jog mokyklos valstybine mokomąja kalba dažniau nei mokyklos lenkų mokomąja kalba teigė, jog mokykla jokio papildomo (greta ugdymo) vaidmens bendruomenėje neįvaidina.

- Mokyklų vadovai ir seniūnai pastebi įtampą lietuviškų ir lenkiškų mokyklų tarpusavio komunikacijoje.

Interpretacijos ir rekomendacijos:

- Tautinių mažumų mokyklose kuriami stiprūs ir platūs socialiniai tinklai neįtraukia valstybinės kalbos mokytojų. Pastarieji, palyginus su gimtosios kalbos mokytojais, kuria ir dalyvauja žymiai siauresniuose partnerystės ryšių tinkluose, arba juose visai nedalyvauja.

- Lenkų bendruomenės yra stiprios, labiau susitelkusios, įtraukiančios mokyklą į bendruomenės gyvenimą. Mokyklos čia tampa lenkiškosios kultūros, bendruomeniškumo palaikymo priemone ir išraiška. (Priemonė – mokykloje ar per mokyklos organizuojamą veiklą puoselėjama lenkiška kultūra; išraiška – atsidavę bendruomenei nariai savo vaikus leidžia tik į „lenkiškas“ mokyklas.)

- Rekomenduotina skatinti skirtingų mokomųjų kalbų ir skirtingo pavaldumo mokyklų bendradarbiavimą.

4.5 Išvados, apibendrinimai, diskusija

Šiame skyriuje pateikiami 4.2.- 4.4. skyrių rezultatų apibendrinimai bei diskusija.

4.5.1 lentelė

Nuomonės apie mokyklų tinklo veiksmingumą ir mokymosi prieinamumą: apibendrinimai

Apibendrinimai 1.:

1. Geografinio mokyklų prieinamumo vertinimai:

Vilniaus rajone egzistuoja mokyklos trimis mokymo kalbomis (lietuvių, lenkų, rusų), tad vertindami geografinį mokyklų prieinamumą respondentai iš esmės vertino tris skirtingus mokyklų tinklus: lietuviškų, lenkiškų ir rusiškų mokyklų ar klasių prieinamumą.

- Mokyklų lenkų mokomąja kalba geografinis prieinamumas dažniau vertinamas kaip pakankamas
- Mokyklų lietuvių ir rusų mokomosiomis kalbomis geografinis prieinamumas dažniau vertinamas kaip nepakankamas.

2. Vežiojimo paslaugos organizavimo vertinimai:

Vežiojimo paslaugos organizavimo patirtys ir vertinimai skirtingi: Dalis apklaustųjų vežiojimo paslaugos organizavimą vertina pozityviai. Tačiau didesnė dalis respondentų linkę išryškinti paslaugos organizavimo problemas ir reikšti nepalankų vertinimą.

Vardijamos tokios pagrindinės su vežiojimo paslaugos teikimu susijusios problemos: tendencingas, diskriminuojantis paslaugos organizavimas (mokyklų lenkų mokomąja kalba naudai), geltonųjų autobusiukų stygius (vežiojimo poreikiai nėra patenkinami).

3. Mokymosi prieinamumo mokomosios kalbos prasme vertinimai:

Apklaustosios grupės (išskyrus mokinių tėvus) linkusios teigti, jog mokymosi prieinamumas mokomosios kalbos prasme yra prastas ar apribotas. Pagrindiniai nurodyti prieinamumą ribojantys veiksniai - mokyklų pasiekiamumas, mokyklų tinklo nepakankamumas atsirandantys dėl mokinio krepšelio skaičiavimo (tautinių mažumų mokykloms krepšelio dydis nepakankamas), klasių komplektavimo taisyklių (nelanksčios, nepritaikytos daugiakalbiam rajonui).

4. Skirtingų ugdymo programų prieinamumo vertinimai

- Respondentai sekančių ugdymo programų prieinamumą linkę vertinti kaip nepakankamą:
 - ikimokyklinio ugdymo programų prieinamumą lietuvių, lenkų bei rusų kalbomis
 - vidurinio ugdymo programų prieinamumą lietuvių ir lenkų kalbomis
 - suaugusiųjų ugdymo programų lietuvių dėstomąja kalba.

5. Poreikių mokomosioms kalboms bei gimtosios kalbos mokymuisi vertinimai:

- Vertinant poreikį skirtingoms mokomosioms kalboms, respondentai linkę teigti, jog rajone jaučiamas augantis poreikis mokymuisi lietuvių kalba, jaučiamas mažėjantis poreikis mokymuisi rusų kalba.
- Mokyklų vadovų teigimu, lenkų tautinės mažumos atstovai besimokinantys mokyklose valstybine mokomąja kalba dažniausiai neišreiškia poreikio mokintis gimtosios kalbos. Rusų tautinės mažumos atstovai rusų kalbą dažniausiai renkasi mokintis ne kaip gimtąją, o kaip užsienio kalbą.

6. Nuostatos mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu:

Didesnė dalis respondentų teigia pastebį diskriminacijos atvejų ir pertvarką vertina neigiamai. Nurodomi įvairių mokomųjų kalbų mokyklų diskriminacijos atvejai. Pvz., lenkiškų mokyklų diskriminacijos atveju teigiama, kad Vilniaus kraštą norima „lituanizuoti“, lietuvių diskriminacijos atveju teigiama, jog lietuviškos mokyklos dažniau reorganizuojamos nei mokyklos lenkų mokomąja kalba, rusų mokyklų diskriminacijos atveju teigiama, jog šios mokyklos prasčiau materialiai aprūpinamos.

Nuomonės apie ugdymo organizavimo ypatumus daugiakalbėje savivaldybėje: apibendrinimai

Apibendrinimai 2.:

7. Mokyklų kalbinio modelio vertinimai:

- Dauguma apklaustųjų grupių teigė, jog Vilniaus rajone dėl tautinės sudėties specifikos yra sąlyginai efektyvesnis įvairiakalbės mokyklos modelis.
- Respondentai nurodo tokius įvairiakalbės mokyklos privalumus: ugdo toleranciją, skatina tautinę santaiką, skatina integraciją ir socialinius ryšius, vaikai išmoksta daugiau kalbų, lengvesnė klasių komplektacija. Nurodomi tokie įvairiakalbių mokyklų trūkumai: mokykloje atsiranda dominuojanti ir „šešėlinė“ kalbos, daugiau nesutarimų tarp skirtingos tautybės moksleivių, sunkiau išsaugoti tautinį tapatumą, mokytojų komplektacija problematiška.

8. Dvikalbio ugdymo vertinimai:

Didesnė dalis apklaustųjų grupių dvikalbį ugdymą linkę vertinti nepalankiai. Pagrindiniai argumentai – prastėja gimtosios kalbos žinios, valstybinė kalba gali tapti kliūtimi įsisavinant specifines atskirų dalykų žinias.

9. Lietuvių kalbos brandos egzamino turinio suvienodinimo vertinimai:

Didžioji dalis apklaustųjų grupių nurodo pritariantys arba iš dalies pritariantys lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui. Pastebima įvairių apklaustųjų grupių tendencija pabrėžti pereinamojo laikotarpio būtinybę (teigiama, jog reikalingas gana ilgas paruošiamasis laikotarpis).

10. Tautinių mažumų kalbų brandos egzamino statuso vertinimai:

Didžioji dalis apklaustųjų grupių linkę teigti, jog gimtosios kalbos egzaminas turėtų turėti valstybinio egzamino statusą, t.y. būti privalomas. Pagrindiniai argumentai: toks egzaminas motyvuotų mokinius geriau mokytis gimtosios kalbos, taptų kalbinės ir kultūrinės kompetencijos įrodymu, pagarbos savo tautai išraiška.

11. Nuomonės apie klasių komplektavimą ir konkurenciją dėl moksleivių skaičiaus:

- Keletas tyrime dalyvavusių respondentų grupių išreiškė nepasitenkinimą esamomis klasių komplektavimo taisyklėmis, teigdami, jog jos yra nelanksčios, nepritaikytos daugiataučio rajono specifikai.
- Didžioji dalis apklaustųjų išreiškė nuomonę jog konkurencija dėl mokinių Vilniaus rajone nėra tipinė, nurodė žiną nesąžiningos konkurencijos dėl moksleivių atvejų. Dažniau lietuvių tautybės ar lietuviškų mokyklų atstovai teigia pastebį nesąžiningos konkurencijos atvejų lenkiškose mokyklose. Minimimi tokie konkurenciją iškreipiantys veiksniai kaip bendruomenės spaudimas, arčiausiai visuomenės esančių valdžios institucijų (seniūnijų) spaudimas, materialiniai motyvatoriai ir kt.

12. Skirtingo mokyklų pavaldumo (savivaldybės ir apskrities) situacijos vertinimai:

- Absoliučios daugumos tyrime dalyvavusių grupių teigimu, skirtingo mokyklų pavaldumo situacija Vilniaus rajone kelia ar aštrina tam tikras problemas:
 - materialinių ugdymo sąlygų užtikrinimo, finansavimo netolygumo problema,
 - geografiškai šalia esančių mokyklų ir jų personalo bendravimo, bendradarbiavimo problema,
 - įtampa, susipriešinimą bendruomenėse.

13. Kalbinės aplinkos ir jų įtaką mokymosi sėkmingumui bei pasiekimams:

- Maždaug trečdalis apklaustųjų šeimų vaikų gyvena daugiakalbėje šeimos aplinkoje. Maždaug pusė apklaustųjų šeimų vaikų kasdienėje kalbinėje aplinkoje nekalba lietuviškai.
- Mokyklų valstybine mokomąja kalba kalbinė aplinka yra lietuviška. Tai yra labai svarbus veiksnys modifikuojantis jas lankančių moksleivių kalbinę aplinką - su visais mokyklos bendruomenės nariais, nesvarbu kokios tautybės jie bebūtų, komunikuojama lietuviškai.
- Mokyklose lenkų mokomąja kalba neformalioji komunikacija vyksta tik gimtąja lenkų kalba. Formalioji komunikacija vyksta ir gimtąja ir valstybine kalbomis. Mokyklų lenkų mokomąja kalba kalbinė aplinka taip pat tampa svarbiu veiksniumi, polonizuojančių jose besimokančių moksleivių kalbinę aplinką.
- Beveik visi apklaustieji teigė jog moksleivio šeimos ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumas turi įtakos jo mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams. Tačiau išsiskyrė šios įtakos krypties vertinimai – dalis teigė, jog įtaka teigiama, dalis – jog neigiama. Respondentai minėjo tokias moksleivio kasdienės ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumo neigiamos įtakos formas: prastesni moksleivio pasiekimai ir rezultatai, netobulinama gimtoji kalba, neugdomas tautinis tapatumas. Taip pat minimos tokios teigiamos įtakos formos: vaikas išmoksta daugiau kalbų ir tai tampa privalumu po mokyklos ieškantis darbo ar siekiant įstoti į aukštąsias mokyklas, vaikas turi įdėti daugiau pastangų ir taip lavinami bendrieji vaiko gebėjimai.

Ugdymo kokybės ir jos užtikrinimo sąlygų vertinimai: apibendrinimai

Apibendrinimai 3.:

14. Bendri ugdymo kokybės vertinimai:

- Respondentai dažniausiai ugdymo kokybę vertina palankiai.
- Mokinių tėvai ugdymo kokybę vertina kaip vieną pozityviausių ugdymo organizavimo aspektų.

Mokyklų vadovų nuomone, mokymo kokybė, mokyklos geografinis prieinamumas, mokyklos mokomoji kalba ir mokyklos psichologinis klimatas bei socialinė aplinka yra svarbiausios priežastys dėl kurių tėvai renkasi jų mokyklas. Mokyklų lenkų mokomąją kalbą vadovai dažniau nei kitų mokyklų vadovai pabrėžia psichologinį mokyklos klimatą ir patrauklią socialinę aplinką kaip pagrindines jų mokyklos rinkimosi priežastis.

15. Pasitenkinimas valstybinės ir gimtosios kalbų mokymo lygiu:

- Vertindami valstybinės kalbos mokymo lygį daugelis apklaustųjų grupių išreiškė pasitenkinimą, teigė jog lygis geras, pakankamas.
- Visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog mokykloje įgyjamų lietuvių kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.
- Pasitenkinimas gimtosios kalbos mokymo kokybe yra gana aukštas.

Visi į klausimą atsakiusieji respondentai teigė, jog gimtosios kalbos žinių ir įgūdžių pakanka tam, kad absolventas galėtų laisvai dalyvauti darbo rinkoje, viešajame visuomenės gyvenime, stoti į aukštąsias mokyklas.

16. Mokymosi sėkmingumo ir mokymosi pasiekimų vertinimai:

- Visos apklaustosios grupės mokymosi sėkmingumą Vilniaus rajono teritorijoje esančiose mokyklose vertina palankiai.
- Visos apklaustosios grupės mokymosi pasiekimus vertina taip pat palankiai.

17. Materialinių ugdymo sąlygų vertinimai:

- Didžioji dalis apklaustųjų mokinių tėvų teigė, jog yra patenkinti materialiomis mokymosi sąlygomis.
- Mokyklų vadovų vertinimai mokymosi sąlygų atžvilgiu labai skiriasi, bendros tendencijos geriau ar prasčiau vertinti nėra. Galima tik pastebėti, kad mokyklų lietuvių mokomąją kalbą vadovai truputį dažniau nei tautinių mažumų mokyklų vadovai mokyklų materialines sąlygas vertino kaip nepakankamas ar prastas.
- Vertinant materialines sąlygas teigiama, jog mokyklose labiausiai trūksta: ploto, pastatų ir patalpų remonto, sporto, aktų salių, geltonųjų autobusiukų, naujų baldų, technikos.
- Aprūpinimą mokymo priemonėmis teigiamai vertina didžioji dalis apklaustųjų grupių. Prasčiausiai aprūpinimą mokymo priemonėmis vertina lietuvių kalbos mokytojai Vilniaus rajono savivaldybės pavaldumo mokyklose lietuvių mokomąją kalbą.
- Vertinant mokymo priemones, teigiama, jog mokyklose labiausiai trūksta: demonstracinių, vaizdinių priemonių, informacinių technologijų, elektroninės mokymo medžiagos, naujausios grožinės literatūros valstybine ir gimtosiomis lenkų bei rusų kalbomis.
- Dalis apklaustųjų grupių nurodo, jog pastebi netolygumų materialinių sąlygų užtikrinimo bei aprūpinimo mokymo priemonėmis atžvilgiu. Šie respondentai linkę teigti, jog mokyklos lenkų dėstomąją kalbą aprūpintos geriau nei mokyklos lietuvių dėstomąją kalbą.

18. Nuomonės apie mokyklų finansavimą:

- Didelė dalis apklaustųjų respondentų teigia pastebį finansavimo netolygumų. Minimi dvejopi skirtumai:
 - kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų lenkų bei lietuvių mokomosiomis kalbomis finansavimo netolygumus ir teigiama, jog pastarosios finansuojamos prasčiau nei mokyklos lenkų mokomąją kalbą;
 - kalbama apie savivaldybės pavaldumo mokyklų ir apskrities pavaldumo mokyklų finansavimo skirtumus ir teigiama, jog pastarosios finansuojamos geriau nei savivaldybės pavaldumo mokyklos.
- Respondentų teigimu, skirtumus sąlygoja keli veiksniai – savivaldybės lėšų skirstymas, parama gaunama iš Lenkijos, savivaldybės ir apskrities lėšų skiriamų įvairių su ugdymu susijusių veiklų finansavimui skirtumai.
- Finansinis mokyklų nepriklausomumas yra vertinamas kaip teigiamas veiksnys siekiant mokyklų ugdymo kokybės ir sąlygų užtikrinimo.

Apibendrinimai 3.:

19. Pedagoginio personalo vertinimai:

- Respondentai pagrindinių dalykų specialistų poreikį linkę vertinti kaip patenkintą. Apklaustųjų grupių teigimu, Vilniaus rajono mokyklose nepatenkinamas poreikis anglų kalbos, informatikos ir technologijų mokytojams.
- Pastebima, jog tolimesnių seniūnijų mokykloms specialistų trūksta dažniau. Nurodomos kelios pagrindinės ir tarpusavyje susijusios specialistų trūkumo priežastys: 1) daug jaunų specialistų emigruoja, išvažiuoja, 2) reikia samdyti specialistus iš tolimesnių vietovių, dažniausiai – iš Vilniaus, o kelionės į darbą išlaidos nėra apmokamos; 3) nepatrauklūs atlyginimai, 4) specialybė nepatraukli jauniems žmonėms.

Svarbiausias veiksnys mokytojams renkantis darbovietę – geografinis mokyklos artumas ar pasiekiamumas.

20. Specialios pagalbos prieinamumo vertinimai:

- Apklaustosios grupės beveik vieningai teigė, jog pagalbos specialistų prieinamumas yra prastas.

Apklaustųjų grupių teigimu, rajono teritorijoje esančioms mokykloms labiausiai trūksta šių pagalbos specialistų: logopedų (ne tik valstybinės, bet ir gimtosios lenkų ar rusų kalbos), psichologų, socialinių darbuotojų bei specialiųjų pedagogų.

21. Nuomonės apie papildomą ugdymą:

- Popamokinė veikla dažniausiai vertinama kaip pakankama ir tenkinanti moksleivių poreikius. Vertinant mokyklų vadovų atsakymus galima teigti, jog sąlyginai platesnis popamokinis ugdymas vykdomas mokyklose lenkų mokomąja kalba.

Nelietuvių tautybės moksleivių mokytojai dažniau teigia, jog moksleiviai pas juos ateina papildomai mokytis lietuvių kalbos.

22. Mokyklos bendruomenės narių komunikavimas ir bendradarbiavimas:

Respondentai linkę mokyklų bendruomenių bendravimą ir santykius vertinti kaip „sklandžius“, „artimus“, „draugiškus“, „šiltus“, „dalykiškus“. Tik mokyklų valstybine mokomąja kalba mokytojai ir vadovai dažniau linkę teigti, jog bendravimas su mokinių tėvais yra apsunkintas.

23. Bendradarbiavimo ypatumai ir partnerystės ryšiai išorinėje mokyklos aplinkoje:

- Plačiausią partnerystės ryšių tinklą kuria gimtosios kalbos mokytojai tautinių mažumų mokyklose. Pastebėtina, kad valstybinės kalbos mokytojai retai minėjo komunikuojantys ugdymo klausimais su kuo nors už mokyklos bendruomenės ribų.
- Pastebėtina, jog mokyklos lenkų mokomąja kalba daugiau komunikuoja su NVO bei viešosiomis įstaigomis nei mokyklos valstybine mokomąja kalba.
- Mokyklų vadovų ir seniūnų teigimu, mokyklos vaidmuo bendruomenėje – „kultūros židinys“ ir bendruomenę telkiantis veiksnys. Pabrėžtina, jog mokyklos valstybine mokomąja kalba dažniau nei mokyklos lenkų mokomąja kalba teigė, jog mokykla jokio papildomo (greta ugdymo) vaidmens bendruomenėje nevaidina.

Mokyklų vadovai ir seniūnai pastebi įtampą lietuviškų ir lenkiškų mokyklų tarpusavio komunikacijoje.

KONSTATUOJAMOJO POBŪDŽIO IŠVADOS

MOKYMOSI PRIEINAMUMAS IR TINKLO VEIKSMINGUMAS

GEOGRAFINIS PRIEINAMUMAS	Žinybinė statistika
	<ul style="list-style-type: none">• Vilniaus rajone, lyginant jį su kitais šalia didmiesčių esančiais rajonais, mokyklų tinklas yra tankiausias.• Vilniaus rajonui būdinga, jog vienoje vietovėje dažnai yra įsikūrusios dvi, o kartais ir trys nedidelės mokyklos, kuriose dažnai tos pačios mokymo programos vykdomos skirtingomis kalbomis.
	Masinė moksleivių apklausa
	<ul style="list-style-type: none">• Pagal moksleivių nurodytą atstumą nuo namų iki mokyklos, vidutiniškai mažiausiai tenka keliauti rusų mokyklos moksleiviams, o toliausiai – lenkų bei lenkų – rusų mokyklos moksleiviams.• Tarp apklaustų Vilniaus raj. moksleivių, 50 proc. sugaišta keliaudami į mokyklą iki 15 min. 90 proc. iš apklaustųjų moksleivių sugaišta kelionėje į mokyklą iki 40 min. Taigi geografinis pasiekiamumas yra geras.• 75 proc. apklaustų Vilniaus raj. moksleivių lanko arčiausiai namų esančias mokyklas, tuo tarpu dauguma iš apklaustų Vilniaus m. moksleivių lanko ne tas mokyklas kurios yra arčiausiai namų.
Interviu tikslinėse grupėse	
	<ul style="list-style-type: none">• Mokyklų lenkų mokomąja kalba prieinamumas dažniau vertinamas kaip pakankamas.• Mokyklų lietuvių ir rusų mokomosiomis kalbomis geografinis prieinamumas dažniau vertinamas kaip nepakankamas.
VEŽIOJIMO PASLAUGA	Žinybinė statistika
	<ul style="list-style-type: none">• Vilniaus rajone vežiojamų mokinių dalis yra šiek tiek didesnė, nei vidutiniškai šalies rajonų savivaldybėse.• Vilniaus rajono savivaldybėje mokinių, vežiojamų mokykliniu transportu (geltonaisiais autobusais ir mokyklų autobusais), dalis yra viena mažiausių šalyje. Tokiu būdu vežiojama tik 8 proc. mokinių.• Daugiausia mokinių vežiojama maršrutiniu transportu (apie 80 proc.).• Rajone yra nepavežamų mokinių. Dauguma jų – vienoje mokykloje. ŠVIS 2006 m. duomenimis, nepavežama buvo 19 mokinių, 18 iš jų – Vilniaus rajono Čekoniškių vidurinėje mokykloje.• Mokyklose, kuriose mokoma viena kalba, vežiojamų mokinių dalis yra šiek tiek didesnė nei kelių kalbų mokyklose.• Vienam mokiniui į mokyklą vežioti per mėnesį skiriama suma yra viena mažiausių šalyje - 24,9 lito vienam mokiniui vežioti. (Šalies rajonų savivaldybėse vidutiniškai skiriama 48,5 lito vienam mokiniui).• Pagal makrostatistikos rodiklius Vilniaus rajone vežiojamų mokinių situacija (išskyrus mokinių pasiskirstymą pagal vežiojimo būdus), iš esmės yra panaši kaip ir šalies

	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarp apklaustų Vilniaus raj. moksleivių, 19 proc. naudojami vežiojimo paslauga. Tarp besinaudojančių vežiojimo paslauga, ketvirtadalis apklaustų moksleivių (27,2 proc.) yra ja nepatenkinti. Tarp nepasitenkinimo vežiojimo paslauga priežasčių minimos – nepatogus tvarkaraštis, perpildyti autobusiukai. • 50 proc. Vilniaus raj. moksleivių sugaišta kelyje į mokyklą mažiau nei 15 min. • Dauguma moksleivių mokyklą pasiekia pėsčiomis, taip pat apie trečdalis važiuoja vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu. Geltonuoju autobusiuku naudojami 12,5 proc. apklaustųjų Vilniaus raj. moksleivių. <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didesnė dalis apklaustųjų grupių vežiojimo paslaugą vertina nepalankiai. Teigiama, jog 1) nepatenkinami moksleivių poreikiai (trūksta geltonųjų autobusiukų), 2) paslauga organizuojama tendencingai (užtikrinant geresnį lenkiškų mokyklų poreikių tenkinimą).
<p style="text-align: center;">PRIEINAMUMAS PAGAL MOKOMĄSIAS KALBAS</p>	<p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklų, kuriose mokoma vien lietuvių kalba, savivaldybėje sumažėjo 5, tačiau mokyklų, kuriose mokoma vien lenkų kalba padidėjo 6. • Sumažėjo 6 mokyklomis, kuriose mokoma visomis trimis kalbomis, bet padidėjo mokyklų, kuriose mokoma lietuvių ir lenkų kalbomis skaičius. • Labiausiai sumažėjo (12 vienetų) mokyklų, kuriose mokoma lenkų ir rusų kalbomis. • Daugiausia rajono vienakalbėse mokyklose mokosi lietuvių kalba besimokantys mokiniai. Jie sudaro 66 procentus visų lietuvių kalba besimokančių mokinių. • Dvikalbės, trikalbės mokyklos yra didesnės už vienakalbes: jos sudaro 26 proc. visų rajono mokyklų, tačiau jose mokosi 42 procentai visų rajono mokinių. <p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Iš apklaustųjų Vilniaus raj. moksleivių, 90,5 proc. nurodė, kad mokosi ta kalba, kuria nori. Visi apklausti Vilniaus m. moksleiviai mokosi ta kalba, kuria nori.</p> <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi prieinamumas pagal mokomąsias kalbas (lietuvių, lenkų, rusų) yra vertinamas kaip nepakankamas, apribotas. • Prieinamumą pagal mokomąsias kalbas ribojantys veiksniai: mokyklų tinklo nepakankamumas ar prastas mokyklų pasiekiamumas. • Prasčiausiai vertinamas ikimokyklinių ugdymo programų prieinamumas (visomis ugdymo kalbomis), vidurinio ugdymo programų prieinamumas lietuvių ir lenkų kalbomis, suaugusiųjų ugdymo programų prieinamumas lietuvių kalba.
<p style="text-align: center;">POREIKIAI MOKOMOSIOMS KALBOMS</p>	<p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilniaus rajone lietuvių kalba mokosi 46 procentai, lenkų kalba – 49 proc., rusų kalba – 5 proc. visų rajono teritorijoje esančių mokyklų mokinių. • Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi kalbas neatitinka gyventojų pasiskirstymą pagal tautybę. • Dalis ne lietuvių tautybės gyventojų, gyvenančių Lietuvos valstybėje, vaikus leidžia į mokyklas lietuvių kalba. • Vilniaus rajono mokyklose 2006-2007 metais lietuvių kalba mokėsi 5486, rusų kalba – 537, lenkų kalba – 5795 mokiniai. • Didėja mokinių, kurie mokosi lietuvių kalba skaičius. Per 10 metų, nuo 1996, šių mokinių skaičius išaugo 2,3 karto. • Per 10 metų (nuo 1991-2000 m.) mokinių, besimokančių lenkų kalba, padidėjo 61 procentu, o 2006m. lyginant su 2000 m., sumažėjo 13 proc. • Mokinių, besimokančių rusų kalba, skaičius stipriai mažėjo: nuo 4693 1991 metais iki 544 2006 metais.

	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Mokomąją kalbą yra pakeitę 14,9 proc. Vilniaus raj. moksleivių. Iš pakeitusių mokomąją kalbą, daugiausiai yra pakeitusių iš lenkų arba rusų į lietuvių kalbą.</p> <p>Dažniausiai pasirinkti, kokia mokomąja kalba mokyti padeda tėvai draugiškai patardami. Išoriniai socialiniai veikėjai, tokie kaip žiniasklaida, seniūnas ar kunigas, beveik neturi įtakos moksleivių mokomosios kalbos pasirinkimui</p> <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <p>Apklaustųjų grupių teigimu, rajone jaučiamas augantis poreikis mokymuisi lietuvių kalba bei mažėjantis poreikis mokymuisi rusų kalba.</p>
<p style="text-align: center;">MOKYKLŲ TINKLO PERTVARKA</p>	<p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebimas mokyklų mažėjimas susijęs daugiau su mokyklų pertvarkymu į kitų mokyklų skyrius, nei su labai mažų mokyklų likvidavimu ar sujungimu. • Vilniaus rajone 1998-2006 m. uždaryta palyginti mažai (3) pradinių mokyklų, net trys mokyklos iš pagrindinių reorganizuotos į vidurines, nepaisant tankaus vidurinių mokyklų tinklo, iš vidurinės į pagrindinę nepertvarkyta nei viena mokykla. <ul style="list-style-type: none"> • Pažymėtina, kad visos pertvarkomos mokyklos neplanuoja keisti kalbų, kuriomis yra dėstoma, o skyriai prijungiami prie mokyklų, kuriose mokoma atitinkama kalba. • Esant dabartiniam mokyklų tinklui ir siekiant, kad mokyklose būtų įgyvendinamos ugdymo programos, mokinio krepšelio persikirstymas praktiškai yra neišvengiamas. Lėšos paimamos iš didelių mokyklų, dažniausia trikalbių, dvikalbių ir skiriamos mažoms mokykloms, dažniausia vienakalbėms mokykloms, ypač toms, kuriose mokoma lenkų kalba, nes jos yra mažiausios <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <p>Didesnė dalis apklaustųjų grupių pertvarką vertina neigiamai ir teigia pastebinčios diskriminacijos atvejų (įvairių mokomųjų kalbų atžvilgiu).</p>

UGDYMO KOKYBĖS IR SĄLYGŲ UŽTIKRINIMAS	
<p style="text-align: center;">BENDROJI UGDYMO KOKYBĖ IR SĄLYGOS</p>	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lyginant Vilniaus raj. ir Vilniaus m. besimokančių moksleivių ateities planus, svarbu pastebėti, kad Vilniaus m. besimokančių lūkesčiai yra didesni – didesnė moksleivių dalis žada stoti į aukštąsias mokyklas. • Daugiausiai moksleivių tiek Vilniaus raj. tiek Vilniaus m. papildomai mokosi matematikos ir anglų kalbos • Vilniaus rajono mokyklose mokiniai geriausiai vertina mokinių tarpusavio santykius bei tokias bazines mokyklos materialinės sąlygas, kaip klasės apšvietimas ir apšildymas, aprūpinimas kompiuterine technika, gerai įrengti kabinetai. • Vilniaus miesto mokyklose besimokantys Vilniaus rajono jaunuoliai daugelį savo mokyklos aspektų vertina prasčiau nei Vilniaus rajono mokiniai.. • Lyginant skirtingo tipo rajono mokyklų vertinimą, nustatyta, kad lietuvių mokyklose besimokantys mokiniai, nepaisant jų tautybės, prasčiau vertina visus apibendrintus mokyklos komponentus, išskyrus santykius su draugais <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apklaustosios grupės ugdymo kokybę yra linkusios vertinti palankiai. Pastebimi ugdymo kokybės skirtumai, priklausantys nuo mokyklų geografinio artumo Vilniaus miestui (artimesnėse mokyklose ugdymo kokybė geresnė). • Mokymosi sėkmingumą, susijusį su mokinių perkeliama į aukštesnę klasę su nepatenkinamu vidurkiu, mokinių paliekamų kartoti kurso kiekiu, lankomumu, apklaustosios grupės linkusios vertinti palankiai. • Mokymosi pasiekimus, susijusius su egzaminų laikymo rezultatais, skaičiumi moksleivių stojančių į aukštąsias mokyklas, absolventų darbinėmis karjeromis, apklaustosios grupės taip pat linkusios vertinti palankiai.

	<p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos, priklausomai nuo mokymo kalbos, kompiuteriais aprūpintos yra nevienodai. • Geriausiai aprūpintos kompiuteriais mokymo tikslais yra mokyklos, kuriose mokoma rusų kalba, lenkų kalba, blogiausiai – trikalbės mokyklos (santykiškai didelės mokyklos) mokyklos, kuriose mokoma lenkų ir rusų kalba bei mokyklos lietuvių mokomąja kalba. • Vidutiniškai rajone vienas kompiuteris tenka 10,2 mokinių (skaičiuojami visi mokykloje veikiantys kompiuteriai). • Apskritis įsteigtose mokyklose vienas kompiuteris tenka 12,2 mokiniams. • Savivaldybės mokyklose vienas kompiuteris tenka 9,6 mokiniams. • Palyginimui, šalyje 2006 m. vienas kompiuteris vidutiniškai tenka 11,7 mokiniams. • Prie interneto prieigos neturi 14 pradinių mokyklų arba mokyklų-darželių. • Didžiausias klasių plotas vienam mokiniui tenka mokyklose, kuriose mokoma rusų kalba, lenkų kalba, lietuvių ir lenkų kalba. • Mažiausias klasių plotas vienam mokiniui tenka mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba ir trikalbėse mokyklose. • Su mokyklos disponuojamomis patalpomis susijusi ir pamainingumo problema. Rajone antroje pamainoje iš viso 2006 – 2007 metais mokosi 381 mokinys. Antrą pamainą, ŠVIS duomenimis, turi 6 savivaldybės mokyklos.
<p style="text-align: center;">MATERIALINĖS UGDYMO SĄLYGOS</p>	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Visų mokomųjų dalykų parūpinimas mokymo priemonėmis mokomosiomis kalbomis geriau yra vertinamas nelietuviškose mokyklose, o lietuviškose mokyklose – žymiai prasčiau. Lietuvių mokyklose žemiausiai vertinama aprūpinimas muzikos, chemijos ir pilietiškumo pagrindų mokymo priemonėmis, nelietuvių mokyklose žemiausiai vertinamas aprūpinimas dailės, geografijos ir pilietiškumo pagrindų mokymo priemonėmis.</p>
	<p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Materialinių ugdymo sąlygų vertinimai skyrėsi priklausomai nuo kiekvienos konkrečios mokyklos situacijos. Tendencijos vertinti palankiai arba nepalankiai nėra. • Respondentų teigimu, vertinant materialines sąlygas, mokyklose labiausiai trūksta: ploto, pastatų ir patalpų remonto, sporto bei aktų salių, geltonųjų autobusiukų, naujų baldų, technikos. • Vertinant mokymo priemones teigiama, kad mokyklose labiausiai trūksta: demonstracinių, vaizdinių priemonių, IKT, elektroninės mokymo medžiagos, naujausios grožinės literatūros įvairiomis mokomosiomis kalbomis. • Pastebimi netolygumai mokyklų materialinių sąlygų užtikrinimo, aprūpinimo mokymo priemonėmis bei mokyklų finansavimo atžvilgiu. Respondentai dažniau įvardija mokyklų lietuvių ar rusų mokomosiomis kalbomis diskriminacijos atvejų. • Respondentai linkę palankiai vertinti mokyklų finansinį savarankiškumą.
<p style="text-align: center;">VALSTYBINĖS IR GIMTOSIOS KALBOS MOKYMAS</p>	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Lyginant moksleivių, besimokančių Vilniaus raj. ir Vilniaus m. mokyklose nuomones apie gimtosios kalbos mokymo lygį bei kabinetų aprūpinimą išryškėjo, kad gimtosios kalbos mokymą palankiau vertina Vilniaus m. besimokantys moksleiviai. Taip pat ir bendras mokymo lygis mokykloje palankiau vertinamas tarp Vilniaus m. mokyklose besimokančių moksleivių.</p> <p>Lyginant Vilniaus raj. moksleivių nuomones apie lietuvių kalbos, gimtosios kalbos mokymo lygį bei įrengimą ir bendrą mokyklos mokymo lygį pagal mokyklų kalbinius tipus išryškėjo, kad <i>žemiausi</i> visose kategorijose yra <i>lietuvių</i> moksleivių vertinimai. <i>Aukščiausi</i> vertinimai yra lenkų-rusų, bei rusų mokyklose.</p> <p>Vilniaus rajone besimokantys nelietuvių tautybės moksleiviai savo lietuvių žinias vertina prasčiau, nei Vilniaus m. besimokantys moksleiviai</p> <p>Iš gimtosios kalbos žinių pakankamumo nelietuvių tautybės moksleiviams Vilniaus raj. įvairiose situacijose, silpniausiai savo gimtosios kalbos žinias vertina lietuvių mokyklose besimokantys moksleiviai, o stipriausiai – rusų mokyklų moksleiviai. Ypač šis skirtumas išryškėja, vertinant tautiškumo išsaugojimą.</p>

	<p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none">• Apklaustosios grupės išreiškė pasitenkinimą ir lietuvių ir tautinių mažumų kalbų mokymo lygiu.• Dvikalbį ugdymą apklaustosios grupės linkusios vertinti nepalankiai. Teigiama, jog valstybinė kalba tampa kliūtimi suvokiant dalykų specifines žinias, taip pat – prastėja gimtosios kalbos žinios. <p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none">• Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių savivaldybės mokyklose maždaug atitinka šalies mokytojų amžiaus skirstinį - mokytojų amžiaus vidurkis yra 43 metai.• Apskritis mokyklose dirba jaunesni mokytojai, nei savivaldybės mokyklose, jų amžiaus vidurkis – 36 metai.• Vyresni nei 50 metų mokytojai savivaldybės mokyklose sudaro 30 proc.• Vyresni nei 50 metų mokytojai apskritis mokyklose – 14 proc. Savivaldybės pradinėse mokyklose dirba vyresni mokytojai nei šalyje (50 metų ir vyresni pradinių klasių mokytojai sudaro 33 proc., tuo tarpu šalyje – 23 proc. visų pradinių klasių mokytojų).• Mokytojų vyrų rajone dirba 12,7 procento, rajone dirbantys mokytojai vyrai yra vyresni, nei moterys.• Mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lenkų, santykinai daugiau nei lietuvių: mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių, tarp vyrų yra 10,7 proc., lenkų – 14,4 proc., rusų – 12,0 proc.• Pensinio amžiaus vyrai mokytojai sudaro 21,1 proc. visų vyrų skaičiaus, o moterys, atitinkamai, - 9 proc. moterų skaičiaus.• Savivaldybės mokyklose dirba 32 proc. mokytojų, kurių gimtoji kalba lietuvių, 55 proc. – lenkų, 11 proc. – rusų.• Mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lenkų, atitinka mokinių, besimokančių lenkų kalba, dalį.• Pagrindinėse pareigose dirbančių mokytojų, kurių gimtoji kalba yra lietuvių, amžiaus vidurkis yra 39 metai, lenkų – 44 metai, rusų – 42 metai.• Mokytojų pensininkų santykinai daugiau, kurių gimtoji kalba yra lenkų.• Mokytojai pensininkai, kurių gimtoji kalba yra lietuvių sudaro 7,2 proc., lenkų – 15,1 proc., rusų – 5 proc.• Savivaldybės mokyklose pedagogo kvalifikaciją turėjo 93 proc. mokytojų.• Vilniaus rajonui būdingas palyginti didelis aukštąjį išsilavinimą turinčių mokytojų skaičiaus augimo tempas.• Vilniaus rajone dirbančių aukštą kvalifikacinę kategoriją (metodininko ir eksperto) turinčių mokytojų dalis yra gerokai mažesnė, nei šalyje.• Didžiausia dalis aukščiausią kvalifikaciją turinčių mokytojų (metodininkų ir ekspertų) dirba mokyklose, kuriose dėstoma lenkų ir rusų kalba.• Stebimi didžiuliai aukštos kvalifikacijos mokytojų pasiskirstymo skirtingo tipo savivaldybės mokyklose netolygumai. Pagrindinėse mokyklose dirba tik 8 mokytojai metodininkai, kas sudaro 4 proc. visų šio tipo mokyklose dirbančių mokytojų, tuo tarpu gimnazijoje šie mokytojai sudaro 26 proc.
<p style="text-align: center;">PEDAGOGŲ PERSONALO IŠTEKLIAI</p>	<p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none">• Daugumos dalykų specialistų poreikis vertinamas kaip patenktas. Tik keletas tolimesnių (nuo Vilniaus miesto) seniūnijų mokyklos teigia susiduriančios su specialistų stygiaus problema.• Teigiama, jog nepatenktas poreikis anglų kalbos, informatikos ir technologijų mokytojams.• Pedagogų personalo kvalifikacija vertinama kaip pakankamai aukšta.

	<p style="text-align: center;">Žinybinė statistika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specialisto teikiama kvalifikuota specialioji pedagoginė pagalba Vilniaus rajone daliai mokinių nėra prieinama, nes dauguma rajono mokyklų yra palyginti mažos, jose yra po kelis specialiųjų poreikių mokinius, todėl tokių mokinių teritorinė sklaida yra didelė. • Psichologinės pagalbos prieinamumas mokiniams Vilniaus rajone yra geresnis, nei šalyje. • Vilniaus rajono mokyklose 2006 metais dirbo 10 psichologų. Vienam dirbančiam psichologui tenka 1,2 tūkst. mokinių, tuo tarpu šalyje – apie 2 tūkst. • Vilniaus rajono mokyklose 2006 metais dirbo 14 socialinių pedagogų. Vilniaus rajone vienam socialiniam pedagogui tenka 870 mokinių, bendrai šalyje – 665 mokiniai. Šį skirtumą galima paaiškinti tuo, kad rajone yra daug nedidelių mokyklų, kuriose pilno krūvio socialiniam pedagogui negalima sudaryti. Taikoma praktika, kad socialinio pedagogo etato dalį turi mokytojas <p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Tarp apklaustų Vilniaus raj. moksleivių, tik 47 proc. vertina socialinio darbuotojo teikiamą pagalbą palankiai. Vilniaus m. besimokantys moksleiviai vertina specialią pagalbą palankiau – 60,3% nurodė, kad ji yra gera.</p>
<p style="text-align: center;">SPECIALIOSIOS PAGALBOS PRIEINAMUMAS</p>	<p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <p>Respondentų teigimu, specialiosios pagalbos specialistų prieinamumas Vilniaus rajone esančiose mokyklose yra prastas. Labiausiai išreikštas nepatenkintas poreikis logopedams, psichologams, socialiniams darbuotojams bei specialiesiems pedagogams.</p> <p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Vertinant moksleivių vaidmenį ugdymo procese, išryškėjo, kad Vilniaus raj. yra nemažas atotrūkis tarp galėjimo pareikšti nuomonę ir moksleivių nuomonės paisymo. Didesnė dalis moksleivių nurodė, kad gali laisvai reikšti nuomonę mokykloje įvairiais klausimais, tačiau žymiai mažesnė mano, kad į jų nuomonę yra išsiklausoma ir jos paisoma.</p> <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apklaustosios grupės linkusios mokyklų bendruomenių vidinę komunikaciją vertinti kaip sklandžią, dalykišką, įgalinančią laisvą nuomonių reiškimą. • Išorinė mokyklų bendruomenių komunikacija skiriasi priklausomai nuo mokomosios kalbos. Mokyklos lietuvių mokomąją kalbą partnerystės ryšius dažniau kuria su valstybinėmis institucijomis, tarnybomis. Tautinių mažumų mokyklos (ypač mokyklos lenkų dėstomąją kalbą) dažniau partnerystės ryšius kuria su viešosiomis įstaigomis ar NVO. • Dalis apklaustųjų grupių teigia pastebinčios įtampą mokyklų lietuvių ir lenkų mokomosiomis kalbomis komunikacijoje.
<p style="text-align: center;">IŠORINĖ IR VIDINĖ MOKYKLŲ KOMUNIKACIJA</p>	<p style="text-align: center;">Masinė moksleivių apklausa</p> <p>Vertinant moksleivių vaidmenį ugdymo procese, išryškėjo, kad Vilniaus raj. yra nemažas atotrūkis tarp galėjimo pareikšti nuomonę ir moksleivių nuomonės paisymo. Didesnė dalis moksleivių nurodė, kad gali laisvai reikšti nuomonę mokykloje įvairiais klausimais, tačiau žymiai mažesnė mano, kad į jų nuomonę yra išsiklausoma ir jos paisoma.</p> <p style="text-align: center;">Interviu tikslinėse grupėse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apklaustosios grupės linkusios mokyklų bendruomenių vidinę komunikaciją vertinti kaip sklandžią, dalykišką, įgalinančią laisvą nuomonių reiškimą. • Išorinė mokyklų bendruomenių komunikacija skiriasi priklausomai nuo mokomosios kalbos. Mokyklos lietuvių mokomąją kalbą partnerystės ryšius dažniau kuria su valstybinėmis institucijomis, tarnybomis. Tautinių mažumų mokyklos (ypač mokyklos lenkų dėstomąją kalbą) dažniau partnerystės ryšius kuria su viešosiomis įstaigomis ar NVO. • Dalis apklaustųjų grupių teigia pastebinčios įtampą mokyklų lietuvių ir lenkų mokomosiomis kalbomis komunikacijoje.

UGDYMO ORGANIZAVIMO YPATUMAI DAUGIAKALBĖJE APLINKOJE	
KALBINĖS APLINKOS IR KALBŲ VARTOJIMAS	Masinė moksleivių apklausa <ul style="list-style-type: none"> • Lenkų kalbos atžvilgiu egzistuoja “įtampos” tarp lietuvių ir rusų tautybės moksleivių. • Anglų kalbos atžvilgiu tarp visų tautybių moksleivių išryškėja tendencija, kad anglų kalba vertinama kaip labai reikalinga, tačiau kaip sunki bei sudėtinga • Moksleiviai, save identifikuojantys kaip lietuvių tautybės, yra iš labiausiai mišrios kalbinės aplinkos, lyginant su lenkų ir rusų tautybės moksleiviais) • Apklausų metu paaiškėjo, kad nemažai moksleivių susiduria su problema, kaip įvardinti savo tautybę, nes tėvai yra skirtingų tautybių, ir jiems tenka bendrauti įvairiomis kalbomis
	Interviu tikslinėse grupėse <ul style="list-style-type: none"> • Maždaug trečdalis apklaustų šeimų vaikų gyvena daugiakalbėje šeimos aplinkoje. Maždaug pusė apklaustų šeimų vaikų kasdienėje kalbinėje aplinkoje nekalba lietuviškai. • Mokyklų valstybine mokomąja kalba kalbinė aplinka yra lietuviška. • Mokyklose lenkų mokomąja kalba neformalioji komunikacija vyksta tik gimtąja lenkų kalba. Formalioji komunikacija vyksta ir gimtąja ir valstybine kalbomis. • Apklaustosios grupės teigė jog moksleivio šeimos ir mokyklos kalbinių aplinkų skirtumas turi įtakos jo mokymosi sėkmingumui ir pasiekimams (įvardijama ir teigiama ir neigiama įtaka).
	Žinybinė statistika <ul style="list-style-type: none"> • Vilniaus raj. vyrauja vienakalbių mokyklų modelis.
MOKYKLŲ KALBINIS MODELIS	Interviu tikslinėse grupėse <ul style="list-style-type: none"> • Didžioji dalis apklaustųjų grupių nurodo pritariančias arba iš dalies pritariančias lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui. Pastebima įvairių apklaustųjų grupių tendencija <u>pabrėžti pereinamojo laikotarpio būtinybę.</u> • Didžioji dalis apklaustųjų grupių linkusios teigti, jog <u>gimtosios kalbos egzaminas turėtų turėti valstybinio egzamino statusą, t.y. būti privalomas.</u>
	Žinybinė statistika
LIETUVIŲ KALBOS IR TAUTINIŲ MAŽUMŲ KALBŲ EGZAMINAI	Masinė moksleivių apklausa <p>Apie pusę moksleivių tiek Vilniaus m. tiek Vilniaus raj. mano kad gimtosios kalbos egzaminas neturėtų būti privalomas. Pagal tautybes, daugiausiai rusų tautybės moksleiviai yra neigiamai nusiteikę privalomo gimtosios kalbos egzamino atžvilgiu.</p>
	Interviu tikslinėse grupėse <ul style="list-style-type: none"> • Didžioji dalis apklaustųjų grupių nurodo pritariančias arba iš dalies pritariančias lietuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimui. Pastebima įvairių apklaustųjų grupių tendencija <u>pabrėžti pereinamojo laikotarpio būtinybę.</u> <p>Didžioji dalis apklaustųjų grupių linkusios teigti, jog <u>gimtosios kalbos egzaminas turėtų turėti valstybinio egzamino statusą, t.y. būti privalomas.</u></p>
	Interviu tikslinėse grupėse <ul style="list-style-type: none"> • Egzistuoja nepasitenkinimas klasių komplektavimo taisyklėmis, teigiama, jog jos nelanksčios, nepritaikytos daugiakalbio rajono poreikiams. • Didžioji dalis apklaustųjų teigė, jog konkurencija dėl moksleivių Vilniaus rajone nėra tipinė, bei nurodė žiną nesąžiningos konkurencijos atvejų.
KLASIŲ KOMPLEKTAVIMAS	Žinybinė statistika <ul style="list-style-type: none"> • Savivaldybės mokyklose dirba 32 proc. mokytojų, kurių gimtoji kalba lietuvių, 55 proc. – lenkų, 11 proc. – rusų. • Apskritis mokyklose dirba jaunesni mokytojai, nei savivaldybės mokyklose, jų amžiaus vidurkis – 36 metai. • Vyresni nei 50 metų mokytojai savivaldybės mokyklose sudaro 30 proc. • Vyresni nei 50 metų mokytojai apskrities mokyklose – 14 proc. Savivaldybės pradinėse mokyklose dirba vyresni mokytojai nei šalyje (50 metų ir vyresni pradinių klasių mokytojai sudaro 33 proc., tuo tarpu šalyje – 23 proc. visų pradinių klasių mokytojų). • Apskritis įsteigtose mokyklose vienas kompiuteris tenka 12,2 mokiniams. • Savivaldybės mokyklose vienas kompiuteris tenka 9,6 mokiniams.
SKIRTINGO MOKYKLŲ PAVALDUMO SITUACIJA	Žinybinė statistika <ul style="list-style-type: none"> • Savivaldybės mokyklose dirba 32 proc. mokytojų, kurių gimtoji kalba lietuvių, 55 proc. – lenkų, 11 proc. – rusų. • Apskritis mokyklose dirba jaunesni mokytojai, nei savivaldybės mokyklose, jų amžiaus vidurkis – 36 metai. • Vyresni nei 50 metų mokytojai savivaldybės mokyklose sudaro 30 proc. • Vyresni nei 50 metų mokytojai apskrities mokyklose – 14 proc. Savivaldybės pradinėse mokyklose dirba vyresni mokytojai nei šalyje (50 metų ir vyresni pradinių klasių mokytojai sudaro 33 proc., tuo tarpu šalyje – 23 proc. visų pradinių klasių mokytojų). • Apskritis įsteigtose mokyklose vienas kompiuteris tenka 12,2 mokiniams. • Savivaldybės mokyklose vienas kompiuteris tenka 9,6 mokiniams.

	Interviu tikslinėse grupėse
	Apklaustųjų grupių teigimu, skirtingo mokyklų pavaldumo situacija Vilniaus rajone kelia įtampą, aštrina nevienodų galimybių (materialinio aprūpinimo ir finansavimo prasme) ir bendruomenės susipriešinimo problemas

Kaip minėta, tyrimo metu respondentais buvo pasitelktos labai skirtingos interesų grupės (švietimo subjektų grupės). Tokia respondentų grupių įvairovė įgalino tyrimo metu aprėpti kuo platesnį nuomonių, požiūrių bei vertinimų spektrą. Simptomiška, kad vienais klausimais skirtingų respondentų grupių nuomonės sutapo, o kitais klausimais – išsiskyrė. Skirtingų respondentų kategorijų išsakytų vertinimų stapimas ir išsiskyrimas apibendrinta forma atspindėtas 5.1.1 lentelėje.

Vertinimų ir nuomonių, kurias išsakė skirtingos respondentų grupės, sutapimo/išsiskyrimo lentelė

Vertinimo objektai	Tėvai	Mokytojai			Mokyklų vadovai			Vilniaus raj. savivaldybės atstovai	Vilniaus apskrities atstovai	Rusų mokytojų asociacijos nariai	„Rytas“, „Vilnija“ nariai	Macierz Szkolna nariai	Seniūnai
		Lietuvių k.	Valstybinės k.	Gimtosios k.	Tautinių mažumų m-klų	Lietuviškų sav. m-klų	Lietuviškų apskrities m-klų						
Geografinis prieinamumas					+	-	-	+	-	-	-	+	+
Vežiojimo paslauga	+				+	+	+	-	-		-	-	-
Mokymosi prieinamumas pagal mok. kalbas													
Mokymosi prieinamumas pagal mokymo programas								-	-	-	-	-	-
Tinklo pertvarka		+	+	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+
Dvikalbis ugdymas		+	+	+	-					-		-	
Lietuvių k. brandos egzaminų turinio suvienodinimas	+	+	+	-	0	+	+	0		-	+	-	0
Tautinių mažumų kalbų egzaminas	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+
Klasių komplektavimo problemos	+	+	+	+	+	+	+		-	-	-		-
Skirtingo mokyklų pavaldumo situacija					-	-	-	-			0	-	-
Kalbinės aplinkos ir jų įtaka	+	-	+	+	+	+	-	-					+
Ugdymo kokybė	+				+	+	+	+	+				-
Valstybinės ir gimtosios k. mokymas	+	+	+	+	+	+	+	+		+	-		
Mokymosi sėkmingumas ir pasiekimai		+	+	+	+	+	+	+	+				+
Materialinės ugdymo sąlygos	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-		-
Mokyklų finansavimo netolygumas					+	+	+		-		-	-	-
Pedagoginis personalas	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	-		-
Specialioji pagalba					-	-	-	-	-	+	-	-	-
Papildomas ugdymas					+	+	+	+					+
Vidinė komunikacija	+	+	+	+	+	+	+						
Partnerystės ryšiai išorėje								+	+				

Lentelėje „+“ reiškia teigiamą objekto vertinimą, „-“ neigiamą vertinimą arba trūkumų matymą, „+/-“ reiškia jog toje vertintojų grupėje nuomonės išsiskyrė, „0“ reiškia neutralią poziciją. Vertinant mokyklų kalbinį modelį ženklukas „D“ reiškia daugiakalbę mokyklą, „V“ – vienakalbę mokyklą. Tuščias langelis nurodo, jog tam tikru objektu/klausimais vertintojų grupė interviu metu nuomonių neišsakė.

INTERPRETACINIO POBŪDŽIO APIBENDRINIMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Diskusija ir rekomendacijos kokybinio tyrimo pagrindu išplaukiančios iš kokybinio tyrimo

1. Mokymosi prieinamumo, ugdymo kokybės, mokyklų tinklo veiksmingumo problemos Vilniaus rajone glaudžiai persipynusios su tautinių santykių problemomis. Skirtingų grupių interviu metu bei analizuojant rezultatus išryškėjo tautinės netolerancijos bruožai. Didžiausiai įtampa stebima lietuvių ir lenkų tautinių grupių santykiuose.
 - a. Tyrimo duomenys leidžia pastebėti latentines tautinės nesantaikos formas. Pavyzdžiui, vertindami skirtingus mokymosi prieinamumo ar mokyklų tinklo veiksmingumo aspektus, vienų tautinių grupių atstovai neretai atsiliepdavo kritiškai apie kitų tautinių grupių atstovus. Pvz., žr. 4.2.6 poskyrį.
 - b. Apskritai, multikultūrinėje terpėje išblanksta tautiškumo ribos. Štai masinės apkausos metu daugelis moksleivių klausė, ką reiškia „tautybė“, „gimtoji kalba“ (nes šeimos dažnai mišrios tautiniu požiūriu). Arba štai mokyklos lietuvių dėstomąją kalbą vadovė teigia: „Vaikai patys net nežino, kuri kalba jiems gimtoji.“ Vilniaus rajone multikalbinė ir multikultūrinė aplinka ištrina realiai apčiuopiamas tautiškumo ribas. Tad bendruomenių telkiamasis tautiniu pagrindu, tautinė netolerancija yra sąlyginės, dažnai tik dirbtinai eskaluojamos, tačiau ne natūraliai bendruomenėse gimstančios temos. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat pastebi, jog šios įtampos nepersikelia į bendruomenių kasdienį gyvenimą: „Tarp paprastų žmonių įtampos nėra“.
 - c. Savivaldybės, apskrities ir NVO atstovai žymiai dažniau artikuluoja lenkiškų ir lietuviškų mokyklų susipriešinimo temą nei patys mokyklų bendruomenių atstovai (mokyklų atstovai retai tai pastebi). Tas taip pat rodo, jog susipriešinimas yra daugiau organizacijų ir institucijų lygmens problema, bet ne mokyklos bendruomenių ar kasdienės gyventojų sąveikos problema.
 - d. Kitavertus, mokyklos pačios nurodo, jog kartais lenkiškų ir lietuviškų mokyklų bendravimas yra sudėtingas. Yra bendravimo – bendradarbiavimo problemų tarp skirtingų mokomųjų kalbų mokyklų. Lenkiškos mokyklos dažnai atsisako atvykti į renginius. Tą nurodė ir lietuviškų ir rusiškos mokyklos vadovai, Rusų mokytojų asociacijos nariai. Tai rodo lenkiškų mokyklų siekį atsiriboti ir kurti gana uždara lenkiškų mokyklų tinklą. Atliekant tyrimą tyrėjai pastebėjo tam tikrą fragmentaciją (pasireiškianti per „zonas“, mokyklų susibūrimus):
 - i. lenkiškos savivaldybės pavaldumo mokyklos
 - ii. lietuviškos savivaldybės pavaldumo mokyklos
 - iii. lietuviškos apskrities pavaldumo mokyklos
 - iv. užribis – rusiškos mokyklos.
 - e. Tautinė netolerancija, tam tikras susipriešinimas jaučiamas ir per nuomones apie kitataučius leidžiančius vaikus į lietuviškas mokyklas:

„[...] jei lenkas, o vaiką išleisi į lietuvišką mokyklą, tai kai reikės seniūnijoje tvarkyti reikalus - negalėsi ten "į akis pažiūrėti". Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

“Lenkų rinkimų akcijos deputatė yra labai aktyvi - jei tėvai leidžia vaiką į lietuvišką mokyklą, tai ne vieną kartą aplanko tas šeimas. Lenkų vaikai, kurie vedami į lietuviškas mokyklas vadinami "prakliatyje litvaki". Vyksta papirkinėjimas, grasinimai pritraukiant moksleivius į lenkišką mokyklą.” Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.

„Pastebi, kad lenkų bendruomenė yra labai susitelkusi. Jie ir į bažnyčių daugiau vaikšto. Vaikai gal mažiau į bažnyčių, bet vyresniems - labai svarbu. Apskritai, tai jaučia lenkų bendruomenės uždaramą ir tuo pačiu priešišumą toms lenkų šeimoms, kurios vaikus leidžia į lietuvišką mokyklą.” Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.
 - f. Diskurso kalbos analizė rodo, jog instituciniai švietimo procese dalyvaujančių grupių (savivaldybė, apskritis, NVO, mokyklų bendruomenės nariai) santykiai yra perkeliama į tautinių santykių lauką. T.y. proceso dalyviai, užuot puoselėję institucinius organizacinius santykius švietimo tematika, puoselėja tautiškumu pagrįstus santykius tautinio lojalumo tematika. Rusai ar kitos tautybės šiame lietuvių – lenkų tautinių santykių diskurse yra ignoruojami, lieka atskirtyje. Pvz.:

- i. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai vartoja terminą „lenkai“ vietoje terminų „Vilniaus rajono savivaldybė“ ar „mokyklos lenkų mokomąja kalba“.
 - ii. Vilniaus rajono savivaldybės tarybos nariai ir švietimo skyriaus specialistai vartoja žodį „mes“ kalbėdami apie lenkų tautybės žmones besimokančius mokyklose lenkų mokomąja kalba. Už žodžio „mes“ apibrėžimo ribų lieka kitų tautybių rajono gyventojai ir lenkų tautybės gyventojai leidžiantys vaikus į lietuviškas mokyklas. Taip pat, pvz., atsakinėdami į klausimą apie lieuvių kalbos brandos egzaminų turinio suvienodinimą, jie automatiškai pradeda kalbėti apie mokyklas lenkų mokomąja kalba, nuošalėje palikdami mokyklą ir klases rusų mokomąja kalba. Tokio žodyno diskursyvų vartojimą galima vertinti kaip nurodantį nepilną rajono gyventojų interesų atstovavimą – atsakant į tyrėjų klausimus dažniausiai kalbama ir atstovaujama lenkų tautinės mažumos interesai.
- g. Tyrime dalyvaujančios tautinių mažumų interesus atstovaujančios nevyriausybinės organizacijos linkusios teigti, jog Lietuvoje (Vilniaus rajone) siekiama ne integruoti, o asimiliuoti tautines mažumas. Rajonas yra multikalbinis ir multikultūrinis, bet multikultūralizmas nėra puoselėjamas. Tėra eskaluojami gandai ir komunikuojami stereotipai. Draugijos „Macierz Szkolna“ pirmininko Juzef Kwiatkowsky bei kitų narių teigimu, ne tik Vilniaus rajone bet ir visame Vilniaus krašte žymi tautinė nesantaika, netolerancija.
- „Lietuvių - lenkų santykiai, tai kaip juoda ir balta, neįmanoma bus niekada išspręsti visų problemų, bet gali draugiškai gyventi.“ Mokyklos valstybine mokomąja kalba vadovas.*
- „Mokykla atspindys to, kas yra gyvenime. To, kokie yra platesni tautiniai santykiai. Reikėtų kalbėti apie tai, kaip Vilniaus krašte susiklostė tie santykiai. [...] Prasadėjo nesantaika nuo to, kad kai kurios neformalios organizacijos pareiškė, jog Lietuvoje nėra lenkų – tik sulenkę lietuviai. Tas požiūris persiėjo į kitas (valdžios) institucijas. Tada, vietoj to, kad piliečiai jungtųsi, prasidėjo prieštaravimai. [...] Prieš 12-13 metų Tautinių mažumų departamente buvo priimtas Pietryčių Lietuvos vystymosi planas. Jo tikslai: pakelti ekonominę, socialinę, kultūrinę padėtį. Bet 99% lėšų buvo panaudotos lietuviškų mokyklų statyboms, t.y. vienšališkai. Po to ėjo tiesioginio valdymo periodas. Tuomet prasidėjo sklypų statyboms dalinimas. Po jo sekė II periodas, kai vyriausybė priėmė sprendimą „kilnoti nekilnojamąjį turtą“. Visi tie išvardinti sprendimai buvo nukreipti į tai, kad pakeisti pietryčių regiono tautinę sudėtį. Toliau sekė kalbos įstatymas, esantis virš tautinių mažumų įstatymo. Gimtoji kalba gavo apribojimų. Pavyzdžiui, mokyklose direktoriai su vaikų tėvais turėtų kalbėtis valstybine kalba, informacija skelbiama, užrašai turi būti irgi valstybine kalba. Taip pat iš privalomų egzaminų sąrašo panaikintas gimtosios kalbos egzaminas. Pagal įstatymą ir vietovardžiai, vardai, pavardės turėjo būti rašomi tik lietuviškai. [...] Dar 1994m. buvo įsakymas, kad tam tikri vadovėliai nebus verčiami. Tai ir vėl reikėjo kovoti. Dabar jau jie vistiek verčiami – tiek išsikovojom. Dar buvo sprendimas, kad pietryčių Lietuvoje negalima likviduoti ar pažeminti statuso nė vienai lietuviškai mokyklai. Kodėl tokia diskriminacija? Ir vėl mums reikia kovoti. Buvo priimtas mūsų pasiūlymas išbraukti žodžius „lietuviškai mokyklai“, paliekant sprendimą galioti visoms mokykloms. Galų gale įsakymas buvo atšauktas kaip diskriminuojantis.“ Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.*
- „Apskritai per paskutinius 12-13 metų mes (lenkai) pastoviai turime gintis. Sudaromos sąlygos tokios, kad integruotis neįmanoma, reikia tik gintis. Situacija skatina ne integraciją, o atvirksčius. [...] Kodėl mes, lenkai, Lietuvos piliečiai, nuolatos turime įrodinėti, kad esame lojalūs?“ Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai.*
- „Taip ir pasidaro, kad „Delfi“ mus vadina šūdlenkais.“ Lenkų mokytojų draugijos „Macierz Szkolna“ nariai*
- h. Viso tyrimo eigoje tyrėjai jautė skirtingų grupių diskusijos, sąveikos stoka. Ilgą laiką švietimo problemų klausimai buvo paliekami diskusijoms bendruomenių viduje ar fragmentiškiems nuomonių išsakymams rajono spaudoje. Nevyksta švietimo organizavime dalyvaujančių ir skirtingus interesus atstovaujančių organizacijų sąveika (tai kliūtis švietimo kokybei). Vilniaus rajono švietimo problemos turi tapti viešo diskurso, diskusijų dalimi, jos turi būti viešinamos, reikia sukurti platformą tokiam diskursui (diskusijoms). Diskursas turi būti atviras, prieinamas ne tik švietimą organizuojančioms institucijoms ar skirtingų gyventojų grupių švietimo interesus ginančioms institucijoms, bet ir plačiajai visuomenei, rajono gyventojams. Efektyviausias kelias - diskurso išviešinimas nacionaliniame lygmenyje.
2. Vilniaus rajone stiprios lenkų bendruomenės. Mokyklos yra įtraukiamos į lenkiškų bendruomenių telkimą, jos tampa tokią bendruomenę palaikančiu pamatu.
 - a. “Mokykloje yra vietovės lenkų centras, jame buriasi bendruomenė (tėvai, seneliai), organizuojama Senelių diena.” Gimtosios kalbos mokytojas tautinių mažumų mokykloje.

- b. Mokyklos lenkų dėstomąja kalba kuria platesnį socialinių ryšių tinklą. Jos dažniau teigia bendradarbiaujančios su seniūnijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis. (pvz., žr. 4.4.10 poskyrį)
 - c. Mokyklos lenkų dėstomąja kalba kuria stiprią mokyklos bendruomenę (žr. 4.4.9. posk.). Tai padeda išspręsti ne tik ugdymo kokybės, materialinių sąlygų užtikrinimo kai kuriuos klausimus ar mokinių skaičiaus problemas, bet ir teigiamai sprendžia specialistų trūkumo problemą- mokiniai, baigę studijas, dažnai grįžta dirbti į buvusią mokyklą.
 - i. Mokyklų lenkų mokomąja kalba vadovai dažniau nei kitų mokyklų vadovai pabrėžia psichologinį mokyklos klimatą ir patrauklią socialinę aplinką kaip pagrindines jų mokyklos rinkimosi priežastis. (žr. 4.3.1. posk.)
 - d. Tautinių mažumų mokyklose kuriami stiprūs ir platūs socialiniai tinklai neįtraukia valstybinės kalbos mokytojų. Pastarieji, palyginus su gimtosios kalbos mokytojais, kuria ir dalyvauja žymiai siauresniuose partnerystės ryšių tinkluose, arba juose visai nedalyvauja.
 - e. Lenkų tautinės bendruomenės palaiko intensyvius vidinius socialinius ryšius, mokykla tampa vienu iš kertinių tokios bendruomenės telkiamąsi mobilizuojančiu vienetu, tad mokyklose vyrauja ypatinga bendruomeniška aplinka, kurią mokyklos bendruomenė dažnai įvardina metafora „kaip šeima“. Ši aplinka tampa vienu svarbiausiu mokinius į lenkiškas mokyklas pritraukiančiu veiksmu.
3. Lietuvių ir kt. nelenkų tautybės gyventojų bendruomenės Vilniaus rajone nėra stiprios, o trūkstant bendruomeniškumo ir bendrumo jausmo tėvai stokoja intereso ir domėjimosi mokyklos reikalais.
- a. Rekomendacija – stiprinti įvairias (ir lenkų, ir lietuvių ir rusų ir kt.) tautines bendruomenes Vilniaus rajone bei skatinti jų bendradarbiavimą.
 - b. Rekomendacija - skatinti skirtingų mokomųjų kalbų ir skirtingo pavaldumo mokyklų bendradarbiavimą.
4. Lygiateisės mokyklų konkurencijos dėl mokinių nėra. Lenkiškos mokyklos naudojami tam tikromis laisvą konkurenciją iškreipiančiomis priemonėmis: netolygus vežiojimo paslaugos organizavimas, dvigubas lenkiškų mokyklų finansavimas, netolygus finansavimas, bendruomeninių svertų naudojimas, bendradarbiavimas su politine rajono savivaldybės tarybos dauguma ir kt. Mokyklos lenkų mokomąja kalba randa ir lanksčių būdų kaip pirmą kartą konkurencinėje kovoje dėl mokinių – kelia mokytojų kvalifikaciją ne vien formaliuose kursuose, bet ir dalindamiesi patirtimi su kitomis Lietuvos lenkiškomis mokyklomis bei mokyklomis Lenkijoje.
- a. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ narių nuomone, mažiausiai atsparios įtakai yra socialiai rizikingos šeimos, o atsispirti įtakai gali tik „gerai finansiškai stovintys tėvai“. Įtakos svertais, draugijų narių nuomone, tampa seniūnijų ar savivaldybės funkcijų bei paslaugų geresnis ar prastesnis atlikimas: mokesčių mažinimas, darbo vietų skyrimas, ganyklų dalinimas ir kt. Draugijų „Vilnija“ ir „Rytas“ nariai taip pat teigia, jog „lenkams į pagalbą ateina kunigai“, pavyzdžiui, „agituodami nesirašyti religiniam mokymui prieš šventąją komunią lietuvių kalba“.
5. Mokyklos valstybine bei rusų mokomąja kalba įvairesnės tautine moksleivių sudėtimi. Mokyklose lenkų mokomąja kalba moksleivių tautinė sudėtis homogeniškesnė – jose dauguma moksleivių – lenkų tautybės. Galima teigti, kad mokyklų valstybine mokomąja kalba tautinė sudėtis yra heterogeniškesnė dėl tautinių mažumų atstovų siekio geriau adaptuotis, labiau integruotis į Lietuvos visuomenę, kuomet savo vaikams jie parenka ne mokyklą gimtąja mokomąja kalba, o mokyklą valstybine mokomąja kalba. Tokiu būdu poreikis mokomosioms kalboms negali būti nustatomas vien tik pagal tautinę rajono gyventojų sudėtį - dalis tautinių mažumų atstovų siekia mokintis lietuviškai – ir tai didina mokymosi valstybine kalba poreikį. Galima teigti, jog poreikis mokykloms lietuvių mokomąja kalba Vilniaus rajone augs kartu su tautinių mažumų integravimosi į Lietuvos visuomenę siekais.
6. Apklaustosios respondentų grupės teigia, jog į pradines klases ateina vaikai turintys labai skirtingus lietuvių kalbos gebėjimus ir žinias ir tai apsunkina pradinių klasių mokytojų darbą mokant kalbos ir kitų dalykų. Geresnes lietuvių kalbos žinias turi mokiniai, ateinantys į pradines klases iš priešmokyklinių grupių.
- a. Rekomendacija – kuo daugiau priešmokyklinio amžiaus vaikų įtraukti į priešmokyklinio ugdymo programas. Taip pat atitinkamai organizuoti jų vežiojimą.
7. Tautinių mažumų moksleiviai, mokydamiesi kita nei gimtoji kalba, neišreiškia poreikio mokintis gimtosios kalbos (žr. 4.2.5. posk.). Tai gali indikuoti jų tapatybės virsmą, siekį atsiriboti nuo tautinės mažumos bendruomenės ar nuo savo tautybės apskritai ir siekį asimiliuotis lietuviškoje kultūroje. Tokio tapatybės virsmo ir siekio asimiliuotis priešasčių struktūros paaiškinimui reikalingi išsamūs socialiniai tyrimai.
- a. Rekomendacija: skatinti mažumų kalbų kaip dalyko mokymą mokyklose valstybine mokomąja kalba.

2. Kompleksinio tyrimo rezultatų visuminė interpretacija

2.1 Bendras švietimo procesų ir būklės Vilniaus rajone vertinimas, lyginant su analogiškais procesais visoje šalyje

Mokyklų tinklo pertvarka kaip prielaida geresniam švietimo prieinamumui ir kokybei savivaldybėse siekti

Šiuo metu visi Lietuvos savivaldybių ir apskričių administracijų švietimo padaliniai bei jų administruojamos mokyklos susiduria su laikmečio iššūkiais, patiria kaitą, aktyviai vykdo mokyklų tinklo pertvarką. Svarbiausi šiame kontekste paminėtini momentai yra:

1. „demografinė duobė“ – mokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus mažėjimas,
2. būtinybė optimizuoti mokyklų tinklą,
3. mokinių vežiojimo organizavimas, švietimo prieinamumo užtikrinimas,
4. mokyklų renovacija ir materialinės mokymo bazės stiprinimas,
5. švietimo pagalbos teikimas mokiniams,
6. vaikų fizinio saugumo užtikrinimas, sveikos gyvensenos puoselėjimas, prevencinė veikla,
7. papildomo ugdymo plėtra, suaugusiųjų švietimas,
8. būtinybė apsirūpinti reikiamos kvalifikacijos ir specializacijos pedagogų ištekliais (pastarieji šalies teritorijoje yra pasiskirstę netolygiai, susiduriama ir su pedagogų pertekliumi, ir su jų trūkumu),
9. mokyklų vadybinės kultūros plėtra, mokymasis korektiškai taikyti „mokinio krepšelio“ metodiką ir ją tobulinti,
10. įvairių šiuolaikinių ugdymo/ugdimosi metodų diegimas,
11. mokyklų bendruomenių aktyvinimas ir įgalinimas.

Inicijuodama švietimo kaitą ir mokyklų tinklo pertvarką pereinamosios ekonomikos valstybė, disponuojanti ganėtinai ribotais ištekliais, strategiškai bando reaguoti į iššūkius ir sudaryti prielaidas siekti **kokybiško ir prieinamo švietimo visiems už racionalią kainą**. Tokiu būdu tinklo pertvarka yra vienas iš vadybinių svertų efektyviam švietimui savivaldybėse kurti. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad tinklo pertvarka skatina mokyklų steigėjus vietose - savivaldybių ir apskričių administracijas - atsakingai apsispręsti dėl optimalaus mokyklų tinklo suformavimo atitinkamoje teritorijoje, taip pat prisiimti atsakomybę dėl racionalaus mokinio krepšelio lėšų naudojimo, dėl švietimo kokybės standarto palaikymo. Pažymėtina, kad centrinės šalies valdymo institucijos nustato tik bendrąsias tinklo pertvarkos strategines gaires bei principus. Konkrečius mokyklų pertvarkos žingsnius vietose vykdo, sprendimus priima ir už juos atsako steigėjas. Vadinasi, tinklo pertvarka yra vienas iš subsidiarumo principo aktyvaus taikymo sričių. Šis pažangus ir demokratiškas viešojo administravimo principas numato, kad centrinė valdžia deleguoja vietos valdžiai visas funkcijas, kurias pastaroji gali atlikti savarankiškai.

Žinoma, kai kur švietimo kaita ir mokyklų tinklo pertvarka iššaukia atskirų bendruomenių ir interesų grupių nepasitenkinimą. Netgi pasitaiko precedentų, kuomet švietimo problemos vietos bendruomenėse yra spendžiamos teisme. Tai rodo, jog švietimo kaita ir mokyklų pertvarka nėra paprastas procesas, kai kada jis iššaukia lokalias socialines įtampas.

Tinklo pertvarka numato vadinamąjį „piramidės“ principą. Tai reiškia, jog atitinkamoje vietovėje priimtinais atstumais ir tankiu turi būti suformuotas skirtingas programos bei paslaugas teikiančių švietimo įstaigų tinklo darinys – gimnazija, vidurinė ir pagrindinė mokykla, jaunimo mokykla, profesijos mokykla ir pan. Tai atliepia vietos bendruomenės (plačiąja prasme) interesus turėti optimalų švietimo įstaigų tinklą, kuris atitiktų realias finansines galimybes, tačiau tuo pat metu sudarytų prielaidas prieinamam ir kokybiškam švietimui. Tokiai viešą interesą išreiškiančiai pertvarkos praktikai sunku argumentuotai prieštarauti. Visgi konkrečios mokyklos, kuri iš vidurinės yra reorganizuojama į pagrindinę mokyklą, bendruomenė tokią neišvengiamą reorganizaciją neretai suvokia kaip nepelnytą sankciją, kaip savotišką dramą. Jei dėl mokinių ar klasių komplektų trūkumo tenka kokią nors mokyklą uždaryti, tai bet kuriuo atveju toks faktas niekam nėra malonus, tam tikra prasme tai yra moralinis nuostolis, savotiška „juoda diena“ šimtametėje vietovės istorijoje. Lygiai taip pat mokyklos bendruomenei nemalonus faktas,

kuomet mokyklai nepavyksta praeiti akreditacijos procedūrų gimnazijos statusui gauti ar kuomet kadaise savarankiška buvusi mokykla tampa kitos – stambesnės – mokyklos skyriumi. Visgi pažymėtina, kad situacijos, kurios potencialiai kelia konkrečios mokyklos ar vietos bendruomenės nepasitenkinimą dažnokai būna trivios. Viena mokykla jau gavo geltonąjį autobusiuką, o kita dar nespėjo, vienoje mokykloje jau prasidėjo renovacija, o apie kitą mokyklą dar tik svarstoma, ar ją įtraukti į atitinkamą renovacijos programą ir pan.

Žinoma, yra objektyvių nepasitenkinimo priežasčių: kai kurios mokyklos neturi sporto salių, tualetai lauke, žiemą klasėse šalta, kai kur vis dar dirbama dvejomis pamainomis. Yra mokyklų, kurios turi nepavežamų mokinių. Nėra pagrindo teigti, kad mokyklose pakankamai išnaudojamos galimybės diegti šiuolaikinę didaktiką, šiuolaikinę mokyklos vadybą ir t.t.

Faktas, kad vietos bendruomenėse yra asmenų ir interesų grupių, nepatenkintų švietimo kaita, tinklo pertvarka bei vykdoma švietimo politika, demokratijos sąlygomis yra visiškai natūralus reiškinys. Įvairios interesų grupės vykdo lobistinę veiklą, ieško įtakingų užtarėjų savivaldybių tarybose, pasitelkia LR Seimo narius, žiniasklaidą, netgi imasi kurti nevyriausybinės organizacijas *ad hoc*²⁵.

2004-2007 m. apie tinklo pertvarkos procesą buvo atliktas išsitas ciklas tyrimų²⁶, kuriems vadovavo KTU profesorius G. Merkys. Šiuo požiūriu ypač iškalbingas yra „Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis bandomajame projekte dalyvavusiose savivaldybėse“. Šis tyrimas buvo atliktas 6 šalies savivaldybėse, dalyvavusiose „Mokyklų tobulinimo programos“ bandomajame projekte.

Minėtas tyrimas parodė, kad visumoje mokyklų tinklo pertvarka ir mokyklų tobulinimo programa formuoja socialiai palankias pasekmes, atveria švietimui naujas galimybes. Bendras vykdomas švietimo politikos ir tinklo pertvarkos kryptingumas bei principai yra teisingi, socialiai pažangūs, atliepiantys valstybės ir piliečių interesus. Simptomiška, kad atitinkamą procesą visumoje pozityviai vertino įvairios interesų ir švietimo subjektų grupės: vietos švietimo padalinio specialistai, savivaldybės administracijos ir vietos politikai, mokyklų vadovai, pedagogai, mokiniai ir jų tėvai. Tuo tarpu tinklo pertvarkos kritika respondentų paprastai būdavo siejama arba su atskiromis proceso detalėmis,

²⁵ Lotyniškas išsireiškimas „ad hoc“ reiškia – „tam atvejui“. Pavyzdžiui, Panevėžyje buvo įkurta „Mokyklų-darželių direktorių asociacija“. Jos pagrindinis tikslas buvo išsaugoti darželiuose veikiančias pradinės klases, nors sąlygos tam buvo netinkamos, kai tarpu šalia esančios pustuštės mokyklos nesukomplektuodavo klasių. Pasipriešinimo tinklo pertvarkai procese buvo ieškoma politikų, spaudos užtarimo ir pan.

²⁶ Merkys G. et al. (2006) Mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą. Užsakovas - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Merkys G. et al. (2006) Mokytojų poreikio prognozė iki 2015 m. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Užsakovas - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Merkys G. et al. (2005) Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis bandomajame projekte dalyvavusiose savivaldybėse. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija.

Merkys G. et al. (2005) Švietimo įstaigų tinklo pertvarkos būtinumas ir perspektyvos iki 2012 metų (2005). Ekspertinio vertinimo tyrimas. Užsakovas – Panevėžio miesto savivaldybės administracija

Merkys G. et al. (2004) Moksleivių vežiojimo organizacinės ir socioedukacinės problemos Kelmės rajone: empirinis tyrimas ir tobulinimo rekomendacijos. Užsakovas – Kelmės savivaldybės Švietimo skyrius.

Merkys G. et al. (2004) Mokyklos pasiekiamumo problemų tyrimas: Radviliškio rajono situacija šalies kontekste. Užsakovas – Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyrius.

Merkys G. et al. (2004) Mokyklų tinklo pertvarkos diagnostinis tyrimas: Ukmergės rajono situacija bendrame Lietuvos kontekste. Užsakovas – Ukmergės mokytojų švietimo centras.

Merkys G. et al. (2004) Mokytojų poreikio kaita ir profesinės karjeros ypatumai, optimizuojant mokyklų tinklą. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija.

Merkys G. et al. (2004) Mokyklų tinklo pertvarkos būklės tyrimas: Kauno miesto ir kitų šalies savivaldybių situacijos palyginimas. Užsakovas – Kauno miesto savivaldybės administracijos švietimo ir ugdymo skyrius.

Merkys G. et al. (2004) Mokyklų tinklo pertvarkos diagnostinis tyrimas: Ukmergės rajono situacija bendrame Lietuvos kontekste. Sociologinio tyrimo ataskaita. Užsakovas - Ukmergės mokytojų švietimo centras.

arba atspindėdavo specifinį ir ganėtinai lokalų konfliktą. Čia turimas specifinis konfliktas, pasireiškiantis kolizija tarp: a) vietos bendruomenės (plačiąja prasme) poreikio turėti optimalų švietimo įstaigų tinklą ir b) siauros interesų grupės noro išsaugoti nepakeistą mokyklos statusą, išvengti reorganizavimo, išsaugoti savo darbo vietas ir pan.

Švietimo situacija Vilniaus rajono savivaldybėje ir jos savitumas

Bendro pobūdžio samprotavimai apie švietimo ir mokyklų situaciją šalyje čia yra prasmingi todėl, kad švietimo prieinamumo ir kokybės būklę Vilniaus rajono savivaldybėje įmanoma taikliai įvertinti tik tada, jei ji palyginama su analogiška situacija šalyje. Kaip buvo parodyta, mokyklų tinklo pertvarkos procesas įvairių socialinių grupių interesų derinimo ir socialinių įtampų prasme nėra visai paprastas. Nenuostabu, jog kai kurios šalies savivaldybės tinklo pertvarkos procese yra pažengę toliau, kitos atsilieka.

Problema yra ta, kad mokyklų tinklo pertvarkos ir švietimo kaitos procese, kuris savo eiga ir taip nėra paprastas, Vilniaus rajone ima figūruoti kelios papildomos dedamosios. Tai – **daugiakalbystė ir tautinės netolerancijos apraiškos**. Šios dvi papildomos dedamosios sukuria sinerginį efektą ir tam tikra prasme gerokai komplikuoja švietimo bei jo valdymo situaciją.

Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisiniai aktai **įpareigoja** puoselėti tautinių mažumų kultūrą ir švietimą. Pasak Europos sąjungos teisyne ir kalbų politikos²⁷ individo kalbos teisės yra traktuojamos kaip žmogaus teisių dalis. Yra vienareikšmiškai apsispręsta pirmenybę teikti ne kalbai (ar kalboms), bet **žmonėms**, kurie atitinkamą kalbą (kalbas) vartoja. Daugiakalbystė yra suvokiama kaip: a) Europos istorinio paveldo ir europietiškos tapatybės dalis, b) prielaida, padedanti puoselėti demokratinį pilietiškumą, c) žmogaus kultūrinis potencialas, be kita ko išplečiantis jo mobilumo galimybes darbo rinkoje.

Šiame kontekste tikslinga pabrėžti, kad daugiakalbėje vietovėje jos gyventojų ir vaikų poreikiai švietimui tampa gerokai įvairesni. Savo ruožtu demokratinės valstybės įsipareigojimai daugiatautėje savivaldybėje ar regione taip pat išsiplečia. Čia turima galvoje būtinybė užtikrinti tautinių mažumų teisę mokytis gimtąja kalba. Tautinių mažumų mokykloms yra numatytos įvairios lengvatos. Vadinas, daugiakalbėje vietovėje, kaip Vilniaus rajonas, suformuoti mokyklų tinklą ir jį tinkamai administruoti, teikti kokybiškas švietimo paslaugas darosi gerokai sudėtingiau. Papildomu padėti komplikuojančiu veiksniu čia tampa sistemingai pastebimos tautinės netolerancijos ir etnocentrizmo apraiškos, besireiškiančios instituciniu lygmeniu. Taigi, nenuostabu, kad Vilniaus rajonas tinklo pertvarkos procese, lyginant su kitomis šalies savivaldybėmis, ženkliai atsilieka ir dėl minėtų objektyvių priežasčių, ir dėl vietos valdžios politinės valios stokos. Pradeda ryškėti Vilniaus rajono, kaip savito administracinio vieneto, atskirtis, atsilikimas tiek nuo švietimo kaitos procesų, tiek nuo savivaldos plėtros ir pilietinės demokratijos procesų šalyje apskritai.

Nors daugiakalbėje savivaldybėje teikti švietimo paslaugas yra gerokai sudėtingiau, bendrai Vilniaus rajone švietimas nėra prastas. Galima pagrįstai teigti, kad švietimas ir tokie esminiai jo parametrai kaip mokymosi prieinamumas bei kokybė atitinka bendras tendencijas šalyje ir nėra kuo nors ypatingai pranašesni ar atsiliekantys. Problema yra kita – demokratinė švietimo plėtra Vilniaus rajone kliudo etnocentrizmas ir tautinės netolerancijos apraiškos. Pastaroji apibendrinanti išvada, tyrėjų nuomone, yra tiek svarbi, kad jai aptarti skirtas atskiras šių išvadų skyrius (žr. žr. išvadų 2-ąjį skyrelį „Etnocentrizmas, tautinės netolerancijos apraiškos - demokratinio švietimo ir pilietinės demokratijos plėtros Vilniaus rajone kliuvinys“).

Konkrečios rekomendacijos švietimo tobulinimui Vilniaus rajone, išplaukiančios iš atlikto tyrimo

Dėl daugiakalbystės baimės ir jos neigiamo vertinimo įveikimo

Tyrimo metu buvo užfiksuotos įvairios švietimo vadovų, mokytojų ir tėvų interpretacijos, esą, mokydami vienu metu ir gimtąja, ir valstybine kalba vaikai susipainioja, sunkiau jiems pasidaro mokytis, vadinas, daugiakalbystė yra žalinga. Šiuo požiūriu tautinės mažumos baiminasi kad sunkiau bus įsisavinama medžiaga. Todėl, prieštaraujama tam, kad kai kurie dalykai nelietuviškose mokyklose būtų dėstomi valstybine kalba. Savo ruožtu kai kurie lietuvių

²⁷ Kalbų mokymo politikos aprašas. Kalbų politikos skyrius Strasbūre, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2006).. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras

kilmės respondentai baiminasi, kad daugiakalbystė silpnina valstybinės kalbos pozicijas ir plėtros galimybes rajone. Tokiu būdu viena kitai oponuojančių grupių nuomonės paradoksaliai susivienija ir nepagrįstai traktuoja daugiakalbystę tik kaip neigiamą ir rizikingą reiškinį.

Kognityvinės ir raidos psichologijos, kalbų mokymosi psichologijos, socializacijos multikultūrinėje aplinkoje tyrimai vienareikšmiškai rodo, kad daugiakalbė aplinka bendriausiu atveju anaipol nėra vaiko raidos kliuvinys. Yra visai priešingai, natūrali daugiakalbė aplinka skatina vaiko kognityvinę raidą, palankiai paveikia jo bendrąją kalbinę kompetenciją (natūraliai išmokstama daug kalbų), palankiai paveikiama ir vaiko socialinė kultūrinė raida. Toks objektyviu mokslu grįstas daugiakalbystės supratimas atsispindi ir ES kalbų politikoje, kur daugiakalbystė yra traktuojama kaip: a) kultūrinė vertybė ir Europos tapatybės dalis, b) kaip demokratinio pilietiškumo ugdymo prielaida, c) kaip galimybė išplėsti žmogaus kultūrinį akiratį ir socialinio mobilumo galimybes globaliame pasaulyje.

Tyrimas parodė, kad tėvai ir mokiniai atstovaujantys tautines mažumas supranta valstybinės kalbos svarbą, todėl yra linkę rinktis lietuviškąsias mokyklas. Visgi nuogaustaujama, kad vaikai, besimokindami lietuviškoje mokykloje, kur kalbama tik lietuviškai, tinkamai nebeįsisavins gimtosios kalbos gramatikos, nacionalinės literatūros ir tt. Juk paprastai šeimose gimtąja kalba tik kalbama, o kad būtų mokama gramatikos ar literatūros, tai jau netipiniai atvejai. Vadinas, leidžiant vaikus į lietuvišką mokyklą, rizikuojama netekti svarbios edukacinės aplinkos, kuri sudarytų prielaidas įsisavinti ir puoselėti savo tautinę kultūrą. Todėl lietuviškose mokyklose turėtų būti sudarytos sąlygos mokiniams iš tautinių mažumų šeimų tobulinti ir savo gimtąją kalbą. Tuo tikslu galėtų būti sukurtos specialios edukacinės aplinkos - fakultatyvai, papildomos pamokos, kurių metu būtų dėstoma tautinių mažumų kalba, literatūra ir pan. Tokie užsiėmimai turėtų būti atviri ir lietuvių tautybės moksleiviams. Taip mokykla prisidėtų prie multikultūrinio ugdymo, kuris daugiatautėje savivaldybėje tampa itin reikšminga socialinio užsakymo mokyklai dedamąja. Globalizacijos sąlygomis multikultūrinio ugdymo stiprinimas apskritai yra aktualus kiekvienai mokyklai.

Tautinių mažumų mokyklose kai kurie mokytojai galėtų būti dėstomi lietuvių kalba, bent vyresnėse klasėse, kad moksleiviai geriau įsisavintų lietuvių kalbos terminiją ir tai jiems padėtų siekiant karjeros Lietuvoje. Tautinių mažumų mokykloms reikalingi specialiai parengti atskirų mokomųjų dalykų terminų žodynai, nes kitakalbių mokyklų mokytojai, ypač valstybinės kalbos, susiduria su metodinės literatūros, skirtos tautinių mažumų mokykloms problema. Kitakalbėms mokykloms trūksta specialiai paruoštų priemonių - vadovėlių su lietuviškais-lenkiškais-rusiškais žodynėliais. Tai padėtų kitakalbėse mokyklose išspręsti nemažai problemų. Paaiškėjo, kad valstybinės kalbos mokytojai susiduria su sunkumais, norėdami paaiškinti mokiniams nesuprantamus jiems kitų kalbų terminus.

Vilniaus rajone svarbu įvairius švietimo subjektus (vietos politikus, kuruojančius švietimą, švietimo vadovus, pedagogus, tėvus, mokinius) įvairiomis formomis supažindinti su moksliškai įrodytais daugiakalbystės privalumais, su demokratine ES kalbų ir kalbinio ugdymo politika. Yra svarbu parodyti, įtikinti, kad daugiakalbystė yra ne problema ir ne rizika, bet vertybė ir galimybė.

Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tobulinimo

Rajone dominuoja mokyklos, kurių mokinių skaičius sąlyginai mažas, todėl jos nepajėgios turėti logopedo etato. Paprastai vienas logopedas aptarnauja kelias skirtingas mokyklas. Lietuvoje neruošiami lenkų, rusų kalbos logopedai. Idealiu atveju logopedas, dirbantis tokia specifiiniame rajone turėtų būti pasirengęs teikti paslaugas bent keliomis dėstyto kalbomis. Visgi toks kvalifikacinis reikalavimas yra mažai realus. Pageidaujama sudaryti palankesnes sąlygas logopedams, kilusiems iš daugiataučio rajono ir/arba natūraliai mokantiems skirtingas kalbas, kad jie galėtų įgyti reikiamą kvalifikaciją tam, kad galėtų dirbti su įvairiakalbiais mokiniais. Arba atitinkamame regione reikia turėti apskritai daugiau logopedų.

Dėl valstybinio lietuvių kalbos brandos egzamino

Visuomenės dėmesio sulaukianti valstybinių brandos egzaminų problema daugiakalbiame rajone natūraliai apauga papildomomis komplikacijomis. Keliamas klausimas, ar suvienodinti valstybinės (lietuvių) kalbos egzaminų reikalavimus skirtingoms moksleivių kategorijoms. Čia turima galvoje moksleiviai, kurie mokosi gimtąją tautinių mažumų kalbą ir moksleiviai, kurie mokosi lietuviškose mokyklose.

Egzaminas, juolab valstybinis egzaminas, yra didaktinio vertinimo procedūra, kurios metu individualūs mokymosi pasiekimai yra palyginami su standartu ir normomis. Kriterinio vertinimo atveju individualūs pasiekimai lyginami su valstybės patvirtintu ugdymo standartu, o norminio vertinimo atveju palyginami su visa besiegzaminuojančių

mokinių populiacija. Jei kalbama, būtent, apie didaktinį (pedagoginį) vertinimą, tai jo esmė yra patikrinti – ar mokinio žinios atitinka standarto reikalavimus, taip pat patikslinti, kokį standarto įsisavinimo lygmenį mokinio žinios atitinka. Taigi, kriterinis vertinimas yra grynai pedagoginis vertinimas, jis natūraliai išplaukia iš ugdymo proceso tikslų ir logikos.

Visgi Lietuvoje brandos egzaminai dar sutampa ir su stojamaisiais egzaminais. Jų rezultatais remiantis, vėliau konkurencine tvarka atrenkami pajėgiausi abiturientai, turintys pirmumo teisę į tokį socialinę gėrį, kaip nemokamas aukštasis mokslas. Todėl brandos egzaminų procese atsiranda ir norminio vertinimo būtinybė. Savo ruožtu būtinybė normuotai vertinti moksleivių pasiekimus (kitais tariant, - nusijoti dalį mokinių) verčia egzaminų vykdytoją nuolat sunkinti egzaminų užduotis, ieškoti vis naujų, mokytojams ir korepetitoriams nežinomų uždavinių formų. Ši paieška verčia balansuoti ties prasilenkimo su standartu riba. Neatsitiktinai spaudoje nuolat vyksta diskusija dėl egzaminų kai kurių uždavinių sunkumo ir atitikimo standartui. Tokiu būdu norminis vertinimas neišvengiamai pasidaro orientuotas į pačius aukščiausius standarto lygmenis. Tuo tarpu kriterinis vertinimas neturi tikslo suranguoti egzaminuojamuosius ir yra orientuotas į realesnį standarto lygmenį. Tiesiog yra patikrinama, ar pasiektas tam tikras standarto reikalavimų²⁸ (toli gražu ne pačių aukščiausių) įsisavinimas ir ar pagrįstai galima išduoti sertifikatą - brandos atestatą.

Norminis vertinimas išsprendžia socialinio gėrio – nemokamo aukštojo mokslo – paskirstymo problemą, tačiau pagal savo prigimtį norminis vertinimas nėra pedagoginis vertinimas. Tai konkurencinis ir selekcinis vertinimas. Norminis vertinimas neišvengiamai pasižymi tam tikra diskriminacijos rizika. Potencialiai pažeidžiamos čia yra socialiai silpnesnės grupės, prie kurių (bent jau minėtame konkurenciniame kontekste) galima priskirti ir tautines mažumas. Tų pačių kalbos egzaminų konkurencinių normų taikymas ir lietuvių kilmės asmenims, kurie šeimoje kalba lietuviškai, visus dalykus mokykloje mokosi lietuviškai, ir tautinių mažumų asmenims, kurie šeimoje nekalba lietuviškai, kurie dalykus mokosi nelietuviškai, būtų ne visai korektiškas ir iš dalies diskriminuojantis. Iš norminio vertinimo teorijos ir praktikos yra žinoma, kad silpnesnių pasiekimų grupėms yra sudaromos specialios referentinės normos, pavyzdžiui, sudaromos skirtingos normos miesto ir kaimo moksleiviams, skirtingo tipo mokykloms ir pan. Tokiu atveju norminio vertinimo teorijos požiūriu lyg ir būtų galima pagal tuos pačius reikalavimus egzaminuoti ir lietuviškose, ir nelietuviškose mokyklose besimokančius moksleivius, tačiau skirtingų vertinimo normų įvedimas įneštų daug painiavos. Būtų daug neaiškumu ir problemų, kaip interpretuoti gautą specifiškai normuotą vertinimą konkurencine tvarka stojant į aukštąsias mokyklas. Bet kuriuo atveju dėl vieningo lietuvių kalbos norminio vertinimo taikymo lietuviškų ir nelietuviškų mokyklų mokiniams reikalinga platesnė ekspertų diskusija.

Kriteriniu vertinimu grįstas egzaminavimas yra mažiau problemiškas. Esant šiam vertinimo (egzaminavimo) tipui, nėra prasmės specialiai nusitaikyti į ekstremaliai aukštą standarto pasiekimo raišką. Čia tiesiog žiūrima, ar pasiektas tam tikras numatytas standarto lygmuo ir patikslinama, kuris lygmuo pasiektas. Pirma, kaip minėta, daugiakalbystė palankiai skatina mokinio pažintinę ir socialinę raidą. Antra, lietuvių kalba yra valstybinė kalba, vadinasi, yra prasminga socialinės integracijos tikslais iš visų besimokančių reikalauti tam tikro valstybinės kalbos išmokimo standarto, nepriklausomai nuo mokomosios kalbos ir tautybės. Strategiškai žiūrint į ateitį, lietuvių kalbos brandos egzaminų reikalavimus, remiantis kriterinio vertinimo logika, tikslinga būtų suvienodinti visoms mokinių grupėms, nepriklausomai nuo jų mokymosi kalbos. Panaši situacija susidaro, kuomet asmenys, kurių gimtoji kalba nėra anglų kalba laiko anglų kalbos testą²⁹, kuris niekaip neatsižvelgia į besitestuojančiojo tautybę, kilmę mokymosi kalbą ir pan. Vis dėlto lietuvių kalbos egzaminų reikalavimų suvienodinimas lietuviškoms ir nelietuviškoms mokykloms prasmingas ir korektiškas bus tik tuomet, jei prieš tai bus suvienodintas valstybinės kalbos ugdymo standartas ir programos (curriculum³⁰). Kol šito nėra, egzaminų reikalavimų suvienodinimas yra nekorektiškas ir kriterinio, ir juolab norminio vertinimo atveju. Akivaizdu, kad toks ugdymo standartų ir sąlygų suvienodinimas pareikalaus daug kruopštaus darbo ir ilgesnio laiko. Idealiu atveju tautinėms mažumoms, besimokančioms gimtąja kalba, vieningus lietuvių kalbos brandos egzaminų reikalavimus galima taikyti tik tada, kuomet užaugs abiturientų karta mokiusi visą 12-kos metų ciklą pagal suvienodintą standartą ir programas

Ateityje labai svarbu šalyje reguliariai atlikti mokymosi pasiekimų (ypač kalbų mokymosi pasiekimų) multikultūralizmo ir daugiakalbystės kontekste tyrimus. Tuo tikslu gali būti panaudotos Nacionalinio egzaminų

²⁸ Pavyzdžiui, vairuotojo pažymėjimas pagrįstai išduodamas asmenims, įvykdžiusiems tam tikrų reikalavimų minimumą. Tokio egzaminu metu nėra duodamos kraštutinai sunkios užduotys, nėra vykdoma konkurencinė atranka, kurioms metu būtų atpažįstami išskirtinius vairavimo įgūdžius turintys asmenys.

²⁹ Pavyzdžiui, žr. TOEFL ir IELTS testus.

³⁰ Turi būti suvienodinti ne tik formalūs programų reikalavimai, išdėstyti atitinkamų dokumentų tekste, bet ir visos ugdymo proceso sąlygos – visų pirma pamokų skaičius ir pan.

centro jau sukauptos duomenų bazės, į tai galėtų būti nukreipti planuojami centralizuoti mokymosi pasiekimų patikrinimai bei užsakomieji ŠMM tyrimai, taip pat universitetų mokslo grupių tyrimai.

Turint galvoje ypatingą valstybinės kalbos statusą, labai aktualu yra plėsti lietuvių kalbos kaip negimtosios kalbos mokymo/mokymosi tyrimus. Reikia objektyviai įvertinti, kaip ir kuo tautinių mažumų mokinių valstybinės kalbos mokymosi pasiekimai skiriasi nuo bendrosios lietuvių moksleivių populiacijos, kurie tokią kalbą mokosi kaip gimtąja. Tikslinga būtų objektyviais šalies mokyklose atliktais tyrimais paneigti mitą, jog daugiakalbystė trukdo mokytis kalbų, įskaitant valstybinę kalbą. Nemažai lietuvių kilmės mokinių, kurie mokosi lietuviškose mokyklose taip pat tinkamai neišsivina lietuvių kalbos, vadinasi, tautinė priklausomybė ir mokymosi kalba čia nėra lemiamas dalykas.

Kita vertus, reikia išsiaiškinti, kokias lietuvių kalbos gramatines struktūras ir formas įsisavinant tautinių mažumų moksleiviams daugiausiai kyla tipinių mokymosi sunkumų. Šiuo tipinius sunkumus atskleidus, reikia parengti specialias mokymosi priemones – vadovėlius, pratybų sąsiuvinius, mokytojo knygas, įgalinančias šiuos sunkumus įveikti ir siekti tautinių mažumų moksleiviams vieningo valstybinės kalbos įsisavinimo standarto. Labai svarbu ateityje yra visapusiškai stiprinti lietuvių kalbos, kaip negimtosios kalbos, mokymosi metodiką bei psichologiją kaip praktikos ir mokslo šaką. Iš principo, labai nesunku yra tautinėms mažumoms formaliai perrašyti mokymo programas, tačiau toks veiksmas reikštų ėjimą klysteliu. Visgi problema yra ta, kad atitinkamas veiksmas turėtų būti siejamas su mokinių vidinės psichinės realybės pažinimu ir realaus ugdymo proceso pažinimu mokyklinio gyvenimo kasdienybėje. Lietuvių kalbos kaip negimtosios kalbos metodika ir psichologija turėtų būti plėtojama, kaip tarpdalykinė kompetencijos kaupimo ir tyrimų kryptis, vienijanti įvairių šakų mokslininkų bei praktikų pastangas.

Dėl valstybinio gimtosios kalbos brandos egzamino

Tyrimas parodė, kad Vilniaus rajone tarp įvairių švietimo subjektų vyksta diskusija dėl gimtosios kalbos valstybinio egzamino tautinių mažumų mokyklose statuso. Klausimo (diskusijos) esmė tokia: koks tas valstybinis egzaminas turėtų būti, privalomas, ar pasirenkamas? Šiuo metu šis egzaminas yra pasirenkamas de jure. Visgi de facto šis egzaminas bent jau Vilniaus rajone yra tarsi privalomas, kadangi dėl jo laikymo paprastai apsisprendžia mokyklų tarybos, kurios vadovaujasi vietos švietimo padalinio rekomendacijos ir politikos. Bet kuriuo atveju minėtas egzaminas privalomas pasidaro ta prasme, jog abiturientams nėra individualios pasirinkimo galimybės. Vilniaus rajono švietimo vadovai, taip pat politikai, atstovaujantys Lenkų rinkimų akciją, nori, kad lenkų kalbos egzaminas taptų privalomas ir de jure. Su tokiu sprendimu siejamos viltys pakelti lenkų kalbos kaip mokomojo dalyko prestižą bei mokymosi motyvaciją.

Visgi iškelta klausimo apie egzamino statusą sprendimas nėra vienpusiškas ir paprastas. Galima pagrįstai diskutuoti, ar egzamino privalomumas (de jure ir de facto) šiuo požiūriu tikrai yra tik teigiamas kalbų mokymosi veiksnys. Visuotinai žinoma, jog moksleivių mokymosi krūviai yra per dideli, pasireiškia tokios neigiamos tendencijos, kaip mokinių pervargimas³¹ ir egzaminų baimė³². Akivaizdu, kad vienas iš būdų šioms neigiamybėms švelninti yra privalomų valstybinių egzaminų skaičiaus apribojimas, o tai praktiškai ir yra padaryta. Dabar šalies mastu galiojanti valstybinių egzaminų tvarka yra patraukli tuo požiūriu, kad mokiniai savo edukacines aspiracijas gali realizuoti, laikydami įvairius laisvai pasirenkamus valstybinius egzaminus.

Apsisprendžiant dėl aptariamo egzamino statuso esminę reikšmę įgyja dar vienas argumentas, tai – tautinių mažumų mokyklų mokinių, jų tėvų ir pedagogų pageidavimai. Santykinė dauguma minėtų respondentų kategorijų (ypač mokiniai), priešingai nei politikai ar vietos švietimo vadovai, pageidauja, kad gimtosios kalbos valstybinis egzaminas būtų laisvai pasirenkamas. Čia turima galvoje laisvo, individualaus pasirinkimo galimybė. Galiausiai reiktų atsižvelgti į tai, kad pristatomame tyrime atspindėta tik Vilniaus rajono švietimo subjektų nuomonė. Šalyje, ypač didmiesčiuose, yra daugiau mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų (rusų) kalba. Demokratiškos švietimo politikos sąlygomis tikslinga būtų ištyrinėti ir kitų regionų bendruomenių nuomones bei požiūrį į gimtosios kalbos egzaminą.

³¹ Merkys G., Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D., Balčiūnas, S., Jonušaitė, S., Piščalkienė, V., Titkov, D. (2005) Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis bandomajame projekte dalyvavusiose savivaldybėse. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija

³² Bagdonas, Algimantas; Merkys, Gediminas. Egzaminų baimė ir jos įveikimo edukaciniai veiksniai // Pedagogika : mokslo darbai. ISSN 1392-0340. 2005, nr. 79. p. 97-103. [MLA; CEEOL]

Dėl priešmokyklinio ugdymo grupių (klasių) plėtros

Įvairios respondentų grupės (tėvai, mokytojai, seniūnai, mokyklos vadovai) išsakė pageidavimus dėl priešmokyklinio ugdymo grupių steigimo mokyklose. Derėtų siekti, kad kuo daugiau mokyklų turėtų galimybes įsteigti priešmokyklinio ugdymo grupes. Taip vaikui sudaromos sąlygos geriau pasirengti mokyklai, susiformuoti mokymosi įgūdžius, integruotis į mokyklos bendruomenę. Vaikai, lankę priešmokyklinio ugdymo grupes grupes paprastai mokosi ir mokykloje pritaip žymiai geriau. Ši išvada ir rekomendacija ypač galioja mokiniams, ateinantiems iš socialiai silpnesnių šeimų. Priešmokyklinio ugdymo grupių sektoriaus plėtrai pritarė labai įvairios interesų grupės.

Dėl mokyklų finansinio savarankiškumo

Įvairios respondentų kategorijos išsakė nuomones ir vertinimus, jog savivaldybės administracija mokykloms skirtas lėšas kai kada paskirsto ir/arba perskirsto tendencingai. Šį faktą patvirtino ir Valstybės kontrolė. Mokykloms, kurios išreiškia pageidavimą finansus tvarkyti savarankiškai ir yra tam pasirengę, atitinkama funkcija ir atsakomybė turėtų būti deleguojamos. Tokia praktika būdinga daugeliui šalies savivaldybių, ji yra pažangi ir visumoje pasiteisina.

Dėl mokyklų finansavimo atskiro tyrimo atlikimo šalies savivaldybėse

Apskritai nemenka dalis šio tyrimo išvadų (taip pat ir apie finansavimą) yra paremtos tradiciniu sociologiniam tyrimui nuomonių nagrinėjimu. Pažymėtina, kad būtent finansinių srautų švietime judėjimą, prioritetus, paskirstymo pagrįstumą pan. iš principo galima tirti objektyvesniais metodais nei sociologinis nuomonių tyrimas. Čia turima galvoje ta aplinkybė, kad bet koks lėšų judėjimas valstybėje palieka objektyvius pėdsakus oficialioje finansinėje dokumentacijoje. Šiuo požiūriu tikslinga atlikti švietimo įstaigų finansavimo tyrimą, kuris pratęstų ir papildytų nuomonių tyrimą. Siekiant rezultatų patikimumo ir iškalbingumo tikslinga tokį tyrimą atlikti dominančiose Rytų Lietuvos savivaldybėse, tačiau palyginimui (kontrolinės grupės teisėmis) įtraukti ir bent kelias kitas šalies savivaldybes. Tokį tyrimą galėtų atlikti tiek universitetų mokslininkai, tiek nepriklausomi auditoriai.

Dėl vežiojimo paslaugos tobulinimo

Mokinių vežiojimo problemoms nagrinėti LR ŠMM užsakymu buvo atliktos specialios studijos³³ paremtos žinybinės statistikos analize ir masinėmis apklausomis. Mokinių vežiojimo paslaugos kokybė buvo ir šio tyrimo vienas iš uždavinių. Vilniaus rajono savivaldybėje dominuoja viena mokinių vežiojimo forma – maršrutinis transportas. Ši vežiojimo forma sąlyginai pigesnė, tačiau ji nėra draugiška mokiniams ir mokyklinio ugdymo poreikiams. Vilniaus rajone nėra vežiojimo formų įvairovės, praktiškai neplėtojama specialiai mokyklų poreikiams pritaikyta vežiojimo sistema (turima galvoje geltonieji ir mokykliniai autobusiukai). Pastarosios vežiojimo formos jautriau nei kitos atliepia mokinių ir mokyklinio ugdymo poreikius. Vilniaus rajono savivaldybė yra bene pigiausiai vaikus vežiojanti savivaldybė. Vertinant vien ekonominiais kriterijais tai sąlyginai palankus faktas. Visgi socialiniu ir edukaciniu požiūriu situacija nėra patraukli - vežama kuo pigiau, nėra paslaugos įvairovės, dominuoja vienas vežiojimo būdas, nelabai draugiškas mokiniams. Apklausos tyrimas parodė, kad vežiojimu nusiskundžia visos švietimo subjektų grupės. Rekomenduojančio pobūdžio išvada – didinti investicijas į mokinių vežiojimą ir gerinti šios paslaugos kokybę.

2.2 Etnocentrizmas ir tautinės netolerancijos apraiškos – demokratinio švietimo ir pilietinės demokratijos plėtros Vilniaus rajone kliuvinys

Etnocentrizmas ir tautinė netolerancija

Tyrimo metu buvo sistemingai aptinkami faktai, liudijantys, kad demokratinė švietimo plėtra, demokratinio pilietiškumo ugdymui Vilniaus rajone kliudo etnocentrizmas ir tautinės netolerancijos apraiškos, pasireiškiančios latentine ar netgi atvira forma. Paradoksas yra tas, kad nustatytos etnocentrizmo ir tautinės netolerancijos apraiškos tik pasireiškia per švietimo institucijų veiklą, tačiau visumoje jos kyla ne iš švietimo ir vien švietimo priemonėmis negali būti įveiktos. Atitinkamu klausimu reikalingas platesnis mokslinis ir socialinis politinis dialogas.

³³ Merkys G. et al. (2006) Mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą. Užsakovas - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Lietuvos visuomenei ir švietimui dar neįprastą, tačiau, autorių nuomone labai aktualią „etnocentrizmo“ sąvoką šiame kontekste verta apibūdinti detaliau. **Etnocentrizmas tai - individo arba jų grupės savybė, pasireiškianti tuo, kad į daugumą socialinių reiškinių, procesų ir įvykių, taip pat į kitas socialines grupes ir tautas žiūrima išskirtinai tik per savo tautinės kultūros bei patirties prizmę. Etnocentrinė pasaulėžiūra, etnocentrinės nuostatos iš dalies prasilenkia su moderniai ir europietišškai suvokiama tautine tapatybe ir atspindi supaprastintą, susiaurintą požiūrį į save patį ir socialinę aplinką. Etnocentrizmas trukdo plačiau (be išankstinio nusistatymo) žvelgti kitus – su tautos kultūra ir tautiškumu tiesiogiai nesusijusius socialinio gyvenimo atspalvius bei dimensijas. Šiuo požiūriu etnocentrizmas gali pasireikšti, kaip iš dalies nepatraukli, asmens ar grupės galimybes ribojanti savybė, skatinanti socialinę įtampą ir nekonstruktyvų konfliktiškumą.** Visgi etnocentrizmas nėra vienareikšmiškai neigiama savybė kaip nacionalizmas, kuris pasireiškia kitų tautų sumenkinimu. Anksčiau atlikti tautinio tapatumo nuostatų tyrimai rodo, kad etnocentrizmas užima tarpinę poziciją tarp moderniai ir demokratiškai suprantamos tautinės tapatybės ir nacionalizmo.³⁴

Etnocentrizmo ir tautinės netolerancijos faktai kaip šalutinis švietimo tyrimo rezultatas

Tikslinga pabrėžti, kad etnocentrizmo ir tautinės netolerancijos apraiškų nagrinėjimas apskritai nebuvo tyrėjams keliamas nei kaip užsakomojo tyrimo tikslas, nei kaip dalinis uždavinys. Pagrindiniai tyrimo dalykai buvo - mokymosi prieinamumas ir švietimo paslaugų kokybė. Taikydami įvairius apklausos metodus³⁵ ir apklausdami skirtingas tikslines grupes³⁶, tyrėjai, formuluodami klausimus tiriamiesiems, praktiškai nevertė reikšminių žodžių, vienaip ar kitaip atspindinčių etnocentrizmą ir tautinės netolerancijos apraiškas. Minėti dalykai, kaip tyrimo rezultatas iš dalies netikėtai, tačiau natūraliai atsiskleidė per tiriamųjų atsakymus į klausimus apie švietimą apskritai. Ši aplinkybė yra papildomas gautų išvadų objektyvumo argumentas. Taip yra todėl, kad šiuo atveju buvo išvengta specifinės sociologinių nuomonės tyrimų silpnybės – atsakymų priklausomybės nuo klausimų turinio. Respondentai patys „iš savęs“ teikė atsakymus, kuriuose sistemingai išryškėjo tautinės netolerancijos ir etnocentrizmo dedamoji³⁷. Nemažai švietimo problemų, priešingai nei kitose šalies savivaldybėse, Vilniaus rajone yra suvokiamos būtent per tautinių santykių ir etninių įtampų prizmę.

Tai, kad tiesiogiai apie atitinkamus dalykus neklausiant, (vadinasi, ir neperšant nuomonės) visgi etnocentrizmo ir tautinės netolerancijos faktai sistemingai išryškėjo, neturėtų labai stebinti. Reikalo esmė ta, kad būtent viešas kalbų vartojimas ir švietimas daugiakalbiame regione kaip tik yra ta socialinė arena kurioje tautinė netolerancija ir gali pirmiausiai pasireikšti tiek individualiu, tiek instituciniu lygmeniu.

Etnocentrizmo, politikos ir švietimo sąryšis

Šiame kontekste ypač svarbu pabrėžti, kad tyrimo tikslas ir uždaviniai apskritai nenumatė kokių nors politinių aspektų, juolab konkrečios partinės politikos nagrinėjimo bei vertinimo. Visgi šiame apibendrinime kai kurios tyrėjų interpretacijos, vertinimai bei rekomendacijos įgauna politologinį atspalvį. Kaip ir etnocentrizmo atskleidimo atveju minėti politologiniai apibendrinimai kaip tyrimo produktas atsirado visai natūraliai. Priežastis yra ta pati – švietimas ir kalbų vartojimas daugiakalbiame regione yra tie realūs socialinio poveikio ir įtakos instrumentai, kurių pagalba įvairios interesų grupės įgyvendina savo strateginius politinius ketinimus. Čia turima galvoje tautinis asimiliavimas,

³⁴ Merkys, Gediminas; Baršauskienė, Viktorija; Antinienė, Dalia. Lietuvos studentų emigracinės nuostatos ir jas lemiantys veiksniai // Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas = Education. Physical training. Sport / Lietuvos kūno kultūros akademija. ISSN 1392-5644. 2006, nr. 3(62). p. 36-42. [Index Copernicus].

Antinienė, D. ir Merkys, G. (2004) Lietuvos jaunuolių ir jaunų suaugusiųjų tautiškumo nuostatos, kaip socialpsichologinis konstruktas. Antroji pasaulio lietuvių psichologų konferencija : konferencijos medžiaga, 2004 m. rugsėjo 18 -19 d., Vilnius, Lietuva. Vilnius : VU leidykla., p. 15-18.

Antinienė, D. ir Merkys, G. (2007). Structure and Expression of Studies' Attitudes Reflecting National Identity: Case of Lithuania. Įteiktas spaudai. Socialiniai mokslai 1(55), p 22-34.

³⁵ Buvo naudojama: 1) masinė apklausa raštu taikant standartinį „uždaro tipo“ klausimyną, 2) pusiau struktūruotas interviu telefonu, 3) grupiniai interviu ir 4) individualūs interviu.

³⁶ Buvo apklausiamos šios tikslinės grupės - 1) mokiniai, 2) tėvai, 3) mokyklų vadovai, 4) pedagogai, 5) seniūnai, 6) savivaldybės specialistai, 7) apskrities specialistai, 8) nevyriausybinė organizacijų, susijusių su švietimu ir kultūra aktyvistai.

³⁷ Sąvokos „etnocentrizmas“ ir „tautinė netolerancija“ yra susiję, tačiau nėra tapačios. Etnocentrizmas daugiau atspindi tam tikrą ideologiją ir bendrą pasaulėžiūrą, o tautinė netolerancija yra labiau empirinė sąvoka, atspindinti konkrečias nuomones ir konkrečias žmonių bei jų grupių elgesio dispozicijas. Simptomai, kad veikiama stereotipų, tautinė netolerancija gali pasireikšti tik vienos ar kelių tautinių bendrijų atžvilgiu, o kitų tautų atžvilgiu gali nepasireikšti visai. Bet kuriuo atveju etnocentrizmo pasaulėžiūrai tenka esminis vaidmuo pagrįdžiant tautinę netoleranciją idėjiniu ir vertybiniu požiūriu.

bandymas proteguoti kurios nors tautinės grupės interesus, panaudojant priemones, neatitinkančias pilietinės demokratijos vertybių. Atskleisti politinę švietimo procesų valdymo potekstę įpareigoja ir ta aplinkybė, kad vietos švietimą steigėjo teisėmis paprastai valdo vietos savivaldybės administracija, kuriai savo ruožtu jau vadovauja politinė institucija – vietos savivaldybės taryba. Centrinės valdžios institucijos vykdo švietimo kaitos strategavimo funkciją, vadinasi, vietos švietimą konkrečių valdymo ir reformavimo sprendimų požiūriu mažai tegali kontroliuoti bei įtakoti. Jei vietos savivaldybė dėl kokių nors priežasčių ima bent iš dalies ignoruoti arba imituoti kai kurias centrinės valdžios sprendimus strateginiais švietimo klausimais (pvz. dėl tinklo pertvarkos), tai neišvengiamai tenka kalbėti apie valdžių – centrinės ir vietinės – koliziją (kad nesakyti konfliktą). Valdžių konfliktas bet kuriuo atveju jau yra politinė problema.

Lietuviško ir lenkiško etnocentrizmo kolizija

Grįžtant prie etninių klausimų nagrinėjimo, verta paminėjimo aplinkybė, jog tautinė netolerancija sistemingai pasireiškia būtent tarp lenkų ir lietuvių, nors Vilniaus rajone nuo seno yra ir kitų tautų atstovų – rusų bei baltarusių. Etninės įtampos pagal kitus teoriškai įmanomus santykių derinius, kaip antai „lietuviai – rusai“, „lenkai - rusai“ ir kt., tyrimo metu neaptikta.

Tyrimo duomenys leidžia pagrįstai kalbėti apie sistemingą tiek lietuviško, tiek ir lenkiško etnocentrizmo pasireiškimą. Minėtas etnocentrizmo atmainas verta aptarti detaliau.

Kraštutine forma lietuviškas etnocentrizmas atsispindi ižeidžiančiame šūkyje, frazėje, kurią tyrėjams interviu ir susitikimų metu teko išgirsti: „Lietuvoje (arba Vilnijoje) nėra lenkų, yra tik sulenkėję lietuviai“. Šis lozungas turi kelias potekstes – a) bandymą ignoruoti lenkų tautinę mažumą Lietuvoje, jos istorines šaknis ir legitimumą., b) suponuoja ir idėjiškai pagrindžia ketinimą ryžtingai „atstatyti teisingumą“ jei ne politinės istorijos, tai bent jau kalbos istorijos požiūriu. Valstybinis švietimas ir valstybinės kalbos vartojimas socialiai įtakingų, tačiau etnocentriškai nusiteikusių asmenų ir grupių minėto lozungo kontekste yra suvokiami kaip veiksmingas tautinės asimiliacijos instrumentas. Pažymėtina, kad komentuojamas lozungas neapsiriboja vadinamojo buitinio nacionalizmo rėmais. Lozunge skelbiamai idėjai simpatizuoja ją daugiau ar mažiau viešai ryžtasi išsakyti žmonės, atstovaujantys viešojo sektoriaus institucijas, atliekantys reikšmingus visuomeninius vaidmenis, netgi autoritetingi akademinio sluoksnio atstovai.

Socialinio tyrinėtojo etika ir įsipareigojimas saugoti interviu davėjų anonimiškumą, neleidžia nurodyti konkrečių asmenų ar institucijų. Visgi palanki aplinkybė yra ta, jog lietuviško etnocentrizmo realumą pagrindžia kai kurie visuotiniai žinomi pastarojo meto visuomeninio-politinio gyvenimo faktai. Šiuo požiūriu pakankamai iškalbingas yra žinomo politiko ir europarlamentaro raginimas Vilniaus mieste gyvenantiems partijos nariams registruotis rinkimų išvakarėse Vilniaus rajone ir savivaldybių rinkimuose balsuoti remiantis tautiniu (lietuvių) motyvu³⁸.

Bet kuriuo atveju kritikuojamas lozungas yra labai problemiškas, kad nesakyti ydingas. Juk tautinis apsisprendimas yra esminė žmogaus teisių dalis. Savo ruožtu žmogaus teisės yra neatsiejamas pilietinės demokratijos atributas. Lietuva, kaip ES narė be išlygų įsipareigoja gerbti žmogaus teises, o savo valstybingumą ir visuomeninį gyvenimą grįsti pilietinės demokratijos principais. Faktas yra tas, kad dalis žmonių Vilniaus rajone kalba lenkiškai ir suvokia save kaip lenkus, vadinasi, turi teisę atitinkamai apsispręsti tautiniu požiūriu.

Žmogaus teisių kontekste atitinkamo regiono politinė ar kalbos istorija yra periferinis klausimas. Taigi, bet koks bandymas kvestionuoti požiūrį į tautines mažumas, paremtą žmogaus teisėmis ir pilietinės demokratijos vertybėmis, yra neperspektyvus. Toks požiūris provokuoja lenkų tautinės mažumos asimiliacijos baimę ir iššaukia gynybines reakcijas, telkia ir grupuoja ją ne įvairių pilietinių demokratinių vertybių, bet iš esmės vien tautinių vertybių pagrindu. Tokiu būdu natūrali šios bendruomenės raida, kuri galėtų ir turėtų remtis vertybių ir pažiūrų įvairove, yra dirbtinai griauinama. Lietuvos piliečių, laikančių savęs lenkais, politinio atstovavimo mechanizmas demokratiškai renkamuose valdžios organuose taip pat neišvengiamai išsikreipia. Tokių rinkėjų politinių preferencijų struktūroje, užgoždama kitas svarbias ideologines vertybines, socialines ir ekonomines dimensijas labai asimetriškai įsivyrąja tautinė dedamoji.

Tautiškumas ir tautinės vertybės Europoje (ir Lietuvoje) yra tradiciškai gerbiamos. Tautinė tapatybė yra svarbi dviasiskai brandžios asmenybės bendrosios tapatybės dalis, tautiškumas yra visuomeninė ir kultūrinė vertybė. Visgi

³⁸ Lietuvos rytas/ 2007 m. sausio 24 d., Nr. 19

problema atsiranda tuomet, kuomet demokratinio politinio atstovavimo procese (ir socialinio suvokimo procesuose apskritai) tautiškas išstumia, užgožia visas kitas visuomeninio gyvenimo puses. Išskirtinis tautiško akcentavimas (etnocentrizmas) čia rizikuoja susipriešinti su pilietinės demokratijos nuostatomis ir vertybėmis. Pilietinės demokratijos modelis tikrai nenumato perdėto tautiško akcentavimo ar juolab fetišizavimo. Nors politinis etnocentrizmas iš dalies susipriešina su pilietinės demokratijos modeliu, tačiau netgi ir tokia pozicija demokratijos sąlygomis privalo būti toleruojama. Kita vertus, politinio etnocentrizmo toleravimas anaipol nereiškia draudimo apie atitinkamą reiškinį kalbėti, atskleisti jo politinę anatomiją ir dalinį susipriešinimą su pilietinės demokratijos modeliu.

Lenkų tautinės mažumos telkiamasis išskirtinai tautiniu pagrindu, tautinių motyvų dominavimas lenkų rinkėjų preferencijose ir rinkimų rezultatuose, skatina lietuvių nerimą, esą, nenorima integruotis į Lietuvos visuomenę, negerbiamas Lietuvos valstybingumas ir valstybine kalba, lipdomos „lenkų respublikos Lietuvoje“, „penktosios kolonos“ ir kitos nekorektiškos etiketės.

Lietuviškas ir lenkiškas etnocentrizmas idėjiškai maitina vienas kitą ir tam tikra prasme yra vienas kito priežastis. Susidaro padėtis, kurią bene taikliausiai apibūdina „užburto rato“ metafora

Skausmingas istorinis-politinis paveldas ir jo interpretacijos kaip etnocentrizmo šaltinis

Svarbus momentas palaikantis ir vieno, ir kito tipo etnocentrizmą yra skirtingos tų pačių įvykių istorinės traktuotės. Lietuvių nuoskauda yra Vilniaus krašto praradimas. Lenkiška istorijos interpretacijos versija – Lietuva apskritai buvo Lenkijos dalis. Šios interpretacijos šviesoje kitaip atrodo ir Vilniaus krašto prijungimas prie Lenkijos. Šiame kontekste įdomu tai, kad baltarusių istorikai irgi pateikinėja savas istorijos versijas. Pavyzdžiui, esą Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvusi baltarusių valstybė, tiesiog jos pavadinime formaliai figūravo žodis Lietuva. Čia aktualus tampa J. Avyžiaus romano herojaus posakis „istorija – universalus batas, kurį kiekviena ideologija taiko savo kojai“.

Klausimas kam teikti pirmenybę – istorijos aiškinimams ar žmogaus teisėms (įskaitant tautinio apsisprendimo bei kalbos teises) Europos Sąjungos vertybių šviesoje yra retorinis. Žmogaus teisių viršenybė istorijos interpretacijų atžvilgiu yra neginčytinas dalykas. Pastarųjų dešimtmečių etninių-konfesinių konfliktų analizė (buvusi Jugoslavija, Palestina, Šiaurės Airija) rodo, kad būtent koncentravimasis į vienpusišką istorines interpretacijas tik pagrindžia konflikto ideologiją, jį moraliai palaiko ir tokiu būdu tik gilina. Tuo tarpu besąlygiška pagarba ir pirmenybės teikimas žmogaus teisėms yra esminė prielaida etniniams bei konfesiniams konfliktams švelninti ir įveikti.

Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad tautinė netolerancija, taip pat demokratijos požiūriu nepatraukli etnocentrinė pozicija yra daugiau būdingos ne paprastų Vilniaus rajono žmonių tarpusavio santykiams, bet visų pirma valstybinėms ir visuomeninėms institucijoms. Čia turimos galvoje tiek „lietuviškos“, tiek „lenkiškos“ pakraipos institucijos. Susidaro įspūdis, kad tautinės netolerancijos eskalavimas, įtampos palaikymas įgalina kai kurioms organizacijoms ir institucijoms save dirbtinai sureikšminti, įgauti socialinės įtakos galių ir politinio svorio, sutelkti savo elektoratą, remiantis tautiško kriterijumi ir tokiu būdu palaikyti savo galios bei valdžios tęstinumą. Tokiu būdu iš institucijų išeinantis atviras ar latentinis tautinės netolerancijos eskalavimas tarsi įgalina tokias organizacijas save atgaminti, įprasminti savo misijos tęstinumą. Kitaip tariant, tautinės netolerancijos ir įtampos eskalavimas, etnocentrinė poza kai kurioms interesų grupėms tiesiog yra naudinga³⁹.

Kolizija tarp apskrities ir savivaldybės - skirtingų švietimo įstaigų steigėjų

Įtaigus tautiškai motyvuoto nesusikalbėjimo instituciniu lygmeniu pavyzdys yra santykiai tarp dviejų valstybinių institucijų, administruojančių švietimą Vilniaus rajono teritorijoje. Čia turima galvoje Vilniaus apskrities viršininko administracija ir jau eilę kadencijų Lietuvos lenkų rinkimų akcijos valdoma Vilniaus rajono savivaldybė.

Čia verta pabrėžti vieną švietimo plėtros šalies regionuose aplinkybę. Lietuvoje susiklostė praktika, kuomet tiesiogiai švietimo įstaigas valdo steigėjas. Jei kalbama apie įprastines Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas, tai steigėju,

³⁹ 2007 m. vietos savivaldos rinkimai apskritai rodo, kad politinės partijos jau atpažino vietos rinkimų svarbą, įvertino galimybes, kurios atsiveria laimėjus rajone daugumą. Ypač didelis interesas yra skiriamas didmiesčių ir jų rajonų savivaldybėms. Savivaldybės rengia ir tvirtina strateginius planus, bendruosius planus, skelbia konkursus statyboms, renovacijoms ir paslaugoms, valdo kai kurias įmones, gali inicijuoti žemės paskirties, kurios kaina aplink didmiesčius drastiškai auga, paskirties keitimą ir pan. Atitinkamų galių ir sprendimų teisės įgijimas - labai stiprūs motyvatoriai tiek pačioms partijoms, tiek už jų stovinčioms ekonominėms interesų grupuotėms.

neskaitant pavienių išimčių, paprastai būna vietos savivaldybė. Kaip minėta, tai pažangi subsidarumo principu grįsta viešojo administravimo praktika, kuomet centrinė valdžia deleguoja demokratiškai rinktai vietos valdžiai svarbias funkcijas ir atsakomybę. Po atgimimo kuriantis naujai valstybei trūko ekonominių išteklių, kol nebuvo įvestas finansavimas, paremtas mokinio krepšeliu, savivaldybės neretai vėluodavo išmokėti mokytojams atlyginimus. Savo ruožtu, kol nebuvo mokyklų tobulinimo programos, daugeliui savivaldybių trūko išteklių (iš dalies ir politinės valios) kryptingai užsiimti mokyklų renovacija. Realybė buvo tokia, jog išteklių deficito ir pereinamosios ekonomikos sąlygomis savivaldybių administracijos iš dalies vengė išipareigojimų⁴⁰ kitokio tipo švietimo įstaigoms – specialiosioms mokykloms. Be to, minėto tipo mokyklos aptarnaudavo skirtingų savivaldybių moksleivius, todėl buvo abejojama jų atidavimu savivaldybės žinion. Todėl apie 1997 m. centrinė valdžia, besirūpindama socialine ir švietimo politika, specialiųjų mokyklų valdymą ir steigėjo funkcijas delegavo Apskričių administracijoms.

Taigi, Lietuvoje natūraliai susiklostė praktika, kuomet įprastinių bendrojo lavinimo mokyklų steigėjas yra savivaldybė, o specialiųjų mokyklų steigėjas yra apskrities viršininko administracija. Simptomiška yra tai, kad ši taisyklė negalioja kai kurioms daugiatautėms Vilniaus apskrities savivaldybėms, taip pat ir Vilniaus rajono savivaldybei. Nuokrypis nuo bendros šalies praktikos čia pasireiškia tuo, kad apskrities administracija, kitaip nei įprasta šalyje, yra daugelio lietuviškų mokyklų steigėja. Kodėl nukrypstama nuo bendros praktikos?

Vilniaus rajono savivaldybė, kurią jau eilę kadencijų valdo Lietuvos lenkų rinkimų akcija, pirmiausiai atstovauja lenkų tautybės gyventojus, svarbiausiu politiniu prioritetu laiko lenkiško etniškumo (kad nesakyti lenkiško etnocentrizmo) puoselėjimą. Tokia pozicija išplaukia iš minėtos partijos pavadinimo, deklaruojamų idėjinių vertybių, politinės strategijos bei taktikos, galiausiai šios partijos etnocentrinį kryptingumą liudija jos konkretūs politiniai ir valdymo sprendimai.

Antai minėtoje daugiatautėje savivaldybėje pastaruoju metu buvo plečiamas būtent lenkiškų mokyklų tinklas, kai visoje šalyje, taip pat ir Vilniaus rajone stebima mokyklinio amžiaus vaikų demografinė duobė. Šalies realybė šiandien, deja, yra tokia, kad kiekybiškai plėsti mokyklų tinklą prielaidų nėra. Dalis mokyklų nesukomplektuoja klasių ir yra uždaromos, kitos reorganizuojamos ir tampa kokios nors greta esančios didesnės mokyklos skyriais. Simptomiška yra tai, kad sovietmety Vilniaus rajone buvo plečiamas rusiškų mokyklų tinklas, tuo tarpu atkūrus nepriklausomybę, kryptingiausiai buvo plečiamas lenkiškų mokyklų tinklas.

Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, valdančios vietos savivaldybę, veiklos etnocentrisis kryptingumas atsispindi ir lėšų švietimui skirstyme bei perskirstyme. Teisiškai įtvirtina mokinio krepšelio metodika numato, kad steigėjas, reikalui esant, gali perskirstyti iki 5 proc. krepšelio lėšų. Tuo tarpu LR Valstybės Kontrolė nustatė, kad rajono savivaldybė neleistina perskirstydavo iki 10 proc. krepšelio lėšų. Priešingai, nei daugelyje kitų šalies savivaldybių, Vilniaus rajono savivaldybė nėra linkusi diegti pažangią praktiką – deleguoti mokykloms savo finansus tvarkyti savarankiškai. Tokiu būdu tarsi kuriamos biurokratinės prielaidos stiprinti ir įtvirtinti centralizuotą finansų valdymą, o tuo pačiu ir didesnes perskirstymo galimybes. Svarbu suvokti, kad pats neteisėto perskirstymo faktas tautinės netolerancijos kontekste atveria principinę galimybę atitinkamą temą eskaluoti⁴¹ ir teigti, kad savivaldybės administracija proteguoja būtent lenkiškas mokyklas.

Anoniminis nuomonių tyrimas⁴² atskleidė ir kitus nepalankius etnocentrizmo, išplaukiančio iš vietos administracijos ar bendruomenės veiksmų, faktus. Realybė yra tokia, kad dalis Vilniaus rajono gyventojų neturi aiškios tautinės tapatybės. Galiausiai dalis šeimų, nepriklausomai nuo savo tautinės tapatybės, leidžia (arba norėtų leisti) vaikus į mokyklą, kurioje mokoma valstybine kalba. Toks apsisprendimas integruotis (arba netgi asimiliuotis) taip pat yra žmogaus teisių dalis, todėl turėtų būti be išlygų gerbiamas ir apsaugotas. Tyrimas rodo, kad paprasti žmonės, nepriklausomai nuo tautybės supranta valstybinės kalbos reikšmę savo ir savo vaikų ateičiai. Taigi vietos valdžia turėtų sudaryti sąlygas iš tokio apsisprendimo (mokyti valstybine kalba) išplaukiančius švietimo poreikius patenkinti. Deja, šeimos, apsisprendusios leisti vaikus į lietuvišką mokyklą, neretai patiria (ar bijo patirti) vietos valdžios arba lenkų vietos bendruomenės spaudimą. Žmonės nerimauja „kaip reikės į akis pažiūrėt“, klijuojamos etiketės „proklyatyje litvaki“. Vietos bendruomenėje tokios šeimos pajunta, kad atšalo santykiai, kad jos bendruose renginiuose tarsi yra nepageidaujamos. Apklaustieji išsakė nerimą, jog tokioms šeimoms pretenduojant į paslaugas,

⁴⁰ Šiuo metu kai finansinis švietimo valdymas šalyje jau neblogai sutvarkytas, stebima kita tendencija: atsiranda savivaldybių, norinčių susigrąžinti kadaise lengva ranka kitam steigėjui perduotas švietimo įstaigas.

⁴¹ Pagal socialinės sąveikos ir socialinio konstravimo teoriją nuomonė (nesvarbu, kiek ji yra objektyvi ar subjektyvi) pati savaime tampa socialinės realybės ir socialinio gyvenimo dalimi.

⁴² Vertinant ir interpretuojant šiuos faktus reikia turėti galvoje, kad tai duomenys tokio apklausos tyrimo, kurio metu tyrėjai, remdamiesi mokslininko ir socialinio tyrinėtojo etika, išipareigojo išsaugoti apklausto asmens ar jų grupės anonimiškumą.

kurias teikia seniūnija, tikėtina, vienaip ar kitaip bus patiriami suvaržymai, vilkinimas ir pan. Apklaustieji nurodo ir kitas spaudimo priemones – ekonominius svertus, kurie sąlyginai skurdokame rajone įgauna itin didelį poveikumą, pvz., tai kad ir užuominomis išsakomas gąsdinimas atleisti iš darbo ir pan. Kai kurie apklaustieji nurodė, jog lenkų kilmės kunigai kartais paragina vietos bendruomenę telktis tautiškumo pagrindu: „lenkai privalo laikytis vienas kito, neišduoti savo tautiškumo“.

Ne lenkų kilmės asmenys sąlyginai dažniau skundėsi prastu mokyklų pasiekimu, kai kurie iš jų teigė, kad vietinio susisiekimo transporto tvarkaraščiai esą specialiai sudaryti taip, kad daugiau keblumų patirtų moksleiviai, norintys pasiekti savo lietuviškas mokyklas. Ne lenkų kilmės apklaustieji pastebi labai didelį lenkiškų mokyklų aktyvumą, agituojuojant vietos bendruomenės šeimas savo vaikus leisti į mokyklą, kurioje mokoma būtent lenkų kalba⁴³. Kai kurie ne lenkų kilmės respondentai akcentuodavo, kad lenkiškos mokyklos gauna daug labdaros⁴⁴ iš Lenkijos ir tokiu būdu tarsi yra remiamos papildomai. Įvertinus dar minėtus centralizuoto lėšų skirstymo ir perskirstymo ypatumus gaunasi, kad mokyklos, dėstančios ne lenkų kalba, šiuo požiūriu bent jau sąlyginai jaučiasi diskriminuojamos, subjektyviai įžiūri čia prielaidas lygioms galimybėms pažeisti. Apskritai apklausų metu išryškėjo tendencija, jog ne lenkų kalba dėstančių mokyklų bendruomenių nariai neretai pasijunta vienaip ar kitaip išskiriami, jaučia esantys kitokie. Kai kurios apskrities viršininko administracijai pavaldžios lietuviškos mokyklos skundėsi, kad joms sunkokai sekasi gauti paslaugas iš Pedagoginės psichologinės tarnybos, kuri pavaldi Lietuvos lenkų rinkimų akcijos valdomai vietos savivaldybei. Buvo išreikšta nuomonė, kad mokyklų poreikių ignoravimo ir „tarpžinybinio nesusikalbėjimo“ priežastys bent jau iš dalies yra politiška ir tautiška motyvuotos. Apskritai įvairios respondentų kategorijos pabrėždavo, kad rajone egzistuoja dvi lygiagrečios mokyklų sistemos – viena valdoma savivaldybės, kita – valdoma apskrities; buvo pabrėžiama, kad tarp tų dviejų sistemų egzistuoja trintis. Tokią „dviejų šeiminių“ situaciją ir dviejų sistemų trintį dauguma respondentų, nepriklausomai nuo tautybės, linkę traktuoti kaip negerovę.

Pilietinės demokratijos požiūriu nepatrauklių segregacinių nuostatų užuomazgos

Iškalbingas faktas yra tai, kad kai kurie Vilniaus rajono vietos švietimo vadovai, specialistai, politikai su entocentrine mąstysena ir atitinkamomis pažiūromis yra taip susitapatinę, kad jų net nebemaskuoja. Tuo tarpu jų užimamas visuomeninis statusas, atliekami profesiniai vaidmenys įpareigoja juos bent formaliai laikytis nešališkumo, tarnauti ne konkrečiai tautybei, bet visų pirma viešajam interesui ir visiems savivaldybės piliečiams, nepriklausomai nuo jų tautybės. Tokia anomalija išryškėjo individualių ir grupinių interviu metu. Interviu metu kalbant ir diskutuojant apie švietimo reikalus daugiakalbiame rajone vietos švietimo vadovai sistemingai vartodavo sąvoką „MES“. Išsireiškimas „Mes“ apklaustųjų būdavo vartojamas kalbant būtent apie lenkų bendruomenę ir lenkiškas mokyklas. Į sąvokos „Mes“ turinį savaime suprantama neįeina kitos tautinės bendruomenės, faktiškai gyvenančios daugiakalbiame rajone, ir mokyklos, kuriose dėstoma kita nei lenkų kalba.

Jeigu yra „Mes“, tai neišvengiamai egzistuoja ir „Jie“. Akivaizdu, jog komentuojama sąvoka turi segregacinę potekstę. Jei tokią sąvoką „Mes“ vartotų nevyriausybinė organizacijų vadovai (pvz., „Rytas“ „Macierz Szkolna“) tai būtų natūralu ir priimtina. Tokios organizacijos yra nevyriausybines, jos nėra įpareigosotos, neprivalo atstovauti visus piliečius. Jos atstovauja tam tikrą interesų grupę ir yra susibūrę pagal tautinį kriterijų, propaguoja tautinės kultūros vertybes. Būtent tokia yra jų misija. Visai kitokia vartojamos sąvokos „Mes“ interpretacija yra tada, jei kalbame apie valstybės tarnautoją, kuris demokratijos sąlygomis privalo tarnauti visiems piliečiams, nepriklausomai nuo tautybės.

⁴³ Požiūris į švietimą kaip į paslaugą, kalbos apie švietimo rinką atitinka laikmečio dvasią. Akivaizdu, kad mokyklos konkuruoja demografinės duobės sąlygomis dėl mokinio krepšelio lėšų. Galima kelti klausimą šitaip: kas trukdo lietuvių ar rusų mokykloms vykdyti panašią agitaciją, pvz., „rinkis rusišką mokyklą“? Tikėtina, kad ne lenkiškų mokyklų vadovai, kurių karjera priklauso nuo savivaldybės, valdomos lenkų rinkimų akcijos, tiesiog nediršta parodyti aktyvesnę tautiškai angažuatą poziciją. Be jokios abejonės, žiūrint iš pilietinės demokratijos modelio pozicijų, labiau patrauklią padėtį turėtume, jei agitacija rinktis mokyklą vyktų kiek kitaip. Idealiu atveju daugiakalbiame rajone agitacija turėtų vykti ne pagal šūkį „rinkis lenkišką mokyklą“, bet pagal šūkį „rinkis tokią mokyklą, kad išsaugotum savo tautinę tapatybę“, nesvarbu kokią, rusišką, baltarusišką ir pan.

⁴⁴ Niekas netrukdo ir Lietuvos visuomeninėms organizacijoms bei pasiturintiems asmenims teikti labdarą būtent lietuviškoms Vilnijos mokykloms. Lietuvos valstybė taip pat remia savo mokyklas Baltarusijoje ir Lenkijoje. Faktas, kuomet kažkas greta valstybinių subsidijų papildomai remia švietimą, mokyklas yra visapusiškai sveikintinas. Kita vertus, vietos savivaldybės administracija turi suvokti, kad lėšų, tiek biudžeto, tiek labdaros, skirstymas visuomet yra opus ir įtemptas klausimas. Dar opesnis jis pasirado tautinės netolerancijos paveiktame regione. Todėl vietos savivaldybės pareiga yra visapusiškai rūpintis, kad visos (!) jai pavaldžios mokyklos privalo būti finansuojamos pakankamai ir teisingai. Skirstant išteklius privalu sąmoningai vengti situacijų, kurios sudarytų prielaidas kitoms mokykloms ir mažumoms pasijusti diskriminuojamoms.

Tyrimo autorių atkreiptas dėmesys į sistemingai vartojamą sąvoką „Mes“ yra principinis pastebėjimas. Sąvoka nėra tik tuščias ženklas ar tiesiog virpinamos oro bangos. Sąvokos „Mes“ semantika parodo ją vartojančių valstybės tarnautojų ar politikų segregacinį aplinkos socialinio suvokimo bei mąstymo kryptingumą, tiesmuką savęs susiejimą su konkrečia interesų grupe ir savęs priešpastatymą kitoms interesų grupėms, netenkinančios priklausymo konkrečiai tautybei kriterijaus. Galima pagrįsti daryti prielaidą, jog tokie vadovai ir specialistai, socialinius ir švietimo procesus suvokia angažuotai ir selektyviai – pirmiausiai per vienos tautinės grupės interesų prizmę – ir susipriešina su idealiu valstybės biurokrato⁴⁵, privalančiu tarnauti visai visuomenei, modeliu.

Išdėstytų argumentų ir faktų šviesoje yra akivaizdu, jog Vilniaus apskrities viršininko administracijos iniciatyva priimti steigėjo funkcijas (įstatymas tai leidžia) ir puoselėti būtent lietuviškų mokyklų tinklą gali būti paaikškinimas kaip savotiškas bandymas⁴⁶ „atstatyti pusiausvyrą“. Tyrimo duomenys dokumentuoja vietos ir centrinės valdžios konfliktą⁴⁷, kuris Vilniaus rajone pasireiškia specifine forma, nebūdinga kitoms šalies savivaldybėms. Čia turima galvoje konkurencija ir trintis tarp dviejų švietimo įstaigų steigėjų – Apskrities viršininko administracijos, kuri yra centrinės valdžios instrumentas, ir vietos savivaldybės. Šio konflikto giluminės priežastys yra ideologinės kilmės ir sietinos visų pirma su lietuviško bei lenkiškojo etnocentrizmo priešprieša. Šis institucinis valdžių konfliktas yra savotiškas iššūkis, išbandymas šalies pilietinei demokratijai ir viešajam administravimui. Bet kuriuo atveju tenka konstatuoti, kad minėtas konfliktas klibina centrinės valdžios autoritetą.

Kai kurių tautinių mažumų ir grupių patiriamas socialinis diskomfortas, asimiliacijos ir socialinės izoliacijos rizika

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad Vilniaus rajone kitoms (ne lenkų) tautinėms mažumoms iškyla asimiliacijos rizika, susikuria prielaidos sąlyginei diskriminacijai. Visų pirma čia paminėtini rusai ir baltarusiai. Paradoksalu yra tai, kad savotiška „tautine mažuma“ bent jau Vilniaus rajone tampa ir lietuviai. Yra pagrindas teigti, kad lietuvių, taip pat Lietuvos tautinių mažumų – rusų, baltarusių - interesus švietimo sektoriuje lenkų rinkimų akcijos valdoma savivaldybė atstovauja nepakankamai. Susidaro prielaidos teigti, kad minėtos etnocentriškai orientuotos politinės jėgos valdoma savivaldybė nėra linkusi daugiakalbystę rajone puoselėti nuoširdžiai, atsižvelgiant į visų rajone faktiškai gyvenančių etninių bendrijų interesus. Kita vertus, nėra pagrindo teigti, kad iš dalies nepakankamą kitų tautinių mažumų interesų atstovavimą savivaldybės švietimo sektoriuje imasi kompensuoti apskrities viršininko administracija, kuri yra lietuviškų mokyklų steigėja.

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad Vilniaus rajono rusai jaučiasi kultūriškai bei kalbiškai asimiliuojami ir yra šiuo požiūriu nusiteikę pesimistiškai. Vertindama savo padėtį strategiškai, rusų mažuma neturi iliuzijų ateityje savo mokyklų tinklo nei išsaugoti, nei juolab išplėsti. Kita vertus šios mažumos atstovai linkę pripažinti, kad susiklosčiusi padėtis iš esmės yra natūralių visuomeninių procesų pasekmė. Tiesiog labai daug rusų išvažiavo, jaunoji karta paprastai pakankamai motyvuotai žiūri į valstybinės kalbos mokymąsi, supranta integracijos į Lietuvos visuomenę svarbą savo karjerai ir ateičiai. Galiausiai rusų bendruomenę (kaip ir beje visą šalį apskritai) paveikė mokyklinio amžiaus vaikų stygius. Demografinių išteklių atsinaujinimo požiūriu perspektyvos šiai tautinei mažumai, kaip ir beje visai šalies visuomenei, nėra palankios. Minėta mažuma šiuo požiūriu nėra linkusi kelti ir kokių nors politinių pretenzijų – nėra rusakalbių gimstamumo, vadinasi, nėra ir rusakalbių mokyklų tinklo plėtros.

Ypač nepalanki tautinės tapatybės išsaugojimo ir švietimo požiūriu Vilniaus rajone yra baltarusių tautinės mažumos situacija. Ši tautinė mažuma rajono švietimo sektoriuje nebeturi jokios minimalios institucinės struktūros. Minėtame

⁴⁵ Pasak sociologijos klasiko Max Weber, įvedusio „idealaus biurokrato“ sąvoką, pastarasis privalo būti, neasmeniškas, nešališkas, vienodai reiklus ir teisingas visiems, privalo besąlygiškai vykdyti jo veiklą apibrėžiančias taisykles bei instrukcijas.

⁴⁶ Formaliai žiūrinti, toks bandymas nėra tobulas. Neutralus stebėtojas ar ekspertas gali pagrįstai kelti klausimą, kodėl apskrities viršininko administracija išstoja tik kaip lietuviškų mokyklų steigėja, nors rajonas yra daugiakalbis.

⁴⁷ Verta dėmesio universalioji konflikto sąvokos traktuotė, kurią pasiūlė sociologijos klasikas Ralf Dahrendorf. Konflikto laikomas bet koks santykis tarp žmonių ir grupių, kuriame pasireiškia skirtingų tikslų nesuderinamumas. Čia svarbus yra ne tik pusių, turinčių skirtingus tikslus veiksmai, bet visų pirma pats socialinis būvis, kuris perauga (arba neperauga) į atvirą (arba latentinę) priešpriešą bei susidūrimą. Žr. Dahrendorf, R. (1964): *Toward a Theory of Social Conflict*. In *Social Change: Sources, Patterns and Consequences*. New York. Minėtos definicijos kontekste savivaldybės ir Apskrities viršininko administracijos santykiai pagrįstai gali būti apibrėžti, kaip konfliktas. Savivaldybės administracija proteguoja ir plečia lenkiškų mokyklų tinklą, o apskrities viršininko administracija palaiko lietuvišką mokyklą. Kadangi Apskrities viršininko administracija yra centrinės valdžios įrankis, tai pagrįstai galima kalbėti apie etniškai ir politiškai motyvuotą konfliktą tarp Vilniaus rajono savivaldybės ir centrinės valdžios.

rajone nėra net vienos vienintelės baltarusių klasės, nekalbant jau apie mokyklą. Jei baltarusių mažuma vienokio ar kitokio struktūrinio vieneto švietimo tinkle pageidauja, tai mokyklų steigėjui – rajono savivaldybei - tenka atsakomybė, kodėl tokio vieneto nėra. Kita vertus, jei iš baltarusių bendrijos pusės aspiracijų turėti atitinkamą švietimo vienetą jau nebėra, tai tam pačiam steigėjui, (tiksliau - tautiniu pagrindu susitelkusiai ir rajoną valdžiausiai politinei grupei) tenka atsakomybė už tai, kodėl baltarusių bendruomenė buvo asimiliuota. Kodėl nebuvo sudarytos sąlygos, (visų pirma švietimo pagalba) šiai bendrijai savo tautinį tapatumą ir egzistenciją rajone išsaugoti?

Paradoksas yra tas, kad pabrėždama savo partinėje ideologijoje ir veikloje tautiškumą, išskirdama iš kitų vieną etninę grupę, Lietuvos lenkų rinkimų akcija savo proteguojamai socialinei grupei iš dalies padaro meškos paslaugą. Pabrėžiant savo tautinį išskirtinumą, paverčiant jį stigma ir taip manipuliuojant daugiataučio rajono ypatumais bei problemomis, tarsi formuojamos prielaidos rajonui izoliuotis nuo Lietuvos gyvenimo, konstruoti uždara ir įrėmintą sociumą. Minėtam rajonui, jo žmonėms, specialistams ir institucijoms iš dalies kyla rizika atsilikti nuo reformų tempo ir pozityvių kaitos procesų, vykstančių šalyje (pvz., paminėtinas atsilikimas mokyklų tinklo pertvarkos procese, atsilikimas organizuojant mokinių vežiojimą⁴⁸ ir kt.). Galima formuluoti hipotetinę prielaidą, kad ši išvada (apie uždaramo tendencijas) galioja ne tik švietimui, bet ir kitoms svarbioms rajono viešojo sektoriaus sritims.

Su šio tyrimo medžiaga susipažino Lietuvos Žemės ūkio universiteto ekspertas, ne vienerius konsultuojantis nevyriausybinės organizacijas kaimiškuose šalies regionuose. Tyrimo medžiaga buvo panaudota kaip stimulinė medžiaga interviu⁴⁹ iš eksperto. Minėtas ekspertas pastaruoju metu ES finansuojamos Leader plus programos rėmuose aktyviai konsultuoja visoje šalies teritorijoje vietos bendruomenes. Jo ekspertinė išvada buvo ta, kad kai kurios mūsų tyrime rastos bendros tendencijos atsikartoja ir kitose Vilniaus rajono (taip pat Šalčininkų rajono) viešojo sektoriaus srityse, kurios su švietimu nėra tiesiogiai susijusios. Pavyzdžiui, minėtų rajonų savivaldybės, pasak eksperto, aiškiai nėra suinteresuotos tokių nevyriausybinių organizacijų plėtra, kurių veiklos jos negali politiškai kontroliuoti. Sąlyginis abejingumas kuo įvairesnių nevyriausybinių organizacijų (NVO) plėtrai kartu stabdo ir pilietinės demokratijos plėtrą. Buvo pabrėžtas minėtų savivaldybių užsisklendimas, noras atsiriboti nuo procesų, vykstančių šalyje. Taip pat buvo pabrėžta sąlyginai padidinta minėtų savivaldybių bendruomenių priklausomybė nuo labdaros iš Lenkijos. Žinoma, viena vertus, labdara ribotų išteklių visuomenėje yra socialinis gėris. Kita vertus, labdara netiesiogiai skatina vadinamąjį „išmoktą bejėgiškumą“, formuoja pagalbos gavėjo motyvaciją, netiesiogiai stabdo kaimo žmonių antreprenerystę (aktyvų verslumą). Minėtos savybės ugdymas Lietuvos kaimiškų rajonų gyventojų tarpe yra išskirtinė strateginė siekiamybė. Taip tikimasi periferijoje paskatinti pozityvius socialinius ekonominius procesus, inicijuoti kaitą.

Demokratijos sąlygomis švietimo (ypač bendrojo lavinimo reikalus) vietos bendruomenėje turėtų kuruoti demokratiškai rinkta savivaldybė, o ne centro valdžios skirta regioninė administracija. Deja tyrimas atskleidė nemažai faktų ir argumentų, kad Vilniaus rajono savivaldybė kaip mokyklų steigėja iš dalies nėra pasirengusi:

- ženkliau atsiriboti nuo etnocentrizmo – ribotos pasaulėžiūros, skatinančios tautinę netoleranciją ir gyventojų socialinę izoliaciją,
- demokratiškai atstovauti visus rajono gyventojus, nepriklausomai nuo jų tautybės,
- savo partinėje ideologijoje, politinėje veikloje ir sprendimuose sklandžiai derinti tautines vertybes ir kitas su tautiškumu nesusijusias vertybes, visų pirma - demokratinio pilietiškumo vertybes,
- plėtoti švietimą rajone taip, kad istoriškai susiklosčiusi daugiakalbystė būtų puoselėjama nuoširdžiai, kad būtų puoselėjamas ne vienos tautos, o visų rajone gyvenančių etninių bendrijų tautinė tapatybė,

⁴⁸ Vilniaus rajone praktiškai neplėtojama specialaus mokyklinio transporto, skirto mokiniams vežioti sistema. Čia turimi galvoje geltonieji ir/arba mokykliniai autobusiukai. Atlikti tyrimai rodo, jog mokinių vežiojimas maršrutiniu transportu (beje labai dominuojantis būtent Vilniaus rajone) yra vienas iš pigesnių mokinių vežiojimo būdų, tačiau mokyklai ir vaikams anaipol ne pats palankiausias. Geriausiai mokyklų ir vaikų interesus atliepia būtent specialiai švietimo poreikiams sukurta vežiojimo sistema – mokykliniai ir/arba geltonieji autobusiukai. Vilniaus rajone viešuoju (maršrutiniu) transportu važiuoja net 79 proc. vežiojamų moksleivių, kai šalies analogiškas vidurkis yra 63,3 proc. Palyginimui, Kauno rajone viršuoju transportu važiuoja 72 proc. moksleivių. 2007 m. 12 mėn. Kauno rajono savivaldybė kredito lėšomis už 1117000 Lt įsigijo 10 geltonųjų (mokyklinių) autobusiukų. Minėta savivaldybė šiais metais planuoja įsigyti dar 10 autobusiukų. Vežiojimo indikatorius čia pasirinktas neatsitiktinai. Visos šiame tyrime apklaustų respondentų grupės, nepriklausomai nuo tautybės ir statuso – mokiniai, tėvai, mokytojai, mokyklų vadovai, seniūnai, savivaldybės atstovai pažymėjo gana prastoką mokinių vežiojimo būklę. Tą patį liudija ir žinybinė švietimo statistika – Vilniaus rajonas – bene pigiausiai vaikus vežiojanti savivaldybė visoje šalyje. Simptomiška ir tai, kad, nuomonės, kurios kitais klausimais skirtingose apklaustųjų grupės nesutapdavo, išsiskirdavo, vežiojimo būklės vertinimo klausimu sutapo visiškai.

⁴⁹ Interviu buvo atliekas su sąlyga, kad bus garantuotas respondentų ir jų grupių konfidencialumas.

- realizuoti tokį požiūrį į daugiakalbystę, kuris atlieptų pilietines demokratines ES vertybes ir vykdomą kalbų politiką. Šiame kontekste ypatingai verta pabrėžti, kad ES daugiakalbystė traktuojama, kaip: a) Europos istorinio-kultūrinio paveldo ir europietiškos tapatybės dalis, b) demokratinio pilietiškumo ugdymo prielaida, c) žmogaus kultūrinio potencialo ugdymo ir žmogaus socialinio mobilumo galimybių išplėtimo globalioje darbo rinkoje prielaida. Vienos kurios nors kalbos ar kultūros protegavimas nesuderinamas su ta demokratine kalbos politika, kuri yra ES vykdoma.

Gausūs tyrimo duomenys leidžia daryti gana paradoksalią apibendrinimą. Paaiškėjo, kad Vilniaus rajone švietimo plėtotės požiūriu (ir pilietinės demokratijos plėtotės požiūriu apskritai) komfortiškai nesijaučia nei vienos čia gyvenančios tautinės bendrijos atstovai, įskaitant pačius lenkus. Lenkų atstovai teigia – „mes nuolat jaučiame puolimą lenkų mokyklų atžvilgiu, mes nuolat turime gintis“, „mes esame lojalūs Lietuvos Respublikai, tačiau, jei tik mes pabrėžiame savo lenkiškumą, tuojau esame atkoduojami kaip nelojalūs, kaip priešai“, „nuolatos turime įrodinėti savo lojalumą Lietuvai“; rusų atstovai teigia - „mes nebeturime jokių iliuzijų Vilniaus rajone puoselėti rusiškas mokyklas“, lietuviai teigia – „būdami lietuviais jaučiamės tautine mažuma Lietuvoje“, „savivaldybė proteguoja lenkiškas mokyklas, o lietuviškos yra diskriminuojamos“ ir pan. Galiausiai, kaip buvo minėta, tradicinė šiam regionui baltarusių mažuma Vilniaus rajone praktiškai jau yra asimiliuota, vietos švietimo įstaigų tinkle ji neturi net pačios kukliausios institucinės struktūros (pvz., baltarusiškos klasės, sekmadieninės mokyklos ir pan.). Taigi kurios nors vienos tautinės grupės interesų išskirtinis atstovavimas partinės politikos priemonėmis, iš dalies prasilenkiančiomis su pilietinės demokratijos vertybėmis, pasirodo, neatneša pasitenkinimo ir saugumo jausmo nei vienai Vilniaus rajono tautinei grupei.

Etnocentrizmo nesuderinamumas su demokratinio švietimo misija

Tyrimas patvirtina tiek lietuviško, tiek ir lenkiško etnocentrizmo, tautinės netolerancijos pasireiškimo faktus būtent švietimo reikalų kontekste. Ši aplinkybė yra itin nepatraukli. Taip yra todėl, kad viena iš pagrindinių švietimo misijų demokratinėje Europos valstybėje yra (privalėtų būti!) demokratinio pilietiškumo ugdymas. Vadinasi, privalu rasti tokias tautiškumo puoselėjimo formas, kurios nesueitų į koliziją su demokratinio pilietiškumo vertybėmis bei normomis.

Kyla klausimas, ar politinės jėgos, a) kurioms patikėta atsakomybė už bendrojo lavinimo mokyklų administravimą daugiataučiam rajone; b) kurių atėjimas į valdžią yra paremtas etnocentrizmu ir vienos tautinės mažumos interesų⁵⁰ protegavimu, yra pasirengę nuoširdžiai atlikti vieną svarbiausių modernaus švietimo funkcijų – ugdyti demokratinį pilietiškumą? Čia nesinorėtų mėtyti akmenų tik į vienos iš konfliktuojančių pusių daržą. Galima daryti prielaidą, kad šis retorinis klausimas apie pasirengimą nuoširdžiai ugdyti demokratinį pilietiškumą yra vienodai aktualus visoms daugiataučio rajono mokykloms, nepriklausomai nuo jų mokymosi kalbos. Taigi, šio tyrimo esminė rekomendacija visų lygių institucijoms, vykdančioms švietimo priežiūrą, yra atkreipti ypatingą dėmesį į pilietiškumo ugdymo kokybę visų pirma daugiakalbių šalies rajonų savivaldybėse.

2.3 Rekomendacijos dėl tautinės netolerancijos ir etnocentrizmo įveikimo Vilniaus rajone

Šio tyrimo rezultatas, jei pasibaigtų tik rastų negerovių (tautinės netolerancijos, etnocentrizmo ir institucinio valdžių konflikto) konstatavimu, būtų ribotas ir nuviliantis. Kyla klausimas, kokią veiklos programą reikėtų strategiškai numatyti, kad konstatuotos negerovės, jų raiška susilpnėtų ir ilgainiui būtų įveiktos. Tyrėjai, įsigilinę į nagrinėjamą problemą, turi savo matymą, kaip iškylančias tautinės netolerancijos bei pilietinės demokratijos plėtos problemas reiktų spręsti.

Įvairių žinybų santalkos ir partnerystės būtinybė

Svarbu suvokti, kad išskeltoms problemoms spręsti reikalinga politinė valia ir konstruktyvi įvairių žinybų sąveika bei partnerystė. Etnocentrizmas, tautinė netolerancija ir valdžių konfliktas tik pasireiškia per švietimą. Švietimas

⁵⁰ Galima pagrįstai abejoti, ar vien tik tautiškumo dimensija paremtas socialinis gyvenimas apskritai atitinka bet kurios iš Vilniaus rajone gyvenančių tautinių bendrijų interesus. Čia kalbama apie interesus ta prasme, kaip juos subjektyviai supranta ir artikuluoja viena ar kita politinė jėga, propaguojanti etnocentrizmą ir per tai įgaunanti socialinę įtaką.

daugiakalbiame regione yra tik kanalas, per kurį susikaupusios problemos išsiveržia ir savita socialinė arena, kurioje minėtos negerovės ganėtinai atvirai reiškiasi bei yra lengviausiai atpažįstamos. Problemų šaknys glūdi ne švietime ir vien švietimo priemonėmis jos negali būti išspręstos. Mūsų nuomone pati viena LR Švietimo ir mokslo ministerija iškilusių problemų net negali pradėti konstruktyviai spręsti. Reikalinga skirtingų ministerijų ir žinybų, kuruojančių savivaldybių, regionų bei tautinių mažumų reikalus, santalka. Visų pirma čia paminėtinos šios institucijos – Vidaus reikalų ministerija, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie LR vyriausybės, Kultūros ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Teisingumo ministerija ir kt. Be abejo, atitinkamu klausimu reikalinga aiškesnė tiek LR Seimo, tiek ir LR Vyriausybės pozicija. Verta pamąstyti, jog iškilusių problemų šviesoje tikslinga suformuoti tarpžinybinę darbo grupę, kokį nors tarpžinybinį institucinį darinį, kuris atliktų koordinuojantį vaidmenį.

Problemų maskavimas kaip išsėmusi taktika

Šiame kontekste ypatingai verta pabrėžti, kad tokia taktika, kaip problemų ir konflikto konservavimas, aktyvių sprendimų atidėjimas ateičiai jau išsėmė. Visai netolimoje praeityje, Lietuvai siekiant narystės ES ir NATO, kai kurių etninės netolerancijos apraiškų, sąlygotų skausmingos Lietuvos istorinės praeities, diplomatiškas maskavimas buvo geopolitiškai motyvuotas ir matyt taktiškai teisingas. Tiesiog tai buvo palankaus raporto ir palankaus savęs pristatymo taktika. Vis dėlto šiandien situacija jau yra iš esmės pasikeitusi, todėl bandymai problemą vėl „padėti į saugyklą“ nebentena prasmės ir reiškia tik tolesnį spęstinių prieštaravimų gilinimą. Šiuo požiūriu ypač nepatrauklus ir socialiai rizikingas yra prieštaravimas (tiesą sakant - užslėptas konfliktas) tarp centrinės valdžios ir vietos savivaldybės.

Autoritariškų priemonių neperspektyvumas

Prie iškeltų problemų konstruktyvaus spędimo tikrai neprisidėtų vieši raginimai (ar juolab realūs bandymai) viską išspręsti, dirbtinai panaudojant supaprastintas autoritarines schemas, paremtas galios ir valdžios svertais. Čia turimos galvoje kraštutinės priemonės⁵¹ - visų pirma - tiesioginio valdymo įvedimas, taip pat baudžiamasis ir administracinis persekiojimas⁵² dėl tautinės nesantaikos kurstymo ir pan. Tyrimo autorių nuomone, minėtos kraštutinės priemonės tik duotų pagrindą konfliktiškai nusiteikusioms interesų grupėms susireikšminti, perdėtai išpūsti problemas, suteikti joms tarptautinį skambėjimą. Susidarytų prielaidos parodomosioms viešųjų ryšių akcijoms, stigmatizacijai (kankinio pozai), rėmėjų bauginimui ir grupei mobilizacijai, demokratinės politikos požiūriu vulgariam visuomenės, vietos bendruomenės skirstymui į „mes“ ir „jie“. Visai priešingai, tikėtina, kad būtų padidintas socialinio jautrumo ir supratimo slenkstis, padidinta tolerancija kitaip manantiems, nuoširdi diskusija tarp oponentų, pasirengimas klausytis bei išklausti kaip tik ir yra tos psichologinės-komunikacinės prielaidos, kurios įgalina tautinę netoleranciją švelninti, skatina įvairių bendruomenių pamąstymus apie vien etnocentrizmu grįstos pasaulėžiūros ribotumą.

Adekvaičių sankcijų preventuojant tautinę netoleranciją paieška

Visgi, kalbant apie etnocentrizmo ir tautinės netolerancijos prevenciją, moralinių ir teisinių sankcijų pritaikymą, tenka pastebėti, jog tebėra neišnaudotos kai kurių subtilesnių ir pilietinei demokratijai idejiškai artimesnių institucijų autoritetas bei poveikio galimybės. Čia turima galvoje Lygių galimybių kontrolieriaus institucija, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, LR Seimo Etikos ir procedūrų komisija, valstybės tarnautojų konkursinės atrankos (pareigybėms užimti) komisijos ir pan. Ypač nepriimtina, kuomet etnocentrizmo, tautinės netolerancijos tiesioginiu ar latentiniu eskalavimu užsiima valstybės tarnautojai arba renkami politikai. Ateityje galima patobulinti ir išplėsti atestacinius ir kvalifikacinius reikalavimus, pareigybių aprašus, priimti poįstatyminius aktus, kurie tiesiog užkirstų

⁵¹ Tyrėjai neturi ketinimų kišti į politikų ir teisėsaugininkų kompetencijos sritį. Tiesiog tyrimo duomenys duoda pagrindą kalbėti apie etnocentrizmą ir tautinę netoleranciją, bet neduoda pakankamo pagrindo kalbėti apie tautinę nesantaiką. Taip pat tyrimo duomenys duoda pagrindą kalbėti apie centrinės ir vietos valdžios konfliktą, bet neduoda pagrindo kalbėti apie valdžios krizę. Bet kuriuo atveju realų poveikumą turinčius spędimus gali priimti tik politikai ir teisininkai. Tuo tarpu mokslininkai tegali pareikšti ekspertinę nuomonę apie optimalius problemos spędimus.

⁵² Politinėje praktikoje yra daugiau veikimo laisvės nei teisės praktikoje. Idealiu atveju teisinis persekiojimas be išlygų turi būti pradėtas tada, kai yra nusikalstamos veikos požymiai. Visgi jei kalbėtume apie tokią sąvoką ir veiką kaip tautinės nesantaikos kurstymas, tai kriterijai, kur peržengiamos pilietinės moralės ir teisės normos mūsų visuomenėje nėra aiškūs ir nėra išdiskutuoti. Pavyzdžiui, klausimas, kur demokratijos sąlygomis baigiasi vertinimai ir samprotavimai, kaip nuomonės raiška, o kur prasideda tautinė netolerancija kaip prasižengimas su pilietinės moralės normomis, galiausiai, kur prasideda tautinės nesantaikos kurstymas, kaip nusikalstama veika, nėra paprastas. Atitinkamų kriterijų išdiskutavimas bei apibrėžimas specialistų tarpe, visuomenėje suformuotų prielaidas kryptingiau taikyti įvairias socialines sankcijas normų pažeidėjams – nepritariamą viešosios moralės ir viešosios nuomonės požiūriu, teises sankcijas.

kelių tokiems asmenims daryti karjerą valstybės tarnyboje⁵³. Verta būtų pagalvoti, kokiais būdais ateityje aktyvinti ir pašvairinti tokių institucijų kaip Valstybės kontrolė, Vyriausybės atstovas apskrityje ir kt. veiklą. Kai kuriuose viešojo sektoriaus srityse, pvz., švietimo valdyme, prigyja tokia inovacinė įstaigų veiklos analizės ir vertinimo praktika kaip veiklos auditas⁵⁴ (vidinis ir išorinis). Šią pažangią viešojo administravimo technologiją reikėtų reglamentuoti LR Seimo lygmens teisiniu aktu. Jei viešojo sektoriaus organizacija (pvz., švietimo organizacija, savivaldybės padalinys) prastai atlieka įstatymu numatytas funkcijas ir nepriklausomas išorinis veiklos auditas šį faktą patvirtina, tai turėtų įsigalioji supaprastintos taisyklės, kaip tokią įstaigą reorganizuoti, atnaujinti jos vadovaujantį personalą, atlikti specialistų rotaciją.

Bet kuriuo atveju galvojant apie kompleksines priemones, užkardančias tautinę netoleranciją, derėtų suvokti, jog šiandien Lietuva yra viena etniškai etiškausiai gryniausių Rytų Europos valstybių. Etniniai lietuviai sudaro 83,45 proc. šalies gyventojų. Kitos Europos tautos ir valstybės, įskaitant mūsų artimiausius kaimynus, šiuo požiūriu patiria labiau probleminį būvį. Jei tokia valstybė – etninis „grynuolis“ ir jos visuomenė tautinių mažumų atžvilgiu pristigtų vidinės tolerancijos, geranoriškumo, susižavėtų įvairiais tautinės asimiliacijos modeliais, tai tuo blogiau jai. Jei netgi tokios gyventojų tautinės demografinės struktūros sąlygomis nebūtų išmokstama sklandžiai ir civilizuotai įveikti dabartinių tautinės netolerancijos atvejų, tai galima kelti klausimą, kaip tada apskritai bus pasiruošta sutikti globalizacijos iššūkius ir tokius jos neišvengiamus palydovus, kaip multikultūralizmas ir masinis emigrantų antplūdis. Susidariusi situacija yra gera proga Lietuvos visuomenei, įskaitant visas tautines bendrijas, pasimokinti, įgyti multikultūralizmo socialinių technologijų įvaldymo demokratijos sąlygomis patirties ir šitaip pasirengti stipresniems iššūkiams bei sukrėtimams.

Specialistų ir ekspertų (elito) diskusijos vaidmuo

Egzistuoja išmintingas posakis, kad su tautine netolerancija (ar juolab nacionalizmu) savo bendruomenėje pirmiausiai turi susitvarkyti atitinkamos tautos inteligentija, galbūt šiandien madingiau būtų pasakyti - elitas. Tai – garbės ir principo reikalas.

Elito atstovams reikėtų išdiskutuoti, rasti konkrečias politines formules, kaip mūsų valstybės ir kultūros sąlygomis derinti dvi iš dalies ganėtinai skirtingas ideologines vertybes – tautiškumą ir pilietinę demokratiją. Šios dvi vertybės viena kitos diametraliai nepaneigia, tačiau ir nėra visai tapačios. Lietuvoje taip jau susiklostė istorinės ir politinės aplinkybės, kad pilietinės demokratijos - Vakarų visuomenės atributo - implantacija tiesiog sutapo su tautiniu atgimimu. Todėl Lietuvos valstybė, lietuviškas tautiškumas ir pilietinė demokratija neretai visuomenėje yra suvokiami kaip bemaž tapatūs dalykai ar bent jau labai integralus darinys. Atgimimo metu paradoksaliai susiklostė aplinkybės, jog kova už lietuviybę kartu buvo ir kova už pilietinę demokratiją, už atvirą visuomenę. Visgi tai, kad pilietinė demokratija ir tautiškumas turi aiškias vertybines pasaulėžiūrines takoskyras bene įtaigiausiai parodo visai nesenas Rytų Europos Valstybės – Jugoslavijos – pavyzdys. Minėtos valstybės tragedijos formulė bendriausiu atveju paprasta. Tai - etninės ir konfesinės nesantaikos istorinis paveldas, virsmas Rytų Europoje, taip pat etnocentrizmu grįsta idėja atgaivinti didžiąją Serbiją, atsakomasis kitų tautų etnocentrizmas. Toks užtaisas greitai įsuko nacionalizmo, šovinizmo ir ksenofobijos smagratį, sukėlė brožūdišką pilietinį karą, nusikaltimus žmoniškumui, galiausiai iš Europos žemėlapiu ištrynė ir pačią Jugoslavijos valstybę. Yra realus pagrindas perdėtai akcentuojamą tautiškumą – etnocentrizmą – traktuoti kaip pilietinės demokratijos ir atviros visuomenės rizikos veiksnį.

Klausimas, kur yra aiškios kriterinės ribos, kuomet moderni tautinė tapatybė pereina į etnocentrizmą ir nacionalizmą, yra pakankamai subtilus⁵⁵. Ne mažiau subtilus klausimas yra apie kriterines ribas, kuomet modernus demokratinis

⁵³ Jei koks nors asmuo savo profesinėje veikloje, viešajame gyvenime konkrečios etninės grupės tautines vertybes sistemingai priešpastato demokratinio pilietiškumo vertybėms, tai toks asmuo demokratinės valstybės tarnautojo karjerai nėra tinkamas ir į ją neturėtų pretenduoti. Toks žmogus turėtų veikti privačiame sektoriuje, nevyriausybiniuose organizacijose, bet ne valstybės tarnyboje. Žinoma, kebliau teisinėmis priemonėmis yra paveikti netinkamą renkamų politikų veiklą, ypač jei etnocentrizmo nuostatos tokiam asmeniui ar partijai yra politinio išlikimo ir susireikšminimo pamatas.

⁵⁴ Čia kalbama ne apie tradicinį finansinį auditą, kurį paprastai atlieka audito firmos, bet viešojo sektoriaus institucijų veiklos auditą, kurios metu yra analizuojama bei vertinama, kaip organizacija atlieka jai patikėtas funkcijas, tobulėja savo veikloje ir pan.

⁵⁵ Minėto klausimo subtilumą lemia tai, kad ne visada įmanoma tiesmukai perkelti kitų šalių ir kultūrų patirtį, kuri buvo įgyta sprendžiant panašias problemas. Galima kalbėti tik apie kai kuriuos universalius principus. Šiaip jau įvairios socialinės praktikos ir socialinės technologijos yra kultūriškai specifinės, prižiūros prie konkretaus situacinio konteksto. Kiekvienos šalies kontekstas yra savitas ir unikalus.

požiūris į tautiškumą pereina į kosmopolitizmą⁵⁶ – pasaulėžiūrą, ignoruojančią tautiškumą kaip vertybę apskritai. Iškelta problema gerai iliustruoja buitinė analogija apie tokią vertybę, kaip taupumas. Perdėtas taupumas pereina į antivertybę – godumą, kita vertus taupumo silpnėjimas ilgainiui pereina į kitą antivertybę - išlaidavimą, neatsakingą elgseną su materialinėmis vertybėmis. Taupumas kaip vertybė užima padėtį kontinuume tarp dviejų antivertybių – godumo ir išlaidumo. Tai, kad modernus požiūris į tautiškumą⁵⁷ atsiranda kontinuume tarp, viena vertus, nacionalizmo ir etnocentrizmo, o, kita vertus, tarp kosmopolitizmo, yra empiriškai įrodytas Lietuvoje atliktais sociologiniais masinės apklausos tyrimais⁵⁸.

Problema, jog tautiškumo vertybės ir pilietinės demokratinės vertybės neretai sueina (gali sueiti) į koliziją, Lietuvos politikoje ir viešajame gyvenime nėra iki galo suvokta ir atpažinta. Prie to prisidėjo ir minėtas tarptautinės politinės konjunkcijos įtakotas nenoras kai kurias skausmingas temas viešai nagrinėti. Galbūt nerimaujama, kad diskusija pakenks lietuviybės interesams. Visgi artimiausiu metu, atsiremiant į kitų kraštų patirtį, įvertinant vietos aplinkybes, privalu rasti modelius ir formules, kaip minėtas dvi sąlygines priešybes - tautiškumo vertybes ir pilietinės demokratijos vertybes - tarpusavyje suderinti. Pažymėtina, kad švietimas apskritai yra ta socialinė arena, kurioje komentuojamų ideologinių vertybių interferencija kuo ryškiausiai pasireiškia. Taip yra todėl, kad mokykla yra pašaukta ugdyti ir tautiškumą, ir demokratinį pilietiškumą⁵⁹. Tam tikros bendros strategijos neturėjimas, kaip suderinti minėtas skirtingas ideologijas mūsų šalies ir kultūros sąlygomis, šiandien yra akivaizdi disfunkcija. Tai ypač akivaizdžiai pasimato daugiataučiam ir daukiakalbiame regione. Iškeltas suderinimo uždavinys nėra paprastas, bet įgyvendinamas. Pažymėtina, jog politikoje ir valdymo praktikoje iš principo dažnai tenka derinti priešybes, pavyzdžiui, liberalią ir konkurencingą ekonomiką ir tuo pat metu garantuoti aukštą socialinių paslaugų standartą, būdingą socialinės gerovės valstybei. Toks priešybių suderinimas kaip tik ir sprendžia konfliktus konstruktyviai, sukuria naujas pažangesnes socialines praktikas.

Viešo diskurso ir žiniasklaidos vaidmuo

Išskirtinis vaidmuo, sprendžiant iškeltas problemas, tenka viešajam diskursui. Pastaroji sąvoka šiame kontekste suprantama, kaip socialinė arena, komunikacinė erdvė ir procesas, kurio metu išsakomos ir tarpusavyje sąveikauja skirtingos nuomonės, požiūriai, atstovaujami labai įvairių socialinių ir interesų grupių. Viešas demokratinis pilietinis diskursas yra esminis atviros visuomenės bruožas. Atvira visuomenė nepripažįsta absoliučių autoritetų, neginčijamų dogmų, iš principo uždraustų idėjų ir temų. Pasisakyti ir būti išgirstai turi teisę visi.

Savo ruožtu tokio viešo diskurso procese išskirtinis vaidmuo tenka žiniasklaidai. Deja, didžioji šalies žiniasklaida tautinei netolerancijai, etnocentrizmui ir kitų šių negerovių sąlygotų procesų nušvietimui, diskusijos apie tautiškumo ir demokratinio pilietiškumo santykių nušvietimui praktiškai neskiria dėmesio. Sąlyginę pozityvesnę išimtį čia sudaro nebent antisemitizmo klausimas, kurį nušviesdama šalies žiniasklaida, kai reikia, pademonstruoja savo aktyvią ir principingą demokratinę poziciją. Vargiai didžiojoje šalies žiniasklaidoje ieškotume lietuvių ir kitų tautinių mažumų santykių, tautinės netolerancijos ir etnocentrizmo apraiškų sistemingo nušvietimo. Konkrečiai Vilniaus rajono, Rytų Lietuvos tautinių santykių problemos kryptingiau yra nušviečiamos tik lokaliajo spaudoje⁶⁰. Tokie leidiniai tegul ir intelektualūs, tačiau jie turi labai siaurą ir specifinį skaitytojų (ir rašytojų) ratą, kuris savo ruožtu taip pat atstovauja specifines interesų grupes. Dėl šių priežasčių tokios lokaliajos žiniasklaidos galimybės paveikti ir formuoti viešąją

⁵⁶ Mūsų šalies istorinis likimas, šiuo metu susiformavusi viešoji nuomonė, šalies gyventojų tautinė sudėtis yra tie veiksniai, kurie lemia sąlyginį kosmopolitizmo nepopuliarumą mūsų visuomenėje.

⁵⁷ Modernų požiūrį į tautiškumą charakterizuoja tai, kad jis bando integruoti dvi sąlygines priešybes, tai yra - tiek pagarbą tautiškumui, tiek ir pagarbą pilietinės demokratijos vertybėms.

⁵⁸ Merkys G. et al. Lietuvos studentų emigracinės nuostatos ir jas veikiančios faktoriai. 2004. Kaunas: KTU Socialinių tyrimų laboratorija. Užsakovas – Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondas.

⁵⁹ Kaip derinti šias ideologijas ir ugdymo uždavinius švietime taip pat neišdiskutuota. Kuris pradas stichiškai įsivyrėja, ima dominuoti, priklauso nuo konkretaus mokytojo, mokyklos kultūros ir pan. Šiuolaikinėje mokykloje rastume ir kosmopolitizmo ir etnocentrizmo apraiškų. Viskas yra palikta natūraliai stichiškai savieigai, aiškių veikimo formulių ir kriterijų nėra.

⁶⁰ Daugiau žr. Zemlinskas, G. Vilnija: lėtai gyjanti krašto istorijos žaizda. Mokslo Lietuva (Lietuvos mokslininkų laikraštis)/ 2007, kovo mėn. nr.2, nr.6., Lietuviai tvirtina patiriantys skriaudą Vilniaus rajono mokyklose. LR priedas „Sostinė“/ 2006 spalio 28 d. Vilniaus krašto vaikų švietimas – valdininkų šamokslo pinklės. www.vtv.lt Vilniaus rajone – aistros dėl mokyklų. www.tinklas.lt

Lenkų mokyklos ir vėl puolamos. „Vilniaus krašto savaitraštis“/2006, gruodžio 5 d.

nuomonę yra ganėtinai ribotos. Be to, lokali spauda, orientuota į mažą segmentą ir atstovaujanti specifines interesų grupes sąlyginai labiau pažeista tendencingumo rizikos.

Galima kelti klausimą, kiek žmonių Lietuvoje žino apie kitas socialines negeroves – korupciją, eismo kultūros stoka, didelį savižudybių nuošimtį, emigraciją, ekologinės kultūros stoka. Apie tai žiniasklaidoje kalbama ir rašoma nuolatos. Kita vertus, koks nuošimtis gyventojų žino, tarkime, apie tautinės netolerancijos apraiškas, centrinės ir vietos valdžios konfliktą tvarkant mokyklų tinklą ir administruojant švietimą Rytų Lietuvoje? Kokia stambioji ir populiarioji žiniasklaida apie tai praneša? Problemų neišdiskutavimas, užsisklendimas siaurame regione, lokaloje komunikacinėje erdvėje reiškia, kad problemų sprendimui iš dalies yra užkertamas kelias. Neišnaudojamas toks demokratijos išbandytas įtampų nuėmimo būdas, kaip viešas diskursas, dialogas, neišnaudojamas toks pilietinės demokratijos instrumentas, kaip viešoji nuomonė ir viešoji moralė.

Problemų išnešimas į platesnį viešą diskursą, tyrėjų nuomone, nėra savitiksliis dalykas. Tokia akcija padėtų aptartas negeroves paversti viešo gyvenimo ir nagrinėjimo faktu šalies mastu. Ji leistų atskleisti įvairių interesų grupių nuomonių įvairovę ir jos argumentavimo būdus, taip pat lūkesčius, tikslus ir ketinimus. Viso šito nežinant, problemas keblu spręsti. Diskursas sudarytų prielaidas įvairių interesų grupių dialogui, kompromisui. Toliau, viešas diskursas įgalintų sudaryti tiek lietuviško, tiek lenkiško etnocentrizmo socialinį psichologinį ir politinį portretą, atskleistų konkrečias tautinės netolerancijos faktinės raiškos formas. Itin svarbus vaidmuo diskursui turėtų tekti atskleidžiant netoleruotinas etnocentrizmo formas, nubrėžiant socialinių normų peržengimo ribas, kurių viešoji nuomonė jau turėtų nebetoleruoti. Itin verta pažymėti, kad viešoji nuomonė ir viešoji moralė, ypač jei kalbame apie įvairias netolerancijos apraiškas (tautinę, rasinę, konfesinę) yra ganėtinai veiksmingas individualaus ir grupinio socialinio elgesio reguliatorius, kadangi visuomenės teisinės savigynos mechanizmai dažniausiai įsijungia tik tuomet, kuomet susiduriama jau su labai akivaizdžiais ir kraštutiniais netolerancijos atvejais.

Vieša visuomenės ir specialistų diskusija galėtų prisidėti prie kriterinio pažinimo, nustatant, kur yra riba, kuomet tautiškumo vertybė transformuojasi į antivertybę – tautinę netoleranciją. Ne mažiau svarbu būtų išdiskutuoti pilietiškumo ir tautiškumo santykio klausimą bei jo ypatumus Lietuvoje.

Išnešant problemas į viešumą, praktiškai nerizikuojama. Diskutuoti apie problemas viešai – tokia yra pilietinės demokratijos logika ir istoriškai pasiteisinusi praktika. Atvira visuomenė, kaip minėta, remiasi viešu demokratiniu diskursu, kuriame nėra absoliučių autoritetų ir iš principo visos interesų grupės gali reikšti nuomonę. Kiek bebūtų teisinga savikritika apie pilietinės visuomenės ribotumus Lietuvoje⁶¹, arba žiniasklaidos kritika dėl jos polinkio į sensacijų vaikymąsi ir pelną, šiandien pilietinė demokratija mūsų visuomenėje jau yra įleidusi šaknis tiek, kad politinės partijos ir didžioji žiniasklaida neleistų bujoti nei lietuviškam, nei lenkiškam etnocentrizmui. Antai, politiškai nekorektiškas viešas raginimas lietuviams vilniečiams (vienos žinomos partijos nariams) formaliai registruotis Vilniaus rajone, dalyvauti 2007 m. savivaldos rinkimuose ir tokiu būdu „išbalsuoti“ Lietuvos lenkų rinkimų akciją, iš karto susilaukė viešo pasmerkimo, kurį išsakė spauda, politikai. Gaila, kad dėl šio įvykio vertinimo nebuvo atlikti viešosios nuomonės tyrimai. Akivaizdu, kad tokioms etnocentriškai motyvuotoms ir pilietinės demokratijos požiūriu vulgarioms akcijoms politinė bendruomenė ir įtakingi viešosios nuomonės formuotojai nepitaria. Tikėtina, kad nepritartų ir visuomenė. Simptomiška, kad kritiką apgailestavimus ir atsiprašymus viešai išsakė netgi tos partijos atstovai, kurios vienas iš lyderių minėtą politiškai nekorektišką raginimą paskelbė.

Ypatingas vaidmuo, skatinant viešąjį diskursą iškeltais klausimais, turėtų tekti visuomeniniam transliuotojui – visuomeniniam radijui ir televizijai. Tikslinga būtų išskirti finansinius išteklius, kad būtų galima atitinkamomis temomis sudominti komercines televizijas (spaudą, radiją). Iškeltos problemos yra tiek svarbios, kad potencialiai galėtų sudominti ir didžiuosius šalies dienraščius. Neišnaudota galimybė yra specializuoti švietimo reikalus nušviečiantys leidiniai – „LR ŠMM informacinis leidinys“, „Dialogas“.

Gerą impulsą diskursui suteiktų viešosios nuomonės ir ekspertų apklausų tyrimai tautiškumo ir multikultūralizmo klausimais ir vėlesnis tokių tyrimų rezultatų viešas svarstymas, padėjimas žiniatinklyje, publikavimas.

Koordinuojančių ir diskursą palaikančių institucijų paieška

⁶¹ Žiliukaitė, R., Ramonaitė, A., Nevinskaitė, L., Beresnevičiūtė, V. ir Vinogradnaitė I. (2006). Autorių kolektyvas. Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas/ Versus aureus

Vertas dėmesio klausimas yra tai, kokia institucija, organizacija ar jų „konsorciumas“ galėtų būti tokio diskurso koordinatoriumi ir moderatoriumi. Idealiu atveju diskursas turėtų rutuliotis, kaip natūralus, tačiau interaktyvus procesas, palaikomas įvairių interesų grupių ir įvairių institucijų aktyvumo. Svarbu, kad nepradėtų dominuoti kuri nors viena institucija ar interesų grupė, užgoždama kitas.

Mūsų nuomone itin pozityvų vaidmenį galėtų atlikti formaliai ar neformaliai susibūrusi parlamentarų grupė, kurioje būtų ir tautinių mažumų atstovų. Švietimo problemų kontekste prasminga būtų, jog vienokią ar kitokią diskurso iniciatoriaus ir moderatorius vaidmenį prisiimtų LR ŠMM. Minėta ministerija galėtų tapti mediatorium ir moderatorium, kviečiant interesų grupes tiesioginiam dialogui probleminiais švietimo Rytų Lietuvoje klausimais. Ministerijoje tikslinga įkurti darbo grupę (komandą), atstovaujančią įvairius padalinius, arba įkurti specialų struktūrinį padalinį, kuris kuruotų multikultūrinio švietimo bei švietimo daugiakalbėse savivaldybėse klausimus.

Verta prisiminti, jog kiekvienoje Lietuvos apskrityje egzistuoja tokia patariamoji visuomeninė institucija, kaip Apskritis švietimo taryba. Tyrimo metu skirtingos respondentų kategorijos nurodė (galima sakyti – skundėsi), kad nėra dialogo ir bendradarbiavimo tarp institucijų. Vadinasi, reikia pagalvoti, kaip suaktyvinti ir pajavinti minėtos institucijos veiklą būtent Vilniaus apskrityje. Reikalui esant, šią instituciją reikia išplėsti, atnaujinti taip, kad ji turėtų įvairių interesų grupių pasitikėjimą, kad ji taptų aktyvių diskusijų ir demokratiškų sprendimų švietimo klausimais paieškos arena. Reikia pakreipti tokios tarybos veiklą taip, kad ji būtų suvokiama ne kaip Apskritis viršininko administracijos priedėlis, bet kaip savaranki ir autoritetinga visuomeninė organizacija, besirūpinanti švietimo klausimais regiono mastu.

Labai svarbu kad dialogas tarp įvairių interesų grupių vyktų tiesiogiai (o ne tik tarp valdininkų, politikų, akademinės bendruomenės, žiniasklaidos). Į dialogą tikslinga įtraukti teritorines ir mokyklų bendruomenes, visuomenines organizacijas, besirūpinančias švietimo klausimais. Reikšmingą vaidmenį čia potencialiai įgauna „dalyvaujančios demokratijos“ samprata ir socialinė praktika. Svarbu rasti konkrečias socialinio dalyvavimo ir įsitraukimo formas, kur tiek lietuviybės, tiek ir tautinių mažumų interesus atstovaujančios organizacijos, jų aktyvistai ir eiliniai piliečiai galėtų prasmingai susitikti, kalbėtis ir bendradarbiauti.

Tautų sanglaudą ugdančių tradicijų puoselėjimas ir kultūrinių ritualų konstravimas

Demokratiškai nusiteikusios interesų grupės, visuomeninės organizacijos turėtų kurti tradicijas, konstruoti naujus kultūrinius ritualus, simbolines akcijas, kurios suartintų tautines bendruomenes, skleistų ne parodomąją, o nuoširdžią tautų tarpusavio toleranciją bei solidarumą. Valdžia, verslas ir žiniasklaida turėtų tokias iniciatyvas paremti.

Čia turimi galvoje labai įvairūs dalykai – nuo paprastų ir nuoširdžių renginių vietos bendruomenėse bei mokyklose iki renginių ir akcijų, kurios turėtų rezonansą šalies mastu. Prasminga būtų pagalvoti apie konkrečių vardinių premijų steigimą. Yra labai iškilių istorinių asmenybių, kurios labai brangios tiek lenkų, tiek lietuvių tautoms, pvz., Adomas Mickevičius, Česlovas Milošas ir kt. Tokio pobūdžio premijos galėtų būti skiriamos asmenims, kurie yra nusipelnę tarpkultūrinio dialogo ir tarpkultūrinės tolerancijos ugdymo reikalui, kurių profesinė ir visuomeninė veikla Rytų Lietuvoje yra matoma ir gerbiama. Reikėtų pasidomėti LR valstybinių apdovanojimų statistika per pastarąjį dešimtmetį. Ar apdovanojami, kaip dažnai apdovanojami ir už kokius nuopelnus apdovanojami Lietuvos tautinių mažumų atstovai? LR valstybinių apdovanojimų teikimas nusipelnusiems tautinių mažumų atstovams be kita ko turėtų būti traktuojamas kaip simbolinis veiksmas, skatinantis skirtingų Lietuvos tautų sanglaudą, atkreipiantis visų dėmesį į tautinių mažumų atstovų nuopelnus demokratinėi Lietuvos valstybei ir pilietinei visuomenei.

Europos Sąjungos fondų ir valstybinių programų lėšų panaudojimas

Multikultūralizmas, pilietinės demokratijos bei demokratinio pilietiškumo ugdymas yra tos sritys, kurios iš principo atitinka ES paramos prioritetus. Čia paminėtina Leader+ programa, skirta kaimo bendruomenių veiklos grupių ir kaimo bendruomenių centrų veiklai aktyvinti. Programą kuruoja LR Žemės ūkio ministerija. Minėtos programos paraiškų vertinimo kriterijai galėtų būti papildyti, pirmenybę teikiant tokioms paraiškoms, kurios kaimo bendruomenių veikloje (ypač daugiakalbiuose rajonuose) skatintų tautų sanglaudą, ugdytų demokratinį multikultūralizmą.

Multikultūralizmas ir pilietinis ugdymas globalizacijos iššūkių kontekste yra tiek svarbios sritys, kad galėtų būti ilgalaikė Valstybinė programa su savo nuostatomis, strateginiais prioritetais ir finansais.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Vilniaus rajono bendrojo lavinimo mokyklos ir jose besimokantys mokiniai

Nr.	Mokyklos pavadinimas	Iš viso mokinių	Mokymosi kalba		
			lietuvių kalba	rusų kalba	lenkų kalba
1	Bezdonių vidurinė mokykla	22	22		
2	Buivydiškių pagrindinė mokykla	97	97		
3	Eitminiškių vidurinė mokykla	249	249		
4	Juodšilių "Šilo" vidurinė mokykla	448	448		
5	Lavoriškių pagrindinė mokykla	119	119		
6	Riešės vidurinė mokykla	502	502		
7	Vėliučionių specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai	34	34		
8	Vilniaus r. Airėnų pagrindinė mokykla	33	10		23
9	Vilniaus r. Avižienių vidurinė mokykla	405	216		189
10	Vilniaus r. Ažulaukės pagrindinė mokykla	39			39
11	Vilniaus r. Bezdonių "Saulėtekio" pagrindinė mokykla	115	115		
12	Vilniaus r. Bezdonių Julijaus Slovackio vidurinė mokykla	131			131
13	Vilniaus r. Buivydiškių pradinė mokykla	45	45		
14	Vilniaus r. Buivydžių pradinė mokykla	5	5		
15	Vilniaus r. Buivydžių vidurinė mokykla	154			154
16	Vilniaus r. Čekoniškių vidurinė mokykla	115			115
17	Vilniaus r. Dūkštų pagrindinė mokykla	64			64
18	Vilniaus r. Dūkštų pradinė mokykla	7	7		
19	Vilniaus r. Egliškių vidurinė mokykla	161			161
20	Vilniaus r. Eitminiškių pagrindinė mokykla	62			62
21	Vilniaus r. Glitiškių mokykla-darželis	21	15		6
22	Vilniaus r. Grigaičių pradinė mokykla	28		11	17
23	Vilniaus r. Juodšilių šv. Uršulės Leduchovskos vidurinė mokykla	248	18		230
24	Vilniaus r. Kabiškių pradinė mokykla	16	4		12
25	Vilniaus r. Kalvelių 2-oji vidurinė mokykla	240	240		
26	Vilniaus r. Kalvelių Stanislovo Moniuškos vidurinė mokykla	226			226
27	Vilniaus r. Karklėnų pradinė mokykla**				
28	Vilniaus r. Karvio pagrindinė mokykla	50			50
29	Vilniaus r. Kenos pagrindinė mokykla	117			117
30	Vilniaus r. Keturiasdešimt Totorių pagrindinė mokykla	71	50		21
31	Vilniaus r. Kyviškių pagrindinė mokykla	107			107
32	Vilniaus r. Lavoriškių vidurinė mokykla	201			201
33	Vilniaus r. Maišiagalos 1-oji vidurinė mokykla	182		5	177
34	Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo vidurinė mokykla	269	269		
35	Vilniaus r. Marijampolio pradinė mokykla	11			11
36	Vilniaus r. Marijampolio vidurinė mokykla	318	318		
37	Vilniaus r. Mažųjų Lygainių pradinė mokykla	10			10
38	Vilniaus r. Medininkų mokykla - darželis	7	7		
39	Vilniaus r. Medininkų šv. Kazimiero vidurinė mokykla	133			133
40	Vilniaus r. Mickūnų vidurinė mokykla	335	37	27	271
41	Vilniaus r. Mostiškių pagrindinė mokykla	114			114
42	Vilniaus r. Mostiškių pradinė mokykla	4	4		
43	Vilniaus r. Nemenčinės 2-oji vidurinė mokykla	569	569		

44	Vilniaus r. Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnazija	836		112	724
45	Vilniaus r. Nemėžio šv. Rapolo Kalinausko vidurinė mokykla	625	389	16	220
46	Vilniaus r. Paberžės "Verdenės" vidurinė mokykla	249	249		
47	Vilniaus r. Paberžės šv. Stanislovo Kostkos vidurinė mokykla	265		31	234
48	Vilniaus r. Pagirių gimnazija	872	677	6	189
49	Vilniaus r. Pikeliškių pagrindinė mokykla	35			35
50	Vilniaus r. Platiniškių pagrindinė mokykla	44			44
51	Vilniaus r. Rakonių pagrindinė mokykla	66			66
52	Vilniaus r. Rastinėnų pagrindinė mokykla	48			48
53	Vilniaus r. Riešės pagrindinė mokykla	99			99
54	Vilniaus r. Rudaminos 2-oji vidurinė mokykla	639	639		
55	Vilniaus r. Rudaminos Ferdinando Ruščico vidurinė mokykla	700		145	555
56	Vilniaus r. Rudausių mokykla-darželis	19	5		14
57	Vilniaus r. Rukainių pradinė mokykla	28	28		
58	Vilniaus r. Rukainių vidurinė mokykla	303	36		267
59	Vilniaus r. Senasalio pradinė mokykla	16			16
60	Vilniaus r. Skaisterių pradinė mokykla	15			15
61	Vilniaus r. Sudervės Mariano Zdziechovskio pagrindinė mokykla	93			93
62	Vilniaus r. Sudervės pradinė mokykla	8	8		
63	Vilniaus r. Sužionių vidurinė mokykla	106			106
64	Vilniaus r. Šumsko pagrindinė mokykla	140			140
65	Vilniaus r. Tarakonių pagrindinė mokykla	29			29
66	Vilniaus r. Vaidotų mokykla - darželis "Margaspalvis aitvarėlis"	30			30
67	Vilniaus r. Valčiūnų vidurinė mokykla	184		184	
68	Vilniaus r. Vėliučionių pagrindinė mokykla	61	45		16
69	Vilniaus r. Veriškių pradinė mokykla	20	10		10
70	Vilniaus r. Visalaukės pagrindinė mokykla	63			63
71	Vilniaus r. Zujūnų vidurinė mokykla	141			141
	Suma*	11818	5486	537	5795

Duomenų šaltinis: ŠVIS. (2006/2007 m. duomenys)

* Pažymėtina, kad ŠVIS duomenų bazėje informacija apie mokinių skaičių statistinėse suvestinėse 1_1. (klasės ir mokiniai 2006) ir 1_3. (pastarojoje pateikiami duomenys apie mokinių pasiskirstymą pagal mokymosi kalbas) skiriasi net 374 mokiniais.

** sąraše yra, tačiau mokinių skaičius nenurodytas.

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO SOCIOLOGŲ ANKETA

MOKINYS VERTINA SAVO MOKYKLĄ !

MIELAS MOKSLEIVI,

Moksleiviai mokykloje vertinami kiekvieną dieną. Tačiau labai svarbu, kad ir mokinys galėtų įvertinti savo mokyklą. Šiuo tyrimu mes kaip tik to ir siekiame. Nepriklausoma mūsų tyrėjų grupė nori sužinoti, ar daugiataučiam rajone moksleiviams sudaromos geros sąlygos mokytis lietuvių ir gimtąją (lenkų, rusų) kalba. Taip pat norėtume, kad mokiniai įvertintų savo mokyklą bei mokymosi sąlygas.

Ketiname apklausti 600 Vilniaus rajono moksleivių, o duomenys bus skelbiami tik apibendrinti.

**Anketa yra anoniminė, nereikia nurodyti vardo ar pavardės!
Tikimės nuoširdžių ir atvirų atsakymų!**

ATSAKYK Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE SAVE IR SAVO ŠEIMĄ

Blokeliuose pateikti klausimai apie Tave ir Tavo šeimą. Kiekviename blokelyje **pažymėk** Tau tinkantį atsakymą ar **parašyk** savo.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

Tu esi:

- Vaikinas
- Mergina

Kiek Tau metų?

_____ (parašyk)

Tavo tautybė:

- Lietuvis (-ė)
- Rusas
- Lenkas
- Baltarusis
- Kita

_____ (parašyk)

Kelintoje klasėje mokaisi?

_____ (parašyk)

Tavo mamos tautybė:

- Lietuvė
- Rusė
- Lenkė
- Baltarusė
- Kita

_____ (parašyk)

Tavo tėčio tautybė:

- Lietuvis
- Rusas
- Lenkas
- Baltarusis
- Kita

_____ (parašyk)

Ar Tavo tėtis baigęs aukštąjį mokslą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

Jei taip, tai kur mokėsi?

- Institute
- Universitete
- Kolegijoje
- Nežinau

Kuo dirba Tavo tėtis?

_____ (parašyk)

Ar Tavo mama baigusi aukštąjį mokslą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

Jei taip, tai kur mokėsi?

- Institute
- Universitete
- Kolegijoje
- Nežinau

Kuo dirba Tavo mama?

_____ (parašyk)

Ar eini į bažnyčią klausytis Šv. Mišių ir kaip dažnai?

- Kartą per savaitę
- Kartą per mėnesį
- Tik per didžiąsias šventes (Šv. Kalėdas, Šv. Velykas)
- Niekada neinu

Jei eini į bažnyčią, kokia kalba dažniausiai klausai Šv. Mišių?

- Lietuvių
- Lenkų
- Rusų

TAVO KALBINĖ APLINKA

Kokia kalba bendrauji šeimoje, su draugais, skaitai? Kiekvienoje eilutėje **pažymėk** tau tinkantį atsakymą ar **įrašyk** savo. Tinkamą variantą pažymėk taip: ~~⊗~~

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
yra Tavo gimtoji kalba	☐	☐	☐	
dažniausiai kalbama Tavo šeimoje	☐	☐	☐	
šeimoje kalbate, tačiau rečiau	☐	☐	☐	
kalbiesi su mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčiu	☐	☐	☐	
kalbiesi su mamos mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su mamos tėčiu	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčio mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčio tėčiu	☐	☐	☐	
dažniausiai kalbiesi su giminaičiais	☐	☐	☐	

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
dažniausiai bendrauji su klasės draugais	☐	☐	☐	
dažniausiai bendrauji su draugais ne mokykloje	☐	☐	☐	
skaitai knygas, laikraščius ar žurnalus	☐	☐	☐	
dažniausiai rašai elektroninius laiškus, naršai internete	☐	☐	☐	
dažniausiai žiūri televiziją	☐	☐	☐	

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
mokaisi mokykloje	☐	☐	☐	

Nuo kelintos klasės mokaisi šia kalba?

_____ (parašyk)

Ar turėjai galimybę pats savarankiškai apsispręsti ir pasirinkti, kokia kalba mokytis mokykloje?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

Kas padėjo pasirinkti mokymosi mokykloje kalbą (pažymėk Tau tinkančius atsakymus)?

- Tėvai
- Mokytojai
- Draugai
- Kunigas
- Seniūnas
- Giminaičiai
- Žiniasklaida
- Kita

_____ (parašyk)

Kaip Tau padėjo pasirinkti mokymosi kalbą? (pažymėk Tau tinkantį atsakymą)

- Leido sprendimą priimti savarankiškai
- Draugiškai patarė
- Įtikinamai motyvavo
- Įkalbinėjo
- Sulaukiau griežto paliepimo
- Kita

_____ (parašyk)

Kodėl pasirinkai šią mokymosi kalbą?

(parašyk)

Kodėl pasirinkai šią mokyklą?

Vertinant mokyklą daugelis dalykų gali būti svarbūs. **Ivertink**, kiek Tau svarbūs žemiau surašyti su Tavo dabartine mokykla susiję dalykai (kuo svarbesnis dalykas, tuo didesnę skrituliuką pažymėk)

Mokykla yra arti namų, lengvai pasiekiamo.

Mokykloje galiu mokytis norima kalba (lietuvių, lenkų, rusų).

Draugai, pažįstami lanko šią mokyklą.

Mokykla prestižinė, joje aukštas mokymo lygis, ją baigę mokiniai lengvai įstoja į universitetus

Kita (įrašyk) _____

Ar Tu pakeitei mokymosi mokykloje kalbą?

- Taip
- Ne

Jei taip, nuo kelintos klasės pakeitei mokymosi kalbą?

(parašyk)

Jei pakeitei mokymosi kalbą, pažymėk, iš kokios į kokią?

- Lenkų → Lietuvių
- Rusų → Lietuvių
- Lietuvių → Lenkų
- Rusų → Lenkų
- Lietuvių → Rusų
- Lenkų → Rusų

Kodėl pakeitei mokymosi kalbą?

(parašyk)

Ar Tu mokaisi mokykloje ta kalba, kuria nori?

Taip

Ne

Jei ne, tai kokia kalba norėtum mokytis?

Lietuvių

Lenkų

Rusų

Baltarusių

Anglų

Pažymėk, kokia kalba mokaisi įvairius dalykus mokykloje ir **pažymėk**, kokia kalba norėtum juos mokytis:

	Kokia kalba mokaisi			Kokia kalba norėtum mokytis		
	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Lietuvių	Lenkų	Rusų
Matematika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fizika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Chemija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Geografija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Istorija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Biologija	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muzika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dailė	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tikyba arba etika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Informacinės technologijos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pilietiškumo pagrindai	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonomika	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ar mokaisi kai kurių dalykų papildomai?

Taip

Ne

**Jei taip, tai kurių dalykų mokaisi papildomai ir kokia kalba?
(parašyk)**

Nemažai diskutuojama, ar nelietuvių tautybės moksleiviams gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) brandos egzaminai turėtų būti privalomi. Kokia Tavo nuomonė?

Taip, turėtų būti privalomi

Ne, turėtų būti laisvai pasirenkami

Neturiu nuomonės

[VERTINK SAVO MOKYKLĄ!]

Kokia mokykla Tau yra arčiausiai namų?

Ta, į kurią aš einu dabar

Kita

Kodėl jos nelankai? (pažymėk Tau tinkamus atsakymus)

Joje nemokoma ta kalba, kuria aš noriu mokytis

Joje prastas mokymo lygis

Į ją neina mano draugai, pažįstami

Kita (*įrašyk*)

Toliau norėtume sužinoti Tavo nuomonę apie laukiamą mokyklą.

Atsakymus žymėti labai paprasta. Kuo labiau besišypsanti veiduką užbrauki, tuo palankiau vertini mokyklą. Jei užbrauki liūdną veiduką, vadinasi pagal tą požymį mokyklą vertini neigiamai.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS:

Mokykla man lengvai pasiekiamą		Čia pažymėta, kad mokykla pasiekiamą labai lengvai
Mūsų mokyklos pastatas yra patrauklus		Čia pažymėta, kad mokyklos pastatas yra vidutinio patrauklumo
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas		Čia pažymėta, kad mokinys patiria didelį nuovargį ir stresą

Įvertink savo mokyklą:

Man gera būti su bendraamžiais	
Mokykloje turiu daug draugų	
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių	
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais	
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai	
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas	
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė	
Gerai įrengti kabinetai (suremontuotos patalpos, patogūs suolai, kėdės)	
Apšvietimas klasėse	
Sporto salė	
Sporto aikštynas	
Valgykla, bufeto patalpos	
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė	
Aprūpinimas kompiuterine technika	
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis	
Įdomių būrelių gausa	
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje (diskotekos, konkursai, varžybos ir pan.)	
Vasaros poilsio, vasaros stovyklų organizavimas	
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis	
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra	

Socialinio darbuotojo, psichologo teikiama pagalba	
Tualetų būklė	
Higiena: galimybė nusiplauti rankas muilu, popieriniai rankšluosčiai, džiovintuvai ir pan.	
Patalpų, klasių apšildymo kokybė šaltu metų laiku	
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo	

SVEIKI NAME! JAU ĮVEIKEI DAUGIAU KAIP PUSĘ ANKETOS 😊

KALBŲ MOKYMAS MOKYKLOJE

Kaip vertini lietuvių ir gimtosios (lenkų arba rusų) kalbos mokymo lygį, sąlygas ir kokybę mokykloje? Kiekvienoje eilutėje pažymėk savo vertinimus.

Lietuvių kalbos mokymo lygis mokykloje	
Lietuvių kalbos kabinetų įrengimas ir aprūpinimas mokymo priemonėmis	
Gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) mokymo lygis mokykloje (jei esi lietuvis, nežymėk)	
Gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) kabinetų įrengimas ir aprūpinimas mokymo priemonėmis (jei esi lietuvis, nežymėk)	
Bendras mokymo lygis mokykloje	

Parašyk savo nuomonę apie lietuvių , ir, jei mokaisi nelietuvių mokykloje, lenkų ir rusų kalbų mokymą bei kabinetų įrengimą. Kokios yra problemos ir ką siūlytum tobulinti?

Ar Tave tenkina aprūpinimas įvairių dalykų mokymo priemonėmis mokykloje (vadovėliais, knygomis, žinytais, vaizdine medžiaga, kompaktiniais diskais)? Kiekvienam dalykui pažymėk Tavo nuomonę atitinkanti veiduką.

	Priemonės lietuvių kalba	Priemonės lenkų arba rusų kalba (jei mokaisi nelietuvių mokykloje)
Matematika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Fizika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Chemija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Geografija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Istorija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Biologija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Muzika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Dailė	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Tikyba arba etika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Informacinės technologijos	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Pilietiškumo pagrindai	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Ekonomika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹

Įvertink žemiau pateiktus teiginius. Pažymėk teiginius, kuriems pritari arba prieštarauji.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

NE	Ne	?	Taip	TAIP
tikrai ne	lyg ir ne	nežinau	lyg ir taip	tikrai taip

DABAR ŽYMĖKI TU:

Mokykloje galiu laisvai reikšti savo nuomonę įvairiais klausimais.	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Galiu mokykloje laisvai reikšti savo nuomonę dėl lietuvių kalbos mokymo.	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Galiu mokykloje laisvai reikšti savo nuomonę dėl gimtosios (lenkų, rusų) kalbos, kuria mokausi, mokymo. (Jei esi lietuvis, į šitą klausimą neatsakinėk)	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Mokykloje įsiklausoma ir paisoma mano nuomonės.	NE	Ne	?	Taip	TAIP

Įrašyk savo praeitų metų pažymių vidurkius:

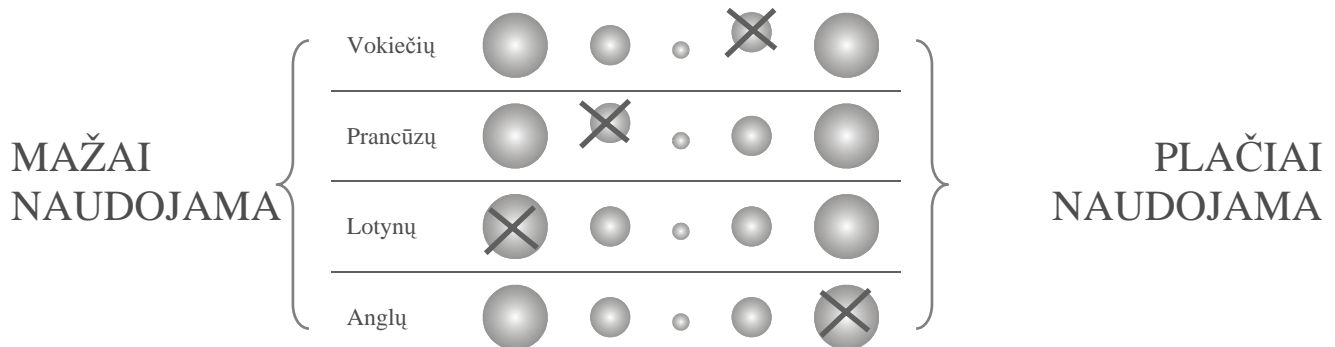
- Bendrą metinį vidurkį _____
- Lietuvių kalbos vidurkį _____
- Jei mokaisi nelietuvių mokykloje, mokomosios kalbos (lenkų arba rusų) vidurkį _____

TAVO NUOMONĖ APIE KALBAS

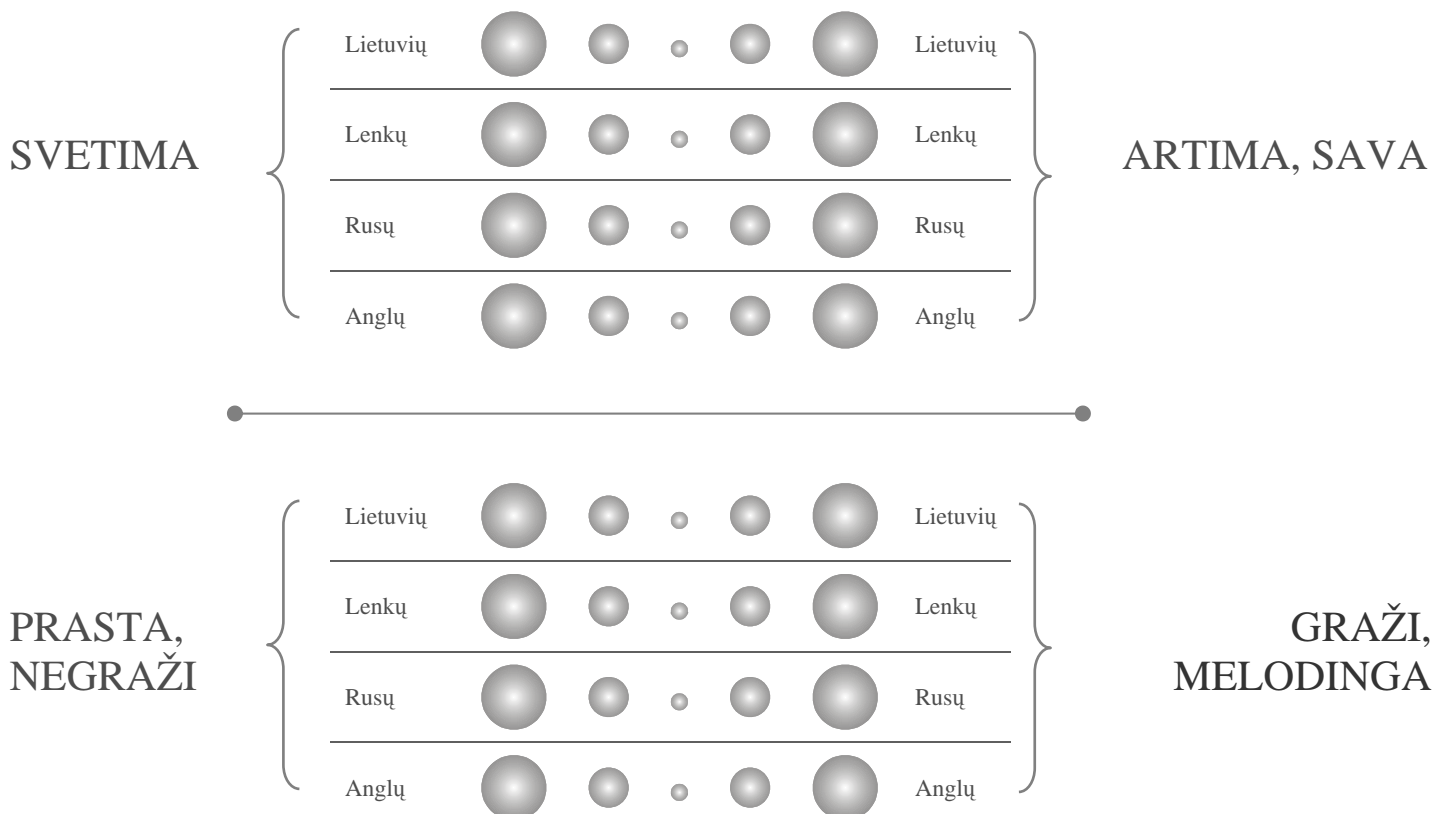
Vienos kalbos žmogui patinka labiau, kitos mažiau. Kiekvienoje žemiau esančioje eilutėje pateikta žodžių pora, apibūdinanti priešingas kalbos savybes. **Pažymėk**, ką manai apie kiekvieną iš kalbų (lietuvių, lenkų, rusų, anglų). Įvertink **kiekvieną** kalbą pagal žodžių poras. Kuo didesnę rutuliuką pažymėsi, tuo labiau kalba pasižymi ta savybe.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

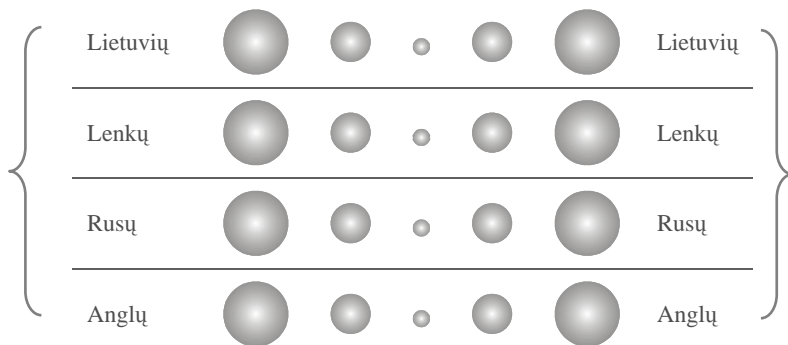

Šiame pavyzdyje pažymėta, kad vokiečių kalba yra gana plačiai naudojama, prancūzų kalba yra gana mažai naudojama, lotynų kalba yra labai mažai naudojama, o anglų kalba yra labai plačiai naudojama.

DABAR PAŽYMĖK, KĄ TU MANAI APIE KALBAS:

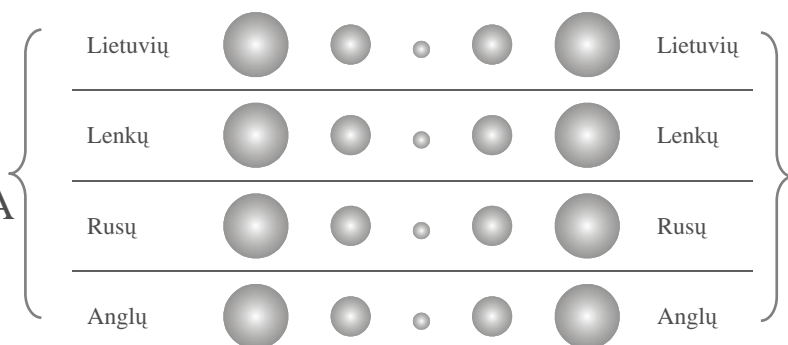

SUNKI,
SUDĖTINGA

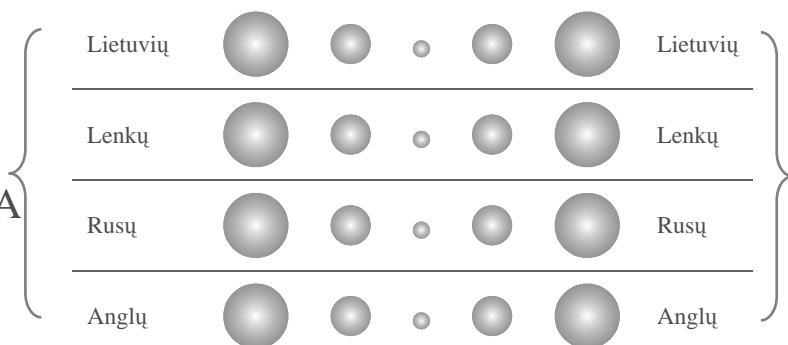
PAPRASTA,
LENGVAI
IŠMOKSTAMA

MAŽAI
REIKALINGA

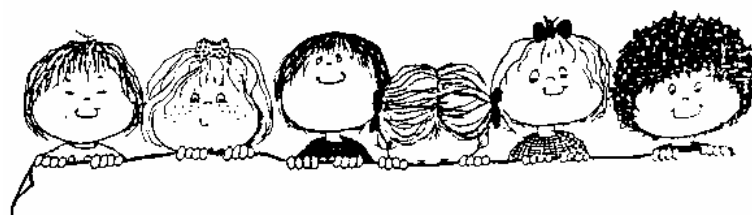

LABAI
REIKALINGA

RETAI
NAUDOJAMA

PLAČIAI
NAUDOJAMA

Jei esi NELIETUVIS, įvertink žemiau pateiktus teiginius. Jei esi LIETUVIS, versk kitą puslapį.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

NE	Ne	?	Taip	TAIP
tikrai ne	lyg ir ne	nežinau	lyg ir taip	tikrai taip

Ar, Tavo manymu, lietuvių kalbos žinių Tau pakaks, kad:

Įstoti į aukštąją mokyklą ar kolegiją Lietuvoje	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Sėkmingai studijuoti aukštojoje mokykloje ar kolegijoje bei suprasti mokomąją medžiagą lietuvių kalba	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Sėkmingai mokytis profesinėje mokykloje ir įgyti aukštą profesinę kvalifikaciją	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išlaikyti egzaminus, praeiti atrankas stojant į valstybės tarnybą	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išlaikyti atrankas, testus įsidarbinant privačiame sektoriuje	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Suprasti ir sąmoningai tvarkyti svarbius įvairių sričių dokumentus (pvz. verslo ir būsto paskolų, lizingo sutarčių, mokesčių deklaracijų, pašalpų dokumentus)	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Bendrauti su įvairių institucijų ir įstaigų darbuotojais (pvz. bankuose, Sodroje, parduotuvėse ir kt.)	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Dalyvauti viešajame gyvenime (pvz. viešai išstoti įvairiuose susirinkimuose, dalyvauti televizijos ar radijo laidose, rašyti į laikraščius ar žurnalus)	NE	Ne	?	Taip	TAIP

Ar, Tavo manymu, gimtosios kalbos žinių (lenkų, rusų, baltarusių) Tau pakanka, kad:

Laisvai bendrauti gimtąja kalba, nuvykus į Lenkiją, Rusiją ar Baltarusiją	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Laisvai skaityti ir suprasti įvairią literatūrą gimtąja kalba	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išvengti nutautėjimo	NE	Ne	?	Taip	TAIP

KAIP TU PASIEKI MOKYKLĄ?

Pavyzdžiui, Tomas į mokyklą vyksta šitaip: 30 min. važiuoja vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu. Po to persėda į “Geltonąjį autobusiuką” ir dar važiuoja 1 val. 15 min. Tomas nevažiuoja “pilnos” valandos, tai valandų žymėjimo vietoje nieko neįrašo, o minučių žymėjimo vietoje įrašo 30 min. Po to berniukas persėda į “Geltonąjį autobusiuką” ir dar važiuoja 1 val. 15 min., tai valandų žymėjimo vietoje įrašo 1 val., o minučių žymėjimo vietoje įrašo 15 min. Kadangi Tomas nevažiuoja kitomis transporto priemonėmis, tai jis kitose anketos vietose visai nieko nežymi.

<i>Tomo atvejis</i>	Pažymėk atvykimo būdą/-us, kuriais naudojiesi	Kiek laiko trunka kelionė? <i>[rašyk laiką valandomis, minutėmis]</i>
Vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu	☐	<i>val 30 min</i>
“Geltonuoju autobusiuku” arba mokykliniu autobusiuku	☐	<i>1 val 15 min</i>
Tarpmiestiniu autobusu	☐	<i>val min</i>

Dabar T u mintyse a p s k a i č i u o k Savo kelią ir p a ž y m ė k viską lentelėje pagal tas pačias taisykles kaip Tomas.

	Pažymėk atvykimo į mokyklą būdą/-us	Kiek laiko trunka kelionė į mokyklą? <i>[rašyk laiką valandomis, minutėmis]</i>	Pažymėk grįžimo į namus iš mokyklos būdą/-us	Kiek laiko trunka kelionė iš mokyklos? <i>[rašyk laiką valandomis, minutėmis]</i>
Vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
“Geltonuoju autobusiuku” arba mokykliniu autobusiuku	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Tarpmiestiniu autobusu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Tarpmiestiniu traukiniu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Veža eilės tvarka susibūrę kaimynai ir pan.	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Dviračiu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Savo vairuojamu automobiliu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Mopedu, motociklu	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Veža tėvai	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Einu pėsčiomis	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>
Kita <i>(rašyk)</i>	☐	<i>val min</i>	☐	<i>val min</i>

Jei žinai, įrašyk, kiek apytiksliai kilometrų yra nuo Tavo namų iki mokyklos?

(parašyk)

Jeigu mokykla yra toliau nei 3 km nuo Tavo namų, gali naudotis moksleivių vežimo paslauga. Tai yra: kasdien pasiekti mokyklą ir grįžti iš jos mokykliniu, "geltonuoju" autobusiuku arba kita transporto priemone.

Ar naudojiesi vežimo į mokyklą paslaugomis?

Taip ▶

Ne

Ar tenkina vežimo į mokyklą paslaugos?

Taip

Ne ▶

Kodėl?

(parašyk)

Kurioje seniūnijoje gyveni?

- Avižienių
- Bezdonių
- Buivydžių
- Dūkštų
- Juodšilių
- Kalvelių
- Lavoriškių
- Maišiagalos

- Marijampolio
- Medininkų
- Mickūnų
- Nemenčinės m.
- Nemenčinės
- Nemėžio
- Paberžės
- Pagirių

- Riešės
- Rudaminos
- Rukainių
- Sudervės
- Sužionių
- Šatrininkų
- Zujūnų

TAVO ATEITIES PLANAI

Ką ketini veikti, baigęs mokyklą? (pažymėk Tau tinkančius atsakymus)

Kuriame **mieste** arba kokioje **šalyje**? (įrašyk)

Studijuoti universitete Lietuvoje

Studijuoti kolegijoje Lietuvoje

Studijuoti profesinėje mokykloje Lietuvoje

Studijuoti užsienyje

Ieškoti darbo Lietuvoje

Ieškoti darbo užsienyje

Nestudijuoti ir neieškoti darbo

Kita (įrašyk)

DĖKOJAME UŽ SUGAIŠTĄ LAIKĄ!

Duomenys apie tyrėjus:
Sociologijos katedra
Kauno Technologijos universitetas
K. Donelaičio 20-313 LT 3000 Kaunas
Tel. (8-37) 30-01-44

Tyrimo vadovas:
prof. habil.dr. G.Merkys, tel.(8-699) 98340
e-mail: gediminas.merkys@smf.ktu.lt
Tyrimo asistentė: dr. Audronė Telešienė, tel. (8-684) 65096
e-mail: audrone.telesiene@ktu.lt

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO SOCIOLOGŲ ANKETA

MOKINYS VERTINA SAVO MOKYKLĄ !!!

MIELAS MOKSLEIVI,

Moksleiviai mokykloje vertinami kiekvieną dieną. Tačiau labai svarbu, kad ir mokinys galėtų įvertinti savo mokyklą. Šis tyrimas skirtas Vilniaus rajone gyvenantiems moksleiviams, besimokantiems Vilniaus mieste. Nepriklausoma mūsų tyrėjų grupė nori sužinoti, ar daugiataučiam rajone moksleiviams sudaromos geros sąlygos mokytis lietuvių ir gimtąją (lenkų, rusų) kalba. Taip pat norėtume, kad mokiniai įvertintų savo mokyklą bei mokymosi sąlygas.

**Anketa yra anoniminė, nereikia nurodyti vardo ar pavardės!
Tikimės nuoširdžių ir atvirų atsakymų!**

ATSAKYK Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE SAVE IR SAVO ŠEIMĄ

Blokeliuose pateikti klausimai apie Tave ir Tavo šeimą. Kiekviename blokelyje **pažymėk** Tau tinkantį atsakymą ar **parašyk** savo.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

Tu esi:

- Vaikinas
- Mergina

Kiek Tau metų?

(parašyk)

Kelintoje klasėje mokaisi?

(parašyk)

Tavo tautybė:

- Lietuvis (-ė)
- Rusas
- Lenkas
- Baltarusis
- Kita

(parašyk)

Tavo mamos tautybė:

- Lietuvė
- Rusė
- Lenkė
- Baltarusė
- Kita

(parašyk)

Tavo tėčio tautybė:

- Lietuvis
- Rusas
- Lenkas
- Baltarusis
- Kita

(parašyk)

Ar Tavo tėtis baigęs aukštąjį mokslą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

Jei taip, tai kur mokėsi?

- Institute
- Universitete
- Kolegijoje
- Nežinau

Kuo dirba Tavo tėtis?

(parašyk)

Ar Tavo mama baigusi aukštąjį mokslą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

Jei taip, tai kur mokėsi?

- Institute
- Universitete
- Kolegijoje
- Nežinau

Kuo dirba Tavo mama?

(parašyk)

Ar eini į bažnyčią klausytis Šv. Mišių ir kaip dažnai?

- Kartą per savaitę
- Kartą per mėnesį
- Tik per didžiąsias šventes (Šv. Kalėdas, Šv. Velykas)
- Niekada neinu

Jei eini į bažnyčią, kokia kalba dažniausiai klausai Šv. Mišių?

- Lietuvių
- Lenkų
- Rusų

TAVO KALBINĖ APLINKA

Kokia kalba bendrauji šeimoje, su draugais, skaitai? Kiekvienoje eilutėje **pažymėk** tau tinkantį atsakymą ar **įrašyk** savo. Tinkamą variantą pažymėk taip: ✕

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
yra Tavo gimtoji kalba	☐	☐	☐	
dažniausiai kalbama Tavo šeimoje	☐	☐	☐	
šeimoje kalbate, tačiau rečiau	☐	☐	☐	
kalbiesi su mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčiu	☐	☐	☐	
kalbiesi su mamos mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su mamos tėčiu	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčio mama	☐	☐	☐	
kalbiesi su tėčio tėčiu	☐	☐	☐	
dažniausiai kalbiesi su giminaičiais	☐	☐	☐	

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
dažniausiai bendrauji su klasės draugais	☐	☐	☐	
dažniausiai bendrauji su draugais ne mokykloje	☐	☐	☐	
skaitai knygas, laikraščius ar žurnalus	☐	☐	☐	
dažniausiai rašai elektroninius laiškus, naršai internete	☐	☐	☐	
dažniausiai žiūri televiziją	☐	☐	☐	

Kokia kalba...	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Kita (įrašyk)
mokaisi mokykloje	☐	☐	☐	

Nuo kelintos klasės mokaisi šia kalba?

_____ (parašyk)

Ar turėjai galimybę pats savarankiškai apsispręsti ir pasirinkti, kokia kalba mokytis mokykloje?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

Kas padėjo pasirinkti mokymosi mokykloje kalbą (pažymėk Tau tinkančius atsakymus)?

- Tėvai
- Mokytojai
- Draugai
- Kunigas
- Seniūnas
- Giminaičiai
- Žiniasklaida
- Kita

_____ (parašyk)

Kaip Tau padėjo pasirinkti mokymosi kalbą? (pažymėk Tau tinkantį atsakymą)

- Leido sprendimą priimti savarankiškai
- Draugiškai patarė
- Įtikinamai motyvavo
- Įkalbinėjo
- Sulaukiau griežto paliepimo
- Kita

_____ (parašyk)

Kodėl pasirinkai šią mokymosi kalbą?

(parašyk)

Kodėl pasirinkai šią mokyklą?

Vertinant mokyklą daugelis dalykų gali būti svarbūs. **Įvertink**, kiek Tau svarbūs žemiau surašyti su Tavo dabartine mokykla susiję dalykai (kuo svarbesnis dalykas, tuo didesnę skrituliuką pažymėk)

Mokykla yra arti namų, lengvai pasiekama.

Mokykloje galiu mokytis norima kalba (lietuvių, lenkų, rusų).

Draugai, pažįstami lanko šią mokyklą.

Mokykla prestižinė, joje aukštas mokymo lygis, ją baigę mokiniai lengvai įstoja į universitetus

Kita (įrašyk) _____

Ar Tu pakeitei mokymosi mokykloje kalbą?

Taip

Ne

Jei taip, nuo kelintos klasės pakeitei mokymosi kalbą?

(parašyk)

Jei pakeitei mokymosi kalbą, pažymėk, iš kokios į kokią?

- Lenkų → Lietuvių
- Rusų → Lietuvių
- Lietuvių → Lenkų
- Rusų → Lenkų
- Lietuvių → Rusų
- Lenkų → Rusų

Kodėl pakeitei mokymosi kalbą?

(parašyk)

Ar Tu mokaisi mokykloje ta kalba, kuria nori?

Taip

Ne

Jei ne, tai kokia kalba norėtum mokytis?

Lietuvių

Lenkų

Rusų

Baltarusių

Anglų

Ar mokaisi kai kurių dalykų papildomai?

Taip

Ne

**Jei taip, tai kurių dalykų mokaisi papildomai ir kokia kalba?
(parašyk)**

Nemažai diskutuojama, ar nelietuvių tautybės moksleiviams gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) brandos egzaminai turėtų būti privalomi. Kokia Tavo nuomonė?

Taip, turėtų būti privalomi

Ne, turėtų būti laisvai pasirenkami

Neturiu nuomonės

[VERTINK SAVO MOKYKLĄ!]

Kokia mokykla Tau yra arčiausiai namų?

Ta, į kurią aš einu dabar

Kita ▶

Kodėl jos nelankai? (pažymėk Tau tinkamus atsakymus)

Joje nemokoma ta kalba, kuria aš noriu mokytis

Joje prastas mokymo lygis

Į ją neina mano draugai, pažįstami

Kita (*įrašyk*)

Ar Tau teko pakeisti mokyklą?

Ne

Taip ▶

Kodėl pakeitė mokyklą (pažymėk Tau tinkančius atsakymus)?

Buvusioje mokykloje buvo žemas mokymo lygis

Norėjau mokytis kita kalba

Pakeičiau gyvenimo vietą

Kita (*įrašyk*)

Toliau norėtume sužinoti Tavo nuomonę apie **lankomą mokyklą**.

Atsakymus žymėti labai paprasta. Kuo labiau besišypsanti veiduką užbrauki, tuo palankiau vertini mokyklą.

Jei užbrauki liūdną veiduką, vadinasi pagal tą požymį mokyklą vertini neigiamai.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS:

Mokykla man lengvai pasiekiamą		Čia pažymėta, kad mokykla pasiekiamą labai lengvai
Mūsų mokyklos pastatas yra patrauklus		Čia pažymėta, kad mokyklos pastatas yra vidutinio patrauklumo
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas		Čia pažymėta, kad mokinys patiria didelį nuovargį ir stresą

Įvertink savo mokyklą:

Man gera būti su bendraamžiais	
Mokykloje turiu daug draugų	
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių	
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais	
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai	
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas	
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė	
Gerai įrengti kabinetai (suremontuotos patalpos, patogūs suolai, kėdės)	
Apšvietimas klasėse	
Sporto salė	
Sporto aikštynas	
Valgykla, bufeto patalpos	
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė	
Aprūpinimas kompiuterine technika	
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis	
Įdomių būrelių gausa	
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje (diskotekos, konkursai, varžybos ir pan.)	
Vasaros poilsio, vasaros stovyklų organizavimas	
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis	
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra	
Socialinio darbuotojo, psichologo teikiama pagalba	
Tualetų būklė	
Higiena: galimybė nusiplauti rankas muilu, popieriniai rankšluosčiai, džiovintuvai ir pan.	
Patalpų, klasių apšildymo kokybė šaltu metų laiku	
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo	

SVEIKI NAME! JAU ĮVEIKEI DAUGIAU KAIP PUSĘ ANKETOS 😊

Jei esi LIETUVIS, toliau atsakinėk nuo 12 puslapio, jei esi NELIETUVIS, atsakinėk toliau iš eilės.

KALBŲ MOKYMAS MOKYKLOJE

Ar mokaisi mokykloje savo gimtosios kalbos (lenkų, rusų)?

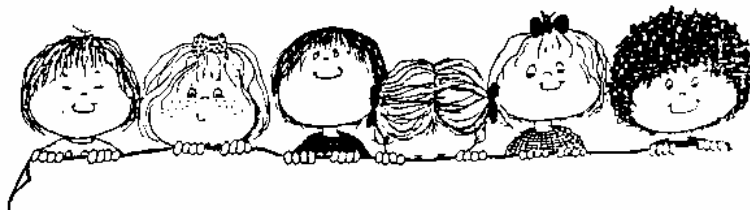
Taip

Ne

Kaip vertini lietuvių ir gimtosios (lenkų arba rusų) kalbos mokymo lygį, sąlygas ir kokybę mokykloje? Kiekvienoje eilutėje pažymėk savo vertinimus.

Lietuvių kalbos mokymo lygis mokykloje	☹️ ☹️ 😐 😊 😄
Lietuvių kalbos kabinetų įrengimas ir aprūpinimas mokymo priemonėmis	☹️ ☹️ 😐 😊 😄
Gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) mokymo lygis mokykloje (jei nesimokai gimtosios kalbos, nežymėk)	☹️ ☹️ 😐 😊 😄
Gimtosios kalbos (lenkų arba rusų) kabinetų įrengimas ir aprūpinimas mokymo priemonėmis (jei nesimokai gimtosios kalbos, nežymėk)	☹️ ☹️ 😐 😊 😄
Bendras mokymo lygis mokykloje	☹️ ☹️ 😐 😊 😄

Parašyk savo nuomonę apie lietuvių, ir, jei mokaisi nelietuvių mokykloje, lenkų ir rusų kalbų mokymą bei kabinetų įrengimą. Kokios yra problemos ir ką siūlytum tobulinti?

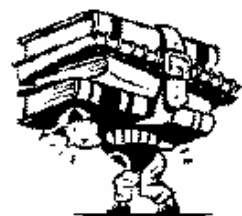

Pažymėk, kokia kalba mokaisi įvairius dalykus mokykloje ir pažymėk, kokia kalba norėtum juos mokytis:

	Kokia kalba mokaisi			Kokia kalba norėtum mokytis		
	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Lietuvių	Lenkų	Rusų
Matematika	●	●	●	●	●	●
Fizika	●	●	●	●	●	●
Chemija	●	●	●	●	●	●
Geografija	●	●	●	●	●	●
Istorija	●	●	●	●	●	●
Biologija	●	●	●	●	●	●
Muzika	●	●	●	●	●	●
Dailė	●	●	●	●	●	●
Tikyba arba etika	●	●	●	●	●	●
Informacinės technologijos	●	●	●	●	●	●
Pilietiškumo pagrindai	●	●	●	●	●	●
Ekonomika	●	●	●	●	●	●

Ar tave tenkina aprūpinimas įvairių dalykų mokymo priemonėmis mokykloje (vadovėliais, knygomis, žinynais, vaizdine medžiaga, kompaktiniais diskais)? Kiekvienam dalykui pažymėk Tavo nuomonę atitinkanti veiduką.

	Priemonės lietuvių kalba	Priemonės lenkų arba rusų kalba (jei mokaisi nelietuvių mokykloje)
Matematika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Fizika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Chemija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Geografija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Istorija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Biologija	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Muzika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Dailė	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Tikyba arba etika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Informacinės technologijos	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Pilietiškumo pagrindai	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹
Ekonomika	☹ ☹ ☹ ☹ ☹	☹ ☹ ☹ ☹ ☹

Įvertink žemiau pateiktus teiginius.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

NE	Ne	?	Taip	TAIP
tikrai ne	lyg ir ne	nežinau	lyg ir taip	tikrai taip

Ar, Tavo manymu, lietuvių kalbos žinių Tau pakaks, kad:

Įstoti į aukštąją mokyklą ar kolegiją Lietuvoje	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Sėkmingai studijuoti aukštojoje mokykloje ar kolegijoje bei suprasti mokomąją medžiagą lietuvių kalba	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Sėkmingai mokytis profesinėje mokykloje ir įgyti aukštą profesinę kvalifikaciją	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išlaikyti egzaminus, praeiti atrankas stojant į valstybės tarnybą	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išlaikyti atrankas, testus įsidarbinant privačiame sektoriuje	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Suprasti ir sąmoningai tvarkyti svarbius įvairių sričių dokumentus (pvz. verslo ir būsto paskolų, lizingo sutarčių, mokesčių deklaracijų, pašalpų dokumentus)	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Bendrauti su įvairių institucijų ir įstaigų darbuotojais (pvz. bankuose, Sodroje, parduotuvėse ir kt.)	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Dalyvauti viešajame gyvenime (pvz. viešai išstoti įvairiuose susirinkimuose, dalyvauti televizijos ar radijo laidose, rašyti į laikraščius ar žurnalus)	NE	Ne	?	Taip	TAIP

Ar, Tavo manymu, gimtosios kalbos žinių (lenkų, rusų, baltarusių) Tau pakanka, kad:

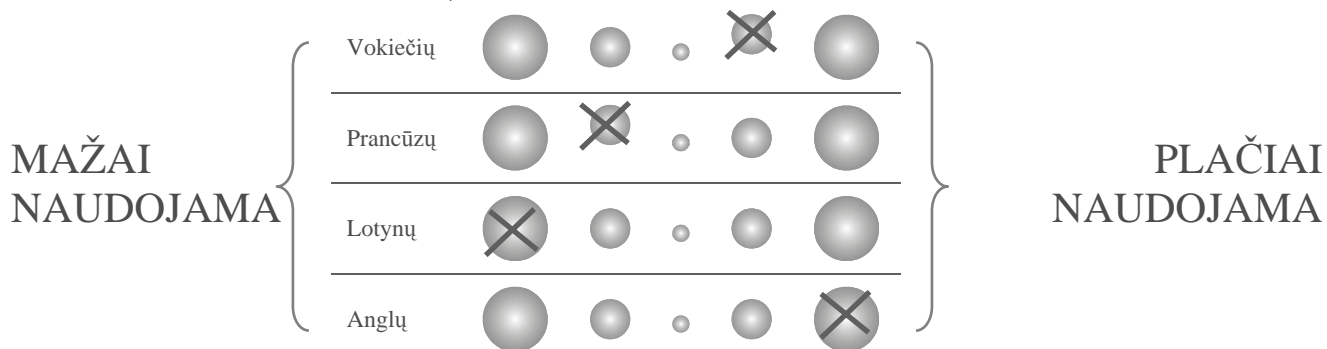
Laisvai bendrauti gimtąja kalba, nuvykus į Lenkiją, Rusiją ar Baltarusiją	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Laisvai skaityti ir suprasti įvairią literatūrą gimtąja kalba	NE	Ne	?	Taip	TAIP
Išvengti nutautėjimo	NE	Ne	?	Taip	TAIP

TAVO NUOMONĖ APIE KALBAS

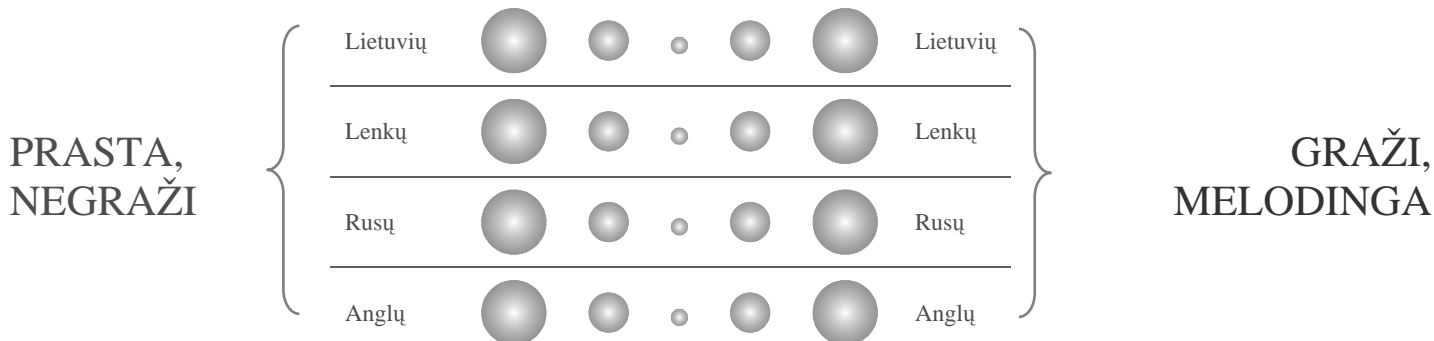
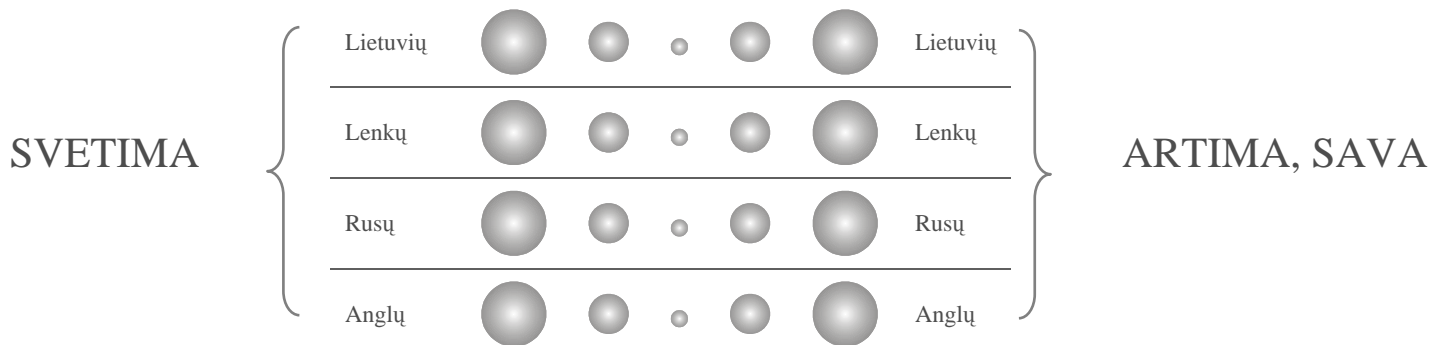
Vienos kalbos žmogui patinka labiau, kitos mažiau. Kiekvienoje žemiau esančioje eilutėje pateikta žodžių pora, apibūdinanti priešingas kalbos savybes. **Pažymėk**, ką manai apie kiekvieną iš kalbų (lietuvių, lenkų, rusų, anglų). Įvertink **kiekvieną** kalbą pagal žodžių poras. Kuo didesnę rutuliuką pažymėsi, tuo labiau kalba pasižymi ta savybe.

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

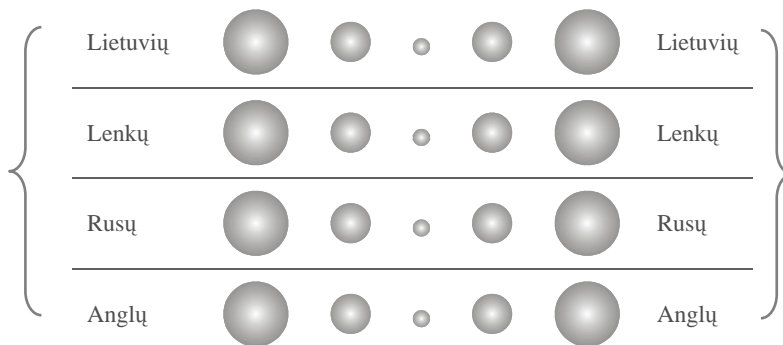

Šiame pavyzdyje pažymėta, kad vokiečių kalba yra gana plačiai naudojama, prancūzų kalba yra gana mažai naudojama, lotynų kalba yra labai mažai naudojama, o anglų kalba yra labai plačiai naudojama.

DABAR PAŽYMĖK, KĄ TU MANAI APIE KALBAS:

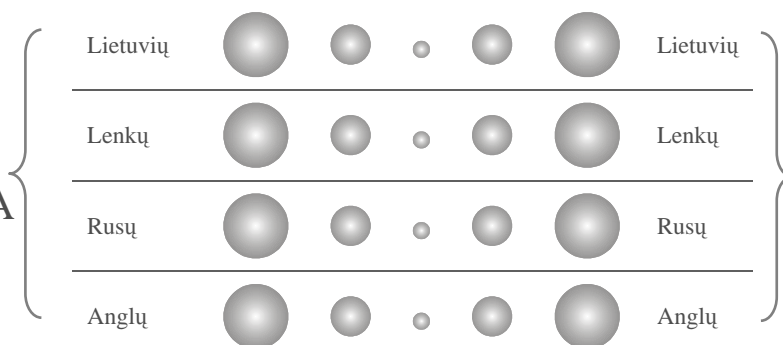

SUNKI,
SUDĖTINGA

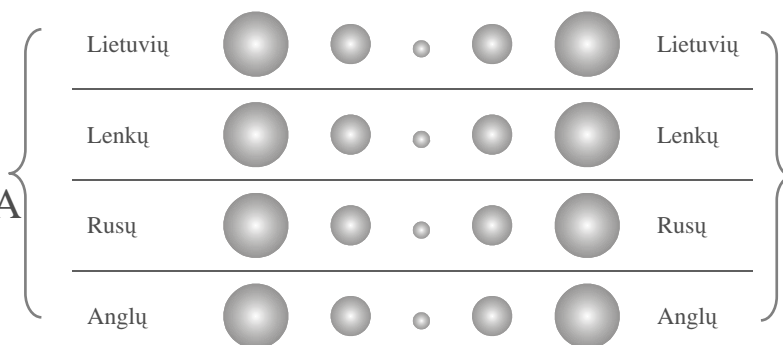
PAPRASTA,
LENGVAI
IŠMOKSTAMA

MAŽAI
REIKALINGA

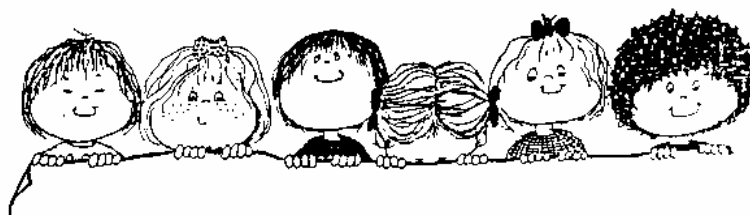

LABAI
REIKALINGA

RETAI
NAUDOJAMA

PLAČIAI
NAUDOJAMA

KAIP TU PASIEKI MOKYKLĄ?

Pavyzdžiui, Tomas į mokyklą vyksta šitaip: 30 min. važiuoja vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu. Po to persėda į “Geltonąjį autobusiuką” ir dar važiuoja 1 val. 15 min. Tomas nevažiuoja “pilnos” valandos, tai valandų žymėjimo vietoje nieko neįrašo, o minučių žymėjimo vietoje įrašo 30 min. Po to berniukas persėda į “Geltonąjį autobusiuką” ir dar važiuoja 1 val. 15 min., tai valandų žymėjimo vietoje įrašo 1 val., o minučių žymėjimo vietoje įrašo 15 min. Kadangi Tomas nevažiuoja kitomis transporto priemonėmis, tai jis kitose anketos vietose visai nieko nežymi.

<i>Tomo atvejais</i>	Pažymėk atvykimo būdą/-us, kuriais naudojiesi	Kiek laiko trunka kelionė? Įrašyk laiką valandomis, minutėmis
Vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu	☐	val 30 min
“Geltonuoju autobusiuku” arba mokykliniu autobusiuku	☐	1 val 15 min
Tarpmiestiniu autobusu	☐	val min

Dabar **Tu** mintyse **a p s k a i č i u o k** Savo kelią ir **p a ž y m ė k** viską lentelėje pagal tas pačias taisykles kaip Tomas.

	Pažymėk atvykimo į mokyklą būdą/-us	Kiek laiko trunka kelionė į mokyklą ? Įrašyk laiką valandomis, minutėmis	Pažymėk grįžimo į namus iš mokyklos būdą/-us	Kiek laiko trunka kelionė iš mokyklos ? Įrašyk laiką valandomis, minutėmis
Vietinio susisiekimo maršrutiniu autobusu	☐	val min	☐	val min
“Geltonuoju autobusiuku” arba mokykliniu autobusiuku	☐	val min	☐	val min
Tarpmiestiniu autobusu	☐	val min	☐	val min
Tarpmiestiniu traukiniu	☐	val min	☐	val min
Veža eilės tvarka susibūre kaimynai ir pan.	☐	val min	☐	val min
Dviračiu	☐	val min	☐	val min
Savo vairuojamu automobiliu	☐	val min	☐	val min
Mopedu, motociklu	☐	val min	☐	val min
Veža tėvai	☐	val min	☐	val min
Einu pėsčiomis	☐	val min	☐	val min
Kita (įrašyk).....	☐	val min	☐	val min

Jei žinai, įrašyk, kiek apytiksliai kilometrų yra nuo Tavo namų iki mokyklos?

_____ (parašyk)

Jei mokykla yra toliau nei 3 km nuo Tavo namų, gali naudotis moksleivių vežiojimo paslauga. Tai yra: kasdien pasiekti mokyklą ir grįžti iš jos mokykliniu, "geltonuoju" autobusiuku arba kita transporto priemone.

Ar naudojiesi vežiojimo į mokyklą paslaugomis?

Taip ►

Ne

Ar tenkina vežiojimo į mokyklą paslaugos?

Taip

Ne ►

Kodėl?

(parašyk)

TAVO ATEITIES PLANAI

Ką ketini veikti, baigęs mokyklą? (pažymėk Tau tinkančius atsakymus)

Kuriame **mieste** arba kokioje **šalyje**? (įrašyk)

- Studijuoti universitete Lietuvoje
- Studijuoti kolegijoje Lietuvoje
- Studijuoti profesinėje mokykloje Lietuvoje
- Studijuoti užsienyje
- Ieškoti darbo Lietuvoje
- Ieškoti darbo užsienyje
- Nestudijuoti ir neieškoti darbo
- Kita (įrašyk)

Įrašyk savo praeitų metų pažymių vidurkius:

- Bendrą metinį vidurkį
- Lietuvių kalbos vidurkį
- Jei mokaisi nelietuvių mokykloje, mokomosios kalbos (lenkų arba rusų) vidurkį

DĖKOJAME UŽ SUGAIŠTĄ LAIKĄ!

Duomenys apie tyrėjus:
Sociologijos katedra
Kauno Technologijos universitetas
K. Donelaičio 20-313 LT 3000 Kaunas
Tel. (8-37) 30-01-44

Tyrimo vadovas:
prof. habil.dr. G.Merkys, tel.(8-699) 98340
e-mail: gediminas.merkys@smf.ktu.lt
Tyrimo asistentė: dr. Audronė Telešienė, tel. (8-684) 65096
e-mail: audrone.telesiene@ktu.lt

**Apibendrintos mokyklos vertinimo komponentės.
Lentelėje vaizduojami faktoriai svoriai (koreliacija su komponente)**

	Komponentės (faktoriai)				
	1	2	3	4	5
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje	0.72				
Vasaros poilsio, vasaros stovyklų organizavimas	0.67		0.37		
Įdomių būrelių gausa	0.64				
Socialinio darbuotojo, psichologo teikiama pagalba	0.63				
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė	0.58	0.49			
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis	0.52	0.41	0.32		
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra	0.49	0.46			
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis	0.49	0.33	0.31		
Aprūpinimas kompiuterine technika	0.45	0.44			
Sporto aikštynas		0.73			
Sporto salė		0.71	0.32		
Valgykla, bufeto patalpos	0.49	0.64			
Apšvietimas klasėse		0.64			
Gera įrengti kabinetai (suremontuotos patalpos, patogūs suolai, kėdės)		0.62	0.42		
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė	0.42	0.53			
Higiena: galimybė nusiplauti rankas muilu, popieriniai rankšluosčiai, džiovintuvai ir pan.			0.76		
Tualetų būklė			0.76		
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo			0.62		
Man gera būti su bendraamžiais				0.84	
Mokykloje turiu daug draugų				0.81	
Patalpų, klasių apšildymo kokybė šaltu metų laiku		0.34	0.38	0.38	
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas					0.71
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai					0.62
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių			0.38	0.43	0.55
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais	0.39		0.33		0.51

Faktorių interpretacija

1. Mokyklos aprūpinimas ir popamokinės veiklos organizavimas
2. Mokyklos fizinė aplinka
3. Asmens higiena ir saugumas
4. Mokinių santykiai
5. Ugdytas

Vilniau rajono ir šalies mokyklų vertinimo palyginimas, procentai

N_{Vilniau rajono} = 537, N_{šalies} = 1389

Kriterijai	Vilniaus rajonas			Šalies savivaldybės		
	"Gera"	"Viduti niška"	"Bloga"	"Gera"	"Viduti niška"	"Bloga"
Man gera būti su bendraamžiais	91,6	6,3	2,1	84,2	14,0	1,9
Mokykloje turiu daug draugų	89,0	8,4	2,6	80,9	16,4	2,7
Šilti santykiai tarp mokytojų ir mokinių	65,9	24,0	10,1	57,6	35,1	7,3
Mokytojai sudomina dėstomais dalykais	59,8	29,5	10,7	54,7	35,3	9,9
Mano pažangumas ir mokymosi pasiekimai	67,9	26,8	5,3	56,8	37,4	5,8
Mano mokyklinis nuovargis ir stresas	30,2	38,5	31,3	29,7	39,6	30,6
Bibliotekos įrengimas, knygų gausa ir įvairovė	53,2	25,2	21,6	64,1	25,5	10,5
Gerai įrengti kabinetai	63,5	18,7	17,8	60,7	26,4	12,8
Sporto salė	53,9	18,7	27,3	68,4	22,1	9,5
Sporto aikštynas	48,6	25,1	26,3	57,4	26,6	16,0
Valgykla, bufeto patalpos	55,0	21,8	23,3	57,5	28,9	13,5
Maisto įvairovė, skanumas, kokybė	53,4	22,9	23,7	62,3	23,4	14,2
Aprūpinimas kompiuterine technika	66,5	18,9	14,6	62,3	24,6	13,1
Aprūpinimas vaizdinėmis priemonėmis	42,2	30,6	27,2	55,6	27,0	17,3
Įdomių būrelių gausa	50,5	24,5	25,0	47,8	29,0	23,2
Mokinių laisvalaikis ir šventės mokykloje	61,9	18,2	19,9	57,7	26,3	16,0
Mokyklos geras vardas, mokyklos lygis	66,2	21,7	12,1	61,4	26,6	12,0
Medicinos kabinetas ir sveikatos priežiūra	33,7	22,0	44,3	60,8	19,8	19,5
Tualetų būklė	59,2	16,3	24,5	49,1	26,5	24,4
Higiena	42,6	19,1	38,3	49,7	20,6	29,6
Patalpų, klasių apšildymo kokybė šaltu metų laiku	71,2	15,9	12,9	42,0	24,8	33,1
Užtikrinta apsauga nuo vagysčių, priekabiavimo, grasinimų, sumušimo	49,1	23,3	27,6	65,7	19,9	14,4

INTERVIU SU MOKYKLŲ VADOVAIS

Laba diena. Aš esu ___vardas pavardė___ iš Kauno technologijos universiteto. LR Švietimo ir mokslo ministerijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos bei Vilniaus rajono savivaldybės iniciatyva Vilniaus rajone vykdome tyrimą „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“. Siekiame ištirti ugdymo kokybę, mokymosi prieinamumą ir mokyklų tinklo veiksmingumą Vilniaus rajone.

Mums labai svarbi įvairių mokymo (-si) procese dalyvaujančių grupių nuomonė. Apklausa anoniminė – mes nežinome ir neklausiamo jūsų vardo nei pavardės, neprašome įvardinti mokyklos, pokalbio neįrašinėjame – jūsų nuomonės, atsakymai bus pateikiami apibendrintai su kitų mokytojų atsakymais.

TEMA	KLAUSIMŲ GAIRĖS, KONTEKSTINĖ INFORMACIJA
MOKYKLOS PORTRETAS	<p>Mokomoji kalba (–os). Kiek laiko mokoma šia kalba?</p> <p>Bendras apytikslis mokinių skaičius, mokinių skaičius pagal mokomasias kalbas.</p>
MOKYMOSI PRIEINAMUMAS ATSTUMO PRASME	<div style="border: 3px double black; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>Tėvai gali laisvai rinktis į kokią mokyklą leis savo vaiką. Ir jie kartais renkasi ne pačias artimiausias mokyklas.</p> </div> <p><u>Kur gyvenantys mokiniai lanko jūsų mokyklą</u> – ar tik tie kurie arčiausiai gyvena, ar atvažiuoja iš toliau?</p> <p>Ar daug mokykloje mokinių, kuriems <u>reikalinga vežiojimo paslauga</u>?</p> <p>Kas ją organizuoja? Ar mokiniai, jų tėvai išsako nusiskundimų? Dėl ko? Kaip tai sprendžiama?</p> <p>Ar yra mokinių kuriuos <u>patys tėvai veža į jūsų mokyklą</u> iš tolimesnių vietovių? Kodėl jie renkasi jūsų mokyklą?</p>
MOKYMOSI PRIEINAMUMAS MOKYMOSI KALBOS PRASME	<p>Kokių <u>tautybių vaikų mokosi</u> jūsų mokykloje?</p> <p>Ar jie turi savo <u>gimtosios kalbos pamokų</u>?</p>

<p>UGDYMO KOKYBĖ</p>	<p>Ar daug mokinių <u>išeina iš mokyklos jos nebaigę</u>? Kodėl išeina. [nemato perspektyvos Lietuvoje, Lenkijoje Europoje]</p> <p>Ar sėkmingai mokyklos mokiniai <u>laiko brandos egzaminus</u>? <u>Kiek mokinių išlaiko valstybinius egzaminus</u>? Kiek mokinių išlaiko valstybinius egzaminus „puikiai“, „labai gerai“, „gerai“?</p> <p>Kaip <u>mokiniai laiko egzaminus lyginant su kitomis rajono mokyklomis</u>? Kas lemia tokį rezultatą, kas trukdo siekti geresnio? [kalbinis barjeras, mokinių motyvacija, socialinės sąlygos, priemonių trūkumas...]</p> <p>Kur <u>paskui</u> stoja, ar eina dirbti? Ar išvyksta į kitas šalis mokytis, dirbti (Lenkija)?</p> <p>Ar daug mokinių <u>pasilieka antriems metams</u>? Kiek <u>perkeliamą</u> į aukštesnę klasę su <u>nepatenkinamu</u> pažymiu? Kas sąlygoja šią problemą?</p> <p>Ar daug vaikų visai <u>nelanko mokyklos</u>? Kaip sprendžiama mokyklos nelankymo problema.</p> <p>Ar <u>mokiniai, jų tėvai patenkinti įvairių dalykų mokymu</u>? Dėl kokių dalykų dažniausiai pasitaiko nusiskundimų?</p> <p>Ar <u>mokiniai, jų tėvai patenkinti gimtosios ir valstybinės kalbų mokymu</u>. Kokių būna nusiskundimų?</p> <p>Ar <u>jūs patenkinti iš priešmokyklinių grupių ateinančių vaikų gimtosios ir valstybinės kalbos žiniomis</u>?</p> <p>Kokių mokykloje yra <u>būrelių</u>? Ar mokiniai išsako norus kažkokiems papildomiems būreliams? Kokiems? Kaip atsižvelgiate į jų norus?</p> <p>Kokį <u>papildomą, popamokinį ugdymą organizuojate</u>?</p>
<p>MOKYTOJAI</p>	<p>Kiek <u>mokinių tenka vienam mokytojui</u>? Ar situacija problematiška? Kaip sprendžiama.</p> <p><u>Ar pakanka specialistų</u>? Ar pakankama jų kvalifikacija? Kokių specialistų trūksta?</p> <p>Ar mokiniai, jų <u>tėvai išreiškia kokius nors nepasitenkinimus, pageidavimus</u> dėl esamų įvairių dalykų specialistų?</p> <p>Kokie <u>pagalbos specialistai</u> dirba arba lankosi jūsų mokykloje? (Kiek etatų ar valandų, pan.) [psichologas, logopedas, specialusis pedagogas, socialinis pedagogas ar kt.]</p> <p>Ar mokiniams <u>dažnai prisireikia specialiosios pagalbos</u>.</p> <p>Ar mokiniai, jų <u>tėvai išreiškia kokius nors pageidavimus</u> dėl pagalbos specialistų?</p>

**MATERIALIOS
MOKYMOSI
SĄLYGOS**

Kokias nuomones išreiškia mokyklos bendruomenė dėl materialinių, fizinių mokymosi sąlygų:

Mokyklos pastato remontas // Aplinkos sutvarkymas // Kabinėtų įrengimas // Sporto ir aktų salė // Bibliotekos aprūpinimas

Kada paskutinį kartą šios sąlygos buvo pagerintos? Iš kokių šaltinių? Kas padaryta?

Ko labiausiai trūksta?

Kokias nuomones išreiškia mokyklos bendruomenė dėl aprūpinimo mokymosi priemonėmis? Kaip apsirūpinama priemonėmis?

[vadovėliai, žodynai, vaizdinė medžiaga, elektroninės priemonės, televizorius, multimedia projektorius, tautinė simbolika]

Ko labiausiai trūksta?

Ar pakanka priemonių gimtąja kalba? Ar pakanka priemonių valstybine kalba?

**GIMTOSIOS IR
VALSTYBINĖS
KALBOS MOKYMAS**

Kokie mokytojai – ar savo srities specialistai moko gimtosios kalbos? Ar jaučiate gimtosios kalbos mokytojų stygių/perteklių?

Kokie mokytojai – ar savo srities specialistai moko valstybinės kalbos? Ar jaučiate valstybinės kalbos mokytojų stygių/perteklių?

Gimtosios kalbos kabinetų įrengimas ir aprūpinimas priemonėmis. Ko labiausiai trūksta?

[vadovėliai, žodynai, vaizdinė medžiaga, elektroninės priemonės, televizorius, multimedia projektorius, tautinė simbolika]

Valstybinės kalbos kabinetų įrengimas ir aprūpinimas priemonėmis. Ko labiausiai trūksta?

Lietuvių etninės kultūros draugija teigia, jog lietuvių kalbos kabinetai – tai ne tik pagrindiniai mokyklų mokymo kabinetai, bet ir šio krašto kultūros židiniai, formuojantys Lietuvos pilietį“ ir išsako nuomonę, jog **lietuvių kalbos kabinetai dažnai įrengti prasčiau už gimtosios kalbos kabinetus**.

Kaip vertinate tokią nuomonę?

**MOKYKLOS
BENDUOMENĖS
VIDINĖ
KOMUNIKACIJA**

Ar dažnai pasiekia mokinių, tėvų, mokytojų nuomonės, rekomendacijos dėl ugdymo kokybės ar sąlygų,
Koks nuomonės išklauso mechanizmas. Kaip į tas nuomones atsižvelgiama? Pavyzdžiui, koks paskutinis atvejis – ką patarė, ko pageidavo ir kas buvo padaryta?
Ar pasitaiko konfliktų susijusių su kalbos ugdymu? Kokių, tarp ko, kaip jie sprendžiami?
Kokia forma ir kalba mokykla perduoda informaciją mokytojams, tėvams, mokiniams?

Dabar norime su jumis pakalbėti apie organizacijas, institucijas, kurios tarpusavyje derindamos savo pozicijas organizuoja švietimą jūsų mokykloje ir Vilniaus rajone.

**MOKYKLOS
IŠORINĖ
KOMUNIKACIJA**

Paprastai švietimą organizuoja savivaldybė arba apskritis. Tačiau švietimo organizavimui svarbu bendruomenės, seniūnijos, profsajungų, kitų NVO, politinių organizacijų nuomonė.

Su kuo dažniausiai bendraujate ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimais? Kokiais klausimais?

[savivaldybė, profsajungos, kitos NVO, bendruomenių atstovai, politinės organizacijos]

Kokią nuomonę tos organizacijos išsako?

Kokį vaidmenį vaidina mokykla bendruomenės gyvenime?

[aktyvus ar pasyvus elementas bendruomenės atžvilgiu - gal mobilizuojanti jėga, organizuojanti kultūrinį gyv., rekreaciją, kt.]

Dabar norėtume labai trumpam sugrįžti prie klausimų apie jus ir mokyklą

VADOVO
PORTRETAS

Išsimokslinimo lygis; sritis; kur baigė?
Kada paskutinį kartą kėlė kvalifikaciją?
Kiek metų dirba mokyklos vadovu?
Ar kilęs iš šio krašto?
Gimtoji kalba.
Kalba kuria skaito spaudą, žiūri televizorių.

MOKYKLOS
KALBINĖ APLINKA

Kokia kalba bendrauja su mokiniais.
tėvais,
kolegomis,
mokytojais;
kokia kalba vyksta mokyklos darbuotojų susirinkimai, rašomi protokolai
kokia kalba vyksta mokyklos šventės,
kokia kalba kabinami informaciniai skelbimai,
kokia kompiuterių meniu kalba ir t.t.
Kokia kalba vyksta užsiėmimai klasėse? Ar visų dalykų vienoda dėstomoji kalba?

Pokalbio metu jau pakalbėjome apie kai kurias problemas. Tačiau dabar norime išgirsti jūsų paties bei mokyklos bendruomenės nuomones apie visą eilę problemų, kurias iškelia skirtingos organizacijos ir institucijos.

EGZAMINŲ KLAUSIMAI	<p>Ketinama suvienodinti lietuvių ir valstybinės kalbų brandos egzaminus.</p> <p>Kokia <u>mokyklos vadovo</u> nuomonė? Mokyklos bendruomenės nuomonė.</p> <p>-----</p> <p>Gimtosios kalbos egzaminai nėra privalomi. Kiekviena mokykla nusprendžia, ar jos mokiniai tokį egzaminą laikys ar ne. Yra nuomonių, kad gimtosios kalbos egzaminai visgi turėtų būti visiems tos tautinės mažumos mokiniams privalomi.</p> <p>Ar mokyloje šie egzaminai privalomi? Kokia <u>vadovo</u> bei <u>mokyklos bendruomenės nuomonė</u> dėl jų pavertimo visuotinai privalomais?</p>		
KALBINĖS APLINKOS ĮTAKA	<p>Kaip <u>vaiko gabumų atsiskleidimą</u> įtakoja vartojamos kalbos skirtumai namų ir mokymosi aplinkoje, kai vaikas namuose kalba viena, o mokykloje mokosi kita kalba? Pavyzdžiai?</p> <p>Ar mokomoji kalba turi įtakos <u>vaiko būsimai karjerai</u>? Ar besimokantiems lietuvių kalba lengviau įstoti į aukštąsias mokyklas, susirasti gerą darbą?</p>		
FINANSAVIMAS	<p>Pagal galiojančius teisės aktus lėšų mokykloms skiria steigėjas. Tačiau mokykla gali gauti ir paramą, labdarą iš kitur.</p> <p>Finansavimo šaltiniai.</p> <p>Kur labiausiai reikia <u>papildomo finansavimo</u>?</p> <p>Kaip <u>finansinis mokyklos priklausomumas</u> arba nepriklausomumas (nuo savivaldybės arba apskrities) įtakoja mokyklos veiklą?</p> <p><u>Apskritai - pakankamas, nepakankamas finansavimas.</u></p> <p>-----</p> <table border="1"><tr><td data-bbox="358 1257 1245 1369"><p><u>"Ryto"</u> draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p></td><td data-bbox="1245 1257 2163 1369"><p><u>Komentaras internete:</u> „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p></td></tr></table> <p>Ar pastebi <u>netolygaus lėšų paskirstymo</u> problemų? Kokia mokyklos vadovo pozicija?</p>	<p><u>"Ryto"</u> draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p>	<p><u>Komentaras internete:</u> „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p>
<p><u>"Ryto"</u> draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p>	<p><u>Komentaras internete:</u> „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p>		

Ar ketinama uždaryti/ atidaryti/ reorganizuoti mokyklą?

Kokias problemas tai išspręs? Ar dėl to kyla konfliktų? Tarp ko, kaip jie sprendžiami?

Mokyklos yra vienakalbės arba įvairiakalbės. ŠVIS duomenimis vyrauja vienakalbės mokyklos modelis: 68 mokyklos ar jų filialai Vilniaus rajone yra vienakalbiai. Jūsų mokyklos modelis. Koks?

Ar mokykloje keitėsi kalbinis modelis. Jei taip, iš kokio į kokį. Kodėl?

Koks ugdymo organizavimo modelis yra efektyvesnis: vienakalbės mokyklos ar įvairiakalbės mokyklos.

Vilniaus rajono teritorijoje esančių mokyklų steigėjais yra ir Vilniaus rajono savivaldybė ir Vilniaus apskrities viršininko administracija. Gali susidaryti įspūdis, kad Lietuva rūpinasi savomis mokyklomis, o Lietuvos lenkai – savomis.

Ar tokioje situacijoje, kai rajone yra dveji mokyklų šeimininkai, neatsiranda priešpriešos, nereikalingos įtampos?

Ar apskrities pavaldumo mokyklų mokytojai dalyvauja bendruose mokytojų susirinkimuose, metodinių būrelių užsiėmimuose kartu su savivaldybės pavaldumo mokyklų mokytojais? Ar direktoriai dalyvauja direktorių pasitarimuose savivaldybėje? Ar nėra tendencijos atsiriboti?

Lietuvių švietimo draugija "Rytas" teigia, kad Vilniaus raj. savivaldybė **sistemiškai naikina lietuviškas mokyklas** (pvz., Nemėžio, Buivydžių ir Mostiškių prad. m-klas.)

Kitavertus, lietuvių tautybės gyventojų – 22% , o mokinių besimokančių lietuvių kalba – net 45%. Tad lygybės principas nėra pažeidžiamas.

Taip pat – 52% mokyklų galima mokytis lietuvių kalba, o 60% - lenkų kalba. Tarp mokyklų, kurių steigėjas savivaldybė - 42% lietuvių mokomąja kalba, 75% - lenkų.

Vilniaus raj. sav. Švietimo sk. vedėjas J. Narkevičius teigia, jog "**Nelikviduojama nė viena mokykla, keičiamas tik jų statusas, kad vaikams būtų sudarytos geresnės sąlygos**". Kelias mokyklas, kuriose yra vos po keturis vaikus, būtina skubiai atnaujinti. Tad vaikai perkeliama į artimiausias mokyklas.

Ar mokyklos bendruomenėje vyksta tokios diskusijos (dėl tautinių santykių ugdymo organizavime)? Kokios išreiškiamos nuomonės?

Kokia mokyklos vadovo nuomonė apie mokyklų tinklo pertvarką Vilniaus rajone?

Yra nuomonė, jog lenkiškos mokyklos uždaromos ar reorganizuojamos rečiau nei lietuviškos, kad mokyklų lietuvių ir rusų mokomąja kalba mažėja, lenkų mokomąja kalba – daugėja. Taip pat yra nuomonė, jog rusai dažniau renkasi lenkiškas mokyklas nei lietuviškas ir taip jie diskriminuojami, t.y. sulenkėja.

PROBLEMAS DĖL SPAUDIMO RENKANTIS MOKYKLĄ IR MOKOMĄJĄ KALBĄ	<p><u>Ar mažėjant gimstamumui netampa pobematiška sukomplektuoti pilnas klases? Kokių priemonių imasi, kad užtikrintų pakankamą mokinių skaičių?</u></p> <table border="1" data-bbox="376 280 2107 432"> <tr> <td data-bbox="376 280 1267 432"> <p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokinius vežant į Lenkiją vasarą, nemokamai juos maitinant ir pan.</p> </td> <td data-bbox="1267 280 2107 432"> <p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p> </td> </tr> </table> <p>Koks <u>vadovo</u> komentaras? Ar <u>mokinių tėvai</u> skundžiasi koku nors spaudimu ar grąšinimais?</p>	<p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokinius vežant į Lenkiją vasarą, nemokamai juos maitinant ir pan.</p>	<p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p>
<p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokinius vežant į Lenkiją vasarą, nemokamai juos maitinant ir pan.</p>	<p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p>		
PAPILDOMA NUOMONĖ	<p>Gal dar apie kažkokias problemas, dalykus, kurie aktualūs mokyklos bendruomenei (arba aktualūs adovo nuomone) nepaklausėme?</p>		

Baigiamasis tyrėjo žodis:

Labai dėkojame už Jūsų atsakymus. Su tyrimo rezultatais galėsite susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje www.smm.lt nuo 2007m. sausio mėn

INTERVIU SU MOKYTOJ AIS

Labą diena. Aš esu ___vardas pavardė___ iš Kauno technologijos universiteto. LR Švietimo ir mokslo ministerijos, Vilniaus apskrities viršininko administracijos bei Vilniaus rajono savivaldybės iniciatyva Vilniaus rajone vykdomame tyrime „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“. Siekiame iširti ugdymo kokybę, mokymosi prieinamumą ir mokyklų tinklo veiksmingumą Vilniaus rajone.

Mums labai svarbi įvairių mokymo (-si) procese dalyvaujančių grupių nuomonė.

Apklausa anoniminė – mes nežinome ir neklausiamo jūsų vardo nei pavardės, neprašome įvardinti mokyklos, pokalbio neįrašinėjame – jūsų nuomonės, atsakymai bus pateikiami apibendrintai su kitų mokytojų atsakymais.

TEMA	KLAUSIMŲ GAIRĖS, KONTEKSTINĖ INFORMACIJA
DĖSTOMI DALYKAI	<p><u>Kalba kurią dėsto</u>; jei LT - ar kaip gimtąją ar kaip valstybinę; kiek laiko jau dėsto?</p> <p><u>Kokius dar dalykus dėsto.</u></p> <p>Ar turi <u>auklėjamąją klasę</u>? Kokią (kelintą klasę, tautinė sudėtis)</p>
KALBINĖ APLINKA	<p>Kalbos kuomis <u>bendrauja su mokiniais pamokų metu.</u></p> <p>Kalba kuria <u>bendrauja su mokyklos vadovais.</u> Kalba kuria vyksta susirinkimai, posėdžiai, rašomi protokolai.</p> <p>Kalba kuria <u>bendrauja su kolegomis mokytojais.</u></p> <p>Kalba kuria <u>bendrauja su mokiniais</u> ne pamokų metu.</p> <p>Kalba kuria <u>bendrauja su mokinių tėvais.</u></p> <p>Kalba, kuria vyksta <u>mokyklos šventės.</u></p> <p>Kalba kuria skelbiami <u>informaciniai skelbimai.</u></p> <p><u>Gimtoji kalba. Iš kur kilęs.</u> Kalba kuria <u>skaito spaudą, žiūri televizorių</u></p>

Kalbos mokymui svarbios materialios sąlygos, turimos priemonės. Norime paklausti apie kabineto įrengimą ir aprūpinimą priemonėmis.

**KABINETO ĮRENGIMAS IR
APRŪPINIMAS PRIEMONĖMIS**

Turite savo kabineta? Kokia jo fizinė aplinka. Kaip ją bendrai vertina.

[kabineto remontas, šiluma, šviesumas, patogumas mokyklos atžvilgiu]

Kada paskutinį kartą remontuotas?

Ko labiausiai trūksta kabineto įrengimui?

Ar pakankamas aprūpinimas mokymo priemonėmis?

[vadovėliai, žodynai, vaizdinė medžiaga, elektroninės priemonės, televizorius, multimedia projektorius, tautinė simbolika]

Kokia kalba parašytos turimos priemonės? Ar pakanka priemonių gimtąja kalba?

Kaip dažnai atnaujinamos, papildomos mokymo priemonės?

Kokių priemonių trūksta?

[vadovėliai, žodynai, vaizdinė medžiaga, elektroninės priemonės, televizorius, kompiuteris, multimedia, tautinė simbolika]

Kas aprūpina, iš kokių šaltinių apsirūpinama mokymo priemonėmis (ir kabineto įrengimu)?

Palyginimas su kitų dalykų ir ypač kitos kalbos (gimtosios arba valstybinės) kabinetais ir turimomis priemonėmis.

<p>KAIP MOKSLEIVIAI MOKA DĖSTOMĄ KALBĄ</p>	<p>Koks <u>moksleivių požiūris į gimtąją ir valstybinę kalbas?</u> (atsakingai, lengvabūdiškai, pro pirštus žiūri į tos kalbos mokymą)</p> <p>Ar <u>noriai mokinasi kalbų:</u> gimtosios ir valstybinės? Kas lemia jų motyvaciją?</p> <p>Ar skiriasi <u>skirtingų tautybių mokinių žinios?</u></p> <p>Kaip mokiniai atrodo bendram Lietuvos kontekste?</p> <p><u>Nuo kurios klasės kitataučiai gali pradėti mokytis valstybine kalba?</u></p> <p><u>Kaip vertina dvikalbio ugdymo idėją (bent kelios pamokos kita kalba)</u></p> <p>Kaip vaikai moka kalbą atėję iš <u>priešmokyklinių grupių, po pagrindinės, po vidurinės m-klos?</u></p> <p><u>Ar pakankamai vaikai mokykoje išmoksta gimtosios ir valstybinės kalbų, kad sėkmingai stotų į aukštąsias mokyklas, susirastų darbą, dalyvautų visuomenės viešame gyvenime ir t.t. ir Lietuvoje ir kilmės šalyje (Lenkijoje, Rusijoje).</u></p>
<p>KALBINĖS APLINKOS ĮTAKA MOKYMUISI</p>	<p><u>Kaip vaiko gabumų atsiskleidimą įtakoja</u> vartojamos kalbos skirtumai namų ir mokymosi aplinkoje, kai vaikas namuose kalba viena, o mokykloje mokosi kita kalba? Pavyzdžiai?</p> <p><u>Ar mokomoji kalba turi įtakos vaiko būsimai karjerai?</u> Ar kitakalbiai ir lietuviakalbiai turi vienodas galimybes darbo rinkoje (Lietuvos, kitur)?</p>
<p>MOKYMOSI PASIEKIMAI, LANKOMUMAS</p>	<p>Ar tarp jūsų mokinių yra <u>dalyvaujančių olimpiadose, konkursuose?</u></p> <p>Kaip <u>mokiniai laiko egzaminus lyginant su kitomis rajono mokyklomis?</u> Kas lemia tokį rezultatą, kas trukdo siekti geresnio?</p> <p>[<u>kalbinis barjeras</u>, mokinių motyvacija, socialinės sąlygos, priemonių trūkumas, laiko biudžetas ...]</p> <p>Ar jūsų mokiniai <u>stoja į aukštąsias mokyklas?</u> Išvyksta mokytis ir dirbti į užsienį?</p> <p>Ar daug tokių kurie <u>nelanko pamokų?</u></p> <p>Ar daug tokių kuriuos <u>paliekate antriems metams?</u> Kokia jų tautybė?</p> <p>Ar mokiniai <u>eina pas jus papildomai mokytis kalbos?</u> Kokios tautybės dažniau ateina?</p>

Žinoma, mokymosi kokybei mokykloje svarbu ne vien atskirų mokytojų kvalifikacija ar materialios sąlygos, bet ir bendravimas tarp mokinių, mokytojų, vadovybės, kuomet išklausomi poreikiai, sprendžiami konfliktai. Sekantis blokas klausimų kaip tik ir yra apie vidinę mokyklos bendruomenės komunikaciją.

MOKYKLOS BENDRUOMENĖS VIDINĖ KOMUNIKACIJA	<p>Kaip, <u>kokia forma bendrauja su kitais mokytojais, vadovybe, mokiniais, jų tėvais?</u> [tik formalūs susirinkimai, laiškai, raštai, neformalių susiėjimų metu ir kt.]</p> <p>Ar dažnai pasiekia mokinių, tėvų, kitų mokytojų, vadovybės <u>nuomonės, rekomendacijos dėl ugdymo kokybės ar sąlygų?</u></p> <p>Ar <u>laisvai gali reikšti savo nuomonę</u> kalbos ugdymo klausimais.</p> <p>Ar į ją įsiklausoma ir jos paisoma?</p> <p>Ar pastaiko <u>konfliktų</u> susijusių su kalbos ugdymu, kokių, tarp ko, kaip jie sprendžiami?</p>
--	--

Paprastai švietimą organizuoja savivaldybė arba apskritis, mokyklos vadovybė. Tačiau švietimo organizavimui svarbu bendruomenės, seniūnijos, profsajungų, kitų NVO, politinių organizacijų nuomonė. Norime jūsų paklausti apie jūsų kontaktus su įvairiomis organizacijomis (kalbos ugdymo klausimais)

IŠSORINĖ KOMUNIKACIJA	<p><u>Priklausymas profesinei sąjungai, NVO.</u></p> <p><u>Su kuo (be mokyklos bendruomenės) dažniausiai bendrauja</u> ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimais.</p> <p>[savivaldybė, profsajungos, kitos NVO, bendruomenių atstovai, politinės organizacijos]</p> <p><u>Kokiais klausimais?</u></p> <p>Kokią nuomonę tos organizacijos išsako?</p>
------------------------------	--

Dabar norėtume labai trumpam sugrįžti prie klausimų apie jus.

DARBO KRŪVIS	Ar didelis <u>darbo krūvis</u> ? Ar <u>didėja, ar mažėja</u> ? Ar trūksta jo dėstomo dalyko specialistų mokykloje?
DARBO STAŽAS	bendras <u>pedagoginis stažas</u> ; kiek <u>metų dėsto valstybinę/gimtąją kalbą</u> kiek <u>metų dirba dabartinėje darbovietėje</u>
DARBOVIETĖS RINKIMASIS	<u>Kas buvo svarbu renkantis</u> dabartinę darbovietę [arti, aukštas lygis, mokomoji kalba, atlyginimas, kt.] Ar keitė mokyklą? Kodėl? Ankstesnėj m-kloj - kokia mokomoji kalba, kokius dalykus dėstė?
IŠSIMOKSLINIMAS, KVALIFIKACIJA	Kokios <u>srities</u> , kokio lygio išsimokslinimas. <u>Kur įgytas</u> (šalis). Kokia <u>kvalifikacinė kategorija</u> . (mokytojas, vyr. mokytojas, metodininkas, ekspertas, neatestuotas) Kada paskutinį kartą kėlė kvalifikaciją? Kokia kalba. Kaip vetina galimybes kelti kvalifikaciją?

Pokalbio metu jau pakalbėjome apie kai kurias problemas. Tačiau dabar norime išgirsti jūsų, mokyklos bendruomenės nuomonę apie visą eilę problemų, kurias iškelia skirtingos organizacijos ir institucijos.

EGZAMINŲ KLAUSIMAI	<p>Ketinama suvienodinti lietuvių ir valstybinės kalbų brandos egzaminus.</p> <p>Kokia mokytojo nuomonė?</p> <p>-----</p> <p>Gimtosios kalbos egzaminai nėra privalomi. Kiekviena mokykla nusprendžia, ar jos mokiniai tokį egzaminą laikys ar ne. Yra nuomonių, kad gimtosios kalbos egzaminai visgi turėtų būti visiems tos tautinės mažumos mokiniams privalomi.</p> <p>Ar mokyloje šie egzaminai privalomi? Kokia mokytojo nuomonė dėl jų pavertimo visuotinai privalomais?</p>		
FINANSAVIMAS	<table border="1"><tr><td data-bbox="756 836 1354 998">"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</td><td data-bbox="1354 836 1974 998">Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</td></tr></table> <p>Ar pastebi netolygaus lėšų paskirstymo problemų? Kokia mokytojo pozicija?</p>	"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.	Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.
"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.	Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.		

<p>NUOSTATOS MOKYKLŲ TINKLO PERTVARKOS ATŽVILGIU</p>	<p>Lietuvių švietimo draugija "Rytas" teigia, kad Vilniaus raj. savivaldybė sistemiškai naikina lietuviškas mokyklas (Nemėžio, Buivydžių ir Mostiškių prad. m-klas.)</p>	<p>Vilniaus raj. sav. Švietimo sk. vedėjas J. Narkevičius teigia, jog "Nelikviduojama nė viena mokykla, keičiamas tik jų statusas, kad vaikams būtų sudarytos geresnės sąlygos".</p>
<p>PROBLEMAS DĖL SPAUDIMO RENKANTIS MOKYKLĄ IR MOKOMĄJĄ KALBĄ</p>	<p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokiniu vežant į Lenkiją vasarą, ekskursijoms, nemokamai juos maitinant ir pan.</p>	<p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p>
<p>PAPILDOMA NUOMONĖ</p>	<p>Gal dar apie kažkokią problemą, dalykus, kurie aktualūs mokytojams nepaklausėme?</p>	

Baigiamasis tyrėjo žodis:

Labai dėkojame už Jūsų atsakymus. Su tyrimo rezultatais galėsite susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje www.smm.lt nuo 2007m. sausio mėn

INTERVIU SU SENIŪNAIS

Laba diena. Aš esu ___vardas pavardė___ iš Kauno technologijos universiteto. LR Švietimo ir mokslo ministerijos, Vilniaus apskrities viršinininko administracijos bei Vilniaus rajono savivaldybės iniciatyva Vilniaus rajone vykdome tyrimą „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“. Siekiame iširti ugdymo kokybę, mokymosi prieinamumą ir mokyklų tinklo veiksmingumą Vilniaus rajone.

Žinoma, pagal LR vietos savivaldos įstatymą, vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimą vykdo savivaldybė. Seniūnas formaliai neturi daug svertų ar daug įtakos švietimo organizavimui. Tačiau seniūnas – arčiausiai gyventojų esantis valdžios atstovas, gyvenantis žmonių rūpesčiais, žinantis jų norus, poreikius, problemas. Todėl mums labai svarbi jūsų nuomonė.

Apklausa anoniminė – bus laikomasi konfidencialumo, vartosime sąvoką X seniūnijos seniūnas, arba pateiksime duomenis apibendrintai kartu su kitų seniūnų atsakymais.

INTERVIU VYKSMO GAIRĖS

TEMA	KLAUSIMŲ GAIRĖS, KONTEKSTINĖ INFORMACIJA
ĮŽANGINIAI KLAUSIMAI	<p>Kiek metų <u>dirba seniūnu</u>?</p> <p>Ar <u>kilęs</u> iš šio krašto?</p> <p>Ar turi ikimokyklinio, mokyklinio amžiaus <u>vaikų</u>, vaikų jau baigusiu mokyklas? Kur jie dabar mokosi? Ką veikia?</p>

Mokyklos paprastai yra gana reikšmingos bendruomenių gyvenime. Mokyklos kartu su seniūnais sprendžia ugdymo problemas. Pakalbėkime apie jūsų seniūniją.

Ar bendrauja su seniūnijos mokyklomis?

Su kuo daugiau - vadovybe, mokytojais, mokiniais, jų tėvais.

Koks turinys: kokiais klausimais bendrauja?

Kaip bendrauja?

[seniūnas lankosi mokykloje, mokyklos atstovai ateina pas seniūną, bendrauja tik būtiniausiai klausimais, bendrauja, tariasi [vairiais klausimai ir kt.]

Kokį vaidmenį vaidina mokyklos seniūnijos gyvenime?

[aktyvus ar pasyvus elementas bendruomenės atžvilgiu - gal mobilizuojanti jėga, organizuojanti kultūrinį gyvenimą, rekreaciją ar kt., o gal uždara organizacija, neturinti ryšio su bendruomene, nežinanti jos poreikių ir lūkesčių]

Su kuo dar bendrauja, tariasi švietimo, ugdymo klausimais?

[savivaldybė, profsąjungos, kitos NVO, bendruomenių atstovai, politinės organizacijos]

Kaip apskritai vertina bendravimą?

[sėkmingas bendradarbiavimas, palankiai vertina, iš dalies palankiai, neatsižvelgia į seniūno nuomonę, santūriai vertina, mato neišnaudotas galimybes, konfliktas ir pan.]

BENDRAVIMAS SU
MOKYKLOMIS

Teisiškai mokiniams suteikta galimybė rinktis ir mokyklą, kurioje nori mokytis, ir kalbą, kuria nori mokytis. Norime sužinoti jūsų nuomonę, kaip tai įgyvendinama seniūnijoje.

Jūsų seniūnijoje, pagal savivaldybės duomenis, yra tokios ugdymo įstaigos: (išvardinti)

.....

Mokyklų prieinamumas atstumo prasme. Ar tos mokyklos išdėstytos patogiai, ar seniūnijos gyventojams lengvai pasiekiamos?

Kokius pageidavimus išsako gyventojai – kokių ugdymo įstaigų trūksta, o gal kažkurios nereikia? Gal kažkuria esama mokykla nepatenkinti? Kodėl?

**PRIEINAMUMAS
ATSTUMO PRASME**

[mokyklos-darželiai, pradinės mokyklos, pagrindinės mokyklos, vidurinės mokyklos, gimnazijos, profesinės ir t.t.]

Ar pakanka įvairių mokymosi programų?

[ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo, suaugusiųjų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo, specialaus pradinio, pagrindinio]

Kaip apskritai vertina mokyklų prieinamumą, pasiekimumą?

[ar geras, vidutiniškas, keblus, problematiškas, kt.]

Jūsų seniūnijoje, pagal savivaldybės duomenis, yra ugdymo įstaigos tokiomis kalbomis:
(išvardinti)

**PRIEINAMUMAS
GIMTAJA,
VALSTYBINE
KALBA**

Mokymosi programų prieinamumo pagal kalbą bendras vertinimas.

[ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo, suaugusiųjų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo, specialaus pradinio, pagrindinio]

Kokia kalba programų (ir kokių programų) labiausiai gyventojams trūksta? Kokius išsako pageidavimus?

Ar seniūnijos gyventojai išreiškia nepasitenkinimą dėl neatitinkančių norų ir galimybių mokytis norima kalba?

Kaip tos situacijos sprendžiamos? Kas jas sprendžia

**NUOSTATOS
MOKYKLŲ TINKLO
PERTVARKOS
ATŽVILGIU**

Ar ketinama uždaryti/ atidaryti/ reorganizuoti kurią nors iš seniūnijoje esančių mokyklų?

Kokias problemas tai išspręs?

Ar dėl to kyla konfliktų? Tarp ko, kaip jie sprendžiami?

Apibendrintai - požiūris į mokyklų tinko pertvarką.

Dabar norime daugiau sužinoti, kaip jūs vertinate mokymo/-si kokybę bei mokymosi sąlygas seniūnijos teritorijoje esančiose mokyklose.

UGDYMO KOKYBĖ	<p>Ar sėkmingai seniūnijos gyventojai <u>laiko brandos egzaminus</u>? Kur <u>paskui</u> stoja, ar eina dirbti? Gal išvyksta į užsienį (Lenkiją, Rusiją)?</p> <p>Ar <u>gyventojai skundžiasi kokių nors dalykų, o gal kalbų mokymu</u>?</p> <p>Ar gyventojai patenkinti <u>gimtosios ir valstybinės kalbų mokymu priešmokyklinėse grupėse</u>. Kokių būna nusiskundimų?</p> <p>Ar daug vaikų <u>nelanko mokyklos</u>? Ar tai opi problema seniūnijoje? Kaip sprendžiama?</p> <p>Gal vaikams trūksta įvairių būrelių, <u>papildomo užsiėmimo</u> po pamokų? Ar organizuojama popamokinė veikla? Kas organizuoja? Kur?</p> <p>Kaip <u>vaiko gabumų atsiskleidimą įtakoja</u> vartojamos kalbos skirtumai namų ir mokymosi aplinkoje, kai vaikas namuose kalba viena, o mokykloje mokosi kita kalba?</p> <p>Kaip <u>vaiko pasiekimus</u> (įskaitant stojimą į aukštąją mokyklą ir galimybę susirasti gerai apmokamą darbą) įtakoja tai, kad jis mokosi ne valstybine kalba?</p>
MATERIALIOS MOKYMOSI SĄLYGOS	<p><u>Pasitenkinimas</u> mokyklų pastatų būkle, aplinkos sutvarkymu, sporto aikštynais, patalpomis kultūriniamis reikiams, bibliotekomis.</p> <p>Ar <u>gyventojai patenkinti</u> materialinėmis, fizinėmis mokymosi sąlygomis (kabinetų įrengimu, aprūpinimu mokymo priemonėmis)? Ar jos vienodos visose mokyklose?</p> <p>Ko <u>trūksta</u>?</p> <p>[mokyklos remontas, aplinkos sutvarkymas, mokymosi priemonės, biblioteka ir kt.]</p>
MOKINIŲ VEŽIOJIMAS	<p>Ar daug seniūnijoje mokinių, kuriems reikalinga vežiojimo paslauga?</p> <p>Kas ją organizuoja? Ar gyventojai išsako nusiskundimų? Dėl ko? Kaip tai sprendžiama?</p> <p>Ar yra mokinių kuriuos patys tėvai veža į kitas (gal Vilniaus miesto) mokyklas?</p>

Dabar norėtume dar labai trumpam sugrįžti prie klausimų apie jus.

IŠSIMOKSLINIMAS	Išsimokslinimo lygis; sritis; kur baigė.
KALBINĖ APLINKA	<p>Gimtoji kalba;</p> <p>kalba kuria bendrauja su seniūnijos gyventojais;</p> <p>kalba kuria bendrauja su mokyklų bendruomene (vadovais, mokytojais, mokiniais),</p> <p>kalba kuria skaito spaudą, žiūri televizorių</p>
<p>Dabar norime su jumis pakalbėti apie organizacija, institucijos, kurios tarpusavyje derindamos savo pozicijas organizuoja švietimą jūsų seniūnijoje ir Vilniaus rajone.</p>	
<p>ŠVIETIMO KLAUSIMŲ PAGRINDU KURIAMI ŠVIETIMO TINKLAI</p>	<p><u>Su kuo dar, be mokyklos bendruomenės, seniūnas bendrauja, tariasi švietimo, ugdymo klausimais?</u></p> <p>[savivaldybė, profsąjungos, kitos NVO, bendruomenių atstovai, politinės organizacijos]</p> <div style="border: 2px solid black; padding: 5px; margin: 10px 0;"> <p>Paprastai švietimą organizuoja savivaldybė arba apskritis. Tačiau švietimo organizavimui svarbu bendruomenės, seniūnijos, profsąjungų, kitų NVO, politinių organizacijų nuomonė.</p> </div> <p>Kokia organizacija (greta savivaldybės ar apskrities) turi daugiausiai <u>neformalios įtakos</u> organizuojant švietimą jūsų seniūnijoje, Vilniaus rajone?</p> <p>[Gal kažkurios <u>organizacijos konkuruoja</u>? Gal <u>kažkuri dominuoja</u>? Ar tai <u>atitinka formalią</u> švietimo organizavimo sistemą?]</p> <p>Kokią nuomonę tos organizacijos išsako? Kokias organizacijas palaiko gyventojai?</p>
<p>Pokalbio metu jau pakalbėjome apie kai kurias švietimo problemas. Tačiau dabar norime išgirsti jūsų, seniūnijos gyventojų nuomonę apie visą eilę problemų, kurias iškelia skirtingos organizacijos ir institucijos.</p>	
EGZAMINŲ KLAUSIMAI	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 5px;"> <p>Ketinama suvienodinti lietuvių ir valstybinės kalbų brandos egzaminus.</p> </div> <p>Ar gyventojai išsako nuomonę šiuo klausimu? Kokia <u>seniūno</u> nuomonė?</p>

Gimtosios kalbos egzaminai nėra privalomi. Kiekviena mokykla nusprendžia, ar jos mokiniai tokį egzaminą laikys ar ne. Yra nuomonių, kad gimtosios kalbos egzaminai visgi turėtų būti visiems tos tautinės mažumos mokiniams privalomi.

Ar gyventojai išsako nuomonę šiuo klausimu? Kokia seniūno nuomonė?

Lietuvių švietimo draugija "**Rytas**" teigia, kad Vilniaus raj. savivaldybė **sistemiškai naikina lietuviškas mokyklas** (Pvz. Nemėžio, Buivydžių ir Mostiškių prad. m-klas.). Apskritis taip pat siekia stiprinti lietuviškas mokyklas, tad tapo dalies Vilniaus rajono mokyklų steigėjais.

Vilniaus raj. sav. Švietimo sk. vedėjas J. Narkevičius teigia, jog nėra jokios prolenkiškos ir juolabiau – antilietuviškos politikos – tiesiog vykdomas mokyklų tinklo optimizavimas. "**Nelikviduojama nė viena mokykla, keičiamas tik jų statusas, kad vaikams būtų sudarytos geresnės sąlygos**". Kelias mokyklas, kuriose yra vos po keturis vaikus, būtina skubiai atnaujinti. Tad vaikai perkeliama į artimiausias mokyklas.

**MOKYKLŲ TINKLO
PERTVARKOS
PROBLEMAS**

Ar vyksta tokios diskusijos (dėl lietuviškų mokyklų specialaus naikinimo) tarp gyventojų? Kokios išreiškiamos nuomonės?

Kokia seniūno nuomonė apie mokyklų tinklo pertvarką Vilniaus rajone?

Yra nuomonė, jog lenkiškos mokyklos uždaromos ar reorganizuojamos rečiau nei lietuviškos, kad mokyklų lietuvių ir rusų mokomąja kalba mažėja, lenkų mokomąja kalba – daugėja. Taip pat yra nuomonė, jog rusai dažniau renkasi lenkiškas mokyklas nei lietuviškas ir taip jie diskriminuojami, t.y. sulenkėja. O štai baltarusiškų mokyklų išvis nėra rajone.

Koks seniūno komentaras? Ar tikrai lenkiškos mokyklos rečiau uždaromos nei lietuviškos? Ar rusai „lenkėja“, šliejasi prie lenkų?

<p>MOKYKLŲ FINANSAVIMO PROBLEMOS</p>	<p>Kaip <u>vertinate</u> mokyklų finansavimą? Ar <u>gyventojai</u> išsako kokias nors nuomones? Kur, kam labiausiai reikia, <u>trūksta papildomo finansavimo</u>?</p> <table border="1" data-bbox="485 367 1856 521"> <tr> <td data-bbox="485 367 1140 521"> <p>"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p> </td> <td data-bbox="1140 367 1856 521"> <p>Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p> </td> </tr> </table> <p>Ar pastebi <u>netolygaus lėšų paskirstymo</u> problemų? Kokia seniūno pozicija? [skirtungo lygmens ugdymo įstaigose, skirtingos mokomosios kalbos įstaigose]</p> <table border="1" data-bbox="485 695 1808 776"> <tr> <td data-bbox="485 695 1808 776"> <p>Apskritis steigtos mokyklos yra finansiškai nepriklausomos. O savivaldybės – finansiškai priklausomos.</p> </td> </tr> </table> <p>Ar bei kaip <u>finansinis mokyklos priklausomumas</u> arba nepriklausomumas įtakoja mokyklos veiklą?</p>	<p>"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p>	<p>Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p>	<p>Apskritis steigtos mokyklos yra finansiškai nepriklausomos. O savivaldybės – finansiškai priklausomos.</p>
<p>"Ryto" draugija teigia, jog rajono valdžia tendencingai skirsto sutaupyto mokinio krepšelio lėšas - didesnės sumos tenka lenkiškoms mokykloms.</p>	<p>Komentaras internete: „aš nemanau kad lenkų mokykloms valdžia skiria daugiau demesio negu lietuvių. Tiesiog lenkų mokyklos gauna daug labdaros iš Lenkijos“.</p>			
<p>Apskritis steigtos mokyklos yra finansiškai nepriklausomos. O savivaldybės – finansiškai priklausomos.</p>				
<p>PROBLEMOS DĖL SPAUDIMO RENKANTIS MOKYKLĄ IR MOKOMĄJĄ KALBĄ</p>	<table border="1" data-bbox="485 943 1808 1109"> <tr> <td data-bbox="485 943 1066 1109"> <p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokiniu vežant į Lenkiją vasarą, ekskursijoms, nemokamai juos maitinant ir pan.</p> </td> <td data-bbox="1066 943 1808 1109"> <p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p> </td> </tr> </table> <p>Koks <u>seniūno</u> komentaras? Ar <u>gyventojai</u> skundžiasi koku nors spaudimu ar grąšinimais?</p>	<p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokiniu vežant į Lenkiją vasarą, ekskursijoms, nemokamai juos maitinant ir pan.</p>	<p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p>	
<p>„Vilnijos“, „Ryto“ draugijos teigia, jog dėl lenkiškų mokyklų mokinių kariaujama ir jie perkami, atimant ir suteikiant tėvams darbą, dovanas, pašalpas, mokiniu vežant į Lenkiją vasarą, ekskursijoms, nemokamai juos maitinant ir pan.</p>	<p>Vilniaus raj. savivaldybė tokius kaltinimus atmeta ir teigia, jog mokinių tėvai yra laisvi pasirinkti norimą mokyklą ir norimą mokomąją kalbą. Jie patys įvertina ugdymo kokybę ir sąlygas ir nusprendžia kur leis vaiką.</p>			
<p>PAPILDOMA NUOMONĖ</p>	<p>Gal dar apie kažkokias problemas, dalykus, kurie aktualūs seniūnijos gyventojams, (arba aktualūs seniūno nuomone) nepaklausėme?</p>			

Baigiamasis tyrėjo žodis:

Dėkojame už jūsų laiką ir atsakymus. Su tyrimo rezultatais galėsite susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje www.smm.lt nuo 2007m. sausio mėn.

GRUPINIO INTERVIU SU SAVIVALDOS ATSTOVAIS INSTRUMENTO SCHEMA

Diagnostinis blokas	Diagnostinis konstruktas	Diagnostinis indikatorius
1. Ugdymo kokybė	1.1. Bendras ugdymo kokybės vertinimas	
	1.2. Ugdymo kokybės užtikrinimo mechanizmas	
	1.3. Gimtosios (PL, RUS) kalbos mokymo kokybė ir problemos (skirtingose mokymo programose)	
	1.4. Valstybinės kalbos mokymo kokybė ir problemos (skirtingose mokymo programose)	
	1.5. Specialistų trūkumas/perteklius, kvalifikacijos problemos	
	1.6. Pagalbos specialistų prieinamumas	
	1.7. Bendros ugdymo kokybės problemos (pvz., tolygumas rajone)	
	1.8. Materialios ugdymo sąlygos	1.8.1. Mokyklų pastatų remontas, aplinkos sutvarkymas, sporto ir aktų salės, bibliotekų aprūpinimas, kt.
		1.8.2. Aprūpinimas mokymo (-si) priemonėmis
		1.8.3. Sąlygų palyginimas skirtingose mokyklose.
1.8.4. Poreikiai materialioms ugdymo sąlygoms		

Diagnostinis blokas	Diagnostinis konstruktas	Diagnostinis indikatorius
2. Mokyklų tinklo veiksmingumas	2.1. Mokyklų prieinamumas atstumo prasme	2.1.1. Prieinamumo atstumo prasme vertinimas
		2.1.2. Vežiojimo paslaugos organizavimas
	2.2. Mokymosi prieinamumas mokomosios kalbos prasme	2.2.1. Gyventojų poreikiai mokomosioms kalboms
		2.2.2. Prieinamumo mokomosios kalbos prasme vertinimas
	2.3. Programų prieinamumas	2.3.1. Poreikiai įvairaus lygio mokymo programoms
		2.3.2. Programų prieinamumas pagal kalbą
		2.3.3. Programų prieinamumas pagal atstumą iki ugdymo įstaigos.
	2.4. Problemų identifikavimas ir diskusija	2.4.1. Priemonės kurių imasi tam, kad užtikrinti pakankamą moksleivių skaičių mokyklose (spaudimo renkantis mokyklą atvejai)
		2.4.2. Mokyklų išorinės komunikacijos vertinimas (su kuo mokyklos komunikuoja, kokį socialinį tinklą kuria)
		2.4.3. Problemos kylančios iš „dviejų šeiminių“ situacijos
		2.4.4. Pozicija egzaminų klausimais: <ul style="list-style-type: none"> – dėl ketinimo suvienodinti LT ir PL/RUS laikomų lietuvių kalbos egzaminų turinį – dėl PL/RUS gimtosios kalbos egzaminų
		2.4.5. Finansavimas: šaltiniai, prognozės, problemos, sprendimai
		2.4.6. Nuostatos vykdomos mokyklų tinklo pertvarkos atžvilgiu (problemos kurias išsprendžia, problemos kurias sukelia, netolygios pertvarkos (PL naudai) vertinimas)
		2.4.7. Mokyklos kalbinio modelio vertinimas (vienakalbės ir įvairiakalbės)
		2.4.8. Dvikalbio ugdymo idėjos vertinimas
		2.4.7. Kitų problemų identifikavimas ir diskusija

Klausimynas telefoniniam interviu su mokinių tėvais

[žanginis interviuotojo žodis:

Laba diena. Aš esu ___ vardas pavardė___ iš Kauno technologijos universiteto. Kartu su Švietimo ir mokslo ministerija vykdome tyrimą „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyventojams“. Jūsų telefono numerį atrinkome atsitiktinai iš ministerijos ir mokyklų pateikto telefonų sąrašo ir nežinome nei jūsų vardo, nei pavardės nei gyvenamosios vietos. Šios informacijos iš jūsų ir neprašysime. Apklausa anoniminė, jūsų atsakymai bus pateikiami apibendrintai su kitų tėvų atsakymais

Ar sutiksite atsakyti į keletą su mokymosi prieinamumu susijusių klausimų? Interviu vyktų maždaug 10 min.

[Jei atsako, jog neturi laiko, reikia pasiteirauti, koku patogiu metu galima būtų paskambinti.]

Klausimai:

KLAUSIMAS / ATVEJO KODAS	Tėvas ...	Tėvas ...
1. Kokia gimtoji jūsų kalba (kalbos)?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
2. Kokia kalba (kalbomis) kalbate namuose?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
3. Kiek turite vaikų ir kokio jie amžiaus?		
4. Kokią ugdymo įstaigą lanko jūsų vaikas (-ai): ikimokyklinio ugdymo, pradinės, pagrindinės, vidurinės mokyklos, gimnazijos, specialiosios mokyklos.		
<i>Jei nors vienas vaikas ugdomas priešmokyklinio ugdymo grupėje –klausti 5-13 kl.</i>		
5. Kokia kalba ugdomas vaikas?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
6. Ar jūs galėjote laisvai parinkti vaikui priešmokyklinę ugdymo grupę norima mokymo kalba?		
7. Ar vaikas mokomas valstybinės kalbos? Ar jus tenkina valstybinės kalbos mokymas?		
8. Įvertinkite, kaip jus tenkina valstybinės kalbos mokymo lygis (5-balėj skalėje).	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4, 5
9. Ar vaikui reikia logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo ar kt. specialisto pagalbos?	Taip (patiksl.) Ne	Taip (patiksl.) Ne
10. Ar gauna minėto specialisto (-ų) pagalbą	Taip Ne Ne visų.....	Taip Ne Ne visų.....
11. Į kokią mokyklą – miesto ar rajono- galvojate leisti vaiką? Kodėl?		
12. Kokia kalba mokinsis jūsų vaikas?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
13. Kodėl norite vaikui parinkti būtent tokią mokomąją kalbą?		
<i>[Jei kitų vaikų nėra, klausti : kokių su švietimo organizavimu susijusių problemų mato Vilniaus rajone]</i>		

<i>Jeį nors vienas vaikas jau <u>baigęs</u> bendrojo lavinimo mokyklą, klausti 14-17 kl.</i>		
14. Kokia kalba vaikas baigę bendrojo lavinimo mokyklą?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
15. Ar baigęs mokyklą jęsų vaikas ketina tęsti arba jau tęsia studijas?		
16. <i>[Jeį tęsia studijas]</i> Kokio tipo mokykloje? (profesinė m-kla, aukštesnioji m-kal, kolegija, universitetas)		
17. <i>[Jeį tęsia studijas]</i> Su kokiais problemomis susidūrę vaikas (-ai), baigęs (-ę) bendrojo lavinimo mokyklą ir tęsiantis (-ys) mokymąsi profesinėse ar aukštosiose mokyklose? <i>[Jeį kitų vaikų nėra, klausti : kokių su švietimo organizavimu susijusių problemų mato Vilniaus rajone]. Pereiti prie paskut. kl. bloko.</i>		
<i>Jeį nors vienas vaikas <u>ugdomas</u> mokykloje, klausti likusius kl.</i>		
18. Ką mokykloje vertina pozityviausiai, geriausiai? Kas gerai mokykloje?		
19. Kokios problemos? Ką mokykloje vertina blogai?		
20. Kokia kalba mokosi vaikas (-ai)?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
21. Kokia gimtoji vaiko kalba?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
22. Ar vaikas (-ai) mokosi ta kalba kuria jęs norite?		
23. Kodę parinkote vaikui (-ams) šią mokymosi kalbą?		
24. Kas patarę, paragino parinkti vaikui (-ams) šią mokymosi kalbą?		
25. Ar vaikas (-ai) keitę mokymosi kalbą? Iš kokios į kokią?		
26. <i>[Jeį keitę kalbą]</i> Nuo kurios klasęs keitę mokymosi kalbą?		
27. <i>[Jeį keitę kalbą]</i> Kodę keitę mokymosi kalbą?		
28. <i>[Jeį nekeitę kalbos]</i> Jeį būtų galimybę, ar keistumęte vaiko (-ų) mokymosi kalbą?		
29. <i>[Jeį keistų esant galimybei]</i> Į kokią kalbą keistumęte?	LT / PL / RUS	LT / PL / RUS
<i>[Jeį vaiko gimtoji ir mokymosi kalba skiriasi]</i> 30. Jęsų nuomone, ar jęsų vaiko gabumų atskleidimui ir mokymosi pasiekimams turi įtakos tai, kad namuose jis kalba viena kalba, o mokykloje mokosi kita?		

31. Ar vietovėje kurioje jūs gyvenate pakanka mokyklų, klasių, kur vaikai laisvai gali rinktis mokomąją kalbą? (infrastruktūros vertinimas)		
32. Ar jums pakanka informacijos apie jūsų gyvenamoje vietoje esančias mokyklas, apie galimybę rinktis norimą mokomąją kalbą?		
33. Iš kur, iš ko gaunate informaciją apie jūsų gyvenamoje vietoje esančias mokyklas bei galimybę rinktis norimą mokomąją kalbą?		
34. Ar papildomai samdote vakui (-ams) mokytoją (repetitoriu) ?		
35. <i>[Jei samdo repetitoriu]</i> Kokių dalykų papildomai mokosi jūsų vaikas (-ai)		
36. <i>[Jei samdo repetitoriu]</i> Kodėl vaikui papildomai samdote mokytoją?		
37. Kiek kilometrų nuo namų iki lankomos mokyklos?		
38. Kaip jūsų vaikas nuvyksta iki mokyklos? (pėsčiomis, dviračiu, visuomeniniu transportu, mokyklos autobusiuku, tėvai nuveža savo transportu)		
39. <i>[Jei naudojasi vežiojimo paslaugomis, t.y. geltonuoju autobusiuku, mokykliniu autobusiuku, arba kompensuojamas visuomeninis transportas]</i> Kaip jūs vertinate vežiojimo į mokyklą paslaugas?		
40. <i>[Jei nesinaudoja vežiojimo paslaugomis ir veža patys]</i> Kodėl nesinaudojate vežiojimo paslaugomis?		
41. Kokioje mokykloje mokosi vaikas (-ai) – esančioje Vilniaus rajono teritorijoje ar Vilniaus miesto teritorijoje?		
<i>Jei vaikas (-ai) mokosi Vilniaus miesto mokykloje, toliau klausti 43-46kl. ir pereiti prie paskutinio kl. bloko</i>		
42. Nuo kurios klasės vaikas (-ai) mokosi Vilniaus miesto mokykloje?		
43. <i>[Jei keitė Vilniaus r. m-klą į Vilniaus miesto m-klą]</i> Kas patiko ir kas nepatiko buvusioje mokykloje?		
44. Kodėl leidote vaiką (-us) būtent į miesto mokyklą?		
45. Kokia mokykla yra šalia namų (kokia kalba/kalbomis joje mokoma)?		

Jei mokosi Vilniaus rajono savivaldybės tarybos ar Vilniaus apskrities viršininko įsteigtose mokyklose, klausti visus likusius kl.

46. Įvertinkite, kaip jus tenkina:		
46.1. gimtosios (lenkų arba rusų) kalbos mokymo lygis?		
46.2. valstybinės (lietuvių) kalbos mokymo lygis?		
46.3. bendras mokymo lygis?		
47. Kokia jūsų nuomonė apie mokymosi sąlygas: pastato remontą, įrengimą, aprūpinimą, saugumą ir pan. Ko labiausiai trūksta? Kur didžiausios problemos?		
48. Įvertinkite: 48.1. ar laisvai galite reikšti savo nuomonę, į ją išsiklausoma? 48.2. ar sklandžiai bendraujate su kitais tėvais 48.3. ar sklandžiai bendraujate su mokyklos vadovybe, mokytojais 48.4. ar kyla kokių nors konfliktų? kokių? tarp ko? kaip jie sprendžiami?		
49. Ar kada nors esate jūs ar jūsų šeimos nariai pervedę 2% ????? kaip pavadinti???? mokyklai? Kas nors patarė, prašė taip daryti?		
50. Kokia jūsų nuomonė dėl ketinimo suvienodinti egzaminų užduotis besimokantiems tiek lietuvių tiek lenkų ar rusų kalbomis?		
51. Jūsų nuomone, ar turėtų būti privalomi gimtosios kalbos (ne lietuvių) egzaminai?		

Baigiamasis tyrėjo žodis:

Dėkojame už jūsų laiką ir atsakymus. Geros kloties ir sėkmės jūsų vaikui (-ams).